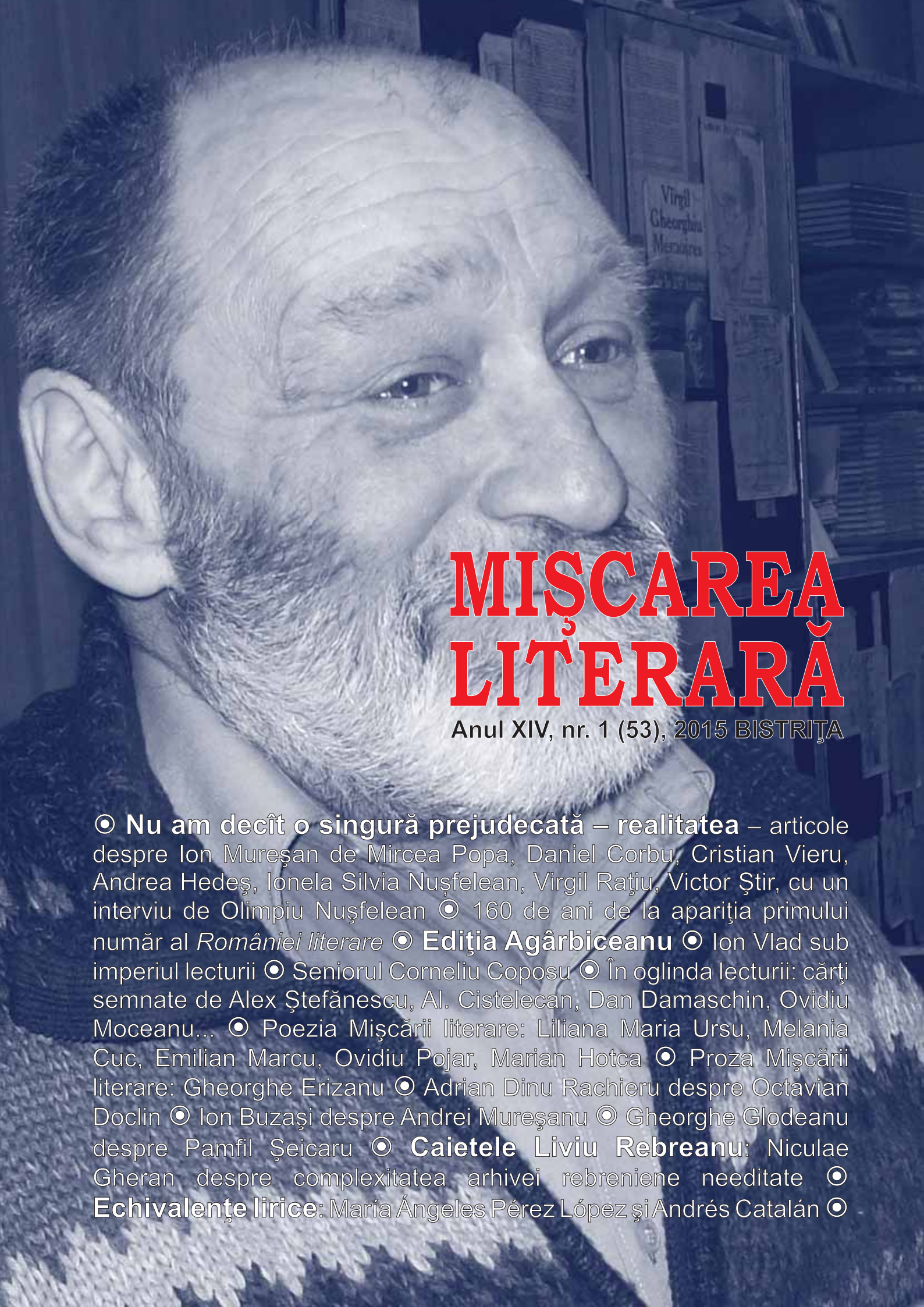

MIȘCAREA LITERARĂ

Anul XIV, nr. 1 (53), 2015 BISTRIȚA

© **Nu am decît o singură prejudecată – realitatea** – articole despre Ion Mureșan de Mircea Popa, Daniel Corbu, Cristian Vieru, Andrea Hedeș, Ionela Silvia Nușfelean, Virgil Rațiu, Victor Știr, cu un interviu de Olimpiu Nușfelean © 160 de ani de la apariția primului număr al *României literare* © **Ediția Agârbiceanu** © Ion Vlad sub imperiul lecturii © Seniorul Corneliu Coposu © În oglinda lecturii: cărți semnate de Alex Ștefănescu, Al. Cistelean, Dan Damaschin, Ovidiu Moceanu... © Poezia Mișcării literare: Liliana Maria Ursu, Melania Cuc, Emilian Marcu, Ovidiu Pojar, Marian Hotca © Proza Mișcării literare: Gheorghe Erizanu © Adrian Dinu Rachieru despre Octavian Doclin © Ion Buzăși despre Andrei Mureșanu © Gheorghe Glodeanu despre Pamfil Șeicaru © **Caielele Liviu Rebreanu**: Niculae Gheran despre complexitatea arhivei rebreniene needitate © **Echivalențe lirice**: María Ángeles Pérez López și Andrés Catalán ©

CUPRINS

Editorial: Existența scriitorului/ 1	
Viorel MUREȘAN: Grădină imaginară cu broască verde/ 2	
Mircea POPA: Ion Mureșan și hipertrofiile imaginarii/ 4	
Daniel CORBU: Ion Mureșan. Tragicul joc al lucidității și neoexpresionismul nu prea bine temperat/ 8	
Cristian VIERU: O perspectivă asupra operei lui Ion Mureșan/ 11	
Andrea HEDEȘ: Peisaj cu poet și înger/ 14	
Ionela-Silvia MUREȘAN-NUȘFELEAN: Paharul de argint sau Cupa cu înger/ 16	
Virgil RAȚIU: Opinii capitale despre insignifiant/ 18	
Victor ȘTIR: Tâna care fenta moartea/ 20	
Ion MUREȘAN: „Poezia îi luminează omului calea spre sine”/ 22	
ION MUREȘAN: Poet, eseist, publicist/ 26	
Fotoalbum Ion Mureșan/ 27	
Andrei MOLDOVAN: 160 de ani de la apariția primului număr al României literare/ 29	
Olimpiu NUȘFELEAN: Ediția Agârbiceanu/ 32	
Icu CRĂCIUN: O carte dedicată Profesorului universitar Ion Vlad/ 34	
Ilie RAD: Seniorul Corneliu Coposu/ 37	
Mircea MOT: Confesiune și poezie (Schiță pentru o lectură)/ 40	
Andrea HEDEȘ: În casa leacurilor/ 43	
Ștefan DAMIAN: Nostalgii de fiecare zi ale Monicăi Ioana Gugura/ 45	
Ion Radu ZĂGREANU: Un prozator al esențializării/ 47	
Adrian LESENCIUC: Realismul magic drăganian. Singularități/ 49	
Dumitru VLĂDUȚ: Un roman savuros al lumii satului socialist/ 51	
Cornel COTUȚIU: Un roman sub pălăria picarescului/ 55	
Daniela FULGA: Un critic literar în haină de profesor/ 57	
Vistian GOIA: Poezia minoră a „Ardelencelor”/ 60	
Vasile VIDICAN: Din dragoste pentru literatură/ 62	
Iacob NAROȘ: O cronologie literară pe termen lung/ 64	
Liliana Maria URSU: Adierea unui oraș în viața mea/ 66	
Melania CUC: Poezii/ 68	
Emilian MARCU: Poezii/ 70	
Ovidiu POJAR: Poezii/ 72	
Gheorghe ERIZANU: Proză/ 74	
Adrian Dinu RACHIERU: „Anii de ucenicie” (amintiri „mitologice”)/ 79	
Marian HOTCA: Poezii/ 86	
Zorin DIACONESCU: Refugiul poetului (pseudoproză)/ 88	
Ion BUZAȘI: În jurul unui vers din „Răsunetul” lui Andrei Mureșanu (Posibil răspuns lui Andrei Moldovan)/ 90	
Gheorghe GLODEANU: Un roman insolit/ 92	
Cosmin PÎRGHIE: B. Fundoianu – Benjamin Fondane: portret de traducător/ 100	
In memoriam Alexandru Vlad/ 104	
Lucia SAV: Epistole/ 106	
Menuț MAXIMINIAN: Metanii peste strigătul arborelui/ 111	
Antoaneta TURDA: Ioana Ileana Ștețco și curajul mărturisirii/ 112	
Ionel BOTA: Hiperbolizantul proiect al „omului care scrie” (Despre poezia lui Ionuț Caragea)/ 113	
Victor ȘTIR: Mărturie asupra unui veac/ 114	
Icu CRĂCIUN: Măgarul, Taurul, Vierul și Câinele lui Mo Yan/ 116	
Niculae GHERAN: Complexitatea arhivei rebreniene needitate/ 118	
María Ángeles Pérez LÓPEZ: Poezii/ 123	
Andrés CATALÁN: Poezii/ 127	
Remus FOLTOȘ: De la mit la rațiune – originile filosofiei/ 132	
Aurel PODARU: Sensul umbrei în pictura Diane Oancea-Morar/ 134	
Fotoalbum cu scriitori/ 136	
„Umor fără frontiere în Țara de Sus”/ 143	
Lucian PERȚA: Parodii pur și simplu/ 150	
CITITOR DE REVISTE/ 152	

Revistă de literatură, artă, cultură

Serie nouă

Anul XIV, nr. 1 (53), 2015, Bistrița

Apare trimestrial

sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Editor: Consiliul Județean Bistrița-Năsăud
prin Centrul Județean pentru Cultură
Bistrița-Năsăud

Director fondator: Liviu Rebreanu (1924)

Redacția:

Olimpiu NUȘFELEAN (director)

Ioan PINTEA (redactor șef)

Virgil RAȚIU (secretar de redacție)

Andrei MOLDOVAN

Coperta: Marcel LUPȘE

(În imagine Ion Mureșan)

Număr ilustrat cu lucrări de Diana Oancea-Morar.

Tehnoredactare: Adrian NĂSTASE

Corectura: Ionela Silvia NUȘFELEAN

Adresa redacției: Bistrița,

str. Arțarilor, nr. 46/A/16, 420069

Telefon/fax: 0749.248708, 0263.233345

E-mail: olimpiu49@yahoo.com

ioanpinte2002@yahoo.com

Web: www.miscarealiterara.ro

Marketing: Alexandru CÂȚCĂUAN,

Casa de Cultură a Sindicatelor, Bistrița.

Aparițiile inițiale ale revistei au fost sprijinite
de Casa de Cultură a Sindicatelor
și S.C. Aletheia, Bistrița.

Revista apare cu sprijinul Asociației Culturale
Liviu Rebreanu – Mișcarea literară.

Revista Mișcarea literară este membră A.R.I.E.L.

Tiparul: SC Lucas Consulting SRL, Cluj-Napoca

ISSN 1583-1957

Redacția respectă grafia autorilor.

Existența scriitorului

Existența scriitorului este o lectură continuă. Condiția existenței lui este să citească neconținut, să se citească fără sfârșit, prin ceea ce citește, prin ceea ce se citește, pe sine, aflat într-o continuă traducere. Poate trăiește uneori o anumită exaltare a ego-ului descătușat, poate reușește, alteori, o incitantă proiecție a viitorului, sancționată repede de artificialitate, inutilă, dar, de fapt, această lectură – ca mod de a fi – nu se (mai) răsfrânge doar asupra lui.

Totul este tradus într-o metaforă, destinată descifrării. Descifrării de către alții. Oricâte beneficii ar aduce scriitorului, literatura rămâne, întotdeauna, în... serviciul celorlalți. Și asta sub forma unor metafore generice, în măsura în care acestea sunt și expresie a unei anumite realități, sublimite într-un fel sau altul, și exerciții de viață sau de învățătură pentru ceilalți, care trudesec la descifrare. În miezul acestei descifrări se întâmplă o subtilă întâlnire dintre viață și spirit, dintre carne și gând.

Metaforele sînt fie poezie strictă, fie proză. Atributele descifrării sînt variabile și... intrinseci. Orice poem – sau grup de poeme – se poate constitui oricînd într-un roman, orice roman poate fi inundat deodată de poezie. Nu de lirism lacrimogen. Creațiile poetice ale lui Eminescu, ale lui Macedonski sau Blaga, Baudelaire sau, mai aproape de noi, Jehn Berriman, să zicem, trimiterele fiind aproape întâmplătoare, se pot constitui oricînd în romane ale vieții, în vreme ce un Rebreanu, Faulkner, Cehov, Tolstoi, Céline ș. a. aduc în romanele lor, sub cele mai neașteptate forme, poezia vieții. În acest spațiu romanesc se aglutinează tacit elemente ale aceluia *moi* profund, pe care cititorii îl așteaptă cît mai bine obiectivat – adică adecvat la o paradigmă subiacentă, poate și transcendentă –, ca astfel să-l poată raporta nestingheriți la propria existență.

De fapt, de ce sîntem interesați de „existență” scriitorului. Fie că citim mult sau că citim puțin, fie că sîntem mai mult sau mai puțin cîrcotași, există în curiozitatea stîrnită de un scriitor o latură care scapă simplei bîrfe. Comportamentul unora pare caraghios, al altora, neînțeles de un spirit strict materialist, au, scriitorii, o naivitate funciară, îmbracă realitatea în iluzii, dar chiar această învăluire îi dezvăluie în cel mai pur înțeles. Ei se ascund în literatura lor, dezvăluindu-se. Sînt oamenii care trăiesc cel mai tare la vedere. Iar cititorii asta caută: oameni care nu-și truchează prezența. Forța scriitorilor, chiar și a celor mai introvertiți, stă în marea capacitate de a se dezvălui necondiționat, de a prezenta „omenescul” din ei, ca și din noi, chiar și atunci cînd nu mai credem în umanism, în modul cel mai direct și mai necondiționat. Legătura lor cu divinul – chiar și în cel mai ludic text – este și ea necondiționată și poate fi dibuită, această legătură, în cele mai neașteptate, poate umile, relații. Valorizează existența în cele mai diverse aspecte și, atît timp cît vom încerca să punem valoare pe viața noastră, să-i găsim valori de care să nu ne îndoim, n-o să putem... scăpa de scriitori.

Editorial

Olimpiu NUȘFELEAN

Viorel MUREȘAN

Grădină imaginară cu broască verde

Lui Ion Mureșan, destoinicul grădinar

vorbim acum despre tot efortul și gemetele
uneia fotografii
aflate pe fundul oceanului
de-a se întoarce cu fața în sus

1.
în fiecare lună din an fiul nostru
se întâlnește
pe treptele casei
cu o fetiță din vecini
ei scriu împreună un
cântecel
desenează cu cretă albă un
cerc
ținându-se de mână
pășesc înlăuntrul lui
unde încep să se joace
de-a doamna cu prapur și
domnul cu prăpurel

precum într-o floare de mină
mici degete
și înlăcrimate perechi de pupile
împing mici găuri prin cristalul ferestrei
spre cerul spălat cu sodă caustică

**„Nu am decât
o singură prejudecată
– realitatea.”**

dacă sufletul ne urmează și în moarte
un animal cu coarne
având culoarea întunericului dintr-o biserică
se clatină pe picioare
sub ninsoarea care se face pâlnie
deasupra unei lumânări

2.
zice fetița vecinilor
am rugat doctorul
să deseneze o schiță a morții
pentru albul meu cu amintiri din spitale
că el dintre toți cel mai bine ar ști-o
că dimineața și seara în toate
lunile anului
o pupă pe obrăjori
și se joacă acolo-n salon
de-a doamna cu prapur
și domnul prăpurel
la rugămintile fetei
doctorul umfla un balon
își înfășura sfoara pe
degetul arătător
și
deschizând larg fereastra
lăsa balonul să zboare

apoi ipsi gloria

3.
mi se face frică în singurătatea camerei de
hotel
din pereți se prăvale cu zgomot soarele peste
noi
și urlatul câinelui care vine din foc
strada se umple de scânduri înalte
care pare că se grăbesc

unui măr ce-a căzut astă-toamnă
i-a rămas umbra pe zid
agățată-ntr-un cui

4.
în praful gros care se adună între bibliotecă și
dormitor

fiul nostru creștea
ajungându-i la urechi toate șușotelile
din spatele unor perdele

într-o zi chiar îmi zice
prefăcându-se că citează
anii sunt doar sublinieri cu creionul
pe-o filă de carte

5.
ceva mai încolo între pereții casei lor
fiica vecinilor se roagă de un preot bătrân
să-i schițeze și morții ei un portret
așa în fugă pe un colț de masă
într-o agendă stacojie

vântul pe la ferestre privește în jos
cu ochi parcă fugind de vânători

o pălărie neagră uitată în mijlocul curții
sub ea câteva gânduri cu batistă albă la piept
ciripesc o ceremonie

prelatul așază cristelnița în catedrală
și în apa caldă sloboade din pumni
un păianjen
după aceea așteaptă până ce icoanele își recită

frigul și tăcerea și întunericul

apoi ipsi gloria

6.
frică și moarte mi se face
în cubul acesta alb al camerei de hotel
din dușumea
din pereți
cade soarele turtit peste noi
strada se umple de scânduri înalte
capetele lor sângerează
și pare că se grăbesc

mă gândesc să pun și eu o sperietoare
pe cerul de culoarea săpunului
să înfig două brațe într-un nor
și două picioare să-i fac
să alerge cât e ziua de lungă cu capul în mâini

înserarea e numai un steag fluturând

acum vreau acaaasă
scâncește domnul cu prapur
întinzând brațele spre doamna cu prăpuraș

Biting the shadow

Ion Mureșan și hipertrofiile imaginarului

Mircea POPA

Poet singular și halucinatoriu în chiar esența sa, Ion Mureșan are puțini afini în literatura noastră. I-am găsit totuși doi, pe Nicolae Labiș și Nichita Stănescu, amândoi poeți de viziune și de resurse imaginative nebănuite și amândoi dependenți de drogul numit „alcool”, fapt care le-a marcat definitiv

existența. Dacă ar mai fi fost să identific unul, l-aș fi amintit pe Artur Enășescu, poet de vizibil talent, dar pe care alcoolul l-a dus iremediabil la pierzare, trăind ca un vagabond și murind pe o margine de șanț, în completă uitare de sine. Astăzi, cu toate excesele la care asistăm, nu se mai poate muri așa, dar eul poetic poate

fi biciuit în continuare pentru a storce din el ultima sclipire a halucinatoriului. Din această mare familie a posedaților face parte în mod irepresibil și Ion Mureșan, pentru care poezia e mai degrabă o mască a tragismului existențial, o formă de camuflare a eului hipertrofic, atingând marginile fantezismului liric. Și, precum cei doi înaintași ai săi dependenți de alcool, care au înnoit în chip magistral versul românesc la momentul lor, N. Labiș scoțându-l de sub fundătura proletcultistă incriminatorie, iar N. Stănescu așezându-l sub zăriștea de aur a metafizicii, Ion Mureșan a demonstrat că încă și după Nichita se mai poate identifica un spațiu de inovare al spunerii, în care horbota imaginilor, asocierile și tratarea realului să se facă după precepte încă neuzate și plasate în plin târâm al inovației lirice.

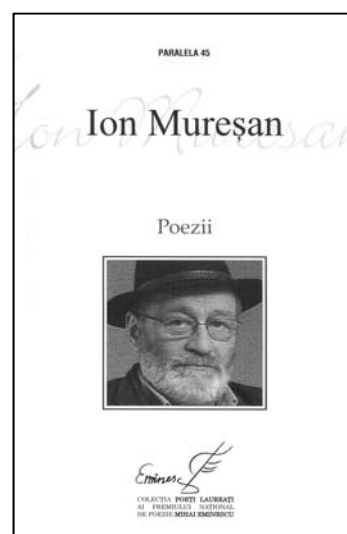
Citind nu demult un eseu despre poezie al lui Ion Pop am reținut de acolo una din expresiile caracterizante memorabile, în sensul în care acesta vorbea despre „poetul de la geniu la clovnul farsor”, figură a spiritului creator care se potrivește de minune și lui Ion Mureșan. La ceasul de față al poeziei, în ciuda puținei lui productivități, poetul Ion Mureșan a reușit să acceadă într-o zonă de spiritualitate absolut șocantă, unde poezia și cuvântul au căpătat fețele unei înfățișări tragice a ludicului, în care imaginarul poetic se multiplică sub formele unor căderi în abisalitatea fluctuantă a realului, a comportamentului delirant și greu de surprins în gestică sa neînhibată. Supralicitarea imaginarului poetic primește la el valențele unei poetici antirealiste, care instaurează printr-o vastă rețea de antinomii și antifraze un discurs liric delirant, cu epitete fruste, netocite și cu o fantezie grațios-debordantă. Un vizibil pitoresc al unei comunicări dezabuzate, în care fulgurația visceralității compune și recompune lumea în funcție de o viziune convențional-compensatorie, angajează jocul spectacular al imaginarului într-o direcție a insolității și a lumii ca teatru, subliniată elocvent de o retorică pe măsură, stând sub polaritatea unei autoderiziuni clovnerești. Poezia sa vine în prelungirea firească a gândului care răscolește pojghița stătută a unei umanități ordonate și supravegheate, pentru a o plasa în mijlocul unei dezordini studiate, dar liberă de orice convenționalitate, având oroare de stabilitățile translucide. O opacitate grea, născută dintr-un discurs dedublat, se instaurează la nivelul percepției textului și hipertextului, stârnind o adevărată luptă declarată cu adevărul promulgat de simțurile palpabile, dar având handicapul constatărilor primare: „Tot ceea ce

am uitat molozul, zgura, resturile/ constituie într-adevăr realitatea./ Lucruri și fapte pe care dinții nu le-au putut roade,/ cuțitele nu le-au putut înjumătăți, din aceste/ produse ale uitării/ pe care gheare obosite le scot mereu din baia/ de acid a memoriei/ și le aruncă cu scârbă afară, numai din acestea/ se poate construi cu adevărat o lume nouă. (*Constituirea realului prin uitare*).

Încercarea de definire, ca și stilul aprehensiv al materiei poetice, amintește de Nichita Stănescu, poet care scormonea și el în lutul încifrat al ideilor, spre a recompune „o lume nouă”. Întreg volumul *Poemul care nu poate fi înțeles* (ed. Arhipelag, 1993) stă sub semnul acestei apropieri și despărțiri de Nichita. Că este așa ne-o comunică și faptul că una dintre poezii se intitulează *O călărire în zori*, un mod nichitastănescian de a da o replică lui Eminescu, după cum Ion Mureșan dă o replică lui Nichita. Cele trei poezii ar putea fi citite sau disecate alături, într-un paralelism strategic, cu începuturi și sfârșituri pentru fiecare paragraf, cu sublinieri ale proiecțiilor simbolice. Dacă în cazul primelor două există o anume exuberanță care patronează viziunea generală, în cazul replicii lui Ion Mureșan totul se încifrează și se vâlurește, întunecând conturile și accentuând semnele finitudinii, spre zarea decrepită a amurgului. Dacă în cazul celor două poezii, călărirea are loc cu adevărat în zori, atunci când soarele izbucnește victorios după hlamida norilor și când tinerețea adolescentină izbucnește impetuos, triumfal, la Ion Mureșan orizontul se întunecă și se restrânge, trimițând la hieroglifele unui eu defunct, ca în *Lacustra bacoviană* a infinității temporale regresibile: „În zori călare pe inimă, o călărire pe groapă în zori./ O călărire pe un cal îngropat în pământ,/ prin grădina înrourată, printre trâmbițe, chimvale/ și alăute./ Răsare un soare de nisip. Părul meu flutură în vânt/ lângă părul ce crește din groapă./ Astfel trec eu prin hățișul negru și pufos.// În zori o călărire pe vierme./ Spatele lui moale sclipește în iarbă. Se ridică și/ coboară/ capul lui alb printre florile de rapiță până iese/ întreg din soarele

de nisip./ E ca și cum ar ieși de sub pleoapă și m-ar privi/ în ochi/ cu ochii lui roșii și triști: „Eu sunt sufletul tău,/ încalecă!”/ Mie nu îmi este frică de el, ci de viziunea mea,/ de aceea cad în genunchi și zic: „Doamne/ rogu-mă Ție, auzi-mă și mă miluiește!”

În astfel de momente, „poemul e ca un iaz vânat toamna”, iar asceza orfică îl face pe poet să „între șchiopătând pe porțile culturii”, într-o stare lirică neprielnică, când „să-mi pot închipui că e atât de frig încât cuvintele/ crapă în gură/ și pocnesc ca pietrele în pustiu.” Până și o întoarcere în lumea copilăriei pe care ne-o descrie în *Cartea de iarnă* (1981), ne prilejuiește o întâlnire cu niște părinți străni, care nu reușesc să stoarcă din memoria poetului chipul lor real, ci doar fragmente răzlețite de întreg. „pe fruntea mamei pete de vin înghețat”, în timp ce tatăl e și el o amintire halucinantă. „Trebuie tată să rămâi între lucrurile utile/ eu voi locui în

podul casei voi bea vinul tare/ eu trebuie să exprim acel sunet fantastic de tăios ce se naște/ când numele se izbește deasupra lucrului pe care îl denumește” (*Autoportret la tinerețe*). Lupta cu realitatea e una din obsesiile lui principale: „Nu am decât o singură prejudecată – realitatea,/ la fel ca Democrit materialistul cel care și-a scos ochii/ pentru a nu-l stânjeni în cercetările sale făcute cu ochii minții,/ dar mi-e dat mie să văd cum galbenă și mare ca un stârv de oaie/ urechea omenirii plutește pe apele unei mlaștini” (*Izgonirea din poezie*).

Metafora „mlaștinii”, a împotmolirii, revine periodic în poezia sa marcând starea de aglutinare larvară a materiei, imposibilitatea decelării stării de veghe: „stau zăbovind pe îndelete asupra mlaștinilor văzului”. Picturalul, realismul privirii modifică contururile

lumii, căzând în capcanele unui livresc decrepit: „Copii în mantii sticloase în pivnițele înalte/ aplecați deasupra vasului cu apă neagră/ deasupra vasului cu apă neagră a plecat/ și cel ce pictează colina *albastră*” (*Cel ce pictează colina*). Dincolo de juxtapunerea contrastantă dintre culorile calde și cele reci, sugerând încă o dată antiteza viu-mort, regăsim o altă marcă a subtilității contrastive dintre valorile verbului *a pleca*, prin formele preferate de o stilistică insolită: *aplecați* și *a plecat*. Apelând în mod constant la o asemenea gamă de procedee, Ion Mureșan germinează o serie de imagini suprarealiste, onirice, stând într-o relație semantic-conceptuală cu lumea ideilor: „Oricum, eu stau în fața crezului poetic ca în fața unei femei fără piele”; „Ne văicărim pentru trupul tău/ că nu-și găsește locul în poem legănându-se în bătaia cuvântului”; „Apoi degetul inspirației apasă pe limbă și mă face gângav”; „Astfel, ordinea rece a indiferenței, raporturile înghețate între lucruri” etc. Intelectualismul acesta mimat filosofic produce mari dislocări de sens și alimentează construcția unor labirinturi poetice în care decriptarea realității e iluzorie și inutilă, întregul construct mizând pe o vizibilă heteronimie a imaginarului, în care Ion Mureșan re-convertește legăturile dialectice dintre lucruri în forme care șochează puternic și repetat înțelegerea comună, sensurile realului pierzându-și consistența originară în baia revolută de imagini rafinate ieșite dintr-o concretețe contrastantă: „pipăi crăpăturile memoriei,/ căci nici măcar un șobolan nu iese și nici măcar un șoarece de câmp/ și nici gândacul de bucătărie, răzbate numai vocea mea/ din care cuvântul se înalță ca șarpele din ou și se repede la lucrul denumit/ și-l umple de bube și semnificații.”

Înaintând pe acest teren al imaginarului de-zăgăzuit, Ion Mureșan continuă să producă asociații dintre cele mai bizare și să re-așeze ordinea realului într-o ordine inversă, a irealului, cu aluzii elocvente la marasmele istoriei. Acest tip de discurs atinge marginile perfecțiunii în mai recenta sa carte, *Cartea Alcool* (2010), ilustrând gradul cel mai înalt al

dezpovăririi lirice, în care insistența repetitivă a unor clișee transgresează lumea aparenței spre a o fixa definitiv în lumea esenței, a semnificațiilor, a celui semantism involutiv, prezent ca o ruptură la nivelul sistemului apercetiv: „Aprind lampa și îmbrac neagră cămașă./ Deasupra acoperișului, undeva sus, mlaștina clocotește./ Peste un veac se aud trecând camioane grele./ Ară tractoarele roșii./ Țiglele sună ca și clopoței cerești./ Minte mea e din ce în ce mai limpede,/ din ce în ce mai sterilă./ Acum am coborât cu totul în capul forței negre din capul meu./ Eu sunt forța neagră din capul forței negre din capul meu./ Ordon: Cântă forța neagră din capul tău!// Soarele e sus, iarba e putredă,/ vremea e numai bună de cosit!”

Forța reală a imagismului poetic pus în funcțiune de poet e una cu totul remarcabilă. Prin câteva imagini simbolice, cititorul este purtat prin câteva momente convulsionate ale istoriei noastre, de la amenințările legionarismului, la obsesia colectivismului agricol păgubos. („Ară tractoarele roșii”) și de aici la metafizica „clopoțelor cerești” chemând lumea la înviere. Obsedanta insistență pe „negru” sugerează, ca la Aurel Pantea, imposibilitatea ieșirii la lumina adevărului, și insistența pe stările infernale ale unei lumi subpământene, care își poate trimite îngerii morții să secere nestingherit viețile nevinovate, în sunetele marșurilor fasciste. Fără să facă din temele politice sau sociale o preocupare statornică, ecourile unor versuri surprind trauma adâncă a persoanei, invazia mediocrității larvare, suferința cronică a unei lumi ajunsă în prizonieratul zeilor puterii, a cenușii existențial („Așa cum plângem auzind din pereți voci dragi explicându-ne viața”).

Poet vizionar și intelectualist, poet al angoaselor existențiale teribile care ne înconjoară, poet al încifrării sensurilor și al duplicității destinului, Ion Mureșan a livrat semenilor săi întru cuvânt câteva motive reale de meditație între care: cea a păcătoșeniei lumii în care trăim, a sensului maculat și deturnat al destinului nostru, a incomple-

tivității dintre om și complexitatea acută a anormalității datului nostru elementar al cunoașterii. El și-a făcut cunoscut acest crez în nevredinicia și neputința omului prin chiar semantemele titlurilor din volumele sale: poemul care nu poate fi înțeles, imunditatea cărții de iarnă și tirania *alcoolului*, formă de evaziune dintr-o lume a decepției generalizate, în care poetul se simte nu numai agresat, ci și izgonit din poezie, condamnat la o corvoadă sisifică inutilă: „Cu unghiile trag locomotiva dihaniei de sub lespeda de piatră.” Ion Mureșan nu e un poet productiv. El nu scrie mult, și nici nu-i place să reverbereze mecanic, nici să se explice repetitiv ca alți confrăți. El e un auster al cuvântului, un interiorizat și un sibilinic. Ca om, e cu totul opus, plăcându-i tovărășia semenilor și afirmarea ostentativă. Cele trei volume de versuri de până acum, la care se adaugă eseistica din *Cartea pierdută* (1998) dovedesc că poetul este un anticalofil, un dușman declarat al poeziei discursive, al poeziei dominată de patos și de exces sentimental. Scrisul său e mărturisirea disperată a stărilor de anxietate și coșmar, a unor strigăte de ajutor și delir imaginativ. E o poezie a lucidității grave, încărcate de sens, o poezie a trăirii în proximitatea pericolului, a unui om care stă mereu atârnat de buza prăpastiei, o formă de răspuns la provocările unui mod de a fi cu care nu e de acord, o replică sfidătoare și sarcastică la lăbărțarea prostiei și informului de fiecare zi, un mod de ricanare la amuzamentul popular primitiv, a exacerbarii experiențelor strict narative sau naiv edulcorate. Daimonul său veșnic treaz stă de veghe pentru ca încifrarea sensurilor să fie cât mai perfectă, pentru ca seismul literar produs să fie cât mai adânc, pentru ca autoflagelarea să capete înfățișări cât mai șocante, pentru ca verva sa imagistică să se materializeze în imagini cât mai nude și mai brutale, astfel ca urcușul frazei să fie cât mai sugestiv, spre a produce acea voluptate satanică din care discursul său

să iasă cât mai excentric, cât mai excesiv spectacular. Ion Mureșan își afișează mereu masca grotescă sau tragică, cu un rafinament expresiv care face din violentarea limbajului un crez urmărit cu strictețe, astfel ca „poezia să /nu/ mențină echilibrul între rațiune și corp”, iar iubita să audă „sub pământ un mare hohot de râs”. Mușchetar al cuvântului, Ion Mureșan este un inovator subtil care se joacă cu imaginarul, dar și cu stilistica lui intrinsecă, făurind un vers de o sonoritate stranie, precum „de somn ce-n somn e somnului ecou” (*Înviere*). Acum poezia sa se umple de cârciume, de locuri pitorești ca Broșuța Verde, de apocalipsuri teatrale („Totul a fost băut”), de torturi alcoolice. Până și iubirea devine un fel de trăire captivă, redusă la orizontul unor clădiri arhiuzate: „Ea are ochii ca două legi abrogate./ Ea are ochii ca două încăperi de arhivă/ în care eu peste mine, eu peste mine stau stivă/ legat mă umplu de praf și păcate” (*Poem de dragoste*). Poezia lui Ion Mureșanu nu e o poezie de cuvinte, ci de imagini, din care își scoate limba pe rând câte un drăcușor zglobiu, care face mășcări și se proteste la modul sublim. Muri al nostru este el însuși o poezie înecată în alcool, unde imaginile se încălesc și se năpustesc unele peste altele într-o nesfârșită imagine a unei harababuri cosmice. Hrânindu-se pe sine însuși din licoarea bachică dată de Dumnezeu, Ion Mureșan devine el însuși un Dumnezeu al cuvântului, un Homo Faber, în fața căruia lumea capătă alte dimensiuni, alte culori, alte înfățișări. Atâta vreme cât el e în stare să ne conducă asemeni lui Aladin prin purgatoriile labirintice ale sufletului nostru înseamnă că aghiazma lui e o ambrozie cerească, iar Pegasul lui un cal năvălaș hrănit cu jărat, în stare să ne alerge prin lumea mirifică a irealului și halucinatoriului. Eu nu doresc decât să-l urmez dincolo de realitatea aceasta anostă și realist-decrepită, iar Muri să-mi fie o călăuză vrednică, așa cum s-a arătat și până acum.

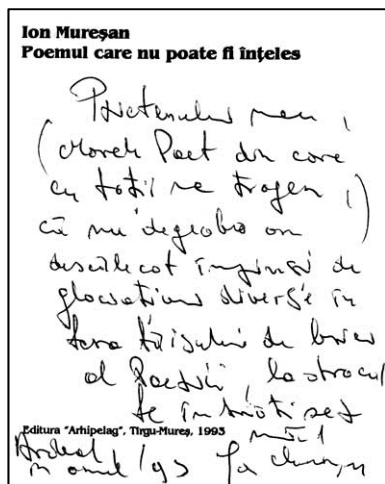
Ion Mureșan. Tragicul joc al lucidității și neoexpresionismul nu prea bine temperat

Daniel CORBU

Ion Mureșan debuta editorial în 1981, la Editura „Cartea Românească”, cu volumul **Cartea de iarnă** (64 de pagini), pentru ca a doua carte, **Poemul care nu poate fi înțeles** (Ed. Arhipelag, Tg. Mureș) să-i apară la o distanță de doisprezece ani, în 1993, iar cea de-a treia, **Alcool** (2010, Ed. Charmides), la o distanță de șaptesprezece ani.

Expansiv și generos conviv în viața publică, bonom și mucalit, pe poetul Ion Mureșan (născut în 1954, absolvent al Facultății de Filozofie din Cluj-Napoca,

membru al grupării echinoxiste, actualmente redactor la revista „Tribuna”), l-aș numi cu o vorbă veche și frumoasă: un mare farmazon. Răstălmăcind vorbele unui cronicar moldav, aș mai spune despre Mureșan că e iute

la gândire și degrabă vărsătoriu de metafore vinovate, chiar și în dialogurile academiilor libere, nonstopice acum peste tot la noi. Pe de altă parte, referindu-mă la scrisul său de neoexpresionist nu prea bine temperat, spun cu toată convingerea că n-am întâlnit atâta bucurie de a fi în text și în metaforă decât la doi-trei poeți din falanga moldavă a generației '80. Și că n-am cunoscut poet mai exigent, mai autocenzurat, mai parcimonios cu publicarea textelor ca Ion Mureșan.

Pentru poetul transilvan, poezia e un joc cumplit al lucidității, un joc care te salvează de lume, o întâlnire cu ielele, un tărâm ezoteric în sine dinspre care ți s-au tăiat toate

punțile de întoarcere: „Trebuie tată să rămâi între lucrurile utile/ eu voi pleca cu nebunii pe malurile râului la cules de/ podbal/ eu trebuie să păstrez memoria în afara ordinii/ învelind-o în nisipul roșu.// Trebuie tată să rămâi între lucrurile utile/ eu voi locui în podul casei voi bea vinul tare/ eu trebuie să exprim acel sunet fantastic de tăios ce se naște/ când numele se izbește deasupra lucrului pe care îl denumește.// Trebuie tată să rămâi între lucrurile utile/ eu voi dansa frumos în vis arătându-mi-se/ felinare umbroase” (**Autoportret la tinerețe**).

Poezia e o pătrundere în ființa lucrurilor prin luciditate (o luciditate dusă până la limita de sus), o îmbolnăvire de singurătate, neliniști și spaimă, totul tradus printr-o poetică a disperării. Iată unul dintre poemele despre poezie: „Toată viața am adunat cârpe să-mi fac o sperietoare/ îmi amintesc zilele în care ascuns sub pat îmi desăvârșeam/ lucrarea/ grămada de pantofi vechi pe care îmi rezemam capul uneori/ când adormeam/ iar acum când e gata noapte de noapte sting lumina și numai/ bănuind-o acolo/ încep să urlu de spaimă” (**Poemul despre poezie**).

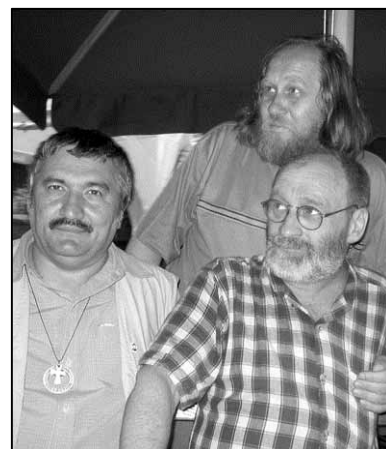
Ceea ce frappează în **Cartea de iarnă** a lui Ion Mureșan este nota vizionară, pe care poetul marșează obstinativ, oferind textului o solemnitate caracteristică, într-un limbaj frust, prin care realitatea e cinic demascată. Să cităm în acest sens o „vedenie a veacului” din **Splendidele grădini ale aurului**: „o terasă de marmoră întinsă cât o câmpie la capătul căreia/ abia se mai vede un mercenar din ce în ce mai gârbov îndepărtându-se/ abia se aud pașii săi din ce în ce mai străini.” Sau: „Căci nu vom fi cruțați/ în curând vom avea viziunea unei păsări deasupra a mari grămezi de fructe”. Lăsându-și liber instinctul poetic, asemenea poezilor blestemați, Ion Mureșan nu

încearcă tarele literaturizării (de care e atât de preocupată generația '80), accentul rămânând pe *metafizică* și *viziune*. Aici cititorul atent poate descoperi o dimensiune morală a poeziei sale, pentru că sunt puse la colț compromisul, făcătura, duplicitatea. Să cităm două fragmente din **Înălțarea la cer**, un impecabil construct liric, amintind de **Țara pustie** a lui T.S. Eliot: „*Iar dacă prietenii mei se laudă că le-a crescut vreo ureche pe burtă/ cu burta să li se vorbească. Îi știi prea bine: ei stau cu un/ sâmbure de adevăr în gură/ și tot îl sug ca pe o bomboană*”; „*Dar ce putem face cu două voci în gură?/ Fără îndoială acum umblu prin oraș cu demnitatea pe băț/ îmi bălăcesc degetul în conștiință la fel de ușor ca într-un/ borcan de iaurt/ și amestec până se face moale, moale, moale.*” Expresivă prin oximoronie, imaginea lirică devine halucinantă, ca în acest fragment plin de forță dar și de grație apocaliptică din poemul **Frig**: „*La granițele memoriei e atât de frig încât/ dacă o lebădă ar fi împușcată/ în rană un bătrân ar putea locui.*”

Făcându-și ideal din sfărâmarea limitelor (realului, gândirii), poetul încearcă, precum Arthur Rimbaud altădată, cutremurătoare iluminări ale ființei. Ion Mureșan este singurul dintre poeții optzeciști care vrea să fie apolinic cu mijloacele dionisiacului. Pentru asta, el pune în mișcare toată forța vizionară, vocația oraculară, agonia apocaliptică: „*Zadarnic noapte de noapte cu auzul înfipt în urechi ca un baston pentru orbi/ pipăi crăpăturile memoriei./ căci nici măcar un șobolan nu iese și nici măcar un șoarece de câmp/ și nici gândacul de bucătărie, răzbate vocea mea/ din care cuvântul se înalță ca șarpele din ou și se repede la lucrul denumit/ și-l umple de bube și semnificații./ Ay, propoziții, propoziții, întunecate smârcuri în capul omului!/ (Hi, hi, râde Psyche al meu, hi, hi, sunt vremuri în care ochii și ciurma/ aduc aceleași foloase, după cum, când toate se pot spune cu voce tare/ nimeni nu-și mai alege cuvintele!*” (**Izgonirea din poezie**).

Același ton, același impact asupra realului, același caracter apodictic al enunțurilor, aceleași profunzimi și densități lirice întâlnim și în a doua carte, **Poemul care nu poate fi**

înțeles. Aș spune că această a doua carte, mult așteptată, apărută la doisprezece ani după debut, câștigă printr-o anume detașare și printr-o îmbogățire a viziunii și spectacolului liric. Poetul încearcă să așeze mereu o balanță între tarele unei realități agresive și realitatea poemului: „*Tot ce am uitat molozul, zgura, resturile/ constituie într-adevăr realitatea./ Lucruri și fapte pe care dinții nu le-au putut roade,/ cuțitele nu le-au putut înjumătăți, din aceste/ produse ale uitării/ pe care gheare obosite le scot mereu din baie/ de acid a memoriei/ și le aruncă cu scârbă afară, numai din acestea/ se poate construi cu adevărat o lume nouă*” (**Constituirea realului prin uitare**). Destule meditații despre poezie, viziuni sisifice,

Daniel Corbu, Ion Mureșan, Lucian Alecsa

Satu Mare, 1995 – Radu Florescu, Ioan Pinteă, George Vulturescu, Ion Mureșan, Daniel Corbu, Horia Gârbea, Dan Silviu Boerescu

parabole despre „fiziologia poemului” întâlnim și în a doua carte a lui Ion Mureșan: „*Eu lucrez la poemul care nu poate fi înțeles./ El este o piatră neagră și lucioasă/ din care brusc începe să crească părul aspru/ a treizeci și trei de sălbăticiuni*”. În aceeași idee, cităm din excelentul text **Poetul. Mărturia**

unui copil: „Într-un târziu am auzit un foșnet slab pe sub ușă./ iar el a început să clădească, cu mare repeziciune, în mijlocul mesei/ un zid alb până aproape de tavan./ Spre dimineață s-a oprit și a cântat un cântec care/ a înnegrit zidul./ Atunci un fel de vietate, un fel de maimuță i-a ieșit/ de sub haină/ și s-a pornit să sară și să cârâie prin odaie/ Dar cuvintele lui s-au umflat ca niște baloane, / cuvintele lui cârtitoare și clevetitoare și în toate/ culorile/ au înconjurat maimuța și i-au închis gura. / Când am plecat numai capul i se vedea dintre/ cuvinte,/ cap de om foarte bătrân, strigând ceva, cu totul/ nelămurit, / în mijlocul unei cirezi de bivoli”.

Încercând să încheiem acest scurt portret, vom numi trei texte care sunt mari poeme ale

literaturii române și pe care nici o antologie care se respectă nu le poate ocoli: **Izgonirea din poezie, Înălțarea la cer și Convorbiri cu diavolul.**

Poet de mare forță și substanță metafizică, neoexpresionist vizitat de imagistica suprarealistă de bună calitate, bântuit de faldurile marilor viziuni și de adevărurile crude, netrucate ale ființei, aspirând uneori la formulele presocratice ale discursului liric, Ion Mureșan rămâne, prin originalitatea universului său, o valoare fixă a generației '80 și unul dintre cei mai interesanți, mai profunzi și mai spectaculoși poeți români ai ultimilor trei decenii.

Cave shadow

O perspectivă asupra operei lui Ion Mureșan

Cristian VIERU

„Pentru că nimic nu este în simțuri care să nu fi fost mai înainte în cărți.” (Ion Mureșan)

Vocea lui Ion Mureșan se concretizează, în contextul literar actual, într-una dintre cele mai solide, pertinente și originale creații lirice care aduce în prim-plan un imaginar poetic ce poate fi cu greu încadrat într-un singur curent literar. Format la școala filosofică clujeană, Ion Mureșan publică în anul absolvirii universității (1981) primul volum de poezii, **Cartea de iarnă**, pentru care primește *Premiul pentru debut al Uniunii Scriitorilor din România*. De atunci, deși a fost o prezență vie în lumea literară ardeleană, numărul aparițiilor editoriale a fost relativ scăzut. Pe lângă cele șase volume de poezii, Ion Mureșan publică și o colecție de eseuri **Cartea pierdută**, titlu pe care îl vom lua în discuție. Autorul a fost, de-a lungul timpului membru al grupării echinoxiste și al cenaclului *Saeculum* din Beclean. Totalitatea operelor Domniei-Sale probează ideea că un autor poate să fie mare și fără a fi prolific. Puțini sunt însă poeții care se bucură de considerația absolută a unor mari nume contemporane, atât dintre colegii de breaslă cât și dintre criticii literari. Nicolae Manolescu, Ana Blandiana, Al. Cistelean și Eugen Simion l-au văzut, în intervențiile lor, pe Ion Mureșan un vârf de lance în lirica actuală.

Vom lua în discuție, pentru început, două volume de poezii. În **Cartea de iarnă**, volumul de debut, ni se propune premisa că spațiul poetic trebuie să fie un rezultat al unor întoarceri în timp, al căutării de simboluri. Un text intitulat **Poemul din copilărie** se constituie într-o artă poetică. Este descrisă experiența copilăriei unde eul liric a pus pasiune pentru desăvârșirea unei sperietori. După creație, propria lui „operă” devine

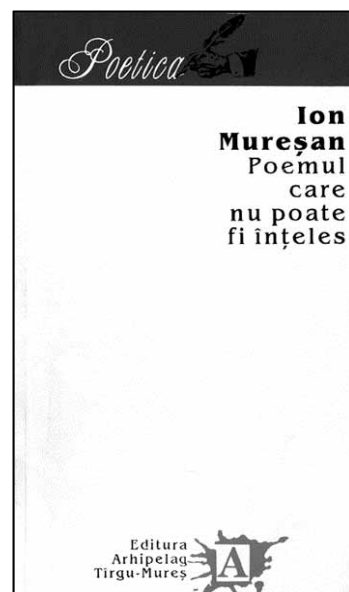
generatoare de spaimă. Întâlnim o lume a somnului, a visului, un univers în care poetul vrea să își găsească liniștea:

„Din somn supraveghez coliba care arde
aburul argintului învâluind cuvântul
cum numai ceața unui sanatoriu în
munți
cu tot trupul mângâi pânțelele lumii.”

Ideea poetică este liniștitoare, astfel lirica lui Mureșan iese, într-un anumit fel, din tiparul propus de mulți dintre autorii optzeciști care promovează, de cele mai multe ori, un spațiu al neliniștii. Un alt text, **Prietenii**, se poate constitui într-o mostră ce se încadrează în liniile descrise mai sus:

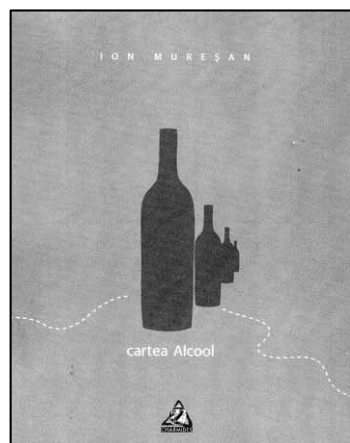
„Caii lor erau așa de frumoși
de-ar fi avut strune îi vindeau ca viori
.....
Orice gând stârnea muzică în lucruri
mulți pieiră-n sunet dulce sugrumați –
prieteni mei culcați pe paie în moară
cred că visau că vor fi împărați.”

În poezia lui Mureșan „diavolii sunt blânzi și plâng pe lire”, „literele țipă în cuvânt”, iubita este „cu subsuorile înrobite în

mireasmă de flaut”, iar „degetul inspirației apasă pe limbă gângav” încât poetul „abia mai reușește să se strecoare prin pâcla alburie”.

Ne vom opri asupra celui de-al doilea volum al poetului, **Poemul care nu poate fi**

înțeles, apărut relativ târziu, la 12 ani față de cel de debut. Există o evoluție a liricii. Se observă devenirea textului poetic. Tonul devine mai grav, problematica poeziei se schimbă și ea. Creatorul este preocupat să-și definească par-

că actul creației, mai mult decât în primul volum. Textul care dă și titlul volumului este o artă poetică destul de clară:

„Eu lucrez la poemul care nu poate fi
înțeles.

El este o piatră neagră și lucioasă
din care brusc începe să crească părul
aspru

a treizeci și trei de sălbăticiuni;
El este mlaștina verde ce se întinde în
piața orașului –

din trestiiile ei latră moale, lingușitor o
vulpe
singuratică;

.....

El este văgăuna din cer și norul de sânge
ce mârâie

În văgăuna din cer (...)”

Așadar, poemul se dorește a fi atotcuprinzător. Creatorul își imaginează un univers construit în jurul cuvântului și al limbajului:

„O, vremuri pe când casa noastră
înflorește pe țărâmul,
unui limbaj lunecos!
Pe cuvintele ieșind din scorburile
vorbitoare.”

De remarcat este și structura originală a volumului. Acesta este structurat în cinci părți

inegale. Primele două dintre acestea conțin suite de poeme. A treia secțiune este constituită de poemul care dă și titlul cărții, urmat de un grupaj liric unit ideatic sub titlul **Convorbiri cu diavolul**. Patru dintre poeziile din volum apar în ultima parte a volumului într-o traducere în engleză realizată de Virgil Stanciu (**A Pedagogical Poem, December Night, Give Us This Day the Power to Cry, Conversations with the Devil**).

Un alt volum care atrage atenția, diferit ca natură de primele discutate este **Cartea pierdută – O poetică a urmei**. O serie de eseuri scrise cu vână artistică, în care există o poezie a ideii, ne atrag atenția și reprezintă pentru noi o mostră inedită a unui alt tip de scriere. Este incitant să analizezi eseistica unei personalități consacrate prin poezie și să constăți că autorul dovedește o eleganță cu care își pune în pagină ideile. În „Prăslea cel voinic și merele de aur sau despărțirea de copilărie” avem un punct de vedere sublim exprimat în legătură cu ceea ce înseamnă natura și rolul basmului. Urmează apoi o fină analiză a simbolurilor din text. Stilul este clar, ludic chiar, cele opt pagini ale eseului constituindu-se într-una dintre cele mai profunde analize făcute în eseistică unei povești românești. Iată un scurt fragment din textul numit mai sus:

„Notăm așadar noua secreție: frica. Notăm remarcabila repeziciune cu care se perindă trăirile copilului, iuțeala trecerii de la sfială, mirare la frică. Și, fiindu-i frică, iscodește cu privirea în căutarea unui alt copil. Mai e doar o scăpare: poate e doar un joc. (...) Pe acolo însă nu mai e niciun pui de om. Nu vede pe nimeni și nu-l vede nimeni când se îmbărbătează. Iar acest *a se îmbărbăta* nu înseamnă doar a căpăta curaj, ci altceva, mult mai grav. Prăslea simte cum crește în el bărbatul.”

Pe lângă interpretările incitante și pertinente, făcute într-o manieră personală, există și capitole în care eseistul își dezvăluie cele mai intime trăiri, experiențe care și-au pus accentul pe parcursul său scriitoricesc. Un exemplu edificator este **Cartea din copilărie**. Există un spectacol al unor idei frumoase, spuse într-o manieră clară, fără prețiozități

stilistice: „(...) să vorbesc despre prima carte din lume: *Cartea din copilărie*. Copilăria este, de altfel, singurul spațiu privilegiat în care cuvântul nu este însă osificat în jurul lucrurilor. Astfel că poți cu mare ușurință, la fel cum scoți sămburele dintr-o prună, să scoți lucrul din numele său și să-l îngropi în carnea altui nume. Cartea din copilărie este așezată, în satul din Ardeal, pe scrinul înalt, lângă ceas, la vedere. Inutilitatea ei ostentativă (cu ea nu se bat cuie, nu se taie lemne, nu se pune în mâncare) contrastând cu locul ce-i este rezervat, locul de cinste, o face fascinantă. Măinile o ating rar, nu fără sfială, o ating mai ales iarna, mai ales după ce masa a fost ștearsă cu grijă, iar lampa coborâtă din tavan în mijlocul mesei, chiar și astăzi, pentru mine, primele ninsori și apoi *ninsorile grozave* răspândesc în aer miros de carte veche, ori de cerneală tipografică.” Eseistul este trădat de poet, felul în care eseistul se exprimă trădează

natura poetică a personalității din spatele condeiului: „Acest noiembrie friguros însă a reactivat pacostea. Asta mă face să cred că moțâind, hibernând, ori mâncându-mi pe ascuns sufletul, asociația între frig și cărți mă va urmări toată viața. O numesc pacoste pentru că ea nu face parte din categoria acelor subtile corespondențe care ieșind din jocul minții cu abstracțiile, înmiresmează sufletul, îl bucură.”

După lecturarea volumului ne rămâne imaginea unui Ion Mureșan care trăiește într-o lume bazată pe cuvânt, într-o lume în care cartea reprezintă un punct de reper în propria existență. Într-un alt eseu din volumul discutat apare ideea că toate lucrurile esențiale, toate gândurile intime, toate adevărurile trăite de ființa umană au fost, mai înainte, exprimate într-o carte: „Pentru că nimic nu este în simțuri care să nu fi fost mai înainte în cărți.”

Englobing

Peisaj cu poet și înger

Andrea HEDEȘ

„Are poezia și o viață lumească? E o întrebare legitimă. Eu cred că nu. Se manifestă aici doar pentru a ne duce, măcar pentru o clipă, dincolo. Sau altundeva.”¹ mărturisea Simona-Grazia Dima în discret-delicatele confesiuni auriculare intitulate *Miceli solare*, iar acesta este, din fericire un *crez* îmbrăcat în veșmintele regale ale artei poetice, un *crez* așadar ce reverberează din nucleul luminos al poezilor care trăiesc poezia ca asceză și revelație, deplin conștienți de faptul că, așa cum spunea undeva Bartolomeu Anania, „Primul cuvânt vine de la Dumnezeu”.

Și *dincolo*, sau *altundeva* ne duce Ion Mureșan prin poezia sa. Aidoma călătorului (și ce este poetul dacă nu Călătorul) din celebra gravură a lui Flammarion, el poate ridica marginea firmamentului, dincolo de

care, prin străfulgerarea inspirației poetice, vede *inefabilul* și îl prinde în țesătura cuvintelor, precum nestematele pe brocart scump, o *marfă* prețioasă pe care o scoate apoi, pe taraba cotidianului cu sfială, cu îndoială, cu teamă chiar, o *marfă altfel*

la *Bâlciul Deșertăciunilor* lumii. Și ce dacă această *marfă* nu va fi prețuită, nu va fi cântărită la adevărata, inefabila ei valoare? „I am the Great Pretender, I am wearing my heart as a crown”², este refrenul poeziei lui Ion Mureșan, iar unduirile ei se joacă, cresc valuri, spumă diafană sau cioburi de pahar, potop și tsunami, ape negre și ape moarte, ape sărate și ape amare, absint și diamant, un întreg spectacol, o piesă de teatru antic atent

regizată, în care torențele, tunetele și fulgerele impresionează și înspăimântă, clar-obscurul decupează în carnea vie a cititorului, rafalele mătură țărnul... Cine va rezista, cine va rămâne până la sfârșit acela va înțelege. Dincolo de furtună e liniștea. Și acolo e Dumnezeu. Și îngerii. Și privirea poetului.

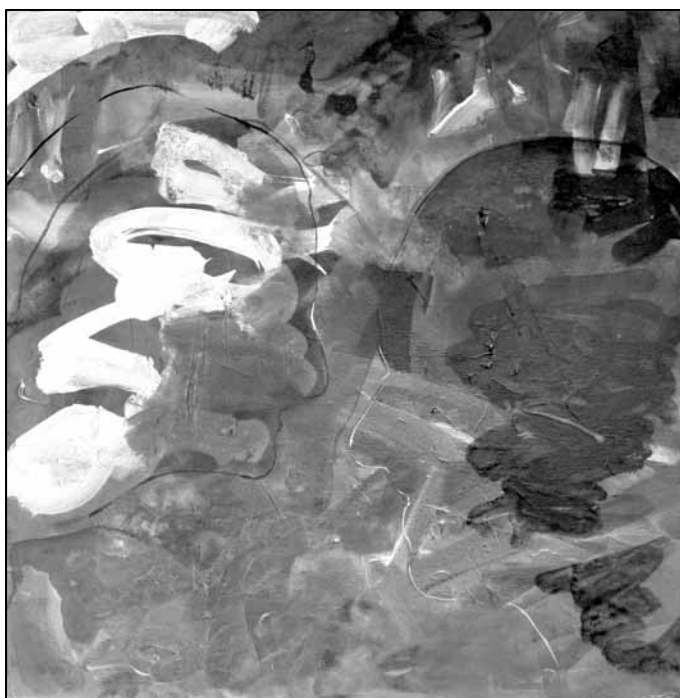
Ion Mureșan este fidel artei sale, astfel încât despre lirica sa putem afirma, parafrazându-l pe Costin Tuchilă, că „Totul se poate bănuși dincolo de un poem, dar totul rămâne încă de descoperit”.³ Pentru aceasta îngerii săi sunt pretexte pentru *dincolo*, sau *altundeva*, ei nu dezavuează, nu strivesc corola de minuni a lumii de dincolo, sunt *accente* în peisajul liricii sale și pot fi punți spre rotunda, perfectă lume a *Ideilor*. Arareori personaje, camuflați sub formă de laitmotiv minor, scandalizând (încă?) prin ieșirea din canoane, îngerii lui Ion Mureșan sunt atipici. Asemeni reprezentărilor imperfecte ale perfecțiunii dintr-o lume ideală, îngerii lui Ion Mureșan sunt simptom al lumii decăzute, dezvrăjite și semn și memento al lumii de *dincolo* sau de *altundeva*: „stângaci și neputincios ca o babă”, „(picioare fragile ca de porumbel, acoperite cu puf alb și pene fine)” (*Noapte de decembrie*), „Degetele cioturoase ale îngerilor țâșnind din garduri” (*Convorbiri cu diavolul*) sau „Îngerașii de pahar nu mușcă și nu fac rău nimănui” (*Pahar*). În lirica sa *Îngerul* este contrapunctul *Poetului*. Iar *Poetul* nu este figurat ca prinț, cavaler învingător sau măcar trubadur. Imaginea sa este parcă desprinsă din celebra pânză *Sfântul Matei și Îngerul* a lui Caravaggio. Dacă *Îngerul* lui Ion Mureșan este mărunț, decrepit, izgonit din cotidian, cu puterile pierdute, *Poetul* lui Ion Mureșan este un marginal, un paria, un pâlmaș al cuvântului exilat de profesia... profesiune de credință, singur în tumultul mulțimii: „Eu duc pe umăr steagul singurătății și nu-l duc spre locuri de

desfătare” (*Izgonirea din poezie. Scrisorile către Constantin*), „Ci eu singur sub pământ./ Ci eu singur, singur, singur sub pământ departe.” (*Ci eu singur sub pământ*) – un răspuns *de profundis* parcă la „Nu-i lumină nicări...” *Înger* și *Poet*, emisari ai unei alte lumi, sunt neînțeleși, neprețuiți, neiubiți, aproape nevăzuți, de unde fundalul de profundă angoasă al poemelor-tablouri. În poeme cele două figuri apar deseori împreună, de obicei la distanță în spațiu, dar între ele, pentru ele, distanța nu înseamnă nimic. Acolo unde nu apar explicit, prezența lor este simțită, bănuită, chiar necăpătând trup de cuvinte, iar lipsa lor pare un decupaj în peisaj. Acești îngeri bolnavi sunt *alter-ego*-ul

poetului, *Îngerul* și *Poetul* sunt două fețe ale aceleiași monede, două fețe ale aceluiași chip, un reinventat Ianus. Trecând prin prisma ideală aceste simboluri ale inefabilului sunt (re)compuse prin prisma unei lumi (de)căzute iar imaginea lor devine un puzzle viciat. Lirica lui Ion Mureșan este, în fond, o meditație asupra sacralului, asupra locului *Poetului* într-o lume văduvită de *Axis Mundi*, o lume în care (și) poezia poate fi scară către cer. O scară pe care *Îngerul*, *Poetul* și cei puțini care le urmează, au pornit fiecare, cum spunea Ioan al Crucii „*fără a fi luat de nimeni în seamă*”⁴ spre a ajunge „*în splendidele grădini ale aurului*” (*Splendidele grădini ale aurului*).

Note:

1. Simona-Grazia Dima, *Micelii solare*, Editura Tracus Arte, București, 2014, eseul *Despre geneza poeziei și viața ei lumească*, p. 21;
2. *The Great Pretender*, cântec compus (melodie și versuri) de Buck Rum;
3. <https://costintuchila.wordpress.com/2010/07/18/misterul-caravaggio/>;
4. Simona-Grazia Dima, *Micelii solare*, Editura Tracus Arte, București, 2014, eseul *Imortele*, p.169.

Facing shadows I

Paharul de argint sau *Cupa cu îngeri*

Ionela-Silvia MUREȘAN-NUȘFELEAN

Pahar, Glass, Au fond du verre, Im Glas, Bicchiere, Pohár, cea mai recentă carte marca **Ion Mureșan**, a fost lansată proaspăt, în ajunul trecerii „hopului” celor 60 de ani ai Poetului, în Sala Auditorium Maximum a Colegiului Academic din Cluj-Napoca. Tentată și de lectura imaginii (de data asta – elegantă și simplă), m-a surprins mai întâi estetica exterioară a cărții, *ediție de lux multilingvă*, apărută sub egida Fundației Culturale Archeus, la Editura Școala Ardeleană, 2015, sub unda verde a poetului Vasile George Dâncu. Învelitori de argint... Din semi-umbră, pe coperta IV, poetul privea drept, surâzând discret în carouri, pe sub pălăria de pai. Semnul de carte, epatant și clasicizant, l-am sesizat mai târziu. La masa

literară, alături de poet, se-mbiau traducătorii, fiecare-n limba lui – Virgil Stanciu (engleză), Dumitru Țepeneag (franceză), Ernest Wichner (germană), Danilo De Salazar (italiană) și Szántai János (maghiară). Închinau pe rând. La

o masă alăturată, Ioan Marchiș făcea crochiuri, schițe, studii, desenând, însemnând fiecare „capitol” cu pahare, zece per total – pahare care se-nvârt, pahare-oglindă, pahare aglomerate, labirintice, hieratice, euforice, cu tuneluri, pahare-zid, pentru sprijinul visătorilor înaripați, pahare-casă, dar și pahare-carcasă... Fără îndoială, traducea plastic expresiile liricului vecin în toate aceste oglindiri – de la cele exterioare, până departe, spre răsfrângerile sufletului.

Mi-am propus un experiment – să citesc cursiv sau pe băjbăite, poemele ionmureșene, rând cu rând, în limba română și-n limba translatorilor. Să văd ce pasaje mă frapază, cum se adâncește un sens printr-o lingvistică străfulgerare colaterală. Poetul își începea

spovedania... După lectura în limba maternă, l-am ascultat pe Ion Mureșan, într-o înregistrare, recitând poezia *Pahar*, foarte școlărește. Eh, nu degeaba a debutat în revista *Cutezătorii*. Un ludic dramatic și tandru se insera circular în *Pahar*... Cartea propunea o strategie diafan camuflată, de pândire a stării de grație, de revenire la sine.

Fluidic, silabisit pe alocuri, *Paharul* degaja, într-un vestibul englezesc, un clinchet de halo, trezit, ritmic, de dușuri siberiene de votcă: „is ice-cold”. Coborârea „angel”-ului pe aceste corzi tulbura apa? Apoi, o melancolie franțuzească ploua în sufletul liric; și-o spaimă... Multă vreme – câteva minute – am crezut că „dihania” de apă e un fel de lostriță voiculesciană, o ispitire în nebuloasă, până când ochii părinților au descifrat enigma – remușcarea. Ei reclamau grav în franceză: „Mon enfant,/ quand est-ce que tu vas reprendre tes esprits?”, grăiau fermecător în română: „Măi, copile,/ când o să-ți bagi tu mințile în cap?”. În lichidul plutitor, printre secvențe metamorfozate, se îțeau flash-uri limpezi. Îngerașii de pahar se plimbau cu harpe prin cafenelele (elizee?), cântând englezește, pe versuri din folclorul grădiniței românești și din Eminescu, rânduri copilărești ce pluteau în *Paharul* lui Ion Mureșan. Ce noroc au înaintașii cu ucenicul clujean/vulturean! mi-am zis.

Pe tărâm nemțesc, e drept, am aprins toate lumânările din sfeșnicul cu brațe, dar tot mă mișcam pe dibuite; eram la prima lectură în germană; evident, nu trecusem de stadiul pre-elementar, dobândit în satul meu natal – Chiraleș, în care, de-a lungul timpului, au viețui și sași. Gângurind cu voce tare, într-un soi de germană *englezită*, m-am lăsat sedusă de imagini brumate de creativitate; îmi părea că aud multe diminutive, (exemplificările imediate nu-s justificative), deși, era clar – înclinația Poetului spre derivarea afectivă o știam și din alte surse... Cu toată răcoarea și greutatea demersului, descifram mai acut termenii oblojitori: „Harmonie”, „Klare”,

„Kristallen”, „Kinderchen”, „singer” etc. Procentajul cuvintelor „calde” deslușite era net superior celor „reci”. Doar cuvintele „Wodka”, „Bestie”, „Lokomotive” treceau suierător prin peisajul melancolico-armonic în cadența (firească?) de „eins, zwei, eins, zwei”... „Paharul” – „Im Glas” – era, în primă fază, neutru. O!, o întreagă lume în Pahar, peste care/ prin care, intuiții zburători se preumblau inocenți și hotărâți.

Prin traducerea lui Danilo De Salazar am trecut sprintar; ici colo câte o piatră îmi puneă piedică și „io piangere”. Nu mult, pentru că, după nici șapte versuri, „Angioletti del bicchiere” începură să cânte: „Giunge, giunge la primavera!”. Îl vedeam parcă pe Poet urmărit de Primăvară. Ce minunat! Încă o lupă, încă un dicționar, de data asta româno-maghiar. Cu fiecare vers, constataam că buna conviețuire între enoriașii Parohiei Ortodoxe Chiraleș cu cei din filia Țigău, sat preponderent ungar, mi-a dat multă încredere. Trudită, descifram: *Pohâr*. Ca un ecou, o altă revelație – Pahar conține har! Pe parcursul lecturii, termenul compus „poharangyalok” vine să întărească străfulgerarea; nu degeaba sunt în același cuvânt și „înger” și „pahar”. Dar și separat, „pohar” și „angyalok” se traduc minunat (chiar on line) – „Cupa cu îngeri”.

Un bâzâit „fekete”, ca fals mediator, s-a interpus în dreptul veiozei..., să-mi zăgăzuiească parcă accesul la diafan... Departe, lătra un câine și „luna tremura”... Ghiceam ceva de genul: „când revii la post?”. Postul de observație mă întorcea în paginile *Cărții de iarnă*: „Poemul să mai aștepte patruzeci de zile”... Din amplasamentul special amenajat, băgam de seamă cum Poetul încerca să se limpezească și el ce-i cu Paharul ăsta plin de semne. „Alcoolul” e o carte ce se cere descifrată.

Paharul e extrem de adânc! Ion Mureșan îl măsoară cu degetul, apoi cu brațul, cu capul. Cu ochii deschiși în toposul acvatic, fără ochelarii de fiecare zi, vedea limpede și vraja și hulboanele paginilor lichide. Printre „frunze moarte”, „rădăcini negre”, „o cizmă de

cauciuc spartă” era „o lespede de piatră (albă) cu vinișoare roșii”. Probabil vreo inimă cosmică din care țâșnea un izvor limpede, în care, într-o limbă solară, „copii mici cât păpușile”, cu aripi, se jucau și cântau cântece de la grădiniță. Eu murmuram poezi-oara eminesciană „Cu penetul ca sideful”, iar ei fredonau după mine: „Mută-i noaptea/ numai râul se frământă-n pietricele”. Între timp, Poetul se hotărâse să răstoarne piatra de hotar de pe fundul paharului, lespede de sub care șerpuia o coadă (amenințătoare?). Se ducea în în-

Pahar, desen de Ioan Marchiș

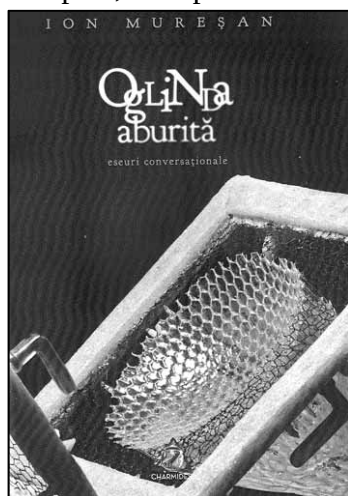
tâmpinarea dezlegărilor; nu îi era frică de luciditate, motivat de clarificarea bănuielilor. De sub ea, a țâșnit o dihanie, așteptând parcă îngăduitoare această urnire. Pe umerii ei zbură Ion Mureșan să înțeleagă ce sentință plăsmuiește creatura. „Cu unghiile înfipte în spinarea dihaniei”, îi întoarse capul. Chipul, neașteptat?, avea un ochi al mamei și unul al tatălui – muștrători, dar ochi părintești.

Expresia libertății, lupta cu sine, cu remușcarea, teama smerită de a nu înghiți vreun îngerăș de pahar... sporeau tensiunea, drama, dar și feeria. „Paharul se strânge ca un cerc de fier în jurul frunții mele./ Doare./ Capul mi se lovește de pereți: unu, doi, unu, doi./ Îngerășul de pahar, de durere, plânge cu sughituri./ Îngerășul de pahar cântă în mine cu o voce subțirică: *Vine, vine primăvara!, Totu-i vis și armonie.*” Irevocabil, s-a instalat frățietatea cu Îngerul, Poetul având mereu posibilitate să-i audă cântecul, ruga, înlăuntrul său. Sălășluit de Înger, *locuit de Cântec*, fără doar și poate, Ion Mureșan e un slujbaş privilegiat al Poeziei!

Opinii capitale despre insignifiant

Virgil RAȚIU

Oglinda aburită este o carte de proze-eseuri semnată de poetul Ion Mureșan (Editura Charmides, Bistrița, 2013), o carte pe care o așteptam. De mulți ani bănuiam că autorul o pregătește; cuprinde însemnările lui epice, în ipostaza de ziarist, de făcător de

reviste literare, de scriitor, de trecător prin lume. Încă o dată, Ion Mureșan demonstrează că indiferent ce fel text iese de sub pixul său, de sub stiloul său (nu are demult!), de sub pana sa (nici de asta nu are!), este literatură majoră. Cum eu sunt un comentator de cărți

tipărite, îmi permit să consider aprecierea „o carte frumoasă”, una dintre cele mai potrivite expresii care poate fi aplicată acestei cărți. Noua carte semnată de Ion Mureșan a apărut la Editura Charmides din Bistrița și este o carte însemnată.

De fapt, cu asta trebuia să-mi încep comentariul, cu editura! Pentru simplul motiv că, de vreo câțiva ani, Editura Charmides din Bistrița (director: Marin Malaicu-Hondrari, poet, prozator) a atins la nivelul editorial din țară cote înalte. Editura Charmides s-a așezat firesc în rândul celor mai de seamă edituri din România, născute după 1990. Amintesc aici câteva (enumerarea lor, nu înseamnă și rânduire valorică): Polirom, Humanitas, Cartea Românească, Rao, Litera, Eikon, Paralela 45, Limes și mai sunt (unele specializate pe domenii de activitate și, mai cu seamă, pe mediul didactic), dar nu insist. Acum doi ani, Academia României a numărat printre premiile ei anuale, Premiul pe anul 2010

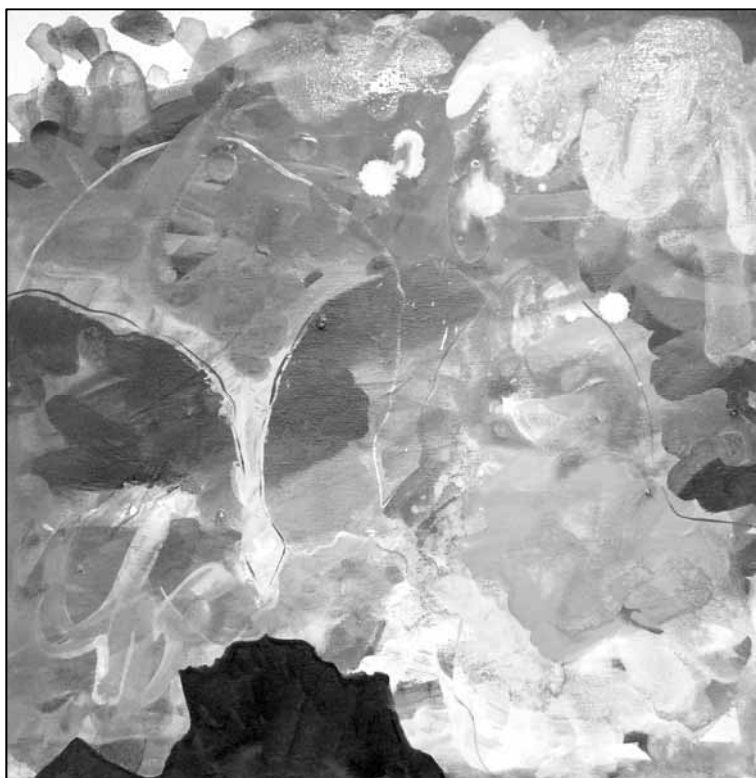
pentru poezie, volumul de versuri *Cartea alcool*, de Ion Mureșan (tot Ed. Charmides). Anul trecut, premiul pe anul 2011 pentru proză, Premiul „Ion Creangă” al Academiei Române a revenit lui Alexandru Vlad pentru romanul *Ploile amare* (tot Ed. Charmides)... Ei, cu palmaresul acesta nu este de mirare că Editura Charmides a ajuns în rândul scriitorilor contemporani una dintre cele mai râvnite edituri din țară. Scriitorul care afirmă: „Am scos o carte la Charmides” a făcut deja un pas în față. Înseamnă să nu mă îndoiesc de calitatea literară a volumului semnat de el. Nu am motive.

Am rămas dator cu comentariul direct și simplu la *Oglinda aburită*. Așa o carte cu suflu epic bine concertat nu am citit de mult. Nu este primul scriitor din țară despre care se afirmă că știe pe dinafară și chiar mai departe de afară să se exprime ca nimeni altul despre orice nimic, chiar despre nimicul nimicului. Ion Mureșan este scriitorul care așterne pe hârtie, pe monitorul electronic, pe tabletă, foarte repede, surprinzător de repede, o opinie capitală despre insignifiant, punct pe care îl prezintă de o asemenea măreție că nu te poți îndoi de valabilitatea și expresivitatea cu care este expus acel „punct”, mic cât o gămălie, cât un năpârstoc și, concomitent, de necuprins în univers. Nu vreau să pară cuiva că afirm aici: Ei, da! Ion Mureșan ar fi un extraterestru! *Dar însă* numai un extraterestru ca Ion Mureșan ar putea să fie în stare de așa ceva. Paginile lui sunt ca un fel de învățăturile cuiva către cine știe cine, pot fi luate în serios și după linia creionului care le dă consistență arhitecturală, cititorul pare obligatoriu împins să pornească o construcție spirituală care îl va așeza în calendarul lumii. Nimeni nu are scăpare. Vrei, nu vrei, dacă te numeri printre cititorii lui Ion Mureșan, e musai să te aliniezi și să începi marșul către o viață normal de ciudată, cu care

te poți retrage oriunde în România și să te apuci de muncit nimica făcând: să scormonești, să sfredelești, să citești, să afli, să cunoști, să situezi în altă ordine tot ceea ce a dezordonat poetul prin subtile prozele sale. Să fii miner, să fii protestatar, să fii bazargiu, să te-mbraci în rolul olăcarului, să vinzi mereu câte ceva, fiindcă de furturi capitale, har Domnului! la noi are cine să se ocupe.

Unora li s-ar putea părea că Ion Mureșan se joacă de-a Cicilicu, de-a viața la țară, de-a efectul de debara, de-a regele țăntarilor, de-a Luminița și de-a Țiganiada, de-a tristețea și melancolia unui tractor și de-a omul care vorbește în numele morților. Și mai curg

teme, multe. Important e că, lecturând/ lecturând, nu te plictisești. Dimpotrivă. Vrei să tot citești. Însă, la un moment dat, cartea se gată. Se încheie. Finalul dă verdict: Amin!... A, cine este Cicilicu?... Cicilicu este simbolul cu aură telurică al românului de imediat după încheierea Celui de-al Doilea Război Mondial. O figură gravă, foarte gravă. Cicilicu este etalonul cetățeanului român cuprins de febra sovietizării României și a colectivizării în mediul rural. Cicilicu a fost un vizionar. Și-a risipit averea ca să nu mai aibă cine ce să-i ia. Și vizionar asemeni lui Cicilicu a devenit și românul. Și din păcate, așa a și rămas.

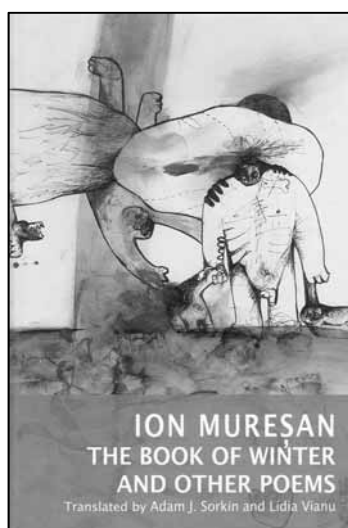

Facing shadows II

Tâna care fenta moartea

Victor ȘTIR

Între textele *Cărții pierdute* a lui Ion Mureșan, apărută la Editura Aletheia în 1998, ni se pare remarcabil *Despre oamenii care vorbesc singuri (o paranteză)*, nici trei pagini, format mic. Este, de fapt, un foarte scurt eseu ori poate doar o schiță, lucrurile ne comportând dezvoltări să impresioneze prin

retorică, prin artificii fătoase care în mod obișnuit iau de pe picioare. Textul este esențializat și nuanțat pe spații restrânse, având precizia unui poem și o putere de sugestie dată de spunerea răspicată, pe tonul povestirii, despre două însușiri ale bunicii auorului pe care le descoperă miraculos, în me-

morie. Este vorba, în primul rând, despre obiceiul femeii de a vorbi singură prin casă, pe afară, pe unde se nimerea. Emisia verbală ținea de un secret pe care copilul nu-l putea dezlega, mai mult, și poetul matur se întreabă în text, de ce boală ținea acea formidabilă însușire. Pentru *Tâna*, era un dat al vieții pe care îl avea ea, de la Dumnezeu, prin natură. A trece în seama unei boli vorbitul de unul singur nu pare relevant, de vreme ce femeia era normală în toate celelalte. Ne amintim că Basarab Nicolescu scria, ni se pare referindu-se la nivele de realitate că, nebunia ar putea fi o deschidere spre altă lume, spre altceva, ori poate un alt mod de relație cu lumea noastră.

Autorul ne face să presupunem că *Tâna* vorbea cu îngerul, vorbea cu diavolul, pentru ca, în final, să fim convinși că nu avea nimic cu Necuratul. Speculația, mai degrabă trimi-

terea cititorului spre această zonă ține neîndoielnic de apetența pentru filosofie a lui Ion Mureșan, manifestată foarte discret, dar pregnant în economia textului. Nu se pune problema așezării acestei vorbiri în seama lipsei mecanismului cenzurii psihice, dar dacă vobirea ținea de un dicteu al existenței, de prezența lumii mai întâi eterate, apoi corporalizată? Dacă, de pildă, spunea: *Îmi iau caierul și torc vreo două-trei fusuri, apoi trec în casa dinainte și urzesc*. Pentru *Tâna*, caierul, fusul și urzoile erau mai întâi în minte, văzute doar de ea, apoi dobândeau corporalitatea care să fi devenit evidentă, și mai apoi la îndemâna copilului, pentru ca târziu să cadă în memoria celui ajuns poet.

Cartea Sfântă zice că Dumnezeu a făcut lumea spunând *Să fie! Și s-a făcut*. Atâtor de puțini le este dat să vorbească singuri, încât miracolul ne trimite la repetarea actului creațiunii de la începutul începuturilor. Bineînțeles, nu luăm în aceeași seamă vorbitul de unul singur, așa cum îl observăm pe stradă, cu accesoriile telefonului mobil ascunse pe sub palton.

Și *Tâna* mai este de ținut minte prin ceva: murea și învia de două ori pe an. Trăia, trăia și numai ce se trezeau ai casei cu bătrâna moartă.

Nu ni se spune dacă avea *meteahna* de a muri din tinerețe, dar degeaba ar fi avut-o; s-ar părea că moartea nu se potrivește juneții. Este mult mai spectaculoasă învierea unui om bătrân, pe care semenii îl socotesc înghițit definitiv de chitul celuiilalt tărâm, la primele semne de lipsă a respirației. Spiritul ludic al poetului vorbește atât de serios despre înzestrarea bunicii cu capacitatea de a muri și a învia de două ori pe an, încât dă morții cu repetiție conotația încurajatoare a coexistenței vieții cu stângerea, de o manieră mult mai explicită decât abstracta moarte zilnică, pe care

o trăim, o luăm cu lingurița, asemeni artistului nebun ce-și mânca iubita incinerată.

De ce murea de două ori pe an? Poate dacă ar fi murit doar câte o dată la douăsprezece luni, faptul ar fi fost considerat o boală, dar de două, e repetiția secretă ce trimite spre taină, e altceva. Repetiția apropie mai mult moartea de cotidian. Moartea, astfel, i-a dat copilului, viitor poet, sentimentul unui joc cu moartea. Și așa a rămas până la moartea din urmă, când *Tâna* a ieșit din acea sarabandă a morților și învierilor fără să se mai întoarcă. Prin moartea ultimă, *Tâna* a ieșit din miracolul viețuirii conviviale cu moartea și a intrat

în normalitatea unei lumi care în mod obișnuit moare; cu alte cuvinte, și-a pierdut biruința periodică, bianuală, de o viață asupra morții. Jocul s-a frânt. Așa a perceput-o și copilul când s-a dormit și a plâns-o zile pe mama *Tâna*.

Dacă aflăm povestea de la poet, atât de bine scrisă, ne vine să credem că existența bunicii va fi fost un termen în ecuația scrisă de Dumnezeu pentru devenirea poetului, care, în final, a observat, că totuși, se mai și moare, și poate că moartea e adevărata veșnicie. Ori poate nici nu e, după cum au sugerat atâtea învieri.

Finally I

Ion MUREȘAN

„Poezia îi luminează omului calea spre sine”

Poetul care nu se dă legat

Cum internetul bate uneori reportofonul, desigur că în defavoarea frumuseții dialogului, după ce am primit acceptul unui interviu din partea poetului, i-am trimis lui Ion Mureșan, prin e-mail, un număr... considerabil de întrebări. Nu un număr anume, lăsînd la latitudinea lui să răspundă la toate sau doar la o parte dintre ele. Poetul mi-a trimis următorul mesaj:

„Prietene, nu știu ce ți-ai pus în gând. E limpede însă că mie mi-ai pus gând rău. Dacă ți-aș răspunde la toate cele 33 de întrebări, câte le-ai pus tu pe masa mea, ar trebui să cred că vrei musai să afli formula chimică a laptelui pe care l-am supt de la mama pe cînd eram mic. Te avertizez că nu am de gând să mă dau legat. În primul rînd, nu cred că merit atîtea întrebări. În al doilea rînd, nu cred că merită

cititorii tăi baia de plictis pe care ar declanșa-o răspunsurile mele.”

Dialogurile Mișcării literare

După care s-a legat, în urma unui schimb de mesaje întins pe cîteva zile, dialogul de mai jos:

„Dulcea mușcătură a literaturii”

– Stimate Ion Mureșan, ai publicat trei cărți de poezie, deci mai multe decît Eminescu... Te simți confortabil în această situație?

Ce înseamnă pentru un poet să aibă o anumită „prezență” editorială?

– Dragă Olimpiu, așa este. Am publicat puțin, deși am scris destul. Dar, am mai spus-o, eu nu am fost setat să scriu cărți nenumărate de poezie, ci poezii. Se pare că am fost hărăzit cu arderi spirituale mai intense. Sper că am reușit să ard și zgura din poeme. Cît despre confortul pe care mi-l oferă situația asta, el este unul variabil: cînd e confort de palat, cînd de garsonieră. În funcție de starea sufletească. Dar mulțumit de mine nu-s... Prezența în librării e importantă. Însă sfatul meu pentru poeții tineri este să nu publice mai multe poezii decît scriu.

– Cum crezi că e mai bine să ajungă poezia la... cititori, adică la cei care citesc lumea printr-o grilă poetică, indiferent dacă scriu sau nu: pe cale orală, prin spunerea poetului, sau prin intermediul revistelor și al cărților? Întreb aceasta remarcînd că ai un mod aparte de a spune poezia. Nu sînt mulți poeții care știu să-și „recite” poeziile. Nichita Stănescu era unul dintre cei puțini.

– Poezia e bine să ajungă la destinație pe toate căile: prin intermediul cărților, al revistelor, al radioului și televiziunii, prin recitaluri publice ale poetului, prin șoapte la urechea iubitei, prin video-conferințe, prin predicile preoților și, ca într-un banc mai vechi, prin intermediul fierului de călcat sau al caloriferului. Iar aceasta pentru că îi dau crezare lui T. S. Eliot cînd spune, în **Funcția**

socială a poeziei, că poezia e foarte importantă și pentru cei care nu citesc poezie.

– În peregrinările tale poetice, adică prezențe la colocvii de poezii sau la lecturi publice, cu cine îți place mai mult să te întâlnești, cu „colegii de breaslă” sau cu... simplii iubitori de poezie?

– Văd că nici tu nu încapi de „peregrinările” mele. Prietenul meu, prozatorul Alexandru Vlad, nu scapă ocazia să spună ca dacă viața mea e în linii mari limpede (naștere, studii, profesii, domiciliu), biografii vor avea probleme serioase când vor dori să marcheze traseele mele pe harta țării cu scopul de a înființa „cenaclul literar turistic Ion Mureșan”. Desigur la festivalurile de poezie, la cenacluri, la colocvii este o plăcere să mă întâlnesc cu prietenii scriitori din toată țara. Ne sclipesc ochii când ne vedem după luni sau ani de zile. Trebuie să-ți mărturisesc că am foarte mulți prieteni pe care-i iubesc, împrăstiați în țară. Dar e o bucurie la fel de mare să mă întâlnesc cu cititorii, fie ei elevi sau studenți. Căci îmi cam place să vorbesc despre poezie. Și de cele mai multe ori, nu vreau să mă laud, reușesc să fac din public o „pradă sigură” pentru dulcea mușcătură a literaturii.

„Clujul a tras fermoarul peste propria memorie, peste poveștile orașului.”

– *La Cluj-Napoca exista – sau mai există – un loc aparte unde scriitorii se întâlneau ei între ei. Ce-a fost și ce a rămas Cofetăria Arizona? De ce au nevoie poezii, în fond scriitorii, de asemenea locuri de întâlnire? Au clujenii un (alt) loc fermecat? Care este acesta?*

– *Arizona* nu mai există. *Pescarul* nu mai există. *COLA* nu mai există. *Croco*, l-a dus uliu, *Ema* a dispărut. Rînd pe rînd și oamenii care le-au dat viață, care au făcut din locurile acestea niște mituri urbane, se duc ca niște păsări călătoare. Se duc cu poveștile lor cu tot. Peste tot în lume locurile pe unde au trecut scriitori importanți, unde au avut loc evenimente culturale sunt conservate cu grijă și se face din ele un brand. Anul trecut, nu mai departe, am băut la Lisabona o cafea cu statuia lui Fernando Pessoa. Dar sunt

cunoscute cîrciumile literare pariziene, pragheze, londoneze și urmele trecerii scriitorilor prin ele sunt bine exploatate financiar. Clujul a tras fermoarul peste propria memorie, peste poveștile orașului. Iar un oraș fără povești e un oraș în agonie.

Ion Mureșan, Olimpiu Nușfelean

De ce au nevoie scriitori să se întâlnească? Pentru că cine se aseamănă se adună. În ultima instanță, ca să se poată vedea și ca să se poată prefăca că nu se văd, ca să se poată admira și disprețui, ca să se poată lăuda în față și huli pe la spate, pentru că sînt prieteni sau dușmani, pentru ca să vorbească și să tacă împreună, pentru că sînt în viață etc.

Astăzi ne mai întâlnim pentru mici polițeturi la cafeneaua *Klausenburg*, iar pentru tinere taifasuri la *Insomnia* ori *Anticariat*. *Insomnia* este, cred eu, un pol magnetic al boemei tinere, aici se desfășoară întâlnirile bilunare ale Clubului de lectură *Nepotul lui Thoreau*, înființat de Ștefan Manasia acum câțiva ani, loc care, prin atmosferă și mobilier, prin muzică și decorațiunile de pe pereți, ilustrează perfect starea de insomnie.

„Saeculum a fost pentru mine un mod de supraviețuire.”

– *Un alt „loc de întâlnire” a fost cenaclul Saeculum de la Dej sau Beclean... Ce a însemnat oare acest cenaclu pentru tine, pentru optzeciști, pentru scriitorii „tineri” ai vremii?...*

– Cenuclul *Saeculum* este deja o pagină consistentă de istorie literară. De aceea nu vreau să repet aici lucruri deja știute. Aș vrea, totuși, să mai spun o dată că *Saeculum* a fost pentru mine un mod de supraviețuire. Mi-a asigurat o doză de libertate, căci libertatea ne-o luam în doze, ca pe un vaccin. *Cenuclul de Luni* fusese exilat la Clubul Rapid, practic desființat, Cenuclul *Saeculum* a fost trimis în exil la Beclean, har Domnului, un nod de cale ferată și el. După cîte o lună de profesorat la Strîmbu, întîlnirea cu prietenii, exilați și ei prin cine știe ce colțuri de țară și în cine știe ce servicii obscure, însemna enorm pentru mine. Sigur că eram tot timpul supravegheați, regimul făcea alergie la orice grup organizat. E notorie întîmplarea de la Liceul Metalurgic din Beclean, unde ne-am ținut cîteva ședințe de cenuclu, cînd un invitat a ieșit la toaletă, iar cînd s-a întors a greșit ușa și a intrat într-o sală vecină unde a surprins doi oameni cu căști la urechi care înregistrau ceva. Cînd ne-am repezit să verificăm informația, ușa era închisă, iar înăuntru liniște deplină.

Se cuvine să-l pomenesc desigur pe Radu Săplăcan, Dumnezeu să-l odihnească, personalitate charismatică, care reușea să mobilizeze la cenuclu, prin magnetismul său, scriitori din toată țara.

– *De fapt, ce este mai important pentru un scriitor: un cenuclu, o cîrciumă sau o librărie?*

– Nu știu ce te-a apucat cu aceste întrebări care-mi amintesc de dietele alimentare disociate: luni – fructe, marți – legume. Pentru un scriitor sunt importante în aceeași măsură cîrciuma, cenuclul și librăria. Poate un pic mai importantă, zic eu, ar fi biblioteca.

– *Ce a însemnat pentru tine profesoratul la țară? Un ocol neînsemnat pe drumurile vieții, un spațiu al recludiunii și al în-frîngerii temporare, un eden ce nu mai poate fi regăsit?...*

– Din nou ai disociat foarte bine. Mie nu-mi mai rămîne decît să spun și-și. Profesoratul meu la țară a durat șapte ani, deci nu l-aș numi „ocol neînsemnat”. Nu am stat șapte ani să mă uit cum trece viața pe lîngă mine. Cît despre ceea ce tu numești „în-frîngere”, eu îți dau dreptate, căci „m-am

frînt”, m-am împărțit, m-am înmulțit. Altfel spus m-am însurat și am făcut copil. Nu am resimțit perioada de la Strîmbu ca pe o pedeapsă, eu însumi fiind copil de țaran. M-am adaptat repede. Am citit foarte mult și am scris. Și apoi, prietenii au fost și acolo lîngă mine. Radu Săplăcan era un obișnuit al casei. Nu am dus lipsă de cărți, de scrisori, de... undițe de pescuit, de ciuperci etc. Sigur despre Strîmbu aș putea vorbi ore întregi ca despre o parte însemnată a tinereții mele.

„Adevărul e că un poet se poate greu abține să nu facă Binele.”

– *De ce simt poezii nevoia să facă și publicistică? Cum se împacă reacția imediată la „mișcările” lumii cu meditația poetică, oricum am defini-o pe aceasta?*

– Imediat după 1990 scriitorii s-au repezit în publicistică și au resimțit pornirea asta ca pe o datorie sacră. În fond, cine să deschidă mințile românilor, cine să-i convingă care e drumul cel bun dacă nu profesioniștii cuvîntului. Niciodată cuvintele mele nu au avut o forță atît de vizibilă ca atunci. Aproape simțeam cum lucrează, cum modelează conștiințe. Acum am măcar conștiința împăcată că nu am fost singurul amăgit. Adevărul e că un poet se poate greu abține să nu facă Binele. Mai mult, era o vreme în care se putea trăi din cuvinte. Dacă am trăit șapte ani în natură, următorii douăzeci i-am trăit în cuvinte.

– *Te-ai lăsat de fumat, după cîte am înțeles. Mai poți scrie poezie fără să fumezi?*

– Cât timp am fumat (de la 16 ani cu o întrerupere de 3 ani) am fost un pătimaș dușman al fumatului. Un propagandist redutabil al părăsirii prostului obicei. Fiind un fumător înrăit, eram credibil. Acum, de cînd nu mai fumez (de la echinoxul de toamnă din 2014), am devenit tolerant cu fumătorii.

Acum spun tot, nu mai am ce pierde, Dumnezeu cu mila! Din 22 septembrie 2014 nu am mai scris nimic, nici un rînd măcar. Poezie nici atît. Așa că, răspunsurile la întrebările tale sunt primele rînduri pe care le scriu după 6 luni de tăcere. Și acum mi s-a întîmplat ca atunci cînd m-am mai lăsat o dată de fumat: nu am mai înțeles nimic din

limba română. Când mă las de fumat se întâmplă ca într-un poem de-al meu: „Peste gramatică trece-o vedenie/ Și încâlcește părțile de vorbire”. Pînă și asupra celebrei propoziții „Calul fuge” am dubii că ar fi corectă. Șase luni mi-am mascat cum am putut lipsa de aderență la limbaj. Acum, har Domnului, mă pot apuca de lucru. Deocamdată nu sunt prea sigur pe mine.

„Omenirea se bîlbîie mai rău decît la apariția limbajelor articulate.”

– Dacă, așa cum spuneai cîndva într-un interviu cu Daniel Săuca, „poezia leagă două realități, două cuvinte, două lucruri care nu au nimic de-a face una cu alta”, de ce oare, azi, poezia nu reușește să-i „lege” mai bine pe oameni, aflați într-o continuă dezbinare? Și, mai mult: Este poezia o „abstragere” din realitate sau o învingere a realității, o „modificare” a acesteia? Dacă, încă de la început, cuvîntul a fost ziditor de lume, ce loc își mai găsește cuvîntul poetic în discursul eterogen, confuz și entropic al lumii de azi? Dacă poezia/ literatura este mai „protestatară”, în sine, se aude oare acest protest în gălăgia realităților actuale?

– Poezia leagă într-adevăr realități care nu par a avea nimic comun în virtutea faptului că lumea este unitară, că universul este armonie, iar nu haos. Pornind de la această putere a poeziei, am spus de multe ori că ea este o dovadă de necontestat a existenței lui Dumnezeu. Desigur că poezia nu-și poate propune să aducă pacea în societate, chiar dacă cititorii unei poezii, ai unui poet devin prieteni prin faptul că poartă în suflete același poem. Sunt frați întru poezie. Primul efect al poeziei este acela că îl apropie pe om de sine. Poezia îi luminează omului calea spre sine. Iar asta nu e puțin lucru.

Mă întrebi ce loc mai are *cuvîntul poetic* în discursul confuz al lumii de azi? Eu mă întreb ce loc mai are *cuvîntul simplu* în economia spirituală a lumii contemporane. Căci mi se pare că cu cît se comunică mai mult, cu atît se comunică mai prost. Internetul oferă o imagine cutremurătoare: omenirea se bîlbîie mai rău decît la apariția limbajelor articulate. Dar despre asta e mult de vorbit.

Andrei Moldovan, Adrian Mureșan, Gavril Țărmure, Ion Mureșan, Mircea Diaconu, Olimpiu Nușfelean

– Există o „înălțime” (poate estetică) la care cuvintele unui poem trebuie să ajungă? Niciodată mai jos decît asta? Ar putea fi definită o asemenea... aspirație?

– Hai, că nu e ca la atletism! Cuvintele nu trebuie să sară ca și atleții sau ca puricii peste o anume ștachetă. Cuvintele trebuie, Eminescu o spune destul de limpede, „să exprime adevărul”. Adică să exprime cît mai fidel gîndul. Adevărul e concordanța între gîndul gîndit și gîndul exprimat. Dacă omul ar vorbi în gînduri (nu în cuvinte), literatura ar fi un biet produs secundar al omenirii, iar filozofii și poeții niște ființe jalnice, lumea le-ar ocroti efortul lor de a scrie ca unor persoane cu dizabilități.

(martie 2015)

Interviu de **Olimpiu NUȘFELEAN**

ION MUREȘAN

Poet, eseist, publicist

Născut la 9 ianuarie 1955 în localitatea Vultureni, județul Cluj. Studiază istoria și filosofia la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca. În timpul studenției este redactor la revistele *Echinox* și *Napoca Universitară*. Având în vedere că în acea perioadă regimul comunist a „închis” marile orașe, între 1981-1988 este profesor de istorie în satul Strâmbu, județul Cluj. Între 1988-1998 este redactor la revista de cultură *Tribuna* din Cluj-Napoca. După Revoluția din 1989, la fel ca alți scriitori, se dedică publicisticii, scriind articole de opinie, editoriale, reportaje, eseuri politice. Astfel ajunge redactor, șef departament cultură, la o serie de reviste și ziare regionale:

NU, *Evenimentul Zilei*, *Ziarul de Cluj*, și director editorial și redactor-șef la *Transilvania Jurnal*. Publică poezii și eseuri, recenzii în principalele reviste literare ale țării.

Din anul 2006 este redactor șef al revistei de cultură *VERSO*, editată de Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj și redactor la revista *Poesis International*.

Publică următoarele cărți: **Cartea de iarnă** – poezie (1981) – Premiul Uniunii Scriitorilor din România; **Poemul care nu poate fi înțeles** – poezie (1993) – Premiul Uniunii Scriitorilor din România; **Cartea Pierdută – o poetică a urmei** – eseuri (1999) – Premiul Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor; **Carnavalul din poiană** – teatru pentru copii (2004) – Premiul Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor; **Pahar** – poezie (2007); **cartea Alcool** – poezie (2010) – Premiul Uniunii Scriitorilor din România și Premiul Academiei Române; **Oglinda aburită**, eseuri conversaționale (2013) – Premiul Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor din

România; **Poezii** (antologie) Ed. Paralela 45, 2014; **Pahar, Glass, Au fond du verre, In Glas, Bicchiere, Pohár** (ediția a II-a, multilingvă), Ed. Școala Ardeleană, 2015.

Le mouvement sans coeur de l'image – poezie – Editions Belin, Paris, 2000;

Acces interzis – Zugang verboten – poezie – Buroabrasch, Viena, 2008 (ediție bilingvă, română-germană);

The book of winter and other poems, Ed. Plymouth Press University, 2011.

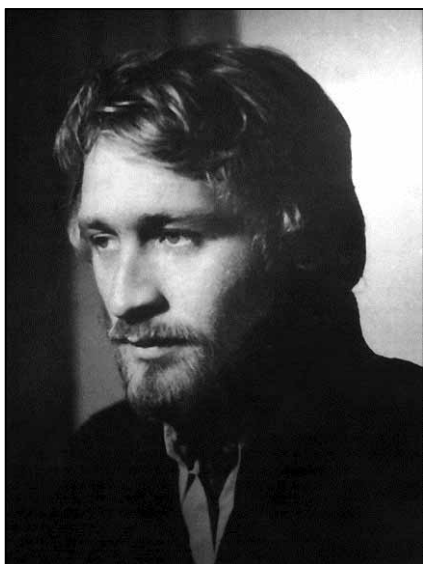
Este prezent în antologii de poezie apărute în Italia, Franța, Germania, Ungaria, Serbia, SUA, Anglia etc.

În anul 2008, prestigioasa revista VATRA îi dedică poetului un număr întreg de revistă sub genericul **Poetul for ever – Ion Mureșan**.

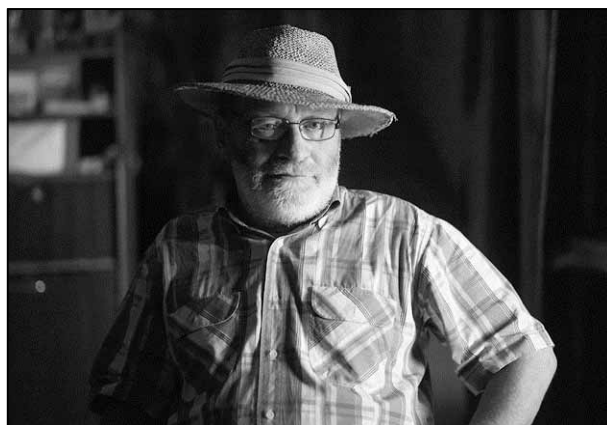
În anul 2014 i se decernează Premiul Național de Poezie *Mihai Eminescu* pentru Opera Omnia, Botoșani.

Distins cu ordinul Meritul Cultural în Grad de Cavaler.

Aprecieri critice: Ion Negoitescu, Nicolae Manolescu, Al. Cistelean, Eugen Simion, Dan Cristea, Cornel Regman, Adrian Marino, Cornel Ungureanu, Ion Pop, Victor Felea, Radu G. Țeposu, Mircea Mihăieș, Daniel Corbu, Viorel Mureșan, Andrei Bodiu, Ion Bogdan Lefter, Irina Petraș, Petru Poantă, Otilia Hedeșan, Paul Cernat, Alex Goldiș, Alexandru Mușina, Mircea Cărtărescu, Ioan Buduca, Daniel Cristea-Enache, Cosmin Ciotloș, Radu Vancu etc.

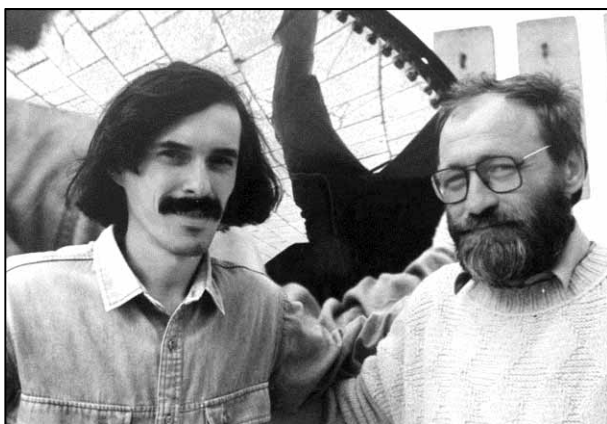
Ion Mureșan student

Ion Mureșan... poet (foto Cosmin Bumbu)

Cu mama

Cu Mircea Cărtărescu

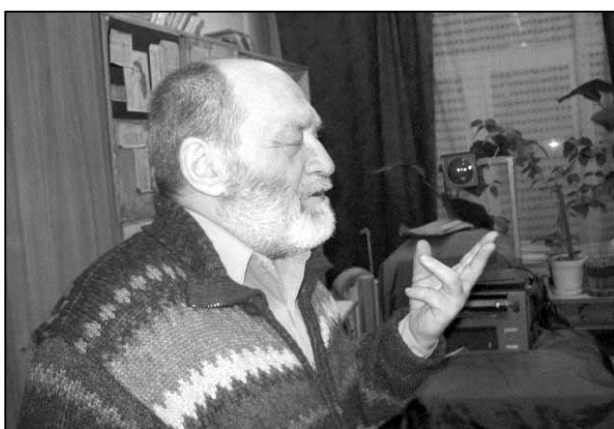
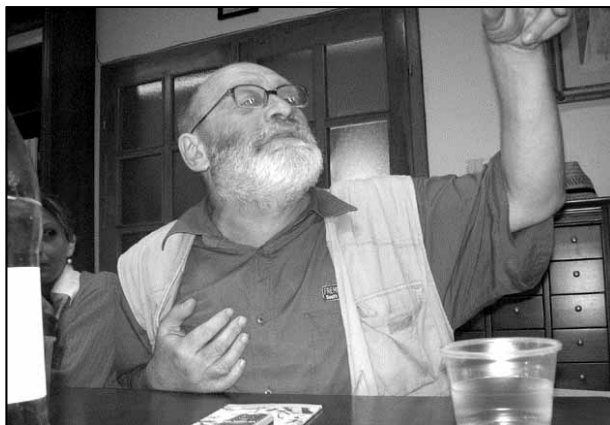
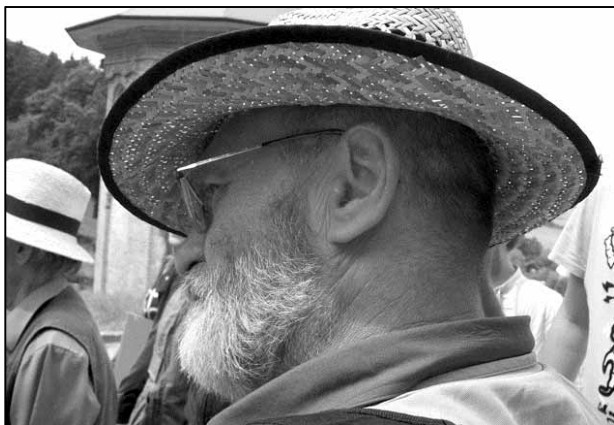
Fotoalbum Ion Mureșan

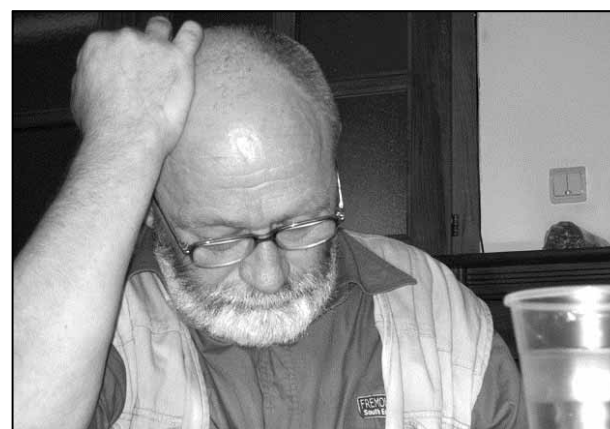
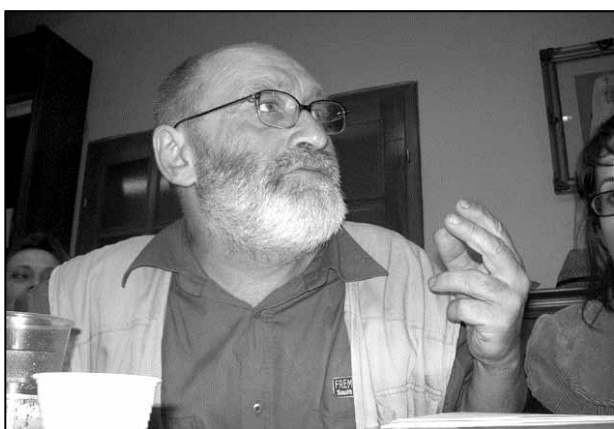
Ion Mureșan cu prietenul și editorul său, Gavril Țărmure

Vasile Sebastian Dâncu, Ion Mureșan, Alexandru Vlad

Ion Mureșan
ipostaze foto-poetice

Fotografiile paginii: **Andrei Moldovan**

160 de ani de la apariția primului număr al *României literare*

Andrei MOLDOVAN

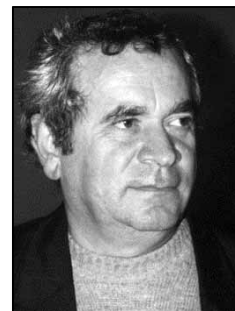
De curând s-au împlinit 160 de ani de la apariția primului număr al revistei *România literară*. Se întâmpla la Iași, în ianuarie 1885. Publicația, prima cu acest titlu, din multele serii care au fost până astăzi (București, 1885-1888, apoi o serie la Arad și Aiud în perioada interbelică, dar și cunoscutele serii ale lui Liviu Rebreanu și Cezar Petrescu, iar în zilele noastre, aceea care a continuat „Gazeta literară” începând din 1968, cu Geo Dumitrescu redactor șef, condusă azi de criticul Nicolae Manolescu), venea în continuarea unei direcții întemeiate de *Dacia literară* (1840) și *Propășirea* (1844), în dispută cu cenzura nemiloasă a domnitorului, până la urmă, cauza suprimării, pe rând, a tuturor celor trei publicații. Mai mult, *Propășirea*, cu titlul cenzurat la primul număr, a apărut în continuare doar cu subtitlul *Foaie științifică și literară*.

Disputa care s-a dat în epocă, una radicală, așa cum rezultă din documentele vremii, din presă, scrisori, memorialistică, relații diplomatice, a fost între interesele expansioniste ale imperiului rus în creștere, pe fondul slăbirii puterii otomane, și orientarea occidentală a generației tinere. Adepții, nu greșim dacă spunem oamenii rușilor erau în posturi cheie, de decizie, dar erau slab pregătiți, cu educație îndoielnică și capacități intelectuale reduse. Portrete ale unor astfel de personaje întâlnim și în cartea (nesemnată!) lui I. G. Valentineanu, *Biografia oamenilor mari scrisă de un om mic* (Paris, 1859, cu o ediție și la București, în același an): Manolache Arghiropol („grec de origine și de naștere; inamic declarat al turcilor și devotat cu totul Rusiei”), Constantin Bălăceanu („om van, fără instrucțiune și fără cea mai mică capacitate, în fine, o adevărată nulitate a țării; ca să-i satisfacă vanitatea, s-a oferit rușilor la

1849”), Emanoil Băleanu („om al Rusiei, fără instrucțiune și fără nici un fel de cunoștință în trebi publice, cu puțin spirit, un fel de mediocritate clasică între mediocritățile boierești”), Ștefan Belu („om fără caracter și lipsit de orice simțământ de moralitate”), Dimitrie Ghica („om cu o instrucțiune superficială, cu puțin spirit și inteligență, dar fără principii și fără nici o cunoștință specială; ambițios fără măsură și fără demnitate; violent și plin de patimi, orgolios și mândru de nașterea sa până la nebunie; pretendent la domnie, dară mulțumindu-se cu cea mai mică funcțiune, numai să fie în funcțiune”).

Lor li s-a opus o generație de tineri instruiți (parte dintre ei portretizați în cartea pomenită) mai cu seamă în Franța, decisi să scoată țara de sub influența/ocupația rusească și să o orienteze spre valorile occidentale în care își au și românii rădăcinile. În primele rânduri s-au aflat scriitorii care au știut că trebuie create instituții de cultură, ziare, reviste, școli, teatre, societăți culturale, după modelul iluminismului occidental. Erau animați de idealuri înalte, la vârsta ieșirii din adolescență, și au știut să îmbine avântul romantic cu pragmatismul politic. Așa se face că au și izbândit.

România literară, sub conducerea lui Vasile Alecsandri, a fost la vremea aceea și ea purtătoarea unui asemenea țel. În „Înștiin-

Arhiva de
literatură

țarea” răspândită încă la finele anului 1854, redactorul șef al viitoarei reviste scria:

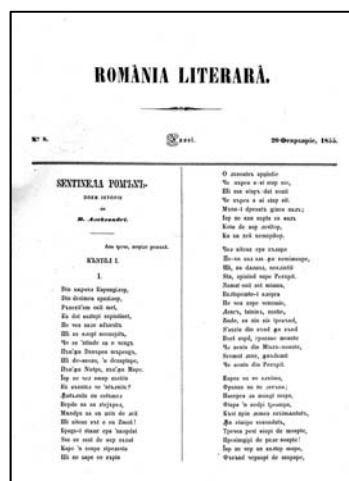
„România literară va primi articole originale de literatură; iar cât privește partea științelor pozitive, ea va deschide coloanele sale celor mai bune traduceri atingătoare de descoperirile folositoare ale veacului nostru.

Numerele acestei publicații vor cuprinde felurite scrieri interesante precum: articole din

istoria patriei și de economie politică; romanuri naționale; descrieri de călătorii, cântece populare, poezii alese și, într-un cuvânt, tot ce este menit a răspândi lumini, a aduce plăcere cetitorilor și a dezvolta limba românească cu un chip măsurat și înțelept.”

Tocmai de aceea, V. Alecsandri solicita colaborarea „tuturor talentelor din țările noastre”. Nu poate fi întâmplător că primul număr se deschide cu *Răzvan Vodă. Fragment din Românii sub Mihai Viteazul* de Nicolae

Bălcescu, lucrare care este consacrată idealului unității naționale. Într-o notă, directorul revistei menționează: „Nicolae Bălcescu, cunoscut și mult stimat de publicul cititor din toată Româניה, sunt acum doi ani trecuți de când s-a stins pentru prietenii

săi cei mai de aproape întocmai ca o lumină dulce într-un grozav întuneric! June încă și de timpuriu celebru prin îndeletnicirile sale de istorie, Bălcescu a publicat cel dintâi product al talentului său în coloanele *Foaiei științifice și literare* (*Propășirea*, n.n.): a zice că din inimă rostim dureroasa lipsă ce simțeste *România literară* este a plăti aice un tribut de recu-

noștință pentru unul din junii români carele mai mult au sădit semințe de frumoase roduri în câmpul literaturii române.”

Nu este întâmplător nici faptul că revista a publicat suplimente cu poezii populare din Transilvania (mai întâi), din Moldova și din Muntenia, creații naționale care tot cam în același timp apăreau la Paris, în traducere, cu un amplu studiu introductiv al lui Ubicini despre cultura, civilizația românească, dar mai ales despre nevoia unui sprijin european pentru a realiza o unitate a latinității răsăritene, capabilă să fie stavilă în fața expansiunii rusești.

În sfârșit, nu este o întâmplare nici faptul că aici se publică, în traducerea românească a autorului, cunoscuta *Cântare a României* (paginile 445, 446, 471, 487, 520, 533; reamintim că paginile revistelor se numerotau în continuare, pe parcursul unui an de apariție, de obicei un an fiind considerat un volum) de Alecu Russo (lucrare scrisă în limba franceză, după cum se cunoaște). Redăm mai jos primele două versete ale poemului, mai cu seamă că prea adesea s-a obișnuit să se citeze doar de la al treilea verset. Ele conturează idealul epocii, asumat de revistă:

„1. Domnul Dumnezeuul părinților noștri înduratu-s-au de lacrimile tale, norod nemângâiet, înduratu-s-au de durerea rugămintilor tale, țara mea?... Nu este îndestul de smerită, îndestul de chinuită, îndestul de sfâșiată? Văduvă de feciorii cei viteji, plânși fără încetare pe mormintele lor, precum plâng și jelesc femeile despletite pe sicriul mut al soților.

2. Neamurile auziră țipătul chinurii tale; pământul se mișcă. Dumnezeu numai să nu-l fi auzit?... Răzbunătorul prevestit nu s-a născut oare?”

Au colaborat scriitorii cei mai cunoscuți la vremea aceea din toate provinciile românești, precum o împlinire a dezideratelor *Daciei literare*. Alături de directorul publicației, Vasile Alecsandri, cu numeroase pagini de proză și poezie, printre care remarcăm *Balta Albă* și *Sentinela română, poem istoric*, Mihail Kogălniceanu publică numeroase articole, printre care *Sclavie, vecinătate și*

boieresc sau Domnului Iacob Mureșanu, iar Costache Negruzzi, celălalt triumvir din vremea *Daciei literare*, este foarte activ în paginile noii reviste, semnând, printre altele, *Istoria unei plăcinte*, dar și un articol intitulat *Slavonismele*. De departe, campionul prezențelor în revistă pare să fie Dimitrie Bolintineanu, cu un număr apreciabil de poezii, dar mai cu seamă cu publicarea romanului *Manoil*, în nu mai puțin de 14 numere ale revistei. Sunt prezenți cu fabule Grigore Alexandrescu și Al. Donici. Nu putem trece cu vederea publicarea consistentă a logofătului Costache Conachi (*Amorul din prieteșug*, *Ah!*, *durere otrăvită*, *Ce este omul?*), la puțină vreme după dispariția sa (1849), autor din prima generație de poeți români. Printre numele prezente în periodic mai amintim: A. Hurmuzaki (*Desființarea boerescului în Bucovina*), G. Cobălcescu (*Istoria naturală*), Al. Odobescu (*Despre satira latină*, *Odă României*, *Întoarcerea în țară*), G. Sion (*O muză la spital*, *Limba românească*), C. Negri (*Notițe asupra logofătului C. Conachi*), D. Ralet (*Limba noastră*, *O scrisoare de la Bosfor*) ș.a.

Întâmplarea face ca în numărul 47 al *României literare*, din 3 decembrie 1855, I. Ionescu, semnatul cronicilor politice, după ce publică în întregime ordonanța domnească a lui Grigore Alexandru Ghica, prin care se pune capăt robiei ȝiganilor, entuziast, încheie

în acest fel: „De acu-nainte au început a ne fi urâte nedreptățile trecute, de acu-nainte viitorul este al nostru. Astăzi cade și se desființează sclavia cea neagră; mâine caută să cadă și să se desființeze șerbia cea albă... căci almintrele cum vom începe a fi o societate?...” (p. 540). Se pare că pentru cenzura domnească, extrem de vigilentă și suspicioasă – despre literatură și cenzura din perioada pașoptistă ar fi necesar să insistăm mai mult, pentru a înțelege mai bine –, era deja prea mult, pentru că acesta a fost și ultimul număr al revistei lui Vasile Alecsandri. Publicația, precum *Dacia literară* și *Propășirea*, a avut o existență scurtă în prima ei serie, dar a marcat profund cultura și societatea românească într-un moment important al modernizării (europenizării) lor.

Și se mai cuvine să observăm că, în acest caz, precum în multe altele la vremea aceea, înainte de Unirea lui Cuza, se vorbește răspicat nu de Moldova, nu de Muntenia, nu de Transilvania, ci de România.

Stepping on your shadow

Ediția Agârbiceanu

Olimpiu NUȘFELEAN

Dacă ar fi să apelăm la imaginarul promovat de mass-media, ar trebui să spunem că azi un proiect editorial de anvergură se realizează tot atât de greu ca și o autostradă.

Poate însă mai greu, deoarece proiectul editorial nu are acces la sursele financiare pe care le au autostrăzile, nici nu beneficiază de numărul de specialiști pe care îi poate aduna la un loc proiectul unei autostrăzi. Dar, din fericire pentru cultură, proiectele editoriale sînt viabile, cele ale autostrăzilor, din

cîte se vede, nu. Cu bani puțini și efort sacrificial și mai ales cu multă iubire pentru ceea ce realizează personalitățile culturale, în speță literare, ale acestui neam, cîțiva specialiști – atât de rari azi – mențin patrimoniul literar viu, emergent. În acest demers se înscrie inițiativa acad. Eugen

Opere fundamentale

Simion, care, prin autoritatea și competența sa, a impus colecția de „Opere fundamentale”, în cadrul căreia sînt publicate ediții ale scriitorilor de anvergură națională sub patronajul Academiei Române, prin Fundația Națională pentru Știință și Artă. Sînt editate cărți de cîpătîi ale literaturii române, realizate admirabil și din punct de vedere tipografic. Tirajul restrîns, din motive desigur... economice, nu restrînge amploarea demersului valorizator.

Între recente ediții coordonate de criticul și profesorul acad. Eugen Simion se

înscriu și cele două volume din opera lui Ion Agârbiceanu, *Opere: I. Schite și povestiri (1902-1910); II, Schite și povestiri (1911-1922)*. Ediția, apărută la Editura Fundației Naționale pentru Știință și Artă, este îngrijită de Ilie Rad, filolog format în mediul universitar clujean, critic și istoric literar, care realizează un tabel cronologic, o notă asupra ediției, de asemenea o bibliografie, note și comentarii, referințe critice, toate remarcabile și aduse la zi. Toate acestea, dincolo de informația complexă și revelatoare, dau măsura aventurii realizării unei asemenea ediții. Pentru filologul sau chiar simplul cititor interesat de soarta operelor și de avatarul editării lor, aici se deschide un spațiu literar seducător. Coordonatorul colecției, Eugen Simion, semnează un substanțial și cuprinzător studiu introductiv. Editorul l-a avut alături pe Ion Brad, unul dintre promotorii, alături de Mircea Zăciu, ai scriitorului ardelean încă din anii '50, dar și pe specialiști de azi ai istoriei literare precum Mircea Popa și Ion Buzași, ca și pe membri ai editurii Eikon cum sînt Ioachim Gherman (tehnoredactare și prelucrarea imaginilor), Sandra Cibicenco (corectură), la corectura volumului II asociindu-se și drd. Flavia Topan, dar și pe regretatul editor Tiberiu Avramescu. Cele două volume care au văzut deja lumina tiparului fac parte dintr-un amplu proiect editorial, care va mai cuprinde, conform celor mărturisite de editori, încă doua volume de povestiri și nuvele, patru volume cu romanele lui Ion Agârbiceanu, unul cu amintirile acestuia și mai multe cu articole din prodigioasa activitate a publicistului (care a colaborat la peste 500 de ziare și reviste, de-a lungul celor peste 60 de ani de activitate jurnalistică). Printr-un asemenea demers editorial se netezește și se fundamentează drumul (autostrada?!...) ce va duce spre

apariția unei ediții de Opere complete, pe care scrierile părintelui-scriitor o așteaptă.

Ion Agârbiceanu e un scriitor, să zicem, controversat, deși pare exclus chiar din teritoriul controverselor. Opera sa e intrată într-un con de umbră al interesului critic. Prin asta, situația este cu atât mai provocatoare pentru găsirea motivației gestului editorial. Motivația este argumentată de autorul studiului introductiv, care ilustrează și o notă polemică, reconfortantă într-un câmp atât de important al criticii și istoriei literare. Trebuie să reiterăm aici faptul că Eugen Lovinescu îl socotește pe Agârbiceanu un „exponent esențial al sămănătorismului ardelean”, iar G. Călinescu nu-l citește în întregime sau îl citește pe fugă, Alex Ștefănescu nu-l citează în *Istoria...* sa, Nicolae Manolescu, în *Istoria critică a literaturii române*, îi acordă doar două pagini, situație oarecum îmblânzită de Dumitru Micu, în *Dicționarul general al literaturii române, A/B*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2004, care pare mult mai generos în aprecierile critice și situarea prozatorului în „muzeul literaturii”.

Cartografiind orizontul receptării acestui „prelat greco-catolic, harnic, meticulos, decis – încă de la început – să realizeze o frescă a satului de peste munți”, Eugen Simion este de părere că opera nu este inferioară estetic, că lipsa influenței franceze nu trebuie să impresioneze negativ judecata critică, că opera – acceptată ca fiind inegală – a dat câteva capodopere, chiar în domeniul prozei scurte, considerându-se că stilul continuă „scriitura aspră și obiectivă a lui Slavici”, scriitorul fiind așezat ca evoluție, și prin epica realistă, între Slavici și Rebreanu. În siajul opiniilor formulate de Lovinescu sau G. Călinescu, pe de o parte „servitutea față de realitatea imediată”, pe de alta, „tactul desăvârșit cu care (...) știe să facă operă educativă, ocolind predica anostă”, Eugen Simion configurează acoperirea estetică pe care o au unele proze, fără ca aceasta să fie prezentă întotdeauna, fapt care însă nu scade importanța operei în ansamblu, o „proză înceată, încărcată pînă la refuz ca un car ce străbate Cîmpia Ardealului”.

Este reținută analiza făcută de Mircea Zăciu, care a descoperit „dimensiunea bala-

descă a epicii”, jovialitatea și lirismul din frazele nemuzicale, perspectiva dostoevskiană a unor proze. Autorul *Cuvîntului înainte* face o analiză cuprinzătoare și mult adîncită a structurii prozelor, a stilului, a „comportamentului” naratorului, mergînd la pas, explicit și deslușit, pe firul narațiunilor. Este semnalat riscul unor proze, în care „Primejdia nu vine, mi se pare, din partea eticismului și nici a regionalismului lingvistic, ci de acolo de unde vin, mai totdeauna, primejdiile, neîmplinirile, eșecurile în literatură, și anume din lipsa de imaginație epică”, repetiția motivelor și a soluțiilor epice, în fine, lipsa de expresivitate, păcat de care nu a fost străin, prin comparația făcută de critic, nici Sadoveanu.

Criticul conchide: „Judecate estetic, (...) povestirile lui Agârbiceanu, numeroase și inegale, arată un simț epic indiscutabil și (...) un talent de mare prozator”. A suspecta o asemenea operă „de toate slăbiciunile sămănătorismului și de stereotipiile moralismului este o mare eroare din partea criticii literare.” Aducerea în atenția criticii – și, de ce nu, și a cititorilor, în măsura în care tirajul unei asemenea elegante ediții o permite – în anii ce urmează a prozei „grele” a lui Ion Agârbiceanu va asigura și mai puternice argumente în afirmarea critică (și în posteritate) a scriitorului, va da consistență imaginii inconfundabile a operei sale, al cărei edificiu este important nu doar pentru literatura ardeleană, ci și pentru literatura circumscrisă reliefului național. Pentru critica și istoria literară este o provocare, care își așteaptă elucidarea. Dar, dincolo de asemenea așteptări, ediția se constituie desigur într-un text-suport pentru lecturi deslușitoare și seducătoare, pentru reevaluarea unei tradiții literare care nu-și epuizează nicicînd resursele.

O carte dedicată Profesorului universitar Ion Vlad

Icu CRĂCIUN

Motto: „Căci nu iaște alta mai frumoasă și mai de folos în toată viața omului zăbavă decât
cetitu' cărților.”

(Miron Costin – „De Neamul Moldovenilor”)

Cartea-omagiu (cer îngăduință Domnului Profesor pentru această sintagmă pentru că știu și din textul scris de actualul rector al Universității clujene, istoricul Ioan-Aurel Pop,

ION VLAD
SUB
IMPERIUL
LECTURII

că nu îi plac laudele, „nici dacă se numesc elogii sau omagii”) „Ion Vlad sub imperiul lecturii”, apărută în anul 2014 la editurile „Eikon” și „Școala Ardeleană” din Cluj-Napoca, este coordonată de d-na Laura Lazăr Zăvăleanu, fostă

studentă a Profesorului, actualmente profesoară la Sorbona, și cuprinde texte semnate de foști studenți, de la Ion Pop, Ion Taloș, Horia Bădescu, Nicolae Prelipceanu, Irina Petraș,

Ion Cocora, Ilie Rad, Ion Buzași, Andrei Moldovan,

Olimpiu Nușfelean, până la Horea Poenar și Ștefan Manasia, sau de prieteni și colegi ca: Niculae Gheran, așa cum îl cunosc, mai mereu cu ironia sa acidă, ori Ion Brad, viitorul ambasador al României la Atena, scriitorul D. R. Popescu (după C. Cubleşan „cu o carte de vizită extrem de *galonată*” în epoca comunistă), poeta Ileana Mălăncioiu și alții, fiecare

prezentându-l în ipostaze diferite. Toți cei 37 intelectuali de rasă sunt autori ai unor texte profund obiective care scot în evidență personalitatea complexă a profesorului universitar, a conducătorului de doctorate, a rectorului, a decanului, a directorului de teatru, a redactorului-șef adjunct de revistă, a criticului literar (care însumează atât istoricul literar și eseistul, cât și cronicarul literar), dar și a omului Ion Vlad.

De altminteri, retrospectiv vorbind, prietenul și colegul său Ion Brad, „născut în aceeași nostalgică lună noiembrie” și în același an, 1929, l-a văzut întotdeauna „lucid, ușor distant și ironic”, departe de „tentațiile bahice”, Ileana Mălăncioiu, deși nu i-a fost studentă, a avut o prietenie aparte cu domnia sa, îl consideră „un teoretician al literaturii înzestrat cu darul cititului și cu acel simț special al concretului care face ca ideile susținute prin scene relevante din capodoperele literaturii române sau universale să poată fi văzute cu ochiul liber”, Irina Petraș notează că participarea la cursurile Profesorului îi dădea prilejul să asiste fermecată la adevărate spectacole hermeneutice cu nenumărate digresiuni, dar și conexiuni esențiale între operele autorilor români și străini, dând – vorba soțului domniei sale, regretatul Petru Poantă – prioritate esteticului în judecata de valoare și neabdicând niciodată de la „eternitatea umanității” sau de la autoeva-

Eveniment

luarea ființei umane cu experiențele sale mai mult ori mai puțin dramatice „în raport cu marile mistere ale existenței” (apud Ion Istrate). La rândul său, Ion Cocora îi găsește alte virtuți: „generos, afectiv, dispus să sară în ajutor, de o bunătate subtil mascată ca să nu fie cumva taxat de slăbiciune” (...) un savant și un visător care „trăiește laolaltă în literatură și pentru literatură”, făcând întotdeauna evaluări imparțiale, serioase și exacte; Ioan-Aurel Pop remarcă faptul că absolut toate cărțile Profesorului au ca scop primordial ademenirea cititorului la lectură temeinică, continuă, iar în perioada comunistă, de cumpănă a universității clujene, cât timp a fost rector („perioadă în care imixtiunea politicului era dură în întreg sistemul de învățământ românesc”) i-a admirat siguranța de sine și prestigiul profesoral de care se bucura, văzând în el „garantul ordinii și al rigorii”; Horia Bădescu, în calitate de fost student, îi apreciază elocința impecabilă a discursului, lucru care l-a determinat „să îndrăgească aridele ținuturi ale teoriei literare”, Ion Taloș scrie despre „eleganța și generozitatea cu care a condus Ion Vlad destinele universității și ale slujitorilor ei”, C. Cubleşan vedea în Domnul Profesor (încă din perioada când prozatorul D. R. Popescu l-a adus lângă el la „Tribuna” în calitate de redactor-șef adjunct) „un teoretician și critic literar de o integritate morală ireproșabilă, cu o scriitură elegantă, dar incisivă, având largi cunoștințe (bibliografice) europene în domeniul disciplinei sale...” , prin articolele și cronicile semnate aici aducând o nouă orientare și un aer proaspăt în critica românească. Pentru Horea Poenar, eruditul Ion Vlad rămâne „modelul de profesor care a făcut cinste ultimelor decenii ale secolului trecut și de care învățământul, aflat acum într-o perioadă nefastă la nivel global, are mare nevoie”; este, cu alte cuvinte, inamicul numărul 1 al prostiei și al comodității, fiind în stare și acum, la cei 85 de ani, să predea lecții de demnitate mai cu seamă tinerilor crescuți

într-o confuzie de valori mult mai subversivă, dispus – vorba sa – să sancționeze mediocritatea și turpitudinea acestora. Pentru Ion Buzași, cursurile ilustrului magistru au fost adevărate introduceri de inițiere în „arta cuvântului”, comentariile sale înnobilitoare alternând de fiecare dată între „analiză și sinteză”; același „deschizător spre esențe” a fost și pentru celălalt student al Domniei Sale, Titu Popescu, iar un altul – l-am numi pe N. Prelipceanu – l-a văzut ca pe un „adversar al prostiei”, care, prin cursurile și cărțile sale a ajuns să-l îmbogățească evident spiritual. Pentru alți foști studenți, întâlnirea cu Profesorul a fost de-a dreptul providențială, influențându-le decisiv destinul (a se citi textele semnate de regretatul Petru Poantă, N. Băciuț, Eugen Uricariu, Ștefan Borbely, Ion Crețu, Olimpiu Nușfelean, Traian Vedinaș), lucru recunoscut cu sinceritate și de Ion Istrate: „Profesorul Ion Vlad mi-a schimbat viața”, scrie în inspiratul text dedicat acestuia (e vorba de cererea adresată decanului Ion Vlad în 1966 de aprobare a trecerii de la secția franceză la cea italiană, cerere aprobată pe loc, „dintr-un condei”), urmând să asiste, mai apoi, la „magistralele cursuri despre structura imaginarului artistic”. Andrei Moldovan, în textul intitulat „Nevoia de Ion Vlad”, îl consideră pe Profesor și Critic, deopotrivă, „un reper al rigorii științifice în materie de teorie și critică literară”, care, dintotdeauna, a promovat în scrisul său valorile literare estetice durabile și pledează pentru reeditarea operei acestuia, atât de necesară tinerilor care bat la poarta consacrării. În articolul „Cititorul de vocație”, fostul student Ion Pop, acualmente el însuși profesor universitar și critic apreciat, nu ezită să-i prezinte, pe scurt, dar cu relevanță, cele patru cărți de referință: „Lectura: un eveniment al cunoașterii” (1977), „Povestirea. Destinul unei structuri epice” (1972), „Aventura formelor” (1996) și „Romanul universurilor crepusculare” (2004), recunoscând faptul că din ele și din cursurile la care a asistat cu mare interes „a învățat cum

să zăbovească, cu folos dar și cu desfătări rare, în lumea cărților”; mai mult, Aurel Sasu va afirma cu câteva pagini mai la vale: „toate cărțile (s.n.) lui Ion Vlad sunt, în fapt, o apologie a lecturii: repetarea cu obstinație a adevărului că autorul este parte a operei și a valorilor ei (...) că ea, lectura, e condiția depășirii de sine a umanului” și că „studiul formelor literare e o problemă de comunicare și de atitudine, o interogație despre re-crearea unui întreg al lumii și nu un efort de simplă taxinomie”. „Spre aceleași călătorii prin cultură” (urmărit de „Semnul tutelar al Povestirii”) se îndreaptă și ideile exprimate de alt fost student al dascălului de vocație: dl. Mircea Muthu, la rândul său profesor universitar, care vede în Profesor pe „unul dintre cei mai avizați cercetători (expresie frecventă în cărțile sale) ai fenomenului literar pe dimensiunea eminamente teoretică, reflexivă” și face trimiteri, în comparație cu alți comentatori, la 14 cărți, din cele 15 publicate în limba română („Romanul universurilor crepusculare” fiind publicat și în engleză la prestigioasa editură americană Columbia University Press din New York, în 2010) până în prezent de Domnul Profesor Ion Vlad. La rândul său, Gheorghe Glodeanu comentează două din cărțile cu un titluri emblematice din creațiile Profesorului: „Lectura romanului”, publicată în 1983, care vizează autorii autohtoni, arătând că această lucrare „nu reprezintă atât o panoramă a romanului românesc postbelic (deși acest aspect este prezent implicit), cât mai ales un elogiu adus lecturii și un îndemn la meditație pe marginea textului literar, lectură care (...) generează noi texte”, și „Romanul universurilor crepusculare” („prima lucrare consacrată integral romanului european”, care este comentată și de Laura Pavel sub titlul „Calea hermeneutică – între *Histrionia* și epistemologie”, de

Rodica Grigore în articolul „*Mimesis*, criza reprezentării și *Romanul universurilor crepusculare*”, dar și de Mircea Popa), unde „reputatul exeget s-a oprit la câteva nume de referință ale romanului european: Thomas Mann, Robert Musil, Hermann Broch, Gunter Grass, Curzio Malaparte, Henrich Boll și L.-F. Celine”. Subliniez faptul că cel de-al doilea volum amintit mai sus este comentat și de Iulian Boldea, după ce îi face o scurtă prezentare cărții „În labirintul lecturii”, tipărită în 1999 (despre această carte scrie același Mircea Popa), pentru ca Diane Adamek să-i fie reproducă o cronică la aceeași carte cu titlul „Ceremonialul lecturii”, cronică publicată în revista „Tribuna” „cu mulți ani în urmă”. Profesorul universitar Mircea Popa, în stufosul text intitulat „Profesorul Ion Vlad și idealurile umane ale spiritului creator”, afirmă că „cea mai constantă direcție a demersului său critic se întemeiază pe lectură, pe înțelegerea actului receptării, interpretării și valorizării sensurilor plurale ale cărții, în ale cărei păduri de simboluri Profesorul ne invită să-l urmărim și să-l urmărim, el oferindu-ne acel necesar și misterios fir al Ariadnei care ne scoate teferi și îmbogățiți din labirintul lecturii”; după acest principiu, el îi analizează „Descoperirea operei” (1970), „Povestirea – destinul unei structuri epice” (1972) și „Convergențe” (1972).

Cine vrea să-l cunoască mai bine pe Domnul Profesor Ion Vlad este invitat să citească și cele patru interviuri luate acestuia, interviuri semnate de Nicolae Băciuț, Dora Pavel, Olimpiu Nușfelean și Iulian Boldea, și așezate de coordonatoarea Laura Lazăr Zăvăleanu spre finalul cărții, carte din care nu lipsesc câteva repere bio-bibliografice și fotografii care păstrează imaginea Profesorului în diverse etape ale vieții sale pe acest pământ.

Seniorul Corneliu Coposu

Ilie RAD

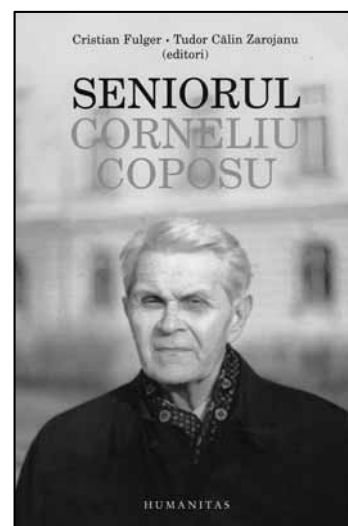
Grație eforturilor făcute de Fundația „Corneliu Coposu”, centenarul nașterii Seniorului a fost marcat, în 2014, de numeroase manifestări culturale, artistice, editoriale și mediatice. Astfel, în luna mai, cu ocazia Înălțării și a Zilei Eroilor, la Memorialul Victimelor Comunismului și al Rezistenței, din orașul Sighet, manifestările tradiționale i-au fost dedicate acestuia, prin masa rotundă „Cum l-am cunoscut pe Corneliu Coposu”, la care au participat personalități importante ale spațiului nostru public. Acolo s-au lansat și două cărți: *Corneliu Coposu în dialog cu Vartan Arachelian*, ediția a III-a, Fundația Academia Civică, București, 2014, și Marin Pop, *Monografia familiei Coposu, între istorie și memorie*, Editura Caiete Silvane, Zalău, 2014. Au mai apărut, cu ocazia centenarului: *Jurnal din vremuri de război* de Corneliu Coposu (Editura Caiete Silvane, Zalău, 2014); *File dintr-un jurnal interzis*, sub îngrijirea Doinei Alexandru (Editura Vreamea, București, 2014). În acest context aniversar se înscrie și volumul *Seniorul Corneliu Coposu*, avându-i ca editori coordonatori pe Cristian Fulger, nepot de soră al lui Corneliu Coposu și vicepreședinte al Fundației „Corneliu Coposu”, și pe Tudor Călin Zarojanu, jurnalist și scriitor cunoscut, cartea apărând la prestigioasa editură Humanitas.

Așa după cum spune unul dintre editori, Tudor Călin Zarojanu, „cartea de față este o încercare – aproape disperată – de a reconstitui cât mai exact momentele semnificative din viața celei mai importante personalități politice pe care generația mea, a celor născuți în anii '50, a avut norocul să o vadă aieva. Direct sau indirect, l-am cunoscut cu toții pe Corneliu Coposu și, deși este foarte puternic imboldul de a descrie ce a însemnat pentru

fiecare dintre noi – în primul rând, ca exemplu de moralitate –, nu cred că mai e nevoie să spunem ce fel de om era. În schimb, pentru a-l înțelege cu adevărat – și nu numai pe el, ci și perioada în care a trăit –, am pornit de la ideea că ar fi binevenită o recapitulare a faptelor.”

Volumul de față se constituie din două părți distincte. Astfel, în prima parte, după un cuvânt de compasiune al Regelui Mihai, trimis în țară la moartea lui Corneliu Coposu, și un eseu al unui elev, câștigătorul primei ediții a concursului de eseuri despre Corneliu Coposu, Claudiu Marcus, putem citi mărturiile ale celor care l-au cunoscut și au

colaborat direct cu Corneliu Coposu: Emil Constantinescu, Ana Blandiana, Doina Alexandru, cunoscuta jurnalistă de la Europa Liberă, Preafericirea Sa cardinalul Lucian, Doina Cornea, Romulus Rusan, Paul Lăzărescu, Cicerone Ioanițoiu, Liviu Hagea, fiul omului politic Constantin Hagea, Nicolae Noica, Nicolae M. Constantinescu, jurnaliștii Christian Mititelu, Marilena Rotaru și George Arion, Ion-Andrei Gherasim (primul și ultimul șef de cabinet al lui Corneliu Coposu), Răsvan Dobrescu, Simina Mezincescu și Mircea Popa-Zlatna. La acestea se adaugă și eseurile avându-i ca autori pe Horia-Roman Patapievici, Vladimir Tismăneanu, Bogdan Murgescu, Dan Pavel și Ioan Stanomir.

Din textele acestor autori rezultă cât se poate de clar un portret al omului Corneliu Coposu, simbol al „patriotismului luminat” și al „naționalismului liberal”, un adevărat „Havel al românilor” (Vladimir Tismăneanu), pe care au ajuns să îl respecte și cei mai înverșunați dușmani ai săi, adevărind parcă două versuri din piesa *Răzvan și Vidra*, a lui Bogdan Petriceicu Hasdeu: „Răzbunarea cea mai cruntă este când dușmanul tău/ E silit a recunoaște că ești bun și el e rău”. În articolul său evocator, Simina Mezincescu citează un mic text, care confirmă cele spuse mai sus. La moartea lui Corneliu Coposu, la sediul PNȚ-CD s-a deschis o carte de condoleanțe, în care dânsa a găsit următoarea însemnare, făcută de fostul lider comunist, Alexandru Bârlădeanu, cel care s-a bucurat de o anumită notorietate după 1989, datorită faptului că fusese unul dintre semnatarii „Scrisorii celor șase”, dar și acela care, în decembrie 1989, împreună cu Silviu Brucan, i-au interzis lui Corneliu Coposu să se adreseze, prin intermediul TVR, românilor. Dar iată textul din cartea de condoleanțe: „Am fost tineri deodată, am intrat în politică în același timp. Fiecare din noi și-a ales calea. Astăzi pot să spun că tu, Cornele, ai ales calea cea bună!”. Semnat: Alexandru Bârlădeanu.

Evocările reconstituie profilul moral al omului Corneliu Coposu, valori care ar putea intra în ceea ce Tudor Vianu numea „idealul clasic al omului”: bunătate, generozitate, altruism, modestie, incapacitatea de a-i urî chiar și pe foștii lui torționari. N-a dorit averi și funcții, iar întâlnirea cu Gheorghe Gheorghiu-Dej e elocventă în acest sens (Corneliu Coposu a refuzat postul de consilier juridic la Consiliul de Miniștri). Sugestiv mi se pare faptul că liderul țărănist a dat una dintre cele mai bune traduceri ale poeziei *Și dacă...*, de Rudyard Kipling, o poezie care corespundea concepției și filosofiei sale de viață, idee pe care o regăsim și în poezia *Rugă*, scrisă în închisoare: „Cerne, Doamne, liniștea uitării,/ Peste nesfârșita suferință!/ Seamănă întinderi de credință/ Și rodește roua îndurării!// Răsădește dragostea și crinul/ În ogorul

năpădit de ură!/ Și așterne, peste munți de zgură,/ Liniștea, iertarea și seninul!”. Corneliu Coposu a fost omul care nu și-a pierdut niciodată speranța, în cei 15 ani de închisoare și doi de domiciliu forțat, în satul Rubla, din județul Brăila, pentru că, așa cum spunea el într-o altă poezie scrisă în închisoare și dedicată surorilor sale, „Cât dealul de-ar fi suferința, nădejdea cât bobul de mei,/ Frăția susține credința și dă așteptării temei”.

Mulți dintre autorii evocărilor amintesc de caracterul vizionar al lui Corneliu Coposu. Astfel, în timp ce marea majoritate a românilor credeau, în urma propagandei intense, că regimul comunist este veșnic și reprezintă „visul de aur al omenirii”, Corneliu Coposu afirma, încă în decembrie 1968, după cum rezultă dintr-o notă informativă a Securității, că „falimentul economic și ideologic al comunismului este total și că forțele care îl vor răsturna se vor naște din mijlocul lui și nu vor veni din afară” (p. 41). La fel de vizionar a fost Corneliu Coposu și în privința garantării de către țara noastră a proprietății (cerință prevăzută în Constituția din 2003), a intrării României în NATO și în Uniunea Europeană. Un singur lucru nu s-a adevărit: ca România să devină o monarhie constituțională, aceasta fiind, în concepția Seniorului, „cea mai bună formă de guvernare pentru țara noastră” (p. 127), previziune care nu s-a adevărit, fiindcă republica nu a fost instaurată prin voința poporului, ci prin pumnul lui Vîșinsky și tancurile sovietice, iar cei 45 de ani de comunism au inoculat românilor mentalitatea republicană. Mai aflăm, din această carte, și o idee mai puțin cunoscută, povestită de Nicolae M. Constantinescu. În primele luni ale anului 1990, Coposu ar fi hotărât, împreună cu Radu Câmpeanu și Ion Rațiu, să-l lase pe Ion Iliescu singur în competiția electorală pentru președinția României, „delegitimând astfel nuanța de democrație pe care voia să o dea FSN-ul alegerilor. Era evident că, din adevărata opoziție, doar aceștia doi puteau (el refuzase să candideze), din partea puterii niciun acolit al lui Iliescu nu ar fi îndrăznit să i se opună acestuia, iar ca să pui un om de

paie, un necunoscut, s-ar fi făcut însuși Iliescu de răs. Ideea lui Corneliu Coposu era că, pus în fața acestui fapt, Iliescu se va vedea forțat să accepte propunerea pe care i-o făcuse, de a reinstaura monarhia constituțională în România” (p. 180). Numai că, așa cum este obiceiul la români, cu puțin timp înaintea alegerilor, Radu Câmpeanu s-a răzgândit, ceea ce l-a determinat și pe Ion Rațiu să intre în competiție. Rezultatul se cunoaște...

Alte pagini ale acestei prime părți constituie un excelent prilej de reflecție pe marginea destinului omenesc. Horia-Roman Patapievici ne amintește că, în martie 1953, când murise Stalin, mulți români erau „disperați” de moartea acestuia, care ne luase, totuși, Basarabia, Bucovina de Nord, ținutul Herța, Insula Șerpilor, tezaurul și libertatea. Cu aproximativ o lună înainte, murise la Sighet Iuliu Maniu, pe care Coposu îl numește „mântuitor de neam rob și apărător de țară”, dar pentru moartea căruia (e drept, mai puțin mediatizată ca a lui Stalin), românii nu mai aveau lacrimi! E de amintit aici și sugestiva comparație pe care o face domnul Horia-Roman Patapievici între o pagină din romanul *Noaptea de Sânziene*, al lui Mircea Eliade, și mulțimea care îl conducea pe ultimul drum pe Corneliu Coposu: e vorba de „întoarcerea în țară a sufletelor soldaților uciși la Cotul Donului: țăranii ieșiți noaptea la malul apei cu lumânări aprinse, spre a însemna cu lumina lor drumul de întoarcere acasă, iar armata de suflete venind pe firul apei după această lumină, amestecând-și freamătul întoarcerii cu zgomotul continuu și înfundat al apei curgătoare. Așa arătau, la lăsarea nopții, și oamenii care așteptau să vadă, în pelerinaj, rămășițele pământești ale lui Corneliu Coposu.” (p. 92).

Mulți autori arată, de asemenea, umorul pe care îl manifesta Corneliu Coposu în diverse împrejurări. Într-o zi, de pildă, în fața biroului său se adunaseră foarte mulți oameni, care voiau să-i vorbească. Între cei care

aștepta se afla și Marilena Rotaru, jurnalistă la TVR, pe care Seniorul a invitat-o imediat în birou. Pentru ca oamenii așezați la coadă să nu vocifereze că a trecut peste rând, a spus: „Voi vorbi cu toată lumea... Doamna a făcut un centenar cu Cella Delavrancea... Încerc să mă contaminez și eu... Cine știe?” (p. 153).

La fel de interesantă este și partea a doua a cărții, care conține informații detaliate privind viața și activitatea lui Corneliu Coposu. Sunt foarte multe note informative ale Securității, din cele 16 volume ale dosarelor sale de Securitate. De reținut că nu se găsește între aceste documente nicio delațiune a sa la adresa unui coleg sau cunoscut. Dimpotrivă, când i se pun în față delațiunile altora, Corneliu Coposu încearcă să îi scuize pe aceștia. Iată ce spune despre un asemenea caz: „Nu cred [...] să fi redactat nota ca o răzbunare contra mea, deoarece eram în termeni cât se poate de buni. Mai curând cred că, pe vremea când acestor note nu li se dădea importanță, ci erau trecute în arhivă, a redactat-o și D-sa, spre a-și justifica activitatea, așa cum se întâmplă de obicei, departe fiind de intenția de a-mi face vreun rău” (p. 237). Propriile sale declarații, date în fața organelor de anchetă, sunt „ireproșabile din punct de vedere stilistic, dar și moral”, după cum scrie T. C. Zarojanu (apropro de aceste declarații, era de dorit ca ele să nu fie culese cu un corp de literă mai mic decât restul textului, fiindcă importanța lor este foarte mare, după cum trebuia dată și sursa documentelor din dosarele de la CNSAS).

Volumul *Seniorul Corneliu Coposu* (cu peste 30 de fotografii) constituie un frumos omagiu adus la centenarul nașterii celui considerat, de multă lume, președintele moral al României și care va rămâne „reperul moral de amintirea căruia vor trebui mereu să se teamă: răii și bunii; cei cu conștiința murdară și cei care se pretind cinstiți; dușmanii lui de moarte și cei ce i se consideră discipoli”, după cum scria Ana Blandiana.

Confesiune și poezie (Schiță pentru o lectură)

Mircea MOȚ

A apărut de curând la editura „Timpul” din Iași un studiu dens și deosebit de profund despre Dan Damaschin, semnat de tânărul eseist și critic literar Friedrich Michael (*Dan Damaschin între viziunea unității și adâncirea în sine*). Eseul este însoțit de o convorbire a autorului cu poetul, confesiune autentică ce propune o perspectivă deosebită asupra

poeziei și a condiției poetului.

Mai mult decât un simplu interviu, textul lui Dan Damaschin este în fond o confesiune (în limba latină „confessio”, pe lângă „mărturisire”, însemna și „taină”) în măsura în care poetul mărturisește într-adevăr o taină, care nu este doar a lui, exteriorizând-o și (re)aducând-o în lume pentru a o

impune ca dimensiune esențială a acesteia. Autorul nu intenționează să-și motiveze creația ori să propună o perspectivă de lectură asupra propriei poezii: în coerența și profunzimea reperelor/motivelor sale, adevăr,

În oglinda lecturii

sinceritate și o mitologie poetică, textul încredințat lui Friedrich Michael

contează el însuși ca un poem ce se înscrie firesc în creația lui Dan Damaschin. În notabila sa carte despre „marile corespondențe”, Livius Ciocârlie considera că scrisoarea nu are nevoie de „frumusețe stilistică” ori de un conținut aparte pentru a putea trece drept literatură de bună calitate. Scrisoarea are nevoie de niște repere, restul, pentru ca ea să fie imaginată ca univers literar, rămânând în seama cititorului: „în relația

literară, poziția determinantă este cea ocupată de cititor. Oricare ar fi natura unei scrieri, ea nu aparține decât virtual literaturii câtă vreme cel ce o citește n-o receptează ca atare, și, invers, orice scriere, indiferent de intenționalitatea ei inițială, devine literatură dacă-i permite cititorului să proiecteze un univers imaginar”. Am menționat punctul de vedere al cunoscutului eseist fiindcă acesta este stimulator pentru un comentator dispus să își asume aventura și consecințele lecturii pe cont propriu, într-o complicitate semnificativă cu textul.

Departe de a fi spectacol gratuit sau joc inocent, fie acesta chiar unul secund și „mai pur”, poezia rămâne pentru Dan Damaschin în primul rând *exprimare*, dar o exprimare ce vizează „ceea ce a amprentat însăși esența umanului, atunci, la zămislire, a chipului creatorului, pe care Demiurgul Însuși l-a întipărit în creatura Sa predilectă”. Rostul poetului nu (mai) este de a descoperi și elibera prin „istovirea” cântecului esențele muzicale ascunse în ipostazele fenomenale ale realului, fiindcă gestul poetic se distanțează, până la un punct, de cel barbian („Poetul ridică însumarea/ De harfe răsfirate ce-n zbor invers le pierzi”), cu toate că, precum la Ion Barbu, poezia nu poate fi înțeleasă altfel decât ca o mișcare spirituală prin care se îngăduie manifestarea „acelui sâmbure ontic din care purcede ceea ce este esențial”. Limbajul este solicitat în înțelegerea lui heideggeriană, de păstrător al tainei, pe care poetul are datoria de a o revela, depășind, în felul acesta, stadiul (necesar totuși) al esteticului. Pentru Dan Damaschin metafora nu poate fi acceptată (doar) ca disponibilitate estetică a autorului, ci ca o garanție a revelației și a înlăturării accidentalului și a circumstanței care maculează realul, opacizându-l și limitând deschiderea spre tiparul ce i-a fost imprimat inițial acestuia. Actul poetic este definit din perspective ontologice, implicând destinul omului și al poetului: „În aceasta rezidă menirea omului,

să înapoieze, să restituie chipul lui Dumnezeu, imprimat în sine, precum pe o monedă. Să-l înapoieze nu oricum, ci nealterat, imaculat, strălucitor aidoma unei oglinzi, în care Creatorul să se poată recunoaște pe de-a întregul.”

Poematizarea ca manifestare a actului poetic se delimitează de poetizarea ce conține exclusiv la nivel estetic: pentru Dan Damaschin doar poematizarea garantează că rostirea devine mesaj spre un univers altfel inaccesibil: dacă dincolo de graiuri stă, după Rilke, negrăitul, rostirea lui Damaschin, conștientă că nu va lua în stăpânire ceea ce nu poate fi cuprins în limbaj, speră măcar să vestească, să fie „semn spre acel tărâm numai îngerilor accesibil”.

Dan Damaschin înțelege cu luciditate demersul poetic, fiind conștient că asupra acestuia se alungește umbra sentimentului amar că „mereu ceva rămâne neexprimat, de negrăit”, ceea ce nu înseamnă însă că poetul este totuși un deznădăjduit. El este conștient că, în esența lui, poemul este *des-tăinuire* a misterului pe care îl implică lucrarea lui Dumnezeu în om. De aici orizontul cunoașterii pe care îl presupune demersul poetic: adevărata cunoaștere de sine (atingerea esenței umanului) nu este posibilă decât în relație cu deplina cunoașterea lui Dumnezeu, poetul considerând emblematic pentru această cunoaștere cuvintele lui Meister Eckart: „Doamne, dă-mi să te cunosc și să mă cunosc.”

Autorul atribuie demersului poetic și o altă funcție: poematizarea nu este pentru el doar exprimare (și, implicit, „cunoaștere și apropiere a lui Dumnezeu”), ci (și) o cale de purificare (în sensul în care actul poetic îi redă realului esența și puritatea care i-au fost imprimate în momentul Genezei). Pentru Dan Damaschin, în măsura în care convertește poematizarea într-un „act de autoexorcizare”, poetul devine exorcist și exorcizat: el acționează asupra lui însuși, dar și asupra cititorului. Pentru autorul *Intermundiilor* această purificare, asociată nu doar propriei poezii, ci poeziei în general, nu este deloc străină de „funcția purificatoare pe care Aristotel o atribuia tragediei.” Purificarea (prin poezie, prin poematizare) a poetului și a *celuilalt*, cu care poetul intră în relație prin demersul artistic, este cu atât mai necesară cu cât amândoi sunt „exilați”, pentru amândoi poezia devenind un „nobil cântec de ispășire.”

În confesiunea poetică a lui Dan Damaschin, Lauda „Creatorului și a Creației Sale” nu trimite spre ceea ce se înțelege în mod curent prin poezie religioasă, ea însemnând, în primul rând, „a întoarce Poezia la condiția ei originară, de rostire a Numinosului”.

Dan Damaschin este conștient de faptul că în veacul acefal și apter care este secolul al XX-lea propriul demers „poate să pară demodat/anacronic ori incompatibil cu hegemonia discursului ironic/parodic și cu dictatura relativismului”. Refuzând tot ceea ce ține de circumstanță și de eveniment și trecând cu seninătate peste „moduri și timp”, Dan Damaschin înțelege poematizarea într-un context nelipsit de accente mitice, în care anacronicul și ceea ce consideră poetul demodat trimit spre o cu totul altă vârstă a omului și a poeziei.

În această confesiune singulară în spațiul literar contemporan, a cărei coerență impune lecturii o perspectivă adecvată, tensiunea ideatică vizează relația dintre condiția poeziei și cea a poetului. Fiindcă Dan Damaschin adoptă și față de poet aceeași atitudine și înțelegere profund „demodată” și semnificativ „anacronică”. După ce amintește alte „funcții” ale poeziei (a pune în acord Ființa și Logosul, redobândirea limbii uitate, „idiomul protopărinților noștri”, pierdut după cădere, ori viziunea eshatologică în care se convertește viziunea poetică), Dan Damaschin își concentrează atenția asupra poetului, al cărui „statut” este conturat în răspunsul la una dintre întrebări („Ce autori sau curente literare, filosofice ori de altă natură v-au marcat evoluția spirituală?”).

Credincios unui demers poetic distanțat de acela al veacului profan, unul al modelor și al relativismului (ceea ce-l determină să refuze intenția demitizatoare și să facă abstracție de ceea ce în mod curent se înțelege prin influență sau modelare), Dan Damaschin are în atenție „fenomenul originar” al evoluției sale spirituale, pe care o propune din cu totul alte perspective. Poetul amintește, blagian, o fază „protoistorică” a formării sale, în care ideile de *locuire* i se atribuie valențe simbolice deosebit de sugestive. Casa (părintească) și casa Domnului sunt asociate ca imagini modelatoare, care motivează trăirea în armonie și deplină comunicare cu întregul, cu Creația. Propunându-și să identifice „fenomenul originar” al evoluției sale spirituale, pentru poet este justificată acea

semnificativă întoarcere la faza protoistorică, unde legătura dintre casa (părintească) și Casa Domnului este asigurată de un tată care îl inițiază pe copil în taina celeilalte case (casa fiind, până la urmă o imagine a Creației, o *imago mundi*, un spațiu sacru). Textul lui Dan Damaschin sugerează cu multă finețe ideea că pentru el, într-un fel, dacă îmi este permis, tatăl pământesc, dacă nu este calea spre Tatăl însuși, este cel care a înlesnit orientarea, prin labirintul lumii de după „cădere”, spre tipar și spre esențe. Prezența tatălui, cu atât mai mult la Dan Damaschin, orientează și modelează existența sub semnul spiritualului (în vreme ce mama este emblema solicitării afectului). Receptarea realului echivalează, în această situație, cu recuperarea spiritului acestuia, bănuir și căutat dincolo de formele lui efemere. De aceea *acasă și casa Domnului* se confundă la Dan Damaschin, pentru care existența contează ca un *interior* semnificativ, dimensionându-se în spiritul acestuia: „aș putea să spun că aceia au fost cei șapte ani ai mei de acasă, deoarece cu adevărat m-am simțit acasă în casa Domnului, unde l-am însoțit pe genitorii mei, până în pragul primului an de viață, când el a fost luat și chemat să cânte în stranele cerești.” Cântecul și cuvântul divin sunt menționate în sensul aceleiași evoluții interioare a poetului, amintindu-l, în condițiile veacului apter, pe un Holderlin: „Cuvintele oamenilor nu le-am înțeles niciodată. Zeii m-au crescut în brațele lor.” La fel de semnificativă pentru formarea poetului este relația dintre *carte, citit și scris*; pentru perioada „preistorică” despre care vorbește poetul, contează Cartea, textul sacru: slovele acesteia nu sunt semne prin care individul receptează mediat realul, ci accesul la esențe în ultimă instanță: „Îi datorez tatălui meu nu doar fericirea de a fi inspirat, la o vârstă așa de fragedă, mireasma cântărilor și cuvintelor divine, dar și deprinderea cititului în alfabet latin și slavon. El mi-a pus în mâini textele Sfintelor Scripturi, cărți de rugăciuni sau de cult, dintre care păstrez încă un Octoih al Sfântului Ioan Damaschin”. Dacă este menționat în această perioadă, scrisul apare ca *semn și semnătură*, nobilă dovadă de apartenență și supunere la ordinea esențială a lumii: pe filele vechi de peste un veac ale

amintitului Octoih, copilul așterne întâia (garanție a începutului) lui „semnătură”.

Formarea poetului nu este consecința modelării de către realitatea imediată și „profană”. Dan Damaschin vorbește deloc întâmplător despre o semnificativă *inspirație* (printre altele îi datorează tatălui fericirea de a fi inspirat „mireasma” sacralului), termen ce se cuvine înțeles ca relație esențială cu o realitate ce contează la poet exclusiv prin diafanul său, dar mai ales în textul confesiunii se insinuează ideea că ceea ce se consideră în mod curent evoluție spirituală pentru poet este de fapt *revelație*. Un *moment revelatoriu* în cazul poetului Dan Damaschin este întâlnirea cu muzica lui Bach sau cu marii lirici al lumii, cu aceia care nu celebrează ipostazele fenomenale ale lumii, ci au acces la inefabil, la esența acesteia. În felul în care o propune textul, revelația înseamnă la Dan Damaschin o *trezire* a ființei, în momente de grație, spre un orizont accesibil doar unora. Este o etapă în cunoașterea de sine și în cunoașterea lui Dumnezeu, o *co-naștere* ce presupune, cu fiecare moment al devenirii spirituale, un eveniment referențial (pentru un Paul Claudel cunoașterea era de fapt o co-naștere, a cunoaște un lucru înseamnă a te naște o dată cu el).

Considerând mărturisirea lui Ion Barbu ca absolut definitorie („Suflet mai degrabă religios decât artistic”), poetul își asumă, din aceeași perspectivă, drumul de la *vers la verset*, de la estetic și de la reflectarea artistică, la cunoașterea, prin poematizare, a propriei ființe și a lui Dumnezeu.

Înțelegerea *poematizării* ca modalitate de cunoaștere de sine și de cunoaștere a lui Dumnezeu presupune o anumită relație, a poeziei în primul rând, cu cititorul. Gândindu-se la comentarii proprii creației, Dan Damaschin face o afirmație care are dreptul să fie înțeleasă în intenția și profunzimea ei: „fiecare dintre comentarii a scris *după cum s-a priceput* și, mai ales, *după cât a priceput*”. Până la un punct, cititorul rămâne pentru Dan Damaschin o prezență sinceră, un „mon semblable, mon frère”, ideea de „hypocrite lecteur” fiind refuzată de însăși condiția poeziei propuse de autor!

În casa leacurilor

Andrea HEDEȘ

Muchia malului (TipoMoldova, Colecția Opera Omnia, Poezie Contemporană, Iași, 2013) este o antologie pe al cărei fir cititorul va avea șansa de a-l întovărăși pe autor de-a lungul unei temerare și încărcate de idealuri căutări, fiindu-i alături încă de la izvorul acestui periplu și săltând apoi pe valurile uneori domoale, alteori ademenitoare spre primejdii, pe mătăsoasa, pe marea cea mare a poeziei. Acest volum este istoria personală a căutării lânii de aur și desenează traseul urmat de poetul Menuț Maximinian pentru a-și descoperi propria Colhida. Epopeea acestei căutări e cartografiată în volum prin reperele *Muchia malului: Cruci plutitoare – Gânduri, Click – Ipostaze, Trenul cu flori – Nostalgii, Apusul luminii – Răzlețe și Noduri în haos cu: Pe-o geană de nemurare, Casă luminii, În zori de viață, Pragul pădurii, În munții zăpezilor, Răstignit pe cuvinte.*

Sentimentul de aventură a cunoașterii într-o existență fluidă este dat de lirica lacustră, indiferent de imaginarul în care aceasta este ancorată: *crucile sunt plutitoare, o apă cât universul, lacrimi, sarea de mare, ploaia, picăturile mărunte, dar și unduind, dragostea înotând, puntea lacului, plaja, așteptarea apei, scăldătoarea miraculoasă, lumina vine din apă sau chiar cărțile de apă ori muchia malului. Totul curge în lirica lui Menuț Maximinian și, de altfel, cuvintele curg și iau forma poemelor care, la rândul-le, cu fluiditate trec dintr-un univers într-altul, lunecă de la o temă la alta, păstrându-și, totuși, fluenta. În fapt, ceea ce se realizează în această antologie este un tablou în *tehnica colajului*, ca principal mijloc de a aduce viața și poezia mai aproape de o experiență simultană. Nu este vorba aici de simpla tehnică a alăturării unor fragmente, evident,*

diferite, ci de a alătura fragmente de suflet, bucăți de personalitate, cioburi de experiențe de viață, petice de întrebări, arii, zone, lumi diverse și diferite care au însă un punct comun, cărora poetul le găsește sau le ursește un limbaj comun prin care ele să poată alcătui o altfel de poveste. Elementele obișnuite, banale, decupate din propriul lor peisaj și *lipite* în tablou, emoții și sentimente trezite de cenușiul cotidian, instantanee, devin conștiința unei stări mai înalte și prin poem, își schimbă rostul: *Sub picioarele mele/ Sunt mii de taine.* De altfel, această credință în *taină*, în transcendent, este *lingua franca* a lumilor ce compun volumul, de unde și curajul de a susține o voce singulară, particulară, aflată în plină creștere.

Poemele grupate în *Click* par să urmeze tehnica modernă a fotocollajului, fixând efemerul unor ipostaze, din zorii umanității până în post-modernismul ei, profund umane: *Atelierul de mecanică a inimii/ Este în renovare; Poza asta nu știu când am făcut-o./ E chipul nostru./ Dar sufletul unde a rămas?; Ce e mai important:/ Momentul sau amintirea?; Acum nu ne mai spunem nimic.*

Efectul extravagant al *cubomaniei*, reorganizarea haotică a pătratelor din care inițial era compusă o imagine, evidențiază infernul cotidian – o lume dezvrăjită, aducând alte *taine* la picioarele sufletelor amenințate de iminența dezrădăcinării, a uitării: *Gașca luă la pas subteranul./ Sfâșiind pântecul*

metropolei./ Tainele îngropate de monștri/ Își fac sălaș în suflet.

Aducerea unui nou mesaj, a unei noi interpretări a valorilor și care este o caracteristică a colajului în pictură, produce un nou efect în poemele patriotice ale lui Menuț Maximinian: *Un deal, o vale, iar valuri de dealuri/ Nori destrămați/ Și, dincolo, neamul tău./ Iar tu ai părăsit lumea și locul.*

În grupajul de poeme religioase, prețiozitatea stilului și ideilor, grija mânăuirii cuvintelor amintesc de vechea tehnică a colajului cu foiță de aur și pietre prețioase, folosită pentru picturile religioase medievale: *Prin văzduh și pe ape/ Plutește ruga; Unde pietrele se înmoaie sub glasul Îngerilor/ Și munții se apleacă pentru a fi mângâiați; Iar*

din paginile însemnate cu brândușe,/ Au ieșit sfinții.

Colajul cu elemente din lemn, pictural și sculptural deopotrivă, caracterizează ca stil grupajul de *poeme rustice*, ori pe cele consacrate *naturii* sau *anotimpurilor*: *Trunchiul copacului/ Îmbrățișează lumea (...) De ce pleacă toamna mereu?; Frunze-nuci, nuci-frunze,/ Coșuri de un verde-amăru.*

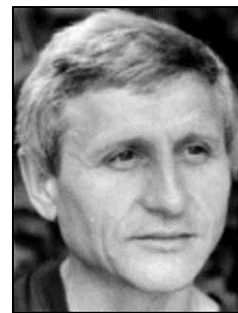
Ca o molimă vine peste sat vestea:/ Lumea nu mai are vise. Poezia lui Menuț Maximinian este fugă, exorcizare, leac și cuminecare cu vise, cu taine, cu iubire și cu divin. Poezia devine *muchia malului* dincolo de care putem păși *acasă* într-un alt tablou, viziune a unei alte lumi, o lume în care, la fel ca *Poezia, Iubirea/ Îmblânzește moartea.*

Finally II

Nostalgiiile de fiecare zi ale Monicăi Ioana Gugura

Ștefan DAMIAN

În ultimii ani, speranța poetului de a-și vedea volumele pe rafturile librăriilor, bibliotecilor și, mai ales, aceea de a fi citit, s-a redus considerabil. Explicațiile acestui impas de a intra în corespondență cu publicul, primul și cel mai important „legiuitor” – care stabilește nu valoarea, ci cunoașterea la nivel de suprafață, pe orizontală, a unui autor – ar putea fi mai multe, după cum multe sunt și necunoscutele prin care unul sau altul dintre autori reușesc să se bucure de o propagandă care depășește, de multe ori, valoarea intrinsecă a operei. În fața acestor situații te simți obligat să-ți pui întrebarea de ce un autor, de același nivel valoric cu altul, se bucură de atenția criticii iar celălalt nu? Cazurile sunt numeroase și nu dorim nominalizarea nici unuia dintre cei care se înscriu pe asemenea coordonate.

În ceea ce privește, în schimb, situația unor scriitori români trăitori în străinătate, am avut, de-a lungul timpului, posibilitatea de a remarca o anumită stare de „amnezie” față de creațiile unora, chiar dacă acestea, valoric, nu sunt mai puțin demne de luat în seamă decât a altor confrăți, tot de acolo, iubiți de critică. Când scriitorul român din străinătate și-a făcut „stagiul” în țară și a reușit să aibă un nume, o serie de relații, un public mai mult sau mai puțin pertinent, are șansa de a fi receptat și chiar propulsat de către critica literară, să fie invitat la întâlniri cu publicul, poate și pentru faptul că, la rândul lui, poate returna aceste „servicii” confrăților. La fel se întâmplă și cu aceia care știu „socializa” cu confrății lor din țară, nume importante sau mai puțin importante.

Dar atunci când un emigrant a ajuns poet de limbă română în străinătate, lucrurile se schimbă. El nu își poate urmări decât de la distanță impactul volumelor – atunci când

acest impact se petrece – și, dacă nu are cunoștințe între literații din țară nu se poate aștepta la o promovare adecvată. Adică rămâne în așteptare, sperând să fie descoperit întâmplător de cine știe cine, sau de a fi recomandat de către editorul volumelor uneia sau alteia dintre cunoștințele sale. În această din urmă categorie se înscrie și volumul *Nostalgii de fiecare zi* de Monica Ioana Gugura, apărut la Editura Eikon în 2014, în condiții grafice demne de remarcat. Despre autoare am aflat puține elemente: locuiește de vreo zece ani în Anglia, a publicat câteva poeme în reviste din țară precum „Mișcarea literară” din Bistrița, „Cetatea culturală” din Cluj și un volum, *470 de zile și nopți în 101 cânturi*, apărut la Napoca Star din Cluj, volum trecut

aproape neobservat de presa literară. Încă de la început trebuie subliniat că titlul, *Nostalgii de fiecare zi*, acoperă întrutotul substanța tematică a volumului, pentru că nota dominantă a acestor compoziții este una nostalgico-evocativă, iar dezvoltarea argumentației, chiar dacă bine cenzurată, se constituie într-o prezență, uneori de fundal, care servește drept liant între piesele care pot fi citite și sub forma unui unic poem structurat în mai multe cânturi. Axate pe motivele iubirii, scurtele meditații poetice identifică, prin frânturi de trăiri, sugestii, aluzii, un întreg ritual al așteptării și al bucuriei momentului de conjuncție, mereu amânat, dar generând o

stare de neliniște inefabilă câteodată, alteori reprimat cu dificultate. „Nostalgia” așteptării, a despărțirii, asociată cu cea pentru clipele pierdute, recompunerea evocativă invadează paginile acestui jurnal intim căruia nu îi lipsesc și unele „prelungiri” într-un cotidian existențialist enunțat aproape cu violență: „Când te aud râzând/ e ca și cum/ mă colindă un zurgălău/ de sărbătoare.// Dar trupul mi-e o șină încinsă/ peste care trece un tren/ prin stațiile mereu neștiute/ ale vieții și morții.” (*Stații neștiute*). Obiectul iubirii, acel „el” neinvocat descriptiv ci definit afectiv tot prin prisma trăirii în plan interior este definit printr-o expresie esențializată, dovedind o bună capacitate de creare a unor asocieri inedite: „Tu ești un duel/ între un veac de singurătate/ și curcubeul unei neînsingurate/ așteptări” (*Până la marginile tăcerii*).

În numeroase pagini poetei îi reușesc crochiuri-asertiuni de tipul: „În mine ești absență,/ până la os, și risipă;/ chiar dacă mă locuiești uneori/ ca o uitată esență” (*Constatare*).

Tot o „uitată esență” sunt și tentantele cuvinte-cheie, care închid în sine meandrele, dureroase, ale încercărilor la care este supus poetul credincios limbii materne, care fac parte, și ele, dintre amintirile unei alte perioade a vieții: „Flori amorțite, cuvintele/ își caută adăpost ca lucrurile fără folos/ în amintiri” (*Cuvinte – semințe*).

Imaginându-se o zburătoare evadată din colivie, disconfortul stării de neputință acționează asupra obiectului materializat al unui „tu” definit, câteodată, cu o dureroasă ambiguitate: „Cu trei zile înainte de noaptea Sfintei Elena/ ai găsit colivia goală./ Unde e pasărea, de ce zboară/ când eu nu pot, ai strigat?/ Gheara din inima ta/ era un sărut rece pe obrazul îngerului,/ o trădare vinovată prin repetiție” (*Înainte de noaptea Sfintei Elena*).

Preanunțul unei vagi și neliniștite așteptări și depășiri a propriei condiții își găsește loc în versuri cantabile, în care sunt invocate ținuturi ale eternității înghețate: „El a simțit mirosul morții/ ca o dungă între două

anotimpuri./ Limba lui păstrează gustul florii/ miera de gheață din alte Siberii./ Ochii i se deschid ca ferestrele/ la aceeași oră trei/ spre una dintre fețele lui Dumnezeu.” (*El a simțit mirosul*).

Expresia concentrată, o evidentă parcmonie a rostirii, o anumită „pudoare” de e se exterioriza sunt prezente chiar și în poeme ale căror protagoniste sunt cuvintele, purtătoare ale posibilităților de apropiere/descoperire a universului celuilalt: „fie-mi cuvintele/ nu boabe de frig/ ci blândă apropiere de tine!” (*Invocație*).

Aceleași cuvintele ne înving „așa cum sclavul/ își învinge sclavia” (*Pentru încă un timp*) împingându-ne într-o mistică a iubirii și a jocului aparent nevinovat cu ele: „Mă joc cu cuvintele – străinele/ așa cum trupurile ni se jucau/ goale-n iubire/ atotștiutoare/ și înstrăinate de trecut/ doar atunci, pentru o clipă/ în lumina dreaptă/ a adevărului.” (*Vrăjitori inocenți*).

În alte poeme, poeta își analizează cu uimire, aparent ingenuu, stările sufletești, condiția umană supusă răzvrătirilor cărnii. „Mi s-a întors trupul acasă/ ca fiul risipitor,/ cu o aripă frântă” (*Descoperire*) și acceptă să rămână „o umilă urmă de sare” (*Timp sfărâmat*) atunci „când totul se termină” (*Când*), conștientă că, afirmând nevinovat un adevăr care stă la temelia acestui volum, „Nu avem nimic decât această inimă” (*Mărturisire*), căreia i se adaugă trupul „devastat” în care acel misterios dar, totuși, atotprezent „tu” irupe „ca un scafandru” care caută „nestematele/ ascunse în toate cotloanele”. (*Devastare*).

Câteva dintre nostalgiile pentru un timp al trăirii concrete se intersectează cu cele pentru țara pierdută dar neuitată a Transilvaniei, a unei Transilvanii reconstituită din elemente vegetale, obiceiuri, tradiții, senzații, chipuri cunoscute, frânturi de vis, stări trăite sau doar imaginate și această împletire – uneori armonică, realizată aproape pe nesimțite, alteori printr-un contrast adversativ îi dau acestui volum coerență, profunzime și frumusețe.

Un prozator al esențializării

Ion Radu ZĂGREANU

În volumul *Viața pe bază de abonament* (Editura „Tracus Arte”, 2013), prozatorul Ioan Matei își ancorează discursul epic în tărâmul povestirii, al romanului și al comediei.

Narațiunile sale se evidențiază în primul rând prin descrierea atmosferei în care se vor desfășura întâmplările, mai mult sugerate. Relevantă este în acest sens prima povestire a volumului, *Aproape de castel*. Descrierea drumului spre castel, pe care îl parcurg cele două personaje, Silvia și un fost „conacil”, probabil locuitor pentru o vreme în sanatoriul de psihici, de „deținuți politici”, pregătește motivarea plânsului străinului: „Era un amestec ciudat de sălbăcie și exuberanță, de început și sfârșit, totul părea aici fără identitate”. Fără identitate, niște numere, vor fi fost și deținuții politici ai sanatoriului, de așa-zise boli psihice. Când Silvia îi pomenește străinului cuvântul „libertate”, acesta plânge, rememorând imaginea celor care urcau spre cetate sub „comenzile scurte și sacadate ale paznicilor”, care supravegheau „o masă inertă de carne și haine”. Tot acolo, sus, se vedea și o colibă a celor de jos, nu un domiciliu de izolare, ci „un fel aparte de a-și manifesta libertatea”.

Rudele se ceartă între ele, rup relațiile normale dintre ele, din cauza unor incidente banale (*Paznic la Mitropolie*). Cauza discordiei este explicată în finalul povestirii, prima ei parte fiind o acumulare de date care pregătesc suspansul diluat.

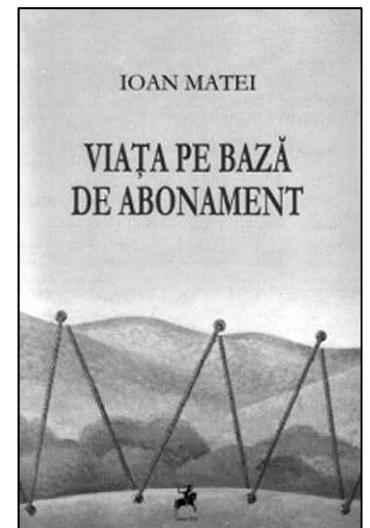
În povestirea *Hard and soft*, autorul încearcă să poetizeze terminologia IT, ca parte componentă a relațiilor umane. Pentru o studentă la filologie, inginerii de la un centru de calcul „parcă sunt roboți”.

Prefațatorul volumului, Horia Gârbea sesiza unele influențe rebreniene în prozele lui

Ioan Matei. Vasile Zăman (*Gara lui Zăman*) pare a fi un David Pop (*Catastrofa*), ceferist. Mulțumit de sine, „cu oarece proptele pe sus”, impiegatul Vasile Zăman consemnează zilnic, cu aceeași formulare, existența lui monotonă: „în timpul serviciului meu nu s-a întâmplat nimic deosebit”. Obişnuit să fie căutat de presă pentru bilanțuri festive, liniștea îi este tulburată de doi călători care îl apostrofează: „– Dumneata, domnule, habar nu ai pe ce lume trăiești!”. Această observație se rostogolește ca o avalanșă în conștiința eroului, mereu crescând și asociată unei prevestiri rele. Rebreniană e și prezența Berthei, o Zavistă, „o bătrână nebună”, a cărei replică este o permanentă repetiție: „semn rău, maică, semn rău”.

„Proba de roman” (*Viața pe bază de abonament*) conține în sine un posibil scenariu romanesc, cu medii sociale, perioade de timp și personaje diferite. Am putea intui dezvoltarea ulterioară a liniilor narative, întâmplări din perioada comunismului (prin manifestările UTM-istului Traian Boțocă – „aici io sunt sâmburele partidului, eu comand, voi executați”), a ședințelor de partid, a noilor orașe de blocuri cenușii, a delațiunilor, a domiciliilor obligatorii.

Povestirea *Drepturi de autor* este și dramatizată (*Copyright*). Într-o manieră caragială este prezentată deplasarea unui grup

de persoane la Paris, pentru a-l comemora pe Constantin Brâncuși. Ca un adevărat comandant de oști, profesorul Toma Laurențiu distribuie sarcinile. Toți călătorii se vor cât mai vizibili în viitorul film al ziaristului Gelu Segărcean. De fapt, membrii grupului se vor a se promova întâi pe ei înșiși în cunoscutul stil românesc și balcanic. Deplasarea delegației amintește de manifestările heuripiste ale „Cântării României”. Insuccesul comerțului cu „colonițe” se va transforma într-o rentabilă acțiune TV Bingo, la care se va asocia și lacomul preot Bălăiță. Dialogul acestuia cu

domnul consilier Pavel despre imensitatea catedralelor gotice occidentale se cantonează în vechile stereotipii ceaușiste, spulberate de Lucian Boia în cărțile sale: „noi românii n-am asuprit pe nimeni”. Detaliile didascalilor și dialogul fac mai viu textul dramatic.

Ioan Matei propune cititorului o ofertă narativă pluridirecțională. Zarurile au fost aruncate. Viitorul va confirma opțiunea narativă îmbrățișată de autor. Proza lui este una a esențializărilor, „El vede ceva interesant chiar și acolo unde alții nu observă nimic” (Alex. Ștefănescu).

Growing my shadow

Realismul magic drăganian. Singularități

Adrian LESENCIUC

Daniel Drăgan a creat, preț de câteva decenii, sub amprenta realismului. Unii critici (Petru Poantă, Marian Popa, Mircea Iorgulescu) au scos în evidență viziunea reportericească din primele sale romane, apetența spre instrumentarul realist și spre tema „industrialului”, servind drept principală sursă epică. „Ciclul uzinal”, cum îl numește Laurențiu Ulici, este cel care scoate în evidență câteva din trăsăturile importante ale scriiturii drăganiane: observații caracteriologice remarcabile, factualitate fără cusur, descriere meticuloasă, dar nu plictisitoare. Aceste trăsături continuă să fie evidente și în lucrările târzii ale scriitorului brașovean, motiv pentru care am îndrăznit să aduc scriitura drăganiană în proximitatea unor instrumente provenite dintr-o posibilă *etnometodologie literară*, capabile să furnizeze observația și descrierea complexă a realității. Detaliul semnificativ este așezat acolo unde trebuie, precizia desenului fiind o adevărată trăsătură a stilului drăganian. „Meticulozitatea de sociolog” este ceea ce constatarea Mona Mamulea încă din 1999, înainte, așadar, ca scriitura sa, fundamental realistă, să poarte marca etnometodologică. Drăgan uzează încă din primele sale romane de funcțiunile unor instrumente extrem de precise în plan ficțional, meșteșugit construite, capabile să dea naștere unei opere cu o largă credibilitate în raport cu prezentarea obiectivă a realității. Arhitectura polifonică a romanelor sale, cu raportare continuă la factual (un factual aparent, repovestit și nuanțat, mutând subtil dinspre metoda observației spre cea a anchetei sociologice, având ca obiectiv chestionarea opiniei), permite construirea unor spații simbolice. Și, plecând de la această permisivitate de natură pur arhitectonică,

Daniel Drăgan a inserat, în trei dintre romanele sale: *Ciuma boilor*, *Diavolul, aproapele nostru* și *Umbra Marelui Protector*, fabulosul. Această inserție nu este întâmplătoare cum nu este întâmplător nici motivul pentru care am zăbovit asupra realismului magic în romanele lui Daniel Drăgan: publicarea ediției definitive a celor trei romane între copertele unei singure cărți, *Ținutul logofanilor*, apărută în cadrul unui proiect mai amplu de aducere la lumină a edițiilor definitive din opera scriitorului brașovean (v. Daniel Drăgan, *Ținutul logofanilor*, prefată de Adrian Dinu Rachieru, Târgoviște, Editura Bibliotheca, 2014). Pe de o parte, să crezi profunzime cu instrumentarul etnometodologiei este extrem de dificil, de aceea cu adevărat remarcabil în romanele lui Drăgan este stilul. Pe de altă parte, ruptura de vechea sursă epică, spațiul industrial, produsă începând cu *Părintele Thom* (2002), presupune menținerea în uz a aceluiași instrumentar scriitoricesc, dar cu focalizarea pe mediul rural. Drăgan redescoperă satul și realizează, pe acest fundament, cu intenția unui amplu proiect etnopsihologic, atât un portret imagologic, cât și crearea unui spațiu magic, de factură marqueziană, populat de „logofani”, ființe care pendulează între limitele dimensiunii românești a ființei la Mircea Vulcănescu: „lipsa sentimentului gravității” și „tăria existenței”.

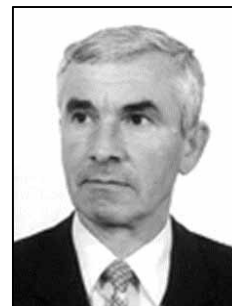
Realismul magic este un concept-umbrelă care acoperă producția literară, în proză în special, în care evenimente aparținând fantasticului și fabulosului pătrund în narațiunea care, astfel, păstrează o anumită credibilitate în ceea ce privește redarea obiectivă a realității. Avem aici o matriță a realismului, cu tot instrumentarul aferent (devenit insuficient autorului și insuficient operei însăși), în care se inserează materie fabuloasă, folclorică și mitică, rezultând o creație cu caracter sincretic, o îngemănare a realului și magicului undeva într-o zonă fluctuantă de interacțiune, aparent incontrolabilă. Spații literare/culturale diferite au pus amprente particulare unor asemenea creații. Romanul *Maestrul și Margareta* al lui Mihail Bulgakov, de pildă, este spațiul livresc în care se regăsesc atât personaje care vor popula, ulterior, opera drăganiană, dar, mai mult de atât, este spațiul care oferă modele în ceea ce privește multiperspectivismul din *Ținutul logofanilor* (în *Ciuma boilor*, în special). Dar, spre deosebire de scriitorul rus, Daniel Drăgan este creatorul unui spațiu magic (identificabil, teoretic, în limitele geografice ale Văii Cohalmului, dar, practic, extinzându-se dincolo de arealul sud-est transilvănean, într-o *possibilia*), nu pe aceleași coordonate pe care construiește, de pildă, Jose Saramago Arhiva Generală sau Cimitirul General din *Toate numele*, ci mai degrabă, pe coordonatele verosimilului cultural din închipuitul sat Macondo al lui Gabriel Garcia Marquez din *Un veac de singurătate*. Drăgan, construiește, așadar, un asemenea spațiu magic, ficțional, „Ținutul logofanilor” – un al doilea în opera sa după mitica „Aranie”, un ținut construit cu ochelarii culturii care îl plămădește, dar cu o vervă locutoare și cu o arhitectură remarcabile: „Sub aparențe jucăușe, notează Adrian Dinu Rachieru în prefața *Daniel Drăgan sau simfonia vieții* la lucrarea amintită, în trilogia închinată „logofanilor”, Daniel Drăgan dis-

cută despre pericolul logofanismului (regenerabil).” Spre deosebire de Jorge Luis Borges, de pildă, în care convergența acțiunii, construcției, categoriilor estetice se realizează în(spre) fantastic, la Drăgan fantasticul devine, la fel ca la Marquez, un pretext spre ilustrarea sau sublinierea realului. Investigația drăganiană nu este riguroasă, ca în cazul existențialiştilor, nu este nici absurdă, ci servește doar ca pretext pentru configurarea unor profiluri categoriale. Fantasticul slujește realului pentru a-l sublinia, și slujește deopotrivă autorului pentru a-l menține într-un orizont al propriei creații, configurat de la început pe coordonate realiste. Așadar, *Ținutul logofanilor* este o construcție a unui „spațiu magic”, mai extins, prin prisma mijloacelor de comunicare de masă, decât fortul Bastiani al lui Dino Buzzati din *Deșertulul tătarilor*, mai extins, de asemenea, decât amintitul sat Macondo al lui Gabriel Garcia Marquez, dar mai restrâns decât spațiul ficțional din *Tlön, Uqbar, Orbis tertius* al lui Jorge Luis Borges.

Spațiul magic drăganian este construit în mod singular. În literatura română realismul magic dă naștere fie unor spații rurale în care universul real este îmbogățit de insinuările fantasticului (ulterior integrate în realitatea satului), fie unor spații invadate, la nivelul fantasticului, cu mari teme ale culturii europene. Daniel Drăgan reușește sinteza inserției fantastice în matrița realismului atât prin alimentarea scriiturii cu fabulosul de inspirație folclorică (în *Ciuma boilor*), cât și prin alimentarea acesteia cu marile teme ale culturii europene (tema pactului faustic, de pildă), în *Diavolul, aproapele nostru* și *Umbra Marelui Protector*. Dar, și în acest ultim caz, realul și fabulosul de sorginte autohtonă erodează tema europeană și o aduce în derizoriu. Aceasta este amprenta drăganiană asupra realismului magic românesc.

Un roman savuros al lumii satului socialist

Dumitru VLĂDUȚ

Spre finele anului 2014 Gheorghe Secheșan a reluat printr-o ediție revizuită și adăugită romanul său *Nemaipomenitele întâmplări ale vajnicului brigadier Marinică* apărut inițial în 2008 la editura timișoreană Waldpress, de data aceasta la o altă editură din orașul de pe Bega, Brumar.

Gheorghe Secheșan a debutat atât publicistic cât și editorial ca prozator prin povestiri unde propunea o viziune personală asupra copilăriei și lumii satului bănățean în care biograful era o componentă estompată. Un roman ulterior, *Casca de oșel* (1995), despre copilăria din anii ce au urmat instaurării epocii totalitare, continua unele motive din proza de debut prin abordarea realității din perspectiva copilului lucid care povestește evenimentele din vremuri tulburi și este contrariat de existența a două lumi antagonice: aceea a tradițiilor cu sărbătorile religioase, pe de o parte, și aceea a noilor practici ale comunismului, pe de altă parte.

O altă scriere, *Darul de Crăciun* (1995), era romanul unei renașteri sufletești, al unei experiențe încercate de un intelectual în ultimii ani ai dictaturii comuniste care învață să trăiască în alt timp și își învinge sentimentul de sterilitate sufletească.

Preocupările lui, statornice și timpurii, merg dincolo de literatura propriu-zisă. Mai întâi sunt cele de cercetare a culturii populare. În 2001 a publicat volumul *Viața spirituală. Un model ontologic* în care a investigat modelul culturii populare, dedus din textele ceremoniale de înmormântare și apoi din folclorul obiceiurilor și al basmelor, iar în 2012 a oferit publicului cartea *Tradiții și obiceiuri culinare bănățene*. El este și un critic cu rezultate consistente, autor al unor cărți în care practică un demers cu puncte de

vedere ingenioase. Acest aspect este vizibil mai întâi în studiul *Proza lui Mircea Eliade sau moartea fantasticului* (2001), la origine teză de doctorat, unde, după o analiză a trei texte eliadiene (*La țigănci*, *Cele trei grații*, *Noaptea de Sânziene*) ajunge la o concluzie oarecum derutantă, și anume că din unghiul interpretării folclorice aceste scrieri nu ar avea și o țesătură fantastică.

Într-un volum ulterior, *Antropologie literară* (2006), a propus o perspectivă antropologică de abordare a literaturii, investigând două mituri importante în istoria culturală a omenirii: cel al iubirii și cel al vinului, pe care le analizează de asemenea în literatura română interbelică și în creațiile unor tineri poeți din vestul țării, unii prea puțin cunoscuți. Gheorghe Secheșan s-a ilustrat și în ipostaza de critic al fenomenului literar de azi prin cartea *Limbaje literare: jurnalism cultural* (2006), unde reunește o seamă de articole critice despre scriitori din vestul românesc, ca replică la situația inconfortabilă în care, cum scrie în prefață, „mulți critici (remarcabili sau care cel puțin se cred astfel) de la noi preferă să scrie despre fenomenul literar bucureștean sau de aiurea ori, mai rău, scriu preferențial, fapt descalificabil pentru orice exeget care se respectă”. Aflăm în această carte frumoase crochiuri critice unde se îmbină critica tematică și cea impresionistă, cu unele portrete ale

individualităților umane și analize ale unor motive literare privitoare la filonul popular sau ancestral mitologic.

De data aceasta, prin *Nemaipomenitele întâmplări ale vajnicului brigadier Marinică*, Gheorghe Secheșan ne propune un roman savuros al lumii agriculturii cooperativizate din primul deceniu al instaurării comunismului, o scriere unde parodicul, dimensiunea satirică și polemicul pun sub semnul derizoriului și negativului acea lume.

Prin titlu, cum s-a mai observat, el amintește de romanul lui Jaroslav Hašek, *Peripețiile bravului soldat Švejk*, dar în istoria literaturii universale există și alte aventuri ale altor asemenea „bravi”: *Minunatele călătorii pe pământ și pe mare, războaiele și amuzantele aventuri ale baronului de Münchhausen* de Gottfried August Bürger din 1786 sau *Minunatele isprăvi ale lui Tartarin din Tarascon* de Alphonse Daudet.

Eroul romanului lui Gheorghe Secheșan, vajnicul brigadier Marinică, este o autoritate într-un g.a.c., acestea fiind inițialele de la ceea ce se numea gospodărie agricolă colectivă, devenită ulterior cooperativă agricolă de producție (c.a.p.): „El era brigadier, brigadier fruntaș, într-un g.a.c. de frunte. Dintr-un om de nimic, un coate-goale, un bețiv neisprăvit, pe care lumea nici măcar nu binevoia să îl salute, Marinică ajunsese, peste noapte, un fel de Dumnezeu (Marinică-Dumnezeu, să zicem). Adică, mai bine spus, un soi de Dumnezeu mai mic, căci mari de tot erau secretarul de raion, președintele de g.a.c., secretarul de la Sfatul Popular, șeful de post de la Miliție. Abia după aceea urma el. Dar, oricum, pe «ramura» lui, el era șef. Avea atribuții precise și puteri nelimitate. Trebuia să controleze bunul mers al lucrărilor în agricultură, să supravegheze pe oameni să nu tragă chiulul, să le normeze munca. De asemenea, avea sarcini clare în ceea ce privește educația patriotică a oamenilor muncii (...)” (pp. 5-6), spune naratorul despre Marinică.

Parcursul său profesional de activist nu e lipsit de dificultăți. Copilăria îi fusese fericită și îmbelșugată. Are însă de pe atunci o relație încordată cu munca, aversiunea pentru ea venind din literatura de propagandă care

înfiera exploatarea copiilor săraci de către chiaburi, dar și din observarea muncii obișnuite a copiilor de la țară în gospodăriile părinților lor, văzută și ea tot ca o exploatare. Din această cauză dobândește pasiuni bahice, absența muncii îl lasă fără niciun câștig, urmarea fiind că își vinde pământurile lăsate moștenire pentru a avea ce bea. Socialismul biruitor se construia și cu astfel de oameni. Decis să urmeze cursurile de brigadieri, are câteva ghinioane în promovare care țin de ideologia vremii, iar Marinică este un erou care gafează mereu. Primul e acela că în timpul încercării porumbului în pătule adresează „Celui de sus” prin care înțelege pe brigadierul aflat sus în pățul rugămintea de a-i mai da lui și tovarășului său încă o țiucă. Cum ne aflăm în „era suspiciunii generalizate” cum a fost numită epoca de cineva, această rugămintea glumeață în intenție a fost interpretată religios, iar în ideologia marxist-leninistă religia era „opiul popoarelor”. Convocat de urgență la Comitetul Regional de Partid și cercetat pentru o vină pe care nu o avea, își probează prin versuri din folclorul nou atitudinea antireligioasă. Alt ghinion e sfatul pe care îl dă tuturor deținătorilor de țiucă de a o consuma în întregime spre a evita predarea ei, în loc de a o ascunde, fie și în pământ, căci tot ar fi găsită. Chemat la ordine, dă faptei sale o interpretare ideologică, spunând că îndemnul său a fost ca produsul alcoolic să fie consumat de poporul muncitor și de țărani, spre a evita furtul lui de către lacomii imperialiști americani. E lăsat în pace, dar e amânat de la trimiterea în primul lot la cursurile de brigadieri. Admis în cele din urmă, face noi gafe ideologice, unele din cauza interpretării naționaliste a unor afirmații.

Este mereu la datorie ca șef, pătruns de importanța misiei sale, inspectând în special brigada de tractoriști și grupul frumoaselor mulgătoare, unele fruntașe, precum Marișica, de care e îndrăgostit. Ca unul care și-a însușit folclorul nou, în puterea căruia crede și îl mânuiește cu dexteritate în orice împrejurare, nu pierde prilejul de a recita mulgătoarelor de vaci astfel de produse folclorice. „Foicică, flori mărunte/ Eu cu mândra-s sus pe munte/

La oițe bălăioare/ Mă întrec la mulgătoare/ Și la caș de frământat/ Și la dulce sărutat/ C-are mândruța jună/ Chipul drag ca o cunună”. Despre folclorul nou el are convingerea formată la orele de învățământ politic că „Desigur (...) erau departe de perfecțiunea putredului poet (vechi) capitalist. Dar erau sincere, pornite din inimă, din sufletul cast și suferind al poporului obidit și asuprit (...)” (p. 13). Mai învață că arta înnobilează lumea, fapt care constituie și explicația pentru realitatea că pe ogorul g.a.c.-ului ară un singur tractor, în timp ce în folclor se spune că „Se miră și mândrul soare/ De mulțimea de tractoare”. Cunoaște chiar făuritori de astfel de poezie nouă care vizitau lumea satelor, se îndrăgosteau interesat de fetele de acolo (temporar), determinând pe părinții acestora la organizarea de nesfârșite chiolhanuri. Cu astfel de versuri recitate în multiple împrejurări, personajul lui Gheorghe Secheșan devine o adevărată dezlănțuire operetistică. Trebuie să spunem că acest folclor, numit și nou, nu a existat ca o creație autentică, el reprezentând un produs artificial al activităților de partid în domeniul ideologic și cultural. A existat însă un folclor autentic de rezistență la realitățile acelor vremuri precum: „Colectivul e un rai/ Fură dacă vrei să ai” ș.a. care ar trebui evidențiat de cercetătorii în domeniu.

Ca brigadier activ Marinică participă la tot felul de întâlniri tovărășești unde se bea vârtos și se vorbește numai în versuri din folclorul nou, în lozinci și în limbajul de lemn. Lucrurile se complică grav căci, căzând în șanț după o ședință operativă cu tractoriștii de la MAT-ul din sat, Marinică are o întâlnire năucitoare cu îngerul său păzitor, venit să-l salveze din condiția de ființă decăzută. Chiar și în acest moment el își păstrează convingerea marxistă că „religia e opiul popoarelor”.

Îngerul păzitor este o prezență frecventă în evoluția personajului, apărând în ipostaze neașteptate, bunăoară la frizeria unde oamenii îl duc în ultimul hal spre a-l pune la punct. Viziunea lui Gheorghe Secheșan asupra îngerilor este una desacralizată, în spiritul postmodernismului, ei folosind un limbaj frust, unul dintre ei chiar fumând.

Marinică are dificultăți și în dragoste, căci, îndrăgostit de frumoasa Marișica, mulgătoarea frunțașă, îi recită versuri pe care aceasta le găsește neadecvate situației sau alteori chiar mincinoase. Când îndrăgostitul invocă versuri unde se vorbea de tonele de superfosfat îngropate spre a crește holdele mari, frumoasa mulgătoare gândește în felul următor: „Ați îngropat voi pe dracu, își spuse Marișica în gând. Le-ați vândut tonele alea și le-ați băut. Cât despre mecanizatori ca tine, halal să-ți fie. De-aia și arată câmpiile patriei așa cum arată. Toți mecanizatorii patriei lui pește sunt la fel (p. 87).

Un talent enorm dovedește autorul nostru în imaginarea întâlnirii dintre Marinică și adorata visurilor sale, parodie a versurilor populare pe această temă, în fapt o coborâre în derizoriu și caricatural a dragostei între frunțașii colectiviști. Dacă în cântecul popular se vorbea de mersul la întâlnire al flăcăului cu tractorul, Marinică merge cu o biată mârtoagă pe care tovarășii de la g.a.c. scriu în deriziune cu litere roșii rusești „Tractor românesc”, are montat pe greabăn un coș din tablă de inox, trage o căruță murdară în spatele căreia fusese montat un plug nefuncțional din polistiren.

În ceea ce o privește pe Marișica, în locul unui cal alb, ea vine călare pe o măgăriță „îmbrăcată cu o ie autentică, tivită cu fir de aur. În partea din față, textul fiind arcuit ușor de sânni săltăreți, apărea scris PMR, iar în spate CCCP, brodat, de asemenea, cu fire de borangic. O fustă lungă, transparentă, vapo-roasă, îi mula coapsele și i le scotea în evidență. Cizmele militare, rusești, din box, se bălângăneau poetic, cu fiecare pas al respectivului animal” (p. 81). Bietul îndrăgostit, după ce traversează un șanț, „făcu o boltă de toată frumusețea și căzu zdruncinat de tot și amețit în ultimul hal la picioarele (fermecătoare) ale Marișicai (...). Terfelit, de-abia mai simțindu-și oasele zdrobite, cu cămașa cea albă boțită și mânjită, cu pantalonii cei noi zdrențuiți cu tină și zgaibe sângerânde pe tot corpul” (p. 86). Acest fapt creează noi rezerve divei cooperatoare, mai mult chiar, „Aleasa inimii sale își stăpânea cu greu râsul, căci declarația aceasta de dragoste, din praful drumului, primită de la un ins tăvălit bine prin

colb, întins pe jos și zdrobit, la propriu, nu o încânta deloc, plus că ea nu prea îl plăcea pe acest Marinică brigadierul. Care îi tot dădea târcoale, doar-doar” (p. 86).

Romanul include de altfel și scene umoristico-erotice savuroase, aplicări ale *Cursului scurt de Kama-Sutra pentru tractoriști frunțași*, adaptat după o carte de Kama Sutra adusă de o delegație indiană cu orientări socialiste. Marinică primește și el un exemplar și interpretează arta erotică indiană în spiritul marxist-leninist, ca o diferențiere esențială față de capitalismul putred. Personajul masculin care aplică în mod creator la nivel de practică această tehnică este Ionică țiganul, bețivul, hoțul și leneșul, un adevărat super-macho, iar cel feminin este tehniciana de la SMA, tovarășa Ciochină, pasionată de eros, oferindu-și grațiile și tractoriștilor din întreaga țară veniți în schimb de experiență. Instructivă este viziunea justiției socialiste în acest caz. Protagonistii acestei tehnici care o practică exhibiționist pe tractor sunt aduși în justiție pentru vina de sustragere de la lucru, dar recursul este formulat de justițiabili prin argumente eminate ideologice. Totul se rezolvă prin reconstituirea la fața locului, concept nou al judecătorului, protagonistul masculin fiind de data aceasta judecătorul însuși.

Dacă judecătorul este concretizarea magistratului tip al epocii comuniste de la începuturi, grefierul Gavrilă este atipic. În urma unui schimb de experiență în Anglia dobândește obiceiurile țării gazdă, beneficiază de prietenii trainice, e dus cu caleașca de regină și, întors în țară, este condamnat la închisoare ca spion. Își exasperează însă torționarii prin calmul englezesc desăvârșit și prin invitația de a fi bătut și lovit, dezbrăcându-se singur.

Lumea savurosului roman îi include și pe puternicii zilei, ei ieșind în relief mai ales cu ocazia unor sărbători tipic comuniste. O asemenea zi este 23 August, sărbătorită la

Căminul Cultural al comunei, puternicii partidului prezenți fiind secretarul de partid de la regiune, secretarul de raion, secretarul de partid al organizației de bază din sat, președintele de g.a.c. Festivismul este maxim, cuvântările sunt alcătuite în limbajul de lemn și din folclorul nou, petrecerea este un chiolhan enorm, cu îmbătări debordante pe măsură, totul atingând grotescul. Gheorghe Secheșan se dovedește un mare imaginativ, înșiruindu-ne lungi liste de bucate, nelipsite de rafinamente culinare și de băuturi alese în vremuri în care oamenii obișnuiți habar nu aveau de existența lor.

Petrecerea e pigmentată cu animatoare cooperatoare originale oferind întreaga măsură a talentului lor: „Și, într-adevăr, nici nu termină bine secretarul de partid ultimul vers, că pe scenă apăru... Florișica (...). Florișica era îmbrăcată în țesătoare. Acum, îmbrăcată e un fel de a spune, căci mai degrabă era dezbrăcată (...). Apoi apăru Lenuța, cooperatoare dintre cele mai frumoase (...). Într-o mână ținea o seceră, iar în cealaltă un mănunchi de falusuri, confecționate din pâine (...). Apăru Zorica, de la vaci, înzestrată cu niște sâni atât de mari, încât tovarășii crezură că este vorba, de fapt, de ugere” (pp. 111-112).

Romanul pare a fi și o replică la cunoscuta carte *Despre îngeri* a lui Andrei Pleșu sau, oricum, un dialog cu ea, din care chiar selectează câteva mottouri pentru unele capitole. Tratarea îngerilor păzitori sub ocrotirea cărora chiar stau multe din aventurile lui Marinică și Marișica, inclusiv întâlnirea pe deal a celor doi îndrăgostiți, este accentuat parodică.

Nemaipomenitele întâmplări ale vajnicului brigadier Marinică de Gheorghe Secheșan rămâne un foarte savuros roman al lumii agriculturii socialiste de la începuturi prin viziunea parodică asupra acesteia, din care nu lipsesc scene grotești și caricaturale.

Un roman sub pălăria picarescului

Cornel COTUȚIU

În ultimele sale volume de proză, Icu Crăciun tinde să dea epicului o structură aparte. Narațiunea se încheagă dintr-un fel de coabitare a reportajului cu imaginarul (care nu are prea multe valențe artistice, după cum se știe, ca fantezia), textura situându-se în vecinătatea nonfictivului.

În recenta sa carte – *Omul cu inelul retezat* (editura Charmides, Bistrița, 2014) – centrul, reperul toponimic e Sângeorz-Băi, dar nu-și potolește tentația de a-și transforma multe pagini (în prima parte a cărții) în informații etnoculturale, aproximând astfel un perimetru marcat de localități precum: Năsăud, Bistrița, Prundu Bârgăului, Măgura, Chintelnic, Cormaia, Valea Mare, Valea Ilvelor, Beclean etc.

Cunoscătorii zonei recunosc, de asemenea, numele real al unor persoane care țin de acest perimetru, precum, de pildă, Max Dumitraș sau Ioan Mihail Popa.

Romanul este alcătuit din două părți, disproporționate ca întindere, prima (realizată în manieră realistă) fiind un fel de preambul al celeilalte, fiecare având un povestitor. Partea întâi are o aură nostalgic monografică a stațiunii balneare, din perspectiva unui narator/povestitor a cărui pană oscilează de la trecut la prezent, asemenea unui oscilograf blajin. Sunt evocate, cu o tentă de umor fin, întâmplări, persoane, atmosfera din unele instituții ale orașului-stațiune, mai cu seamă din școală.

Reconstituirea temporal-spațială dă impresia că ține de un mecanism de parcelare, fiecare „lot” fiind parcurs, descris, scormonit sânguincios. Acest povestitor din partea întâi se remarcă prin sensibilitatea și acribia observației. Pe măsură ce evantaiul narativ se

deschide, apar personaje noi, fapte noi, asupra cărora personajul povestitor stăruie atât cât să mai adauge o nuanță despre sine, despre propriul său portret. Demersul evocator e adesea sfătos, adesea liric, cu o frază amplă, ca a povestitorului colporteur, dornic să nu-și dea suflarea până nu-și termină gândul.

Din picarescul anunțat în titlu, aici precumpănește pitorescul. Altceva e cu partea a II-a. Protagonistul/povestitor este recomandat drept „cel mai experimentat jucător de *alba-neagra* din Europa”; acum lucrător undeva la Sângeorz-Băi, peste puțini ani urmând să intre în pensie. Se numește Dan Șuteanu (dar tot așa de bine scriitorul îl putea boteza Ion Mereacre). Întinsa parte a II-a e o confesiune a acestuia despre inițierea în acest joc de noroc – „alba-neagra” (o escrocherie revoltătoare) și periplul său, ani buni de zile, prin țară și prin Europa, până în Insulele Canare (itinerarul acestuia e plin de bătaii, foamete, treceri frauduloase de graniță, înșelătorii, totul sub comanda imperioasă de a acumula bani, pentru el și gașca lui banul fiind criteriul absolut pentru existență).

Acest mânuitor de „alba-neagra” se exersează treptat în ce privește psihologia credulilor, a naivilor care speră că vor avea acces brusc la câștig. Povestitorul își mărturisește nonșalant opiniile despre aceștia: „Cu proștii nu merită să fii decent.” Și „simțămîn-

tele duioase îți întunecă mintea și-ți îngreunează dexteritatea” (în a înșela). Deși a renunțat la practica „alba-neagra”, acest Dan rămâne în continuare cinic în aprecierea celor pe care i-a păcălit și în urma cărora a agonisit sume consistente, numindu-i „fraieri”, „pârliți”, „idioți”, „gorobeți”, „pulimani”, „prostime”. Chiar „lăsat la vatră”, și-a păstrat limba-jul argotic de mahala: „băgăm la ghiozdan”, „a primit nutrețul”, „i-am lăsat în curu gol”, „cioflingari cu mutre acre”, „bornău”, „să băgăm la bilă că drincuitu nu face bine și duce la trosneală”, „intrarea pe șestache” (Icu Crăciun ar putea alcătui din cartea sa un glosar argotic, specific lumii interlope).

Protagonistul povestitor din partea a II-a are și momente de exprimare elevată, neologistică, precum: „se vehiculează”, „abundența mărfurilor”, „să nu fie infestat”, „globalizare”, „ești marginalizat”, „viață trepidantă”, „ne-am delectat” ș.a.

Sintagma „inelarul retezat”, din titlul cărții nu își găsește o susținere sugestivă, căci scriitorul îi acordă secvenței doar o jumătate de pagină și continuă cu bavardajul cabotinelui, lăsând pe seama cititorului (dacă e dispus) să dea cu presupusul. Cel puțin pe mine, retezatul degetului nu m-a impresionat deloc.

Cartea are și o componentă livrescă, mai cu seamă în partea unde scriitorul își poartă povestășul prin țările europene. Prozatorul fantazează pe seama unor acumulări din lectura unor volume de călătorie, albume, ghiduri turistice, studii de sociologie și etică.

Aș vrea să mai fac o referire la construcția sintactică a textului. Se știe că în literatura română Alexandru Odobescu este creatorul celor mai ample fraze. Ei bine, Icu Crăciun îl întrece. Am găsit la un moment dat o frază întinsă pe 25 de rânduri, cu 38 de propoziții (în coordonare, subordonare). Important e că, în finalul ei, sensul nu se pierde. Doar că o altfel de alcătuire este improprie pentru colocvialitate.

Romanul începe cu următoarea afirmație (care, până la urmă, s-ar putea converti în scuză): „Întotdeauna am fost atras de istorisirile persoanelor cu experiență bogată de viață”. OK! Dar care e calitatea acestei experiențe? Acest Dan e un fanfaron. Recepțarea volumului depinde, desigur, de dorința cititorului de a se alege cu ceva din actul lecturii. Aprecierile țin, desigur, de gust și calitatea percepției estetice. Dacă cititorul consideră că în cartea *Omul cu inelarul retezat* Icu Crăciun construiește psihologia și destinul unui cabotin, atunci, da, romanul e de luat în seamă.

Master shadow I

Un critic literar în haină de profesor

Daniela FULGA

Intitulată *Mesaj către tineri. Redescoperiți literatura!* (Ed. Curtea Veche, 2014), cartea lui Alex. Ștefănescu pare că își selectează un public-țintă specific. Este ca o lecție magistrală dată tiparului. Ipostaziat într-un dascăl (atipic) de literatură, autorul își organizează expozeul în trei mari capitole: *Ce nu scrie în manualele școlare* (pp. 5-58); *Câte ceva despre literatura română* (pp. 61-100); *Cum trăiește un om care trăiește pentru literatură* (pp. 106-123).

Problema este că, devenită carte, lecția aceasta în trei părți poate fi citită de toată lumea –, iar atunci profesorul redevine un autor în înțelesul arghezian al „numelui adunat pe-o carte” ce poate fi discutat în varii forme, după bunul plac al cititorilor. Mai plastic spus, lecția-carte își asimilează profesorul care devine parte din ea. Se pare că acest lucru este conștientizat de către autor pentru că în toate cele trei capitole ale cărții autorul coboară la lucruri elementare menite să alcătuiască lecția originală despre ce înseamnă literatura. În capitolul întâi apar aspecte elementare de teorie literară. În partea a doua sunt prezentate fugitiv valori estetice certe ale literaturii române. În această logică a lucrurilor elementare (cu scop... didactic) poate fi citit și ultimul capitol al cărții în care Alex. Ștefănescu coboară în propria viață la anumite scene... elementare, menite și ele să justifice importanța formatoare a literaturii.

Autor rafinat de cărți despre cărți, de data aceasta Alex. Ștefănescu, prin strategia *lecției*, pendulează între judecata de valoare limpede, precisă (cu care ne-a obișnuit din cărțile de critică și istorie literară), pe de o parte, și mărturisirea de credință sau chiar

amănuntul autobiografic. Astfel, stilistica de ansamblu a cărții este grațioasă prin dezinvoltura frazelor care alunecă pe suprafața unei mări întinse – literatura – lăsând să se bănuiască adâncimile ei și netulburându-le în niciun fel de data aceasta. Autorul în haină de profesor poate fi iubit sau criticat, dar în ambele cazuri – citit de la prima la ultima pagina cu interes.

Firește că putem să cădem în capcana lecției și să observăm cum, substituindu-se dascălului de română, Alex Ștefănescu imaginează utopii didactice menite să dea aripi de vultur rândunicilor, dar și complexe profesorului obișnuit. De altfel, cartea se deschide și se închide simetric cu două mici eseuri în care apare punctată această ramă didactică plină de o fan-tezie care își înmoaie aripile în apele ademenitoare ale literaturii fantastice, iar calitatea de povestitor savuros a autorului este incontestabilă.

Revendicând starea primară a literaturii ca artă a cuvântului, criticul-profesor improvizat nu vede nicio șansă ca aceasta să fie obiect de studiu (predat/ explicat/ pus sub exercițiu/ învățat/ memorat/ verificat) în școală. Este adevărat că, devenită obiect de studiu, literatura își pierde în mare parte – sau

complet uneori – statutul de artă a cuvântului menită să producă plăcere, delectare. Ideea aceasta este simțită ca o rană personală de către autor. În viziunea alexștefănesciană, profesorul de literatură (ale cărui haine autorul le împrumută) ar trebui să fie un camarad de lectură al tinerilor cu care să împărtășească opinii, idei despre cărți citite eventual *ad libitum*. Prin urmare, ora de română s-ar transforma, într-o fantezistă colaborare amicală permanentă cu tinerii deveniți ei înșiși degustători de frumuseți estetice care să-l uimească de cele mai multe ori pe profesorul lor. Acesta, la rândul lui, este imaginat de Alex Ștefănescu ca o persoană care încremenește utopic într-o vârstă a uimirilor și experimentărilor estetice permanente. În felul acesta, în timpul orei de română, tinerii cititori ar sări, simbolic, peste vârste, trăind prin procura lecturii estetice marile frumuseți oferite de literatură. În plan opus și frumos simetric, profesorul (care nu ține seama de niciun manual! – vezi cap. *Cum aș preda eu literatura dacă aș fi profesor*) ar sări și el, tot simbolic, dar în sens invers, spre o prospețime juvenilă permanentă care să-i ofere o perspectivă ingenuă primitoare de uimiri în fața textului literar (vezi cap. de început *Oamenii au inventat literatura ca să-și ofere o plăcere, nu ca să se chinuiască studiind-o*; sau cap. final *Cum aș preda eu literatura dacă aș fi profesor*). În perspectiva aceasta, literatura ar fi zona vie de intersectare a unor bucurii estetice pure în care vârstele și, prin consecință, orizonturile culturale ale celor două grupe de cititori – profesorul și elevii lui – se amestecă într-un dans camaraderesc incredibil de luminos.

Dincolo de această poveste despre o clasă ideală în dialog cu un profesor ideal despre o lume ideală – lumea cărților de literatură – se ascunde, însă, o certitudine tristă și, se pare, foarte greu de spulberat: literatura în școală nu are ca scop producerea de plăcere estetică. Ne place sau nu, în școala românească studiul literaturii române are o bază axiologică prestabilită. Profesorul (real,

nu ideal!) nu o pune nicidecum sub semnul întrebării, iar tinerii sunt dirijați să înțeleagă apariția textului literar și mutațiile valorilor estetice de-a lungul vremii, mai ales în clasele superioare (a 11-a și a 12-a) când se studiază cronologic literatura română. Cât despre înțelegerea textului, în școală nu se pune accentul pe bogăția hermeneutică pe care orice text valoros o poate genera – acest aspect poate fi amintit, dar nu pus la lucru. Accentul didactic real este pe mesajul de suprafață al textului susținut de o minimală analiză structurală a lui. Totuși, din fericire pentru acest obiect de studiu... nefericit, există uneori, câțiva tineri care înțeleg că textul literar este mai mult decât un obiect de studiu – iar aceștia nu sunt întotdeauna elevii pe care Alex Ștefănescu îi întâlnește la amintitele Olimpiade școlare. Concurs de excelență – cum îi plăcea regretatului profesor Tudor Oprea să spună –, olimpiada a devenit din ce în ce mai mult un pat al lui Procust în care este prețuit structuralismul cel mai demodat și mai incomplet – convertit într-un limbaj pedant și inadecvat, un limbaj steril care limitează libertatea de înțelegere a unui tânăr. Veritabilul cititor – ce nu se sfiește să judece pe minte proprie ceea ce îi spune textul – apare dincolo de poarta școlii.

Cred că rama pseudo-didactică ce încadrează cartea lui Alex Ștefănescu nu are rolul de a demola un sistem de învățământ demodat – pentru aceasta este nevoie de alte strategii. Sigur că autorul trage un semnal de alarmă și pune sistemul didactic oficial sub semnul întrebării, cel puțin în zona studiului artei literare. Totuși, cartea aici în discuție ascunde, destul de stângaci, o tristețe ce devine o evidență: „Când tinerii, intrând în librării, vor cere poeziile lui Eminescu (și aceasta nu pentru a îndeplini o obligațiune școlară), vom putea considera că în România a început din nou să se trăiască normal” (p. 104). Problema de fond este tocmai această normalitate. Este adevărat că o oră reușită de literatură poate fi un semn de însănătoșire a sistemului, dar și al societății, întrucât **orice**

text literar este o lecție care își depășește ora de curs. De aceea cred că Alex Ștefănescu a adoptat pentru cartea lui strategia (...literară) a unei lecții de ajungere la textul literar.

Eseul de început și cel de final al cărții lui Alex Ștefănescu se constituie într-o ingenioasă strategie care dă voie gândirii suple, precise și pe alocuri strălucitoare a autorului să se miște cu dezinvoltură de la cititor la text și invers, de la valoare la non-valoare, de la estetic la autobiografic – toate aceste volute spectaculoase amestecând în mod voit superficialitatea și profunzimea bine ținută, ludicul și gravul, seriosul și nesianiosul, generalul și exemplul particular, esteticul și autobiograficul.

Criticul devine un dascăl în spațiul public sărăcit de cultură. Strategia fals-naivă a dăscălierii utopice dă voie criticului rafinat să amintească publicului larg (elevi căzuți într-o tristă amorțire a spiritului) lucruri elementare despre literatură. Cele trei capitole se constituie în tot atâtea metode... nedidactice, dar eficiente de a ajunge la firul ierbii, adică la aspectele elementare care stau la baza învățării acestui obiect de studiu care își depășește întotdeauna cadrul. Mai întâi, în primul capitol, autorul amintește aspecte teoretice elementare ale alcătuirii și receptării textului literar. Apoi, în capitolul al doilea, sunt amintite valori certe, bazale ale literaturii române. În partea finală a cărții autorul coboară în propria copilărie și tinerețe spicuind scene – tot elementare! – care pot susține profilul complicat al criticului de astăzi. Astfel, cartea lui Alex Ștefănescu este un fel de abecedar *sui generis* care, odată învățat, ne ajută să citim în mod adecvat literatura.

În prima parte a cărții învățăm ce anume este un text artistic, despre valoarea estetică, despre munca literară și talent, despre receptarea estetică potrivită a textului literar, despre importanța criticii literare. În aceeași

manieră pseudo-didactică, Alex Ștefănescu amintește, în partea a doua, câteva aspecte ale literaturii române – „puritatea ei originară”, un mod mai adecvat de înțelegere a *Mioriței*, despre comunism și literatură, despre poezia basarabeană, despre figurile emblematice ale unor critici literari, din nou despre valoarea estetică, despre literatura contemporană și un savuros breviar de literatură proastă sau non-literatură. În partea finală, apar aspecte autobiografice savuroase, de exemplu ziua în care micul Alex a văzut că „dintr-un măr a căzut un măr” și a făcut prima lui poezie (o protopoezie, desigur! – p. 114-115). Iată cum, dascălul (...distrat și nu prea) a purces la firul ierbii – teoria elementară despre literatură în capitolul întâi; valori elementare ale literaturii naționale (în capitolul al doilea), fotografii mișcate, momente formative și poate emblematice pentru viitorul cărturar Alex Ștefănescu, în partea finală a cărții.

Sub masca profesorului vrăjit de frumusețea obiectului pe care îl predă, se ascunde o fervoare îndurerată pentru a salva ce se mai poate în marea clasă a ne-cititorilor, a falșilor cititori, a falșilor autori, a falșilor critici. Deși tonul este relaxat, prietenos, autorul atinge astfel probleme grave, totul pentru bucuria adevărului și a libertății puse la lucru. Lecția despre reînvățarea literaturii devine emblematică pentru recăpătarea libertății de opinie, judecată și construcție de sine la care ne invită această carte. În fond, cartea lui Alex Ștefănescu validează ideea că literatura în sine este întotdeauna o lecție fără profesor și catalog. Problema este să reînvățăm să ajungem la ea, să reînvățăm să o citim.

Și, dacă lecția lui Alex Ștefănescu este pusă în practică, ne vom da seama că, într-adevăr, citind avem șansa de a ne păstra tinerețea judecății asupra lumii, asupra celorlalți și, desigur, asupra propriei noastre făpturi, iar *Mesajul către tineri* este o carte pentru fiecare dintre noi, indiferent de vârstă.

Poezia minoră a „Ardelencelor”

Vistian GOIA

De multă vreme nu am citit o carte atât de bine și de frumos scrisă precum *Ardelencele* lui Al. Cistelecan, apărută la Editura „Școala Ardeleană”, Cluj-Napoca, 2014. Am fost prezent la Filiala din Cluj a Uniunii Scriitorilor, când s-a lansat cartea în prezența autorului. Apoi am citit „cronica” lui Ion Pop din *România literară* și am rămas

cam pe gânduri. Am căutat cartea la Librăria Universității, însă toate exemplarele erau vândute. Spunându-i editorului, Vasile George Dâncu, mi-a dat dânsul un exemplar.

Așadar, în vacanța dintre sărbătorile creștinești, am citit câte un portret fermecător al acestor poetese din vre-

mile de odinioară. Spontan mi-am amintit de cartea lui Nicu Gane, *Trecute vieți de doamne și domnițe...*

Însă, cartea lui Al. Cistelecan nu e în primul rând una de evocare, ci un studiu doct de istorie literară, scris cu talentul unui critic care nu te plictisește niciodată. E vorba de 19 portrete ale unor ființe feminine care au cunoscut aceeași „soartă literară – uitarea”. Ele nu mai sunt prezente nici în dicționarele locale. Încercările lor literare excelează prin „imitații” după Coșbuc, Iosif, Goga ș.a.

În ansamblu, ardelencele sunt niște „Didone” care-și plâng destinul trist de abandonate, de „preotese ale durerii”. Majoritatea au fost femei frumoase, dar nefericite. Unele, spune criticul, „pot fi ambetate absolut, pot fi

năpădite de lehamite”, trăind „clipe de spleen solemn”, alternate cu dorința de a trage încă un „chef”!

Pe de altă parte, pentru aceste poetese, lumea este un „răsfăț”, de aceea nu sunt stăpânite de „ranchiună” și nici nu sunt „vindictive”. Ca un veritabil moralist, Al. Cistelecan le întocmește câte un portret credibil, mai întâi le creionează statura lor feminină.

Când se ocupă de „creația” acestora, criticul excelează în toate direcțiile. Le-a citit atent scrierile cu o răbdare de benedictin, pentru a sublinia puținele lor reușite. A menționat de fiecare dată revistele în care ardelencele au debutat sau colaborat. Succesiv, amintește opiniile unor critici sau istorici literari ai vremii care s-au pronunțat pozitiv sau negativ asupra lor. În acest sens, subsolurile cărții sunt pline doldora de astfel de trimeri biobibliografice, semn că autorul este și un documentarist de prim plan. Al. Cistelecan are repede simțul valorilor și al nonvalorilor, nu se teme de nimeni și se exprimă franc cu privire la poetesele de care se ocupă. Multe din aceste ființe au fost, în tinerețe, frumoase foc, natura le-a înzestrat cu grații din belșug, dar prea puțin cu harul creației. Însă, majoritatea au crezut că îl au și au perseverat și pe teritoriul literaturii.

Tocmai ciocnirea dintre cele două atitudini, frumusețea de care erau conștiente și ambiția care le-ar fi dat dreptul să creadă în talentul lor scriitoricesc este spațiul unde criticul excelează. Medalioanele întocmite sunt scrise, probabil, cu sentimentul că le reabilitează măcar post-mortem, dacă în traiectoria vieții lor au fost marginalizate. Nu prea se justifică o astfel de judecată. Din simplul motiv că autorul nu „cădelnițează”, ci privește cu umor și înțelegere destinul trist al poetelor. Pe ici, pe colo, se strecoară și câteva

accente de milă și compătimire, încât parcă regretă viața lor de ființe suferinde. La pag. 7 citim: „mi-a fost și milă de felul în care au fost abandonate și de istoria literară, după ce, bietele, suferiseră alte abandonuri dureroase, ca și cum unele nici n-ar fi existat”.

Criticii însemnați care s-au oprit o clipă asupra operelor minore ale ardelențelor au fost Tudor Vianu, Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, N. Iorga, Eugen Lovinescu, iar înaintea lor, Iosif Vulcan, Iacob Negruzzi ș.a. Sigur, unii au exagerat, dar pot fi iertați, pentru că au scris când poetele trăiau.

Ceea ce aparține numai lui Al. Cistelean este inspirația și curajul de a scrie o carte foarte bună despre scriitoare minore. Din noianul de informații culese, unele chiar din „cămara” obscură a culturii noastre, criticul alege totdeauna ceea ce-l ajută să surprindă specificul care o particularizează pe una sau pe alta. De pildă, pe Maria Suci-Bosco (o Didonă veritabilă) o stăpânește suferința provocată de amor, care molipsește întreaga natură înconjurătoare. Dar ea nu „gângurește” în elegii, ci-și „țipă durerea în drame” care o radicalizează. Poeta și-a dorit, la vremea ei, „să trăim în drăgănele/ ca și două turturele”. Pe de altă parte, nu știu dacă există vreo tangență între poezia Mariei Suci-Bosco și Ruxandra Cesereanu, ideea este doar enunțată de către autor.

De fapt, criticul plonjează uneori în plină contemporaneitate. De pildă, când o caracterizează pe Veronica Micle drept „Emma Bovary a literelor noastre”, amintește de conduita ei și adaugă: dacă ar fi trăit în anii postrevoluționari, ar fi concurat-o (prin sex appeal) chiar pe Elena Udrea! Iar când Iacob Negruzzi o caută pe Veronica Micle s-o anunțe că Eminescu a înnebunit, o găsește jucând cărți cu un ofițer! Cu privire la valoarea acesteia, Al. Cistelean se raliază opiniei lui Perpessicius, după care titlul de glorie al Veronicăi constă în „iubirea” pe care a provocat-o și întreținut-o în inima poetului.

Mult discutata poetă „sămănătoristă”, Maria Cunțan, despre care N. Iorga afirma că a fost „un frumos talent poetic, minor”, iar Tăslăuanu o numea „o preoteasă a durerii” și o „fecioară răstignită pe crucea suferinții”, Al.

Cistelean sintetizează mulțimea opiniilor exprimate de-a lungul vremii în judecata mai aproape de realitate: Maria Cunțan a fost „cea mai duioasă cântăreață a plaiurilor ardelenene, duioșia ei fiind o stare interminabilă”.

Asemănător se exprimă și asupra Ecaterinei Pitiș, precum și despre celelalte poete minore. Folosindu-se de tipologia lui Vladimir Streinu, Al. Cistelean distinge în manifestările ardelențelor câteva „prototipuri feminine” pe care nimeni nu le poate contesta. Primul grup coboară din Salomeea și e format din feminități tulburi și violente. Alt grup se trage din spița poetei Sapho. Al treilea le unește pe poetele care excelează în pasiuni amoroase, ele sunt devastate sufletește de iubire și, astfel, seamănă nefericitei Didone. Lirismul „salomeic” e cultivat chiar de poete din plină contemporaneitate, precum Angela Marinescu și Marta Petreu. Aceasta din urmă, spune criticul, le „răzbună” pe toate ardelențele nefericite.

În fine, criticul află, citind cu sârg mulțimea versurilor scrise de ardelențele sale, o mulțime de manifestări „artistice” de tot hazul pentru cititorul contemporan. Inspirat, fiecărei poete îi „lipește”, alături de numele și prenumele ei, câte o etichetă, pentru ca cititorul să fie curios, incitat să cunoască universul sufletesc și artistic al acestor mediocre aspirante la nemurire. Iată câteva: Maria Suci-Bosco e numită „Preoteasa fatală”; Veronica Micle – „Muza rezolută”; Lucreția Suci-Rudow a fost o „Didonă din Ardeal”; Maria Cunțan – „Biata Mărioară”; Maria Cioban – „Soriora lui Coșbuc”; Elena din Ardeal – „Altă amărâtă turturea”; Doina Delacriș – „O poetă de festivități”; Augusta Dragomir – „O fată pierdută”; Florica Ciura – „Moața absolută”; Mia Cerna – „Cea neiubită de nimeni” ș.a.m.d.

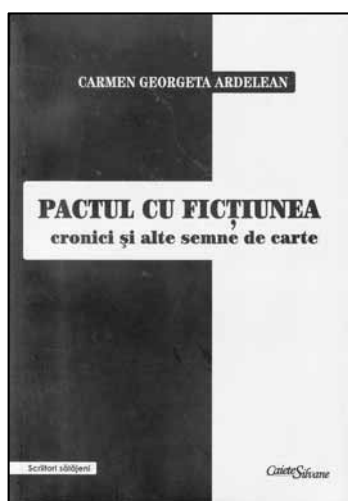
Nu pot încheia recenzia de față decât cu o întrebare retorică: dacă ar exista și pentru aceste ființe suferinde așa numita „Înviere de apoi”, și dacă ardelențele ar citi portretele criticului, oare câte dintre ele îi vor mulțumi, câte vor plânge din nou și câte îl vor căuta să-l „scarmene” și, astfel, să-l trimită pe el la cele veșnice?!

Din dragoste pentru literatură

Vasile VIDICAN

Există o seamă de critici literari care consideră că actul critic este o formă de limpezire a gândurilor față de textul tratat. Ne punem, altfel spus, în ordine ideile, impresiile,

considerațiile după ce vom fi parcurs volumul. Demersul hermeneutic devine astfel un aspect vital în receptarea literaturii atât pentru cititor, cât și pentru criticul literar. În plus, consider că genul acesta de analiză a literaturii are marele merit de a valorifica creația, de a o interpreta evi-

dențiindu-i valențele estetice, înainte de a o plasa sub lupa hermeneuticii.

De aceea, așa spune eu, scriitura lui Carmen Georgeta Ardelean se insinuează parcă treptat în substraturile textelor comentate. Am sesizat o acalmie (aparentă!) în maniera cercetătoarei de a se apropia de textul pe care lucrează, o delicatețe a inițierii procesului analitic. Lectorul este într-o oarecare măsură pregătit în vederea demersului hermeneutic la care urmează să fie martor. Urmând însă ca procesul să capteze întru totul atenția cititorului.

Trebuie remarcată coerența viziunii critice a autoarei. Volumul despre care scriu aici (*Pactul cu ficțiunea. Cronici și alte semne de carte*, Editura Caiete Silvane, Zalău, 2014), deși colecție de articole, cronici de carte și studii publicate în diverse reviste literare, păstrează o tonalitate comună, consistentă, acest lucru făcând ca cercetarea textului să nu

fie un proces întâmplător, ci dirigit de principii critice limpezi, clar conturate.

În primul rând, ca întărire a celor scrise mai sus, aș menționa atenția cu care autoarea cercetează creațiile literare. Nimic nu pare să îi scape. Fără a crea impresia unui inventar al temelor, Carmen Georgeta Ardelean reușește să surprindă temele și motivele cărților citite (fie că este vorba de poezie sau proză), căutând în permanență să „privească dincolo”, în substraturi, mergând înspre intenționalitatea creatoare a scriitorilor tratați. Vorbind despre un volum de poeme al lui Ion Bala, bunăoară, iată ce scrie aceasta: „Citite într-o altă cheie, majoritatea textelor sunt poeme ale anotimpurilor. Nu sunt însă clasicele diviziuni temporale, ci anotimpul nostalgiei, al singurătății – în unu sau în doi –, unul monocrom, cu slabe irizări, al existenței, altul al iubirii mai degrabă invocate, așteptate, decât trăite” (pp. 60-61).

Iar atenția aceasta aproape afectuoasă a cronicarei pentru textele parcurse mi se pare semnificativă. Parcurgând hermeneutic volumele, autoarea, dincolo de gestul limpezirii gândurilor în scris despre care vorbeam în debutul textului de față, își exprimă atașamentul spiritual față de fenomenul literar. Iată cum își începe scriitoarea *Darea de seamă*: „Se spune că lumea e plină de semne. Unele sunt tălmăcite până la istovire, altele sunt voit ignorate, cele mai multe rămân departe de înțelegerea noastră. Cele ce m-au fascinat, de-a lungul timpului, au fost semnele de carte. Prin urmare, despre semne de carte este vorba.” (p. 5).

Astfel că textul critic devine el însuși un soi de spectacol pe alocuri. Pasaje întregi din *Pactul cu ficțiunea*, intense, speculative, par pagini ce fac concurență într-o oarecare

măsură literaturii înseși. O acuitate lingvistică, remarcabilă însă, face ca acuitatea demersului hermeneutic să nu se transforme într-o diafană fantazare pe marginea literaturii.

Scriitura cronicarei pare o permanentă căutare a valorilor estetice. Plecând de la text, autoarea explorează universul creației, având la îndemână toate ustensilele necesare unei astfel de întreprinderi. Speculativă unde este cazul, Carmen Georgeta Ardelean își deoaie adeseori aplecările comparatiste, susținute fără îndoială de lecturi asidue și de o cultură vastă. Nu puține sunt trimiterile, conexiunile și asocierile făcute între scriitori și viziuni literare; sau pur și simplu referințe menite să elucideze, să edifice atât elemente din volumele tratate, cât și din terminologia utilizată în demersul hermeneutic. Vorbind despre *Cardul de credit* (Traian Ștef),

autoarea remarcă: „Doar că de data aceasta, opera originală e propria existență, iar pentru exprimarea artistică a emoției, autorul a găsit, în maniera lui T. S. Eliot, «corelative obiectuale» care conturează un imaginar antropocentric (...). E vorba, credem noi, despre una dintre fețele poeziei «noului antropocentrism» pe care regretatul Alexandru Mușina îl menționa în *Unde se află poezia?*” (p. 73).

Atent structurat pe capitole, volumul lui Carmen Georgeta Ardelean este rodul unei munci îndoite. Activitatea de cronicar este aici continuată prin munca de aranjare a textelor sub copertele unui volum. Compusă din patru părți distincte (*Singură printre poeți*, *De la istorie la... istorii personale*, *Varia* și *Prelecțiuni populare*), cartea propune cititorilor o viziune critică încheată, coerentă.

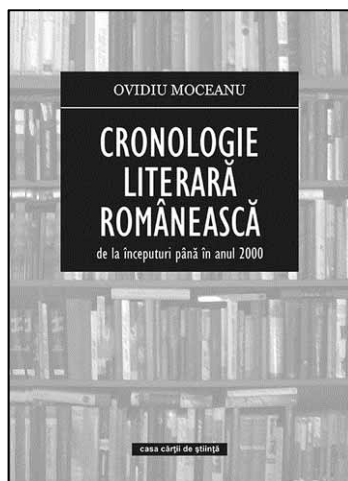
Master shadow II

O cronologie literară pe termen lung

Iacob NAROȘ

Ideea unei cronologii a literaturii române e mai veche pentru autor (2002), ca atare, multitudinea informațiilor a făcut ca proiectul – concretizat în – Ovidiu Moceanu, **Cronologie literară românească de la începuturi până în anul 2000**, Editura „Casa Cărții de Știință”, Cluj-Napoca, 2014 – să fie reluat și

îmbunătățit timp de peste zece ani. Deși au apărut, după 1989, tot felul de istorii și dicționare literare, cei interesați de cunoașterea etapelor esențiale din evoluția literaturii române n-au avut la îndemână o asemenea cronologie dusă pe termen

lung. Utilitatea ei constă în faptul că lucrarea lui Ovidiu Moceanu este rezultatul confruntării mai multor surse, comentariul este redus la strictul necesar, dar primează informația propriu-zisă. Ceea ce este mai important însă, cartea de față este un instrument ușor maniabil. Astfel că parcursul generațiilor, an de an, respectă aceleași rubrici, adică: zilele de naștere ale autorilor de toate nuanțele, lista cărților publicate, noutăți din lumea presei, a teatrului și, în final, debuturile anului respectiv. Toate aceste date sunt cuprinse într-un „Cuvânt înainte” semnat de autor (vezi p. 5).

Partea centrală a volumului se intitulează: *Cronologie literară românească de la începuturi până în anul 2000*, ea se întinde pe 200 de pagini, cu începere de la anul 587 și până în anul 2000 (vezi pp. 7-202). La o

lectură atentă a capitolului în cauză se remarcă următoarele date (citez selectiv): 1480-1484 – „Din porunca lui Ștefan cel Mare se scrie la curtea Moldovei o cronică ce este considerată prima operă originală laică” (p. 8); 1581 – „La 21 mai se înființează printr-un decret al lui Ștefan Bathory, Universitatea din Cluj, cu trei facultăți: Teologie, Filozofie, Drept” (p. 10); ca și date legate de spațiul literar bistrițean și năsăudean: 1853 – 10 iunie – se naște la Reteag (Bistrița – Năsăud) Ion Pop Reteganul (m. 3 aprilie 1905), „un remarcabil folclorist” (p. 30); 1 dec. 1908 – debutul lui L. Rebreanu cu schița „Codrea” („Glasul inimii”) în revista „Luceafărul”; în dec. 1921, apare la București revista „Cetiți-mă!” (sub îngrijirea lui L. Rebreanu și I. Minulescu, „de orientare modernistă”; 16 oct. 1924 – se naște la Feldru, Lidia Bote, istoric literar; apare revista „Mișcarea literară” (15 nov. 1924 – 24 oct. 1925), condusă de L. Rebreanu; L. Rebreanu editează la București „România literară” (20 febr. 1932 – 6 iun. 1934); 17 oct. 1941 – se naște la Cociu, Gavril Moldovan; 21 sept. 1948 – se naște la Năsăud Ion Istrate; 8 iulie 1949 – se naște la Șieu-Sfântu, comuna Șintereag (Bistrița-Năsăud) Olimpiu Nușfelean; 1953, debut – Aurel Rău, „Mesteacănul”, versuri; 14 mai 1956 – se naște la Nepos (Bistrița-Năsăud) Domnița Petri; 1964: Debut – Ioan Alexandru, „Cum să vă spun”; 1970 – Debut: R. Petrescu, „Matei Iliescu”, roman; 1970 – Debut: Alexandru George, „Simple întâmplări cu sensul la urmă; Marele Alpha”; 1971 – Debut: Dinu Flămând, „Apeiron”; 1979 – Debut: Domnița Petri, „Eclipsa”; 1980 – Olimpiu Nușfelean, „La marginea visului”, roman; 1981 – debut: Ion

Mureșan, „Cartea de iarnă”; 1982 – Olimpiu Nușfelean, „Poziția ființei”; 1982 – debut: Ion Istrate, „Barocul literar românesc”; 1987 – Olimpiu Nușfelean, „Piatra soarelui”, roman; 1992 – Debut: Ioan Pinte, „Frigul și frica”; 1995 – Gavril Moldovan, „Fapte din trecutul odăii”; 1995 – Ion Istrate, „Romanul obsedantului deceniu (1945-1964) O radiografie alfabetică”; 1995 – Olimpiu Nușfelean, „Libertate de noapte”, versuri; 1999 – Ioan Pinte, „Mormântul gol”; 2000 – Ioan Pinte, „Grădina lui Ion”; 2000 – N. Steinhardt, „Dumnezeu în care spui că nu crezi... Scrisori către Virgil Ierunca” (1967-1983), „Ispita lecturii” ș. a.

INDICI – avem cinci categorii de indici, după cum urmează:

I. Indice de nume – prima categorie de indici cuprinde nume ce coincid cu cele pomenite în cronologia propriu-zisă (pp. 204-216), unele au peste 39 de menționări (trei rânduri de cifre): I. Agârbiceanu, T. Arghezi, L. Blaga, M. Eliade, M. Eminescu, Camil Petrescu, Cezar Petrescu, M. Preda, L. Rebreanu, M. Sadoveanu, M. Sorescu, Z. Stancu, M. Zăciu. Iată și câteva nume cunoscute din zonă: Ioan Alexandru (17 trimiteri), Lidia Bote (2), Ion Buzași (8), Mihai Dragolea (4), Ion Istrate (6), Alexandru George (9), Olimpiu Nușfelean (5), Radu Petrescu (12), Petri Domnița (2), Ioan Pinte (5), Gheorghe Pituț (7), Aurel Rău (9), N. Steinhardt (Nicu Aureliu) (15), Ion Vlad (6), Nicolae Băciuț (1), Irina Petraș (2), Gavril Moldovan (4), Ion Mureșan (1). Din cele aproape 500 de nume adunate ar putea fi adăugate, într-o ediție ulterioară și altele ca: Teodor Tanco, Cornel Cotuțiu, Virgil Rațiu, Ion Moise, Petru Poantă, Iustin Ilieșiu, Lucian Valea ș.a.; criteriile de alegere aparțin autorului care, de altfel, ne promite că-i va avea în vedere într-o ediție următoare.

II. Indice de volume publicate – în jur de 3500 de volume (vezi pp. 217-276), dacă ne uităm la indicii de nume, vom merge la trimiterile paginilor unde vom găsi volumele celor în cauză, iar la volume vom afla trimiteri la autorii respectivi. Pe lângă acestea, avem o

evidență a numărului de volume, prin consultarea notelor de la indicii de nume.

III. Indice de ziare și reviste – (pp. 277-279), 190 de titluri, n-ar fi fost rău să fi fost în listă și câteva publicații nu tocmai de neglijat ca: „Echinoc” (1968-1989), punct de plecare pentru zeci de autori), revista „Minerva”, Bistrița (1990-1999) ș.a.

IV. Indice de instituții – peste 50 de instituții (p. 280), adică: teatre (în număr de 36), academii, fundații, muzee, Institute, Școli, universități, edituri, patriarhii, companii, tipografii, secții ale „Societăților de Științe Istorice și Filologice” („Secția de Filologie”).

V. Indice de asociații, cercuri, cenacluri și societăți literare – în număr de 22 (vezi p. 281): Asociații: „Astra”, „Asociația Scriitorilor din București”, „Asociația Scriitorilor Profesioniști din România”; cercuri: „Cercul literar de la Sibiu”; cenacluri: „Convorbiri literare”, „Cenaclul de luni”; societăți: „Junimea”, „Societatea Academică Română”, „Societatea Autorilor Dramatici”, „Societatea literară „Virtus Romana Rediviva”, „Societatea Scriitorilor Români”, „Școala Ardeleană”, Uniunea Scriitorilor din România” ș. a.

Bibliografie – capitol cu care se încheie volumul (p. 282), în care sunt menționate 20 de lucrări fundamentale, în special: dicționare, istorii literare, cronologii, antologii, ghiduri de presă etc., selectate cu măsură dreaptă între autorii de Cluj-Napoca (Irina Petraș, Aurel Sasu, Mircea Zăciu, Marian Papahagi), București (Academia Română, Eugen Simion, George Călinescu, Nicolae Manolescu), Brașov (Gheorghe Crăciun, Al. Marinescu, Al. Mușina), Iași (C-tin Ciopraga), dar și din alte părți (I. Bogdan Lefter, Pitești) plus „Ghidul presei românești”.

Așteptăm cu încredere continuarea acestei cronologii și după anul 2000 ținând cont că autorul, profesor universitar la Facultatea de Litere a Universității „Transilvania” din Brașov, are numeroase studii și eseuri asupra lecturii și a literaturii române actuale.

Liliana Maria URSU

Adierea unui oraș în viața mea

ce va fi fiind acest oraș vechi de zile dar nou pentru mine?
o carte de nisip? un șir de cuiburi încă verzi la ferestre?
exerciții de zbor în vremuri de restriște? locuri celeste?
sau doar provizii de amintiri, de neîntâmpată tinerețe

ce va fi fiind acest oraș vechi de zile dar nou pentru mine?
poate strada breugheliană la apus și fără de zăpezi,
cu beciuri unde vinurile îmbătrânesc senine,
cîndva iscoade ale sîngelui
din *casta* săptămână a Bucuriei
dar și cu mici prăvălii slab luminate
întrerupte de galerii de artă precum un tren cu ferestre luminate
prin care poți zări scene de viață domestică în cântec de table
dar și unele nemaîntîlnite, cu samba, tangouri, Piazzola și Buenos Saires

ce va fi fiind acest oraș vechi de zile dar nou pentru mine?
poate călătoria aprodului Petrus deasupra noastră
în nacela balonului de la Lvov sau librăria aceea mică
cu cărți numai despre faruri dispărute și hărți de orașe scufundate
și atlase de plante și păsări amenințate de pe malurile Bistriței
dar poate fi și povestea scribului care scrie „Februarie pentru începători”

Poezia Mișcării literare

ce va fi fiind acest oraș vechi de zile dar nou pentru mine?
un timp mai scurt decît o cămășuță de prunc
sau tristețea că n-am văzut nicicînd un portocal în floare?
sau poate casa de tăcere, o colibă din pădurea de pe deal
unde venea tocmai din Bistrița, femeia să se roage
și să țină postul tăcerii lunimarțimiercuriioivineri
înainte de cele patru mari posturi de peste an
ascult pe Dumnezeu în tăcerea mea

ce va fi fiind acest oraș vechi de zile dar nou pentru mine?
poate colegiul Andrei Mureșan cu geamurile lui preschimbate în vitralii
de o toamnă dulce cu iz de gutuie coaptă și fum de frunze arse
ca un poem de Robert Frost
unde o mână de poeți îi învață pe copii tainele Poeziei
pe cînd o haită de vulpi năvălesc în acest oraș
și îngroapă toate sensurile giratorii
și dau ceasurile înapoi ca să-l pot eu întâlni pe o stradă din Bistrița
pe Prufrock și pe tatăl lui, Thomas Ernest Eliot, care tocmai ieșea obosit
din banca unde lucra, ținându-l grijuliu de mână
pe fiul cuvintelor sale cele mai frumoase
ca să intre în casa Argintarului care vindea doar bastoane de argint
cu inițialele bătrâneții gravate elegant pe mânerul cu ochi triști de tigru

peste cîteva străzi l-am zărit și pe Borges la etajul I al Bibliotecii George Coșbuc
pipăia cu mâini flămînde Biblia Sacra de la 1539 în timp ce i se spunea:
„E scrisă pe hârtie filigranată, îngălbenită, cu aureole ruginii
are pete de apă (cel mai probabil de lacrimi) și găuri de zbor (un fel de dantelă cerească)
și e legată în piele brună și poartă urme de încuietori.”
iar Don Luis răspundea trist :
„Am făcut cele mai grele dintre păcatele
pe care un om le poate face. Nu am fost fericit.”

Ascult și privesc. Privesc mai mult. Ascult cărțile cele multe.
Adiere de crini. Grădina și biblioteca. Cuvintele spovedite. Cuvintele altoite.
Lumină ca-n chivot.
Ascult. Doar aici printre rafturile cu cărți pot simți stelele. Și infinitul.
Fără să mă sperii.

(București, noiembrie 2014)

Playing the shadow

Melania CUC

Oamenii râd

În dimineața asta vă scriu despre urși,
Despre cum coboară ei din soare
Și se prefiră printre tomberoanele în care
Jarul sfârâie ca inima unei vrăjitoare moderne.
Vorbesc în negru și alb
Cu sunete lăbărțate sub ploii de neon.
Figuri din var stins îmi ating degetele
Și merg mai departe și mai departe pe șir,
Fac slalom printre lumini și negru de fum.
Mă bat cu pumnii în piept,
Și pe sub pielea mea, pe sub sânge,
Trece șarpele
Rostogolind fructele raiului.
Viscolul a luat cu asalt
Adăpostul stradal.
Tabla zincată,
Cartoanele,
Oamenii râd...
Zburăm spre munții în care
Ursoaica învață măruntele trucuri
Ale supraviețuirii.

Tăietor de trestii

Frica trage sforile,
Țipă din megafoane...
Nu există leac contra celor ce se aruncă
De la ultimul etaj al maladiei letale.
Și iar vin,
Vă mărturisesc

Că socotesc anii și banii
Negustorului ce trece pe stradă
Cu fes vișiniu
Și tăvi cu halviță.
Copacii în derută și femeile singure,
Plimbă toamna în lesă.
Merg cu ochii închiși,
Se țin de mâini
Într-un joc vechi și inocent
De copii.
Ciocolată și parfum franțuzesc,
Peruci sintetice
Și toată bucuria
De care au nevoie zilele tinere...
Trăiesc!
Nu știu de unde vin.
Nu știu încotro mă îndrept.
Sunt tăietorul de trestii de zahăr,
Prizonier în mâlul ce-i ajunge la brâu.
Nu se vede nici un capăt de drum.
Doar frica
Teama rostogolind raful roții
Pe drumul comun.

Punctul de fierbere

În măceșii sălbatici
Mi-am sfâșiat rochia de dantelă albastră.
Cât și cum se cuvine să-mi arăt
Din sufletul care a prins aripi
Dar nu a deprins încă
Zborul?

Voi cei bineîmbrăcați
Și binehrăniți
Mă arătați cu degetul mulțimii.
O, da, sunt jalnică în Troia mea
Plăsmuită din cutii de conserve.
Am ajuns în punctul de fierbere a parafinei.
Stau pe genunchii
Peste care
Aruncați cu petrol...
Focul continuă.
Mai grea decât clopotul mitropoliei
Este inima canarului din colivia de sârmă.
Cântecele obosite
Se agață de imaginația mea
Ca un stol din cârlige de rufe
De frânghia
Care leagă cerul cu pământul.

Mosc

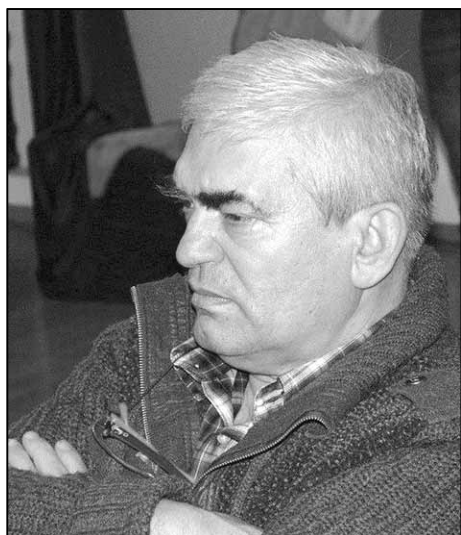
Trece pachebotul în zori
Cu o casetă de fildeș bine păzită.
Elefantul e mort
Și ferfeniță-i cârpa cămășii
Pe care a săpunit-o femeia matrozului.
Vântul rostogolește prunci
Înfășați în hârtie albastră
Peste puntea
Unde
Bărbații și caii de curse
Dorm de-a-mpicioarele.
Oboseala își cere tainul.
La marginea apei,
În roca pleznită,
Moscul din pește
Are mirosul mulțimilor dezlănțuite.
Ce ar trebui să mai fac
Pentru a ajunge întreagă la tine?
Întreb degeba
Statuile de nisip de pe plaja pustie.

Puzzle

Am postat
Pe facebook
O fotografie cu vitrina bijuteriei
Din Amsterdam.
Paraliticul și-a luat patul
Și merge alături de noi.
Lumea bună bea vin
Din același pahar.
În aeroport,
Dorm comis voiajorii
Și cutiile lor de valori.
Pace pentru o mie de ani!
Doar cerul s-a încrețit pe la colțuri,
Plouă confuz, fără nori.

Tren de noapte

Trăiesc la limită
Fiecare clipă din drumul termitei
Ce va distruge scrinul
Cu scrisorile tale, venite de pretutindeni.
Veștile de pe pagina întâi
Nu mai au consistență.
Este o panglică destrămată
Sângele în celule
Și s-au dezlânat ideile sentinței
Pe care o primesc
Ca pe un musafir ce se anunță la cină.
Semăn din ce în ce mai mult
Cu tânăra de la geamul vagonului
În care persistă mirosul dospit
Al țigării cazone.
Fum, zgură,
Arde cerul gurii
Și învăț să plâng fără zgomot.
În răstimp,
Silueta diformă
A înșfăcat,
Roade din șina de calea ferată.
Paznicul
Doarme încolăcit peste mijlocul nopții.

Emilian MARCU

Foșnetul subtil de mătase

Foșnetul subtil de mătase-n decolorare
De pergament pipăit de cuvinte
Pipăit de mâna hieratica a leprosului,
Ca briza-n amurg printre sălcii
Printre aninii îmbobociți de melancolie –
Foșnet subtil se aude în manuscrise.
Mătasea își poartă-n tăcere tristețea,
Se tulbură ca apele râului.
De pești leneși dormind în amiază,
Se tulbură mătasea în manuscrise
Când vorbele Înțeleptului, ca o salcie
plângătoare
Cuprind imaginarele lumi inimaginabile.
Răcoarea cuvântului-respirare de fată –
În foșnetul subtil de mătase-n decolorare
Din foile manuscrisului, o leprozerie imensă,
Tulbură gândurile copilului uitat în visare.
Foșnet subțire se aude în bibliotecă,
Foșnet subtil de mătase ușoară
Până manuscrisele se deschid privirilor tale
Și literele, una câte una,
Din rafturi, pe negândite, coboară.
Foșnet subtil de mătase-n decolorare
Se aude când literele învață să zboare.

Pe misterioasa boltă înnoptată,

Pe misterioasa boltă înnoptată,
Prin praful stelar, pe Calea Lactee
O rază de stea luminoasă, o cădere-n afunduri,
Un meteorit, o stea zburătoare, un fluture de
argint,
Trece în goană prin porțile cerului.

Pe muntele sacru învelit în zăpezi
Cronicarul înnoadă semnele pe
mătasea-nghețată.
Deslușind în tăcere astronomii ireale.
Comete cu nume ciudate se adună în cărțile
vechi
Cu frunzele castanei de apă.

Semne misterioase pe mătăsurile plutind pe
zăpezi
Cronicarul înnoadă la lumina lunii
În tăcerea înaltului într-un timp fără
anotimpuri,
Oua de vultur încălzește cu palmele în tăcere,
Oua de vultur încălzește pe mătăsurile
ceriului.

Puii trec în vârtej pe porțile fără nume,
Comete desenate ca biluțe rotunde sau ace,
Ca pinul, ca orhideea, sau coada feniesului.
O mare diversitate de forme în atlasul
miraculos,
O mie de ani și încă pe-atâtea milenii
Adună pe mătăsurile plutind semnele
misterioase

Căderea și nașterea atâtor și atâtor comete.
Cronicarul se-ngroapă în cărțile vechi.
Se acoperă cu mătăsurile ușoare și praful stelar
Pe muntele sacru învelit în zăpezi
Deslușind, în tăcere, astronomii ireale,
Comete desenate pe oul de vultur;
Puii să treacă pe porțile ceriului
Ducând semnele acelea misterioase
În tăcerea înaltului într-un timp fără de
anotimpuri.

În cărțile ceriului, în cărțile abisale

În cărțile ceriului, în cărțile abisale
Semne, simboluri, desene și gânduri răzlețe
Se-adună-n tăcere printre nouri și ghețuri,
Se-adună în clipa de reculegere.

Nourii limpezi, mândri, puternici, ordonați

În formă de dragoni, femei frumoase și de
veșminte

Mesaje trimit lumilor viitoare.

Dorm asemenea florii de zarzăr spre
primăvară.

Ziua astrală și magica noapte
Protejează lumea de semne,
Protejează truda Astronomului.

Riguroasa mișcare a stelelor
Prinde sens în atlase și în alte mesaje
Prin simboluri, desene și gânduri răzlețe.
În sicriul acesta plutind taina se-nchide o
vreme.

Atlase celebre dorm nedescoperite, în sicriu
plutitor

Dorm asemenea florii de zarzăr spre
primăvară.

Nourii limpezi, mesaje trimit lumilor viitoare
În cărțile ceriului, în cărți plutitoare
În ziua astrală și magica noapte în cărți
abisale.

În mormântul ciudat

În mormântul ciudat, ca un trup de copil
Plutind printre astre, plutind,
Floarea de zarzăr se-nveșnicește,
Floarea de zarzăr îmbracă tăcerea.

Lăcașul se surpă și iar se întrupă
În cercuri adânci precum apa-n izvoară,
Precum gândul lunecând printre manuscrise
În lumea inițierii primare.

Treaptă cu treaptă călătorind,
Treaptă cu treaptă vameșul trece
În mormântul ciudat printre astre plutind.
Respirația pruncului, caldă, încă se simte.

Pe floarea de zarzăr un timp odihnindu-se.
Cosmica ploaie și praful stelar
Umbrele noastre ca o mantie-mbracă.
În lumea inițierii primare în plutire spre sine
În cercuri adânci te afunzi.

Un nufăr, numai cenuși,
În urma ta se deschide:
Poartă a sufletului spre mormântul ciudat.

Prin o mie de semne-mi vorbești

Prin o mie de semne-mi vorbești,
Prin o mie de semne
Despre această atât de nepătrunsă inițiere
Despre această lumină ciudată
Prin o mie de semne-n miraculosul ținut.

Trecem, printre florile tinere,
Din aproape-n aproape
Cum trec zorii primăvăratice încet peste ape.
Tălpile mele sângărând le străbate.
Țărm lângă țarm mult visata mea libertate.

Prin o mie de semne încet,
Cu apostolică aplecare,
Călătorim prin o mie de semne pe mare.
În tot pe-atâtea păcate ca pe poduri din lemn
Trecem în moarte peste blestem.

Frunze de lotus și flori de mălin
Ramuri de tânără salcă: suspin
Ca într-un ireal univers, ca într-o antică lume,
Ca din vechile și atât de recile rune.

Despre această nepătrunsă inițiere-mi
vorbești.

Luna picură-n taină lumina-n ferești.
Doamne al meu Dumnezeu
Strig în pustiu:
În ce zodie mă călătorești
De sunt viu?

(Poeme din volumul, în curs de apariție, *Foșnetul mătăsii din manuscrise*.)

Ovidiu POJAR

Charter spre Paradis

Eu am să vin ca de obicei – foarte târziu
tu vei sta însă lângă mine, aproape,
nedespărțiți decât de lama cușitului
cu care despărțeam odată pământul de ape.

Apoi, făceam planuri pentru șapte sute de ani
tu voiai să notăm totul, meticolos, pe hârtie;
eu îmi căutam aripile, disperat, primprejur –
ale avionului, desigur, de jucărie

cu care făceam curse charter spre Paradis –
uneori chiar ajungeam acolo, după cum îmi
spuneai.

Deși, veneam în ultima vreme tot mai târziu
și Tu, tot mai devreme plecai.

Deasupra iernii

Mai importante întrebările
decât răspunsurile mi-au devenit.

Deasupra iernii

m-am așezat confortabil,
arunc beteala cu care mi-am împodobit ușa
pe care intrai,
îmi adun îngerii de carton poleit –
e atâta limpezime în toate azi,
e atâta lumină!

Fratele meu, Abel

Cu fiecare gând, deschid o ușă.
Cu fiecare faptă

alte în jur le-nchid.

În care să nu bat, unde nu voi mai fi
și pe câți îi voi plânga, eu, cel ajuns aici?

Îmi plimb visele

ca și cum ar fi

niște ciudate animale de companie,

care trăiesc într-o aproape totală

captivitate,

din care le scot când și când,

pentru o scurtă plimbare,

pentru a le da iluzia că ar putea evada într-o zi

în realitatea noastră burdușită cu nedreptăți,

care geme și cântă,

care ne strivește sub greutatea ei,

dar în care strigăm –

Suntem vii!

Târziu, mă întorc

lângă ușa închisă unde-l plâng

pe fratele meu Abel,

ucisul.

În noapte, sufletul

Taci, suflete!

Ascultă și tu

noaptea cum își trimite printre noi

iscoadele,

ploaia pipăind locurile pe care să calce...

Cine sunt, vrei să știi Domnule

Nisargadata Maharaj,

stau la picioarele tale,

mă dezbrac de trupul acesta
străin
ies din pielea mea
ca dintr-o casă prea strâmtă
și clopoței de vânt îți fac
din oasele mele sunătoare.
Cine ești,
mă întrebi
Domnule Maharaj
în timp ce mă înfășor
în șarpele întunericului
spre a vedea de acolo
cum se naște lumina!

Lângă tine

Cu îndoite speranțe
Caut noi căi de atac
Dar azi înalte instanțe
Au porțile-nchise și tac.

Tace și pielea întinsă
Pe oasele tale prelungi
Ca-ntr-o Siberie ninsă
Cu tăcerea-ți m-alungi.

Trei copaci fără frunze
Leagănă cântec de cuci –
Și privesc cum îți crește pe buze
O pădure de cruci.

Liniște

Îngerul doarme,
Cercul s-a închis în stejar.
Anul trece.

Poemul nescris

Cu un neașteptat
Sentiment al maternității
Simt cum crește în mine
Poemul nescris încă
Mă bucur să-l știu rotunjindu-se
În fiecare zi
Neștiuți, neauziți
Purtăm conversații

Lovește uneori
Cu vreo silabă nepotrivită
Simt când un vers
Îi cade prea greu
Îmi lipsesc atunci palmele
De burta cerului
Poemul zâmbește.

Revelație

Coapsele tale
ca un arc de triumf.
Și eu alături
general și soldat.
Învingător și învins.

Ovidiu Pojar s-a născut la 11 octombrie 1962 în Jibou, județul Sălaj. Este absolvent al Institutului Politehnic Cluj. După terminarea Institutului, se stabilește la Bistrița.

A publicat volumele de versuri *Un alt anotimp* Editura Dacia, 2008, *Imobiliare de lux*, Editura Casa Cărții de Știință, 2009, *Jogging circular*, Editura Eikon, 2012.

A publicat în revistele „Mișcarea literară”, „Agora literară”, „Caiete Silvane”, „Nord literar”, „Convorbiri literare”, „Vatra Veche”, „Agero”- Stuttgart, în ziarele „Mesagerul de Bistrița-Năsăud” și „Răsunetul”.

Timpul portocalelor la Valencia

S-au copt portocalele la Valencia,
mamă,
cimitirul ambulant s-a întors în oraș
sub geamul tău, nepăsători înfloresc iarăși
crinii –
(numai tinerețea are gustul sălciiu)
În Valencia timpul e o corabie uitată în port
fără nume și fără catarg,
din Valencia nu mai ai cum să mai pleci,
mamă,
într-un loc ca acesta
cine ar putea să moară,
cine ar mai vrea să se nască?

Gheorghe ERIZANU

Gheorghe Erizanu este un blogger, eseist, jurnalist, publicist, om de afaceri, om de cultură și scriitor român din **Chișinău**. S-a născut pe 8 iunie 1967, în satul Cigârleni, raionul Ialoveni, Republica Moldova. Este licențiat al Facultății de Jurnalism a Universității de Stat din Moldova. Din 1987 și până în 1996 activează în calitate de reporter, secretar de redacție, redactor de cultură la diverse publicații din republică. În 1995, după un stagiu la Paris în calitate de ziarist, editează „Carte orange”. În același an fondează Editura „Cartier” care și-a câștigat un nume de prestigiu atât în R. Moldova, cât și în România. Editura excelează în colecții precum „Cartier istoric”, „Rotonda”, „Cartier Clasic”, „Poesis” etc. **Cărți publicate:** *Carte oranj* – 1995, *Miercuri când era joi* – 2012, *Ce spun cărțile* – Bookiseli – 2012, *Ce spun cărțile* – Alte bookiseli – 2014. Este membru al **Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova**.

Cum apar moldovenii?

La maternitate. După o fericire, care s-a întâmplat cu nouă luni în urmă, gravidele intră în maternitate. Obligatoriu se poartă halate cu multe buzunare. Într-un buzunar se pun bancnote de 10 lei, în altul de 20 de lei, în altul de 50 de lei, în altul de 500 de lei.

Instrucțiuni. Recunosc, eu m-am încurcat în bani și zânele care primesc nașterea. Sunt mai multe decât poate reține mintea mea. În anumite circumstanțe vă orientați pe loc.

Așadar:

Proza Mișcării literare

1. Dereticătoarelor le dai câte 10 lei. Ca să nu-ți lase mizeria în salon.

Asta o faci când intri în maternitate. Imediat.

2. Celor două surori medicale care te iau cu targa, când apar contracțiile, le dai câte 20 de lei. Asta o faci în ascensor. Ca să nu vadă nimeni. E bine să leșini după achitare. Ca să ajungi în sala de naștere.

3. Moașei îi dai 500 de lei. Fătul nu poate emite pretenții că vrea să intre în această

lume mai devreme. Întâi e Ștefan de pe bancnota de 500. Apoi *ecce homo!*

4. Surorilor medicale care îți aduc pruncul le dai câte 50 de lei. Ca să-l învelească cu grijă. Și să ți-l aducă pe al tău.

5. Dacă în salon te aduc aceleași două surori medicale cu aceeași targă, atunci sari peste punctul 5. Altfel, dacă sunt altele, atunci repeți procedura. În ascensor. Ca să nu vadă nimeni. Le dai câte 20 de lei.

6. Ușierului îi dai 40 de lei. Ca tatăl pruncului să-ți poată transmite de-ale gurii. Dacă vrea să vadă copilul, în salon, atunci îi dai 100 de lei.

7. A doua zi după naștere lehuza va fi vizitată de un corp de medici. Sunt, de obicei, trei. Le dai câte 50 de lei de bonetă.

Așa apar moldovenii pe lume. Scorpioni, fecioare, pești, berbeci, tauri, lei, capricorni, vărsători. Goi. Dintr-un halat cu multe buzunare.

Și cu Ștefan cel Mare în preajmă. Întâiul nostru sfânt.

13 noiembrie 2012

Eminescu. Azi

Politicienii se vor duce la bustul tău. Să depună garoafe roșii și trandafiri albi. Vor vorbi pentru canalele tv cât de mare ești. Probabil, vor învăța două versuri pe de rost. Sau le vor citi de pe iPhon. Ca să dea bine la camerele video.

Scriitorii se vor duce la bustul tău. Să spună poeziile lor. Vor acorda câteva interviuri. Mai puține decât politicienii.

Liceenii se vor duce la bustul tău. Să recite câteva poezii din tine. Nu vor acorda niciun interviu.

Apoi toți se vor duce la un concert. Închinat Zilei Naționale a Culturii. Întâmplător, unele cântece vor fi pe versurile tale.

Seara, viii, care te ucid în fiecare an de ziua ta, vor fi fericiți.

15 ianuarie 2013

Jurnaliști și vremuri în trei portrete

PORTRETUL JURNALISTULUI ÎN ETATE:

Lucrează în presa scrisă. La același ziar de când se ține minte.

Pantofi uzați. Costum cu două numere mai mare. Cravată demodată. Cămașă cu gulerul ros. Citește Literatura și arta. Are prin buzunare tichete de troleibuz compostate încă în 1992. Are apartament cu două camere la Dokucaev. Are un copil. Are apartament cu trei camere la Dokucaev. Are doi copii. WC-ul nu funcționează. A citit Tolstoi. Și Eminescu e mare. Are o bibliotecă formată încă în anii studenției. Nu cumpără cărți din 1993. Nu citește. Nu se duce la teatru. Nu intră în librării. Bea vin prost și vodcă ieftină. Fumează Doina. Se uită la Mesager. Comentează știrile. Are multe întrebări retorice. Are o soție care l-a înșelat cu un caricaturist bătrân. Îl citește pe Tănase. Este de acord cu el. Se mândrește cu el. Mânâncă borșul încălzit a treia oară. Singur. Soția e la telefon.

Și-a irosit viața. Și e trist.

Nu are pistol.

În debara au rămas ustensilele pentru pescuit. Încâlcite și prăfuite.

PORTRETUL JURNALISTULUI VÂRSTEI DE MIJLOC:

Lucrează în presa scrisă. A fost cam pe la toate ziarele Chișinăului.

N-a purtat niciodată cravată. Tricou pentru vară. Pulover pentru iarnă. Adidași pentru iarnă și vară. Trăiește în Tolstoi. Dar, public, declară că e fan Dostoievski. A citit Kafka, Roland Barthes, Sartre, Camus. În sala de literatură străină a bibliotecii Krupskaia. Sau sub băncile aulelor universitare. Din cărțile Editurii Univers, învelită cu grijă în ziarul Komsomolskaia pravda. A fost la mitingurile de eliberare națională. A stat în genunchi în Piața Marii Adunări Naționale. S-a bucurat când Chișinăul a arborat tricolorul. Este unionist. Este antikomunist convins. Trăiește în gazdă. Soția l-a părăsit. Pentru un medic mai descurcăreț. Copilul, unicul copil, învață în Franța. A obținut bursă. Pentru cunoștințe. Demult n-a mai citit nimic. Nu se uită la televizor. Fumează Bond roșu. Bea vodcă Spicușor. Din paște în paște își petrece noaptea cu vreo creștină întâmplătoare.

N-are niciun hobby.

Regretă că n-a plecat peste hotare. Oriunde. Să facă orice altceva.

Se gândește că va pleca într-o bună zi. În Italia. Sau, poate, Portugalia.

Dar a ajuns criza și acolo. Și rămâne în tranziție. De 20 de ani.

PORTRETUL JURNALISTULUI TÂNĂR:

Lucrează la o televiziune privată.

Poartă pantaloni slim. Este parfumat cu Semiaki. Are tatuaj. Mai jos de ficat. Părinții, plecați în Italia cu 12 ani în urmă, îi trimit regulat bani și colete. A citit Alchimistul. A auzit ceva de Cărtărescu, cel care a scris De ce iubim femeile. Știe ce înseamnă pronume și adjective posesive. Dar nu din gramatica limbii române. Are iPhone. Are iPad. Și-a descărcat o bibliotecă de cărți digitale. Le va

citi cândva. Are iubită. Dar s-a cam plictisit de ea. Va trebui să-și caute o altă gagică.

Nu este nici unionist. Nu este nici komunist. Îi este într-un cot de politică.

Trăiește în gazdă. Dar nu-l deranjează.

Are blog.

Are tupeu.

Și are un viitor înainte.

12 februarie 2013

Celeabinsk 56

Citesc în Adevărul: „În anul 1957 în munții Ural, regiunea Celeabinsk, a avut loc primul accident nuclear sovietic la uzinele Mayak, unde se fabricau arme nucleare. Instalațiile au fost construite de sovietici în anii 1940, iar accesul în zonă a fost interzis pentru străini timp de peste 45 de ani. Abia în 1992 președintele rus Boris Elțin a semnat un decret prin care permitea accesul oamenilor de știință occidentali în zonă. Potrivit lor, explozia atomică a ucis peste 50.000 de persoane, distrugând complet mai multe localități. O oră petrecută acolo ar putea fi fatală pentru orice om.”

După primul an de facultate am fost recrutat în armată. Ca pedeapsă, pentru că în documentele comisariatului militar eram citat pe 25 sau 27 iunie, iar în citația care o aveam la mână era scris 27 sau 29 iunie, când și m-am prezentat, am fost trimis în Celeabinsk 56.

Este o zonă închisă. Cu sârmă ghimpată. Cu pichete de grăniceri. Cu munți care aduc aminte de munții domoli ai Elveției. Sau, mai degrabă, ai Sloveniei. Cu lacuri și mlaștini. Cu turme de țânțari în cele trei luni de vară. Cu temperaturi de peste 30 de grade. Cu geruri de până la minus 45 în restul anului. Nu există toamnă sau primăvară. Elanii erau imenși. Și mulți. În interior sunt câteva platforme de prelucrare ale uraniului și plutoniului. Acestea sunt uzinele Mayak. Uzina Mayak. Fiecare platformă, de asemenea, e izolată cu sârmă ghimpată. Mai sunt câteva pușcării cu recidiviști condamnați la peste 15 ani. Izolate și ele cu sârmă ghimpată. Sunt 8 pichete de grăniceri. Izolate

cu sârmă. Sunt trupele de interne. Izolate cu sârmă. Este și „stroybat”-ul. Izolat și acesta cu sârmă. Și foarte mulți „osobiști”. Care umblă printre sârmele ghimpate. Există o universitate în domeniul științelor nucleare. O cale ferată. Izolată cu sârmă. Case cu două etaje în stil stalinist, făcute în anii 50. Orașul a fost construit pe locul câtorva localități. Toți locuitorii au devenit ostatici ai zonei. Au fost aduși ostași din Armata Roșie. Toată lumea doar intra în oraș până în anii 60-70. Ieșire din zonă nu exista.

Explozia de la platforma din 57 era izolată și ea cu sârmă ghimpată. Brazii din zonă erau retezați. Câteva lacuri nu înghețau niciodată. Nici la 45 de grade ger. Lioha Golomidov intra fără nas în fiecare iarnă. Îl purta doar în cele trei luni de vară.

În primul an de serviciu militar aveai un ski. Perechea o obțineai abia în al doilea an.

Mașinile militare din Celeabinsk 56, când au fost trimise în Cernobîl, au dublat nivelul radiației.

Aerul era îmbibat cu un miros de pucioasă. Hainele noastre miroseau a pucioasă.

Așa cum miroase acum viitorul Moldovei.

25 martie 2013

Patriotismul

Era 9 mai. În Volgograd, Rusia, patru prieteni de cartier au sărbătorit Ziua Victoriei. Și-au pus panglica Sfântului Gheorghe în piept. Și-au luat bere și vodcă. Au băut pentru victorie. După aia trei l-au ucis în bătaie pe Vlad Tornavoy, cel de-al patrulea. Tipul a recunoscut că este gay. Ceea ce le-a lezat profund celor trei patriotismul în orașul-erou Volgograd.

Avea 22 de ani. Tatăl său, venit la înmormântarea feciorului din nordul Rusiei, era mai necăjit de motivul morții decât de moartea propriului fiu. „Era un bărbat adevărat”, spunea el în reportajul de la Țentralnoe Televidenie.

21 mai 2013

Excursie la mănăstire

E sfârșit de an școlar. Elevii din clasele primare își încheie anul școlar cu o excursie. La îndemână stau mănăstirile Basarabiei. Sunt în locuri pitorești. Copiii sunt încă ascultători. Poftele sunt încă neprihănite. Și biserica reușește să vândă acestor copii iconițe pe carton, cruciulițe din aluminiu, lumânări. Ca un magazin de jucării.

Și copiii se întorc acasă cu zece-douăsprezece cruciulițe la gât. Cu Sfântul Dumitru, cu Ioan Botezătorul, cu Gheorghe Biruitorul, cu Maica Maria, cu Ilie Călătorul sub braț. Și cu cinci lumânări în mâna stângă.

Suntem un popor creștin. Fericit. Și după un an de studii intense.

Amin.

29 mai 2013

Cum și-a tras internet actorul Boris Cremene

A fost anunțat să stea acasă în ziua de vineri. Să aștepte reprezentanții unui mare operator de stat.

A așteptat. Seara, aproape de șase, au apărut doi reprezentanți.

- Unde e iascălul?
- Sus, arată Boris Cremene.
- Aveți streameankă?
- Nu.
- Aveți otviorkă?
- Nu.
- Aveți o sârmă de un metru juma?
- Nu.
- Nici noi nu avem. Vom veni mâine cu instrumentele. Vă rugăm să fiți acasă.

4 iulie 2013

Unde sunt moldovenii?

O treime sunt peste hotare. La munci.

O treime sunt la consulatul României. Pentru pașapoarte românești.

Și o treime sunt în spitale. Sunt niște cochetări cu moartea.

Restul sunt în marja de eroare.

22 iulie 2013

Parisul & Londra

Londra a fost construită de țărani. Dar e locuită de orășeni.

Parisul a fost construit de orășeni. Dar este locuit de țărani.

Așa mi-a spus cândva tânărul meu prieten englez. Sper că n-am uitat detalii esențiale.

31 iulie 2013

Neamțul austriac și românii români & românii basarabeni

Neamțul austriac este om de afaceri. De ceva vreme e prin părțile noastre. Are afaceri în România. Are afaceri în Republica Moldova.

Are o problemă în România. Orice căutare de soluții în România are răspunsul:

– Mâine dimineată soluționăm.

Are o problemă în Republica Moldova. Orice căutare de soluții în Republica Moldova are răspunsul:

– Am un cumătru care va rezolva.

26 septembrie 2013

Moș Gavril și Vilnusul

Are peste 80 de ani. E scund. Nu se vede de după poartă. De două ori pe săptămână vine la fratele meu, care trăiește la o margine de sat din apropierea Cimișliei. Îi propune o desealcă de ouă. Pe care le ascunde prin buzunarele de la pantaloni. Ca să nu-l vadă fiică-sa și nevastă-sa când iese din ogradă. Cu ouăle. Își ia banii. Vinul. Schimbă vreo două vorbe. Și se întoarce la ograda lui.

În această toamnă vine mai rar. Soția sau fiica au tăiat găinile cele bătrâne, care se ouau. A zis că se ouă prea rar.

Și apoi a venit vremea noului vin. Până la summit-ul de la Vilnus îi ajunge.

Moș Gavril are peste 80 de ani. Unii zic că a trecut de 85. Fumează câte un pachet de Astra. Pe zi. Bea câte un litru de vin. Pe zi.

Și așteaptă summit-ul de la Vilnus. Poate până atunci să înceapă să se ouă puicuțele de anul ăsta.

16 octombrie 2013

Omul de sâmbătă. Cu seceră și ciocan

Are cetățenie română. A reușit să-și perfecteze documentele de pensie românească. Primește pensie românească. Din banii contribuabililor români. Îi urăște pe români. Pentru că sunt români.

Copiii, care au cetățenie română, s-au stabilit în Italia și Portugalia. Nu vor să revină în Republica Moldova. Și nu-i interesează realitățile de aici.

Votează constant Partidul Komuniștilor. A venit sâmbătă, în Piața Marii Adunări Naționale din Chișinău, pentru a susține aderarea Republicii Moldova la Uniunea Vamală Rusia-Bielorusia; pentru a fi împotriva aderării Republicii Moldova la UE; pentru a cânta Deni Pobedî și a flutura drapele roșii.

Îi iubește pe ruși. Pentru că sunt ruși.

Locuiește în Rezina. În orașel. La bloc. Nu are orătănii prin curte. Este moldoveanul de sâmbătă. Are aproape 70 de ani. Are pensie românească. Și vrea în Rusia-Bielorusia.

26 noiembrie 2013

Murgul din Crimeea

În martie 1944 Armata Roșie a ajuns la Prut, la Pererita. Trupele române se retrăgeau peste Prut. Doi soldați români au venit la bunică-mea să împrumute căruța. Pe trei zile.

Era o căruță nouă, făcută de bunelul Mihail înainte de concentrare, în 1943. Românii l-au lăsat acasă în primii ani de război, ca să-și crească cele două fete de doi și trei ani. Iar atunci când a fost recrutat, l-au repartizat la Cernăuți. Să fie aproape de familie.

Peste două zile soldatul român a trecut Prutul și i-a adus căruța bunicăi.

Rușii au intrat în sat chiar a doua zi. A venit un soldat rus și i-a zis bunicăi să-i împrumute căruța. Pe trei zile. Drept dovadă că îi va întoarce căruța a lăsat în loc un șaraban. Bunică-mea îi citise încă din 1940. Și a desfăcut șarabanul. Roțile le-a ascuns în locul diferite, coșul, proțapul au fost împrăștiate și ele.

A doua zi vin doi soldați ruși și-i zic bunicii:

– Noi am lăsat ieri aici un șaraban. Am venit să-l luăm.

Bunică-mea a zis că nu știe rusa. Și nici de șarabanul lor.

Peste ani, pe una dintre roțile de la acel șaraban cânta un cocoș roșu, demonstrându-și virilitatea în fața găinilor care nu prea îl băgau în seama. Ele ciuguleau semințele de pe jos. Bucurându-se mult și cotcodăcind când dădeau peste vreo râmă.

9 aprilie 2014

Back the USSR. Dilema lui Kaha

E taină militară. Dar poate fi făcută publică. Acea țară nu mai e. Și apoi au trecut și cei 25 de ani ai secretului militar.

Unitatea militară era după Ural. Cel mai apropiat oraș era Celeabinsk. Pe unde mai nou cad meteoriții. Celeabinskul era la dracul în praznic. La vreo patru ore de mers cu trenul. Și vreo două ore cu mașina.

Era un oraș cu regim închis. Și cu miros de pucioasă. Și cu o explozie de prin 956 mai puternică decât emisia de la Cernobîl.

Georgianul Kaha a fost repartizat la un post de verificare a trenurilor. Trenurile aduceau/scoteau în capsule plutoniu neprelucrat/prelucrat și încă niște elemente din căsuțele naturale ale lui Mendeleev.

Misiunea era simplă: deschidea poarta, verifica și dădea undă verde pentru intrarea/ieșirea trenului. Kaha, ca orice georgian, purta o mândrie națională, ascunsă între izmenele îngălbenite de sudoare și prohabul înnegrit de atâta utilizare și voia s-o transmită urmașilor urmașilor lui. Kaha avea și o dilemă. Cum naiba să dea nas în nas cu trenul (mite să-l mai verifiți) care radia totul cu tot cu capsulele lui la un kilometru distanță?

Soluția lui Kaha pentru dilema lui Kaha: când auzea trenul, deschide vraște porțile, verde pentru semafor și fugea la un kilometru depărtare de calea ferată.

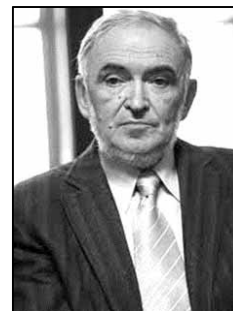
Kaha a verificat trenurile sovietice cu capsule de plutoniu doi ani de zile. Cam de două-trei ori pe săptămână.

Back the USSR.

10 aprilie 2014

„Anii de ucenicie” (amintiri „mitologice”)

Adrian Dinu RACHIERU

„Într-o viață rapidă ca fulgerul/ am adunat atâtea”

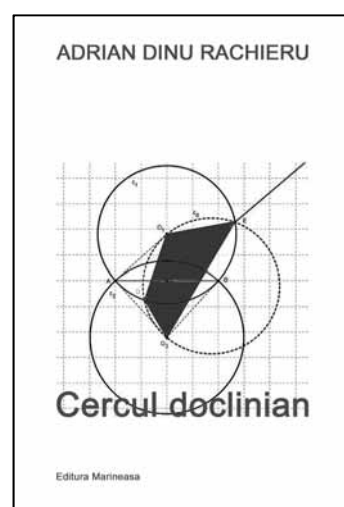
Dintr-o copilărie fantast-fantastică, ne înștiința Ada D. Cruceanu, dintr-un sat (devenit nume literar!) din Banatul montan, a pornit în lume un poet-spectacol, debordant la prima vedere, structural un blagian, mascându-și actoricește îngândurările. Rememorând avaturile debutului, Octavian Doclin, după ce fusese inclus în două antologii, una locală, alcătuită de Petru Oallde (*Ritmuri din Țara lui Iovan Iorgovan*, 1970), alta zonală, la editura *Facla*, incluzând șapte poeți tineri (*Uneori zborul*, în selecția lui Anghel Dumbrăveanu, 1973) va povesti cu haz întâmplările care i-au întârziat apariția volumului propriu. Deși premiat la concursul inițiat de editura timișoreană *Facla*, alături de alți patru competitori, manuscrisul doclinian a fost blocat, poetul ispășindu-și anii de stagiatură în profesorat pe alte meleaguri, în Țara Oașului, mai exact la Bixad; or, fără buletin de Caraș, editura acoperind, conform „indicațiilor”, o anume arie (județele Timiș, Arad, Hunedoara, Bihor și, desigur, Caraș-Severin), poetul Octavian Doclin va intra în discuție abia după „repatriere” (1977), satisfăcând cerințele editoriale ale regiunii *Facla*. Încât, la insistențele lui Anghel Dumbrăveanu, secretarul Asociației Scriitorilor din Timișoara, va tipări, în 1979, *Neliniștea purpurei*, începându-și destinul poetic pe cont propriu.

Bineînțeles, drumul i-a fost marcat de cei care, în timp, i-au vegheat ascensiunea, pornind de la tradiția cărturărească a Banatului. De timpuriu, viitorul poet, preumblându-se prin satele Cărașului, va scotoci podurile și lăzile unor editori-plugari, va cerceta Almanahuri de altădată, va avea șansa de a-l cunoaște pe poetul dialectal Tata

Oancea (Petru E. Oance), răsfoind colecția revistei *Vasiova*, va avea ocazia de a-l întâlni, „pe viu”, în prima clasă de liceu, la Grădinari, pe Alexandru Jebeleanu și va deveni preferatul cărturarului Petru Oallde, „singurul mentor recunoscut”, cum va sublinia, cu mândrie, deseori. Profesorul Oallde, și el – atunci – la Grădinari, îl va supune maratonului lecturilor, altele decât cele ținând de obligativitățile strict

școlare. Pe bună dreptate, Doclin va mărturisi că anii de liceu, sub mentoratul împătimitului dascăl, au fost decisivi în formarea sa, în conturarea „universului” cultural, așteptând, de pildă, cu emoție *bibliobuzul*, care, săptămânal, poposea în fața liceului. Dar cum exercițiul poetic renaște cu fiecare poet adevărat, paradisul lecturilor, cu rol vitaminizat, s-a îmbogățit prin scriitorii frecvențați. Începând cu pomenitul Tata Oan-

cea (1881-1973), vizitat deseori în camera-bibliotecă, fără a prinde de veste „rivalul” Aureliu Novac, un poet-plugar, aflat în „război” cu proprietarul *Vasiovei*¹. Sau deplasarile la Greoni, mânat de curiozități adolescentine, unde se retrăsese uica Nițu (Ion Stoia Udrea), depănând „sfinte aduceri aminte” din viața literară a Banatului interbelic. Nu poate

Octavian Doclin
65

fi uitat nici Pavel Bellu, încercând a umple un „gol biografic”, stăruind asupra lui Blaga și recunoscând că bănătenii au fost, o vreme, mai „șubrezi de condei”. Provincia, abia prin Sorin Titel, obținea „îndreptățire literară”; o Provincie „răscolită” (cf. Gh. Jurma) de orgolii și complexe, care, potrivit lui Pavel Bellu, ar fi fost „cea mai frumoasă omisiune a Istoriei literaturii române”.

Or, Titel venea dintr-o zonă care a înțeles târziu misia sa literară, depășind faza etică; care a produs o floră culturală de o bogăție barocă, vădind „un temperament cu multă conștiință de sine”. Observațiile lui Blaga (comunicate în *Barocul etnografiei românești*, v. revista *Banatul*, an I, ian. 1926, pp. 3-4) nu pot fi contestate. Provincia a crezut în supremația comunității, afișând un orgoliu colectiv de nimic vindecă și acuzând o *secetă de personalități*, și ea izbitoare. „Gasconismul” de aici (termenul, folosit și de Călinescu, a fost preluat de la filologul Iosif Popovici) a întreținut o lungă auto-suficiență, împiedicând izbucnirea vârfurilor din „masa bănățeană”. Firește, tentative au fost; mulți au vrut să sfâșie îmbietoarea „tihnă sensuală a unei duminici fără sfârșit”. Începând cu Ion Popovici-Bănățeanu care încuraja „direcția realistă” (asigurând „vecinică viață”) și ajungând la nedreptățitul Romulus Fabian, un „autor provincial” citit cu „învăluitoare încântare” de Titel. Aici, în saga satului bănățean bruscat de Istorie, se așterne o lumină paradisiacă, pe care o va nemuri și viitorul poet.

Firește, profesorul Oallde² i-a deschis ochii spre marea literatură. Acele *Întâlniri cu scriitorii*, patronate de mentor, au stimulat „firavele înclinații literare”, dibuite la elevul Chisăliță Octavian, interesat de „versificări folclorice”, ajuns la Grădinari fiindcă picase la liceul din Bocșa. Un episod aparent nefast, pozitiv prin consecințe, înscris în seria unor „eșecuri providențiale”, precum va fi și studenția orădeană, acolo unde viitorul secretar general de redacție la *Gaudeamus* (1969) ajunsese grație altui „picaj” (timişorean). Dar caietul propus spre lectură profesorului Oallde n-a trezit entuziasm; tânărul candidat la glorie atingeabă abia *nivelul Văcăreștilor*. În plus, va dobândi, tot prin filiera Oallde, la sugestia lui

Simion Dima (v. *Drapelul roșu*, 10 decembrie 1967, unde elevul Chisăliță va fi găzduit) un pseudonim, glorificându-și baștina.

Anii orădeni (1969-1972) au însemnat enorm, acceptat fiind („copil de trupă”, apoi colaborator) în familia revistei *Familia*. Asistând, ca martor tăcut, la prelungitele banchete în compania „cerchiștilor”, cu polemici încinse, dezlănțuite împotriva lui Gheorghe Grigurcu, îndeosebi. Ascultând și învățând, legând prietenii „ciudate”, ocupându-se de revistă și, în paralel, de cenaclul Nicolae Labiș. „Adoptat” de „familiști”, tânărul student va beneficia din plin de acest climat emulativ, revista orădeană, brusc foarte importantă în peisajul revuistic prin „recuperarea” *cerchiștilor* (marii marginalizați), între care, de pildă, Ion Negoitescu stârnise vâlvă prin proiectul de Istorie literară. Sau Ștefan Augustin Doinaș care ținea *Poșta redacției*, Ovidiu Cotruș, Nicolae Balotă, Radu Enescu și tânărul semnatar al cronicii literare, Gheorghe Grigurcu, și el proaspăt debutant cu un volum de poezii. Cu toții adunați sub șefia lui Andrițoiu, cel care, la un „pahar cu vin”, nu pregeta a povesti despre amicitia cu Labiș, depănând amintiri de la faimoasa Școală de literatură, fie la vestita Cramă *Bachus*, fie în locuri mai liniștite, prilej de lungi taclale și ironii colegiale, „victimă” preferată fiind criticul-poet. Dar Gheorghe Grigurcu făcea față *con brio*, își amintește Octavian Doclin, acestor asalturi.

De fapt, s-a bătut multă monedă pe dubla postură de *scriptor* a hiper-productivului Gheorghe Grigurcu, faimos poet și critic, deopotrivă. Poetul și-a oferit, din pricini de „economie existențială” (cum ne lămurea, în câteva *Însemnări de poet*) „o cooperare cu travaliul comentării”. Și-ar fi dorit, aflăm, să scrie doar poezie și aforisme; infatigabil cititor de poezie, a supraviețuit prin poezie (ca test cotidian), destinată, deseori, sertarului, spre deosebire de exercițiul critic, ritmat, redactat sub presiune, imposibil de a fi amânat. Dar, se știe, prolificul autor e aproape neglijat în ipostază lirică, bucurându-se – observa Al. Cistelean – de o „notorietate clandestină”. Încât, umbra criticului (vocal, inițiind campanii de ecou) acoperă – strivitor

și nedrept – discreția, retractilitatea unui poet de cert rafinament. Și care ne avertiza într-un *Semn de carte*: „Din aceeași substanță sunt poezia și reflecția despre poezie/ cum din aceeași substanță sunt viața și moartea”.

Să observăm că „japonardul” Gh. Grigurcu (cf. Șerban Foarță) este credincios unei formule lirice, anunțată chiar la debut, deosebită de producția congenerilor, șaizeciști „de top”, cu reputații „pompatе” (cum nu obosește a ne reaminti însuși criticul Grigurcu). Un lirism lapidar, aluziv, compensativ, de distilare intelectualistă, aparent glacial, străin de partipriul generaționist, inclusiv sub aspectul succesului „de piață”. De îndrăzneală combinatorie, plăsmuirile sale poetice, încrustând îndoeli, îmbibate de concretețe (deseori), divulgând viața secretă (uneori), poartă sigiliul unui mare însingurat, sensibil, meditativ, inadapabil. Ca și cum „o piedică existențială”, observa I. Negoitescu, ar bloca revărsarea fluxului liric, ispitit de autodenunț și terorizat de autocenzură. Suntem în eroare dacă l-am bănuî pe interiorizat poet de un deficit sufletesc, carentat afectiv. În fond, este vorba despre o imagistică suavă, controlată intelectual, livrată sub titluri enigmatice. O voință ordonatoare prezidează travaliul, poemul fiind o „așchie de gheață”, dezvăluind „o viață algebrică”. Deși, suntem avertizați, *lacrima* ar fi „singura fereastră” prin care explorăm lumea. O afectivitate sub control, așadar, o rigoare contemplativă sub aparența simplității, cristalografică (s-a observat), aparținând unui dilematic. Dezvăluită, desigur, de poet: „Nimic la voia întâmplării totul construit/ cu o rigoare care strigă sălbatică/ cu o dezordine care tace/ resignată civilizată” (v. *Ars poetica*). Conștient, însă, de riscurile asumate: „Adevăr vă spun se produce/ o anume diluare a sângelui/ când Poezia e prea concentrată” (v. *Fiziologie*).

Dacă e să cercetăm dosarul de presă (impresionant!), o concluzie se impune imediat. În pofida „conului de umbră”, despre poezia lui Grigurcu s-au pronunțat, în timp, nume grele; e drept, poetul mizează, cu deosebire, pe opiniile poeților, singurii care ar fi capabili să prizeze, „din interior”, oferta lirică. Drămuindu-și timpul, îmbrățișând un

program auster, Gh. Grigurcu vede în scris „o mânășă aruncată vieții”, ascultând de implacabile *legi estetice*. El ține enorm la identitatea de poet. Critica a venit ulterior, complinitor, recunoștea cel care a făcut din scris o „transcendere salvatoare”. Scrisul ca obligație imprescriptibilă înseamnă *un oblomovism biciuit*. Iar *diferențierea* rămâne strategia victorioasă, urmând ca odraslele livrești să probeze chemarea lirică. Dacă moliciunea resemnării nu a atins fibra criticului (mereu ofensiv-vehement), poezia sa e pătrunsă în intimitate de „simfonia destrămării” (cf. Oct. Soviany). Azi – recunoaște poetul – „tragedia și comedia au devenit sinonime/ cei doi ochi prin care ne privește Dumnezeu” (vezi *Și trâmbița pusă pe masă*). Criticul Grigurcu preia simbolistica trâmbiței și vestește zgomotos o nouă ordine literară, iritat că sacrosancta ierarhie șaizecistă, alimentată ani în șir cu „epitete entuziaste”, rezistă, în pofida bătăliilor d-sale. Da, o nouă imagine axiologică a literaturii noastre întârzie. Chiar dacă nimeni nu pare să conteste necesitatea revizuirilor. Contestatar „înraît”, „taliban” în oastea lovinescianismului (zicea Cristian Livescu), cel care *dă ora exactă* în literatura contemporană (crede Mircea Popa), om-sinteză a unor provincii istorice (basarabean de formație ardelenescă, trăitor între olteni), Gheorghe Grigurcu este, neîndoielnic, o personalitate de formulă complexă pentru care *scrisul* este chiar suportul existențial. În consecință, criticul poate afirma neted: „scriu, deci exist”. Îmbibat de livresc, cu dese „ulcerații” de ordin biografic, acuzând (voalat) destinul și (apăsător) urbea exilului (acum un topos emblematic), socotindu-se „în primul rând poet” (cum, deseori, a precizat), Gh. Grigurcu trăiește, credem, o dramă; fiindcă poetul, fragil, caligraf, virând spre aforistic este eclipsat de critic, stă în umbra lui.

În fond, Gh. Grigurcu ne asigură că, stăruind cu o doză de sentimentalism asupra marginalilor sau întârziatilor, ia distanță față de ierarhia moștenită, refuzând a se prosterna în fața idolilor; și încercând a întreține, astfel, „libertatea discuțiilor în jurul lor”. Timpul, zicea criticul, „suntem și noi”. Încât, lan-

sându-se în curajoase operațiuni de „sanitar literar”, justițiarul Gh. Grigurcu pare a-și fi părăsit „cumințenia de estet” (cf. Theodor Codreanu). Iar poetul, un René Char român (ne avertizează Octavian Doclin), crede în acea „conștiință cristalină”, anunțată demult.

Probabil că amprenta Grigurcu, ca și influențele echinoxiste pot fi descoperite în scrisul doclinian, cultivând lirismul comprimat și prețuind tiparul aforistic. Dacă e să vorbim de modele, se cuvine să menționăm și numele bucovineanului E. Ar. Zaharia (1910-2005), un „mitic cețos”, după gustul lui G. Călinescu și pe care Octavian Doclin l-a „reînviat” literar, „ascuns” sub numele Zaharia Macovei, lector la Oradea, în studenția docliniană. Ar fi de remarcat, în primul rând, detenta culturală a lui E. Ar. Zaharia, dezvoltând un bogat registru referențial. Abandonul liric ar proba, bănuim, acest nemilos filtru autocritic. Dacă febrele tinereții îl mânau spre compuneri industriale, discursivizând clamoros, nu atât impetuositatea era de incriminat; și nici măcar ambițiile filosofarde. Rămâne regretul că foarte dotatul E. Ar. Zaharia s-a risipit, încercând de toate. Așa fiind, ispitit de „rostiri tari” (cum era botezat un volum rădăuțean, scos în 1933 la Ed. *Îndrumarea*), n-a reușit să se impună. Cochetând cu alte preocupări, pe linie didactică îndeosebi, notabile, însă E. Ar. Zaharia, un longeviv de o impresionantă luciditate (în pofida încercărilor care l-au împresurat), nu poate stinge regretul unui lirism întrerupt. Și, mai ales, al unui precipitat ritm editorial (interbelic), incapabil de a decanta șuvoiul liric. Recenzat în revista *Lanuri* (nr. 5-6/1936) cu volumul *Marathon*, apărut în același an și considerat „cel mai izbutit” din întreaga-i creație, E. Ar. Zaharia primea (prin intermediul lui George Popa) observația lui Teofil Lianu că „scrie mult și adeseori necontrolat”. Din păcate, risipa sa publicistică, motivată în context prin splendida resurrecție literară a Bucovinei (întreținând un elan precipitat și recuperator) se confirmă. Din acel grup de tineri poeți, anunțând o nouă generație (ocrotită de I. Nistor), „exersat” în relațiile cu literatura germană, E. Ar. Zaharia era excepția: el venea

pe linie „franceză” și, dincolo de prestația-lirică, scria grijuliu și receptiv despre colegii săi, traducându-i. Cultivat și delicat, E. Ar. Zaharia n-a reușit să dea *cartea vieții*. Pentru el, dorul era „tristețea metafizică a românilor”. Cu această tristețe, contemplând zburciumata traiectorie a unui „fiu risipitor”, putem cerceta îmbelșugata listă a titlurilor sale, concentrând truda unei vieți, în atingere și cu iconarismul. Meritorie rămâne, desigur, *Antologia rădăuțeană*, o carte îndelung visată, scoasă în 1943, în care propunea o hartă a Arboroasei tinere, camaraderia de spirit întreținând combustia „tinerilor faustini”, pregătiți pentru „botezul de azur”.

Deși încercase a-și ascunde trecutul, împovărat de poeziile antonesciene din anii '40 (în *Revista Fundațiilor Regale*), negându-și cu înverșunare identitatea lirică, Zaharia Macovei, un dascăl luminos, prin mâna căruia au trecut, printre alții, Mircea Zăciu, D. R. Popescu și Gh. Grigurcu, va „capitula”. Fiindcă, la Reșița, la editura *Modus*, Octavian Doclin îi va tipări volumul *Alborada* (1998), îngrijit de Paul Magheru și Ioan Derșidan, semnat, desigur, E. Ar. Zaharia. Această substanțială antologie, prefătată de Mircea Zăciu, l-a bucurat nespus pe poetul „dispărut” atâtea decenii, regăsit, peste alți câțiva ani, în decembrie 2002, la un cămin-spital sibian. Însotit de Ada D. Cruceanu, soția sa, poetul Doclin i-a prilejuit fostului profesor, un tradiționalist eretic în poeziile sale „gotice”, o întâlnire de rămas-bun, recapitulând nostalgic anii orădeni, figura „teribilului redactor-șef” al revistei studențești (desigur, Octavian Doclin) și tentativele acestuia, repetate, de a-i divulga adevărata identitate, când studentul Chisăliță înșira pe tablă titlurile unor volume din tinerețe; sfârșind printr-o *recuperare necesară*.

Cum prima poezie (*Galilei*) apărea, la cei douăzeci de ani ai poetului, în revista *Orizont* (nr. 6/1970), la *Atelier critic* (e drept, cu o mică încurcătură privind paternitatea textului), cum popasurile orizontiste s-au înmulțit, Doclin cunoscându-l pe Al. Jebeleanu încă de la Grădinari (Cacova), în memorabila întâlnire patronată de profesorul Oallde, cum criticul Cornel Ungureanu devenise un

sfetnic de încredere, povățuindu-l să citească zilnic, Octavian Doclin, trecut prin trei serii ale revistei, consacrat și „clasicizat”, s-a declarat „orizontist” pe viață. Așa fiind, defilând „în pelerină de purpură”, se va bucura și de amiciția lui Petre Stoica, găzduit la cantonul din pădurea Doclinului, lucrând la lumina petromaxului procurat de „finuțul” Tavi. Și alături de care, pătruns în lumea bucureșteană, pozat și etilizat la Casa Scriitorilor, va stârni furia lui E. Jebeleanu, văzând în poetul „provincial” chiar *un provocator*.

Dar poetul Petre Stoica merită, în această aventură exegetică docliniană, un interes special. Boem „de vârf”, cu nostalgia Banatului în sânge, cum afirma Cornel Ungureanu într-o carte „bănățeană”, recapitulând drumuri vieneze pentru „reașezarea” unui concept (v. *Petre Stoica și regăsirea Europei Centrale*, Editura Palimpsest, București, 2010), cu energii rebele absorbite de un anacronism voit, făcând din *stilul retro* o „dulce obsesie”, asumându-și cu orgoliu *întoarcerea acasă*, cultivând o marginalitate voluntară, ins performant, negreșit, de anvergură mitteleuropeană, autorul *Miracolelor* (1966) definește un spațiu (ocrotitor), fiind, scria Lucian Raicu, și un amfitrion cordial.

Dacă ar fi să identificăm „vârstele” liricii lui Petre Stoica, am putea descoperi câteva etape (patru, după Eugen Simion) în evoluția poetului; dincolo, însă, de variile formule testate pe durata a patru decenii și mai bine de trudă scriitoricească, deslușim, la o relectură integrală, *un ton comun*, conciliind – sub aparența spectaculară – prozaismul cu miracolul. O notație evocativă, transfigurativă, părăsind emfatismul primului Stoica, reconstituie, în numele unui evazionism disimulat, o paradisiacă Provincie sufletească. Dar Petre Stoica, „irealizând” stampe de odinioară, asaltat de aburii bucătăriei și „duh de sosuri” flanează în „fabulosul mic” (cf. N. Manolescu). Inevitabil, la ceasul crepusculului, se insinuează suspiciunea și ultimul Stoica, resemnat, se va întreba: „îndărătul meu ce se ascunde?”

Frondeur, pionier al poeziei de notație, de un studiat prozaism existențial, el se

retrăsese șăgalnic într-o Provincie imaginară, oferindu-și „voluptăți agreste” și poeme cu „glas de gramofon”. Așezat, deci, în această calmă geografie lirică, cultivând banalitatea, învolburată – câteodată – de o „feerie grotescă”, palpând miracolul poeziei prin „sufletul obiectelor” (inventariate sânguincios), propunând un aliaj care, rememorativ, printr-o sclipitoare tehnică a contrapunctului, nu refuză în compoziție inocența și ironia, melancolia și sarcasmul, tristețea și zeflemeaua, poetul își compunea gospodărește, la modul cvasi-monografic, volumele. Ele apăreau ritmic, consfințind o desprindere de sărbătoresc, *un lirism antipoetic*, o duoșie strecurată, totuși, în decupajul frust, gâlgâind de concretețe. Transcriind acest decor realist, de o simplitate studiată, poetul, bineînțeles, nu se dorea o „bufniță de bibliotecă”. Oferea el, în schimb, cronică unei lumi minată în suavitatea ei? Revărsându-și „potopul de simpatii” prin poemele sale enumerative, Petre Stoica descoperea o aglomerație care, ciudat, masca singurătatea. Care, străină optimismului fanfaron, denunța – coborând descriția într-un monolog sarcastic – relele civilizației, câștigând o incisivitate pamfletară.

Poetul era un acumulativ; el nu scria poeme, ci cărți de poeme, fecundate de un „unghi de vedere unificator”, coagulant. Această constrângere (sau reducere, cum observa Gh. Grigurcu) are, ciudat, nevoie de spații largi, ocupate de grupaje lirice reluând același scenariu. Un bucolic, așadar, protejat de crusta sarcasmului; îngrijind „sănătatea iepurilor de casă” ori adnotând „Jurnalul cocoșului” (v. *Scrisoare*) și, în același timp, un rebel „în divorț cu tradiția”. „Copleșit de glorie” în acest minorat care îngăduie evaziunea în reverie și notația frustă, iubind ordinea naturală („limba naturii”), poetul melancolic și jovial, detașat și, totuși, implicat, coboară în aceste mitologii „umile”. Ironic și sentimental monografist, Petre Stoica se instalează în „belelocă”. Trucul provincialismului îl prinde. Bun observator, îmbrățișând simbolistica umilă, poetul regizează surdinizat, fără tentația expansiunii, sub faldurile melancoliei ironice, propria-i regresie.

Încât o melancolie agresivă, difuză, se insinuează în lirica lui Petre Stoica, un rafinat (trăind în intimitatea marilor poeți), ins de o „tristețe sociabilă” (v. *Soiurile de tristețe*), cutremurat de „stâlcirea naturii” și de pierderea bucuriilor simple. El are nostalgia purității și sentimentul provinciei; tânjește – celebrator – după un spațiu bucolic necorupt și, îmbrățișând tonalitățile elegiace, cultivă regresiunea în domesticitate. Dar vocația idilicului e temperată de o ironie lucidă.

Dădăcit de Papa Bac pentru „risipa boemă”, bucurându-se de prietenia fostului șef al *Stelei*, Petre Stoica a traversat, și el, purgatoriul „reconsiderărilor”. În vremea studenției, în plină impostoriadă, fără a fi un student model (recunoștea spășit), a fost în preajma lui T. Vianu, catedra luminatului dascăl fiind, în plină negură proletcultistă, „o enclavă a spiritului”. Tudor Vianu i-a „înste-lat” zilele studenției, mărturisese în *Amintirile unui fost corector*. Mai apoi, circulând prin „stuparele” revistelor, aterizând la *Secolul 20*, va coborî repetat la madam Candrea pentru a-și „purifica sufletul cu vodcă”. Va urma claustrarea la Bulbucata și retragerea la Jimbolia/ Simbolia. Germanist notoriu, legând amicitii durabile (să-i amintim pe Johann Lippert și Max Demeter Peyfuss, prieteni providențiali), bine așezat în viața literară, frecventând expresionismul german (în varianta *soft*), poetul își va oferi *evadări*, impunând *un stil*.

Ca „bun cititor”, permeabil la influențe, topite, însă, în creuzetul unei personalități care își stabilise, de timpuriu, devenirea, Octavian Doclin se declară, răspicat, *un modern*, refuzând a crede că noi ne-am salvat culturalicește (cf. Mircea Cărtărescu) prin opțiunea pentru nord-americanism, ca „arhetip al postmodernității”. Crezând doar în modernism, respinge, implicit, și presupusa criză a postmodernismului. Bineînțeles, lucrurile sunt ceva mai complicate, apariția Postmodernismului pe piața ideilor stârnind numeroase controverse. Manevrarea dezinvolt-publicistică a termenului, înfățișarea sa proteică, retorica recuperatoare, fervoarea teoretizantă îi acordau o importanță dincolo de posibila oportunitate culturală. Noul concept, în pofida

nebulozității, neoferind soluții ci provocând o avalanșă de întrebări, nu definește doar o temă; el sigilează o epocă și, prin dominația asupra câmpului cultural, obligă la „aclimatizare”. De unde și accepțiile diferite, pornind de la „sindromul nominalist”, filtrând variațiile de context socio-cultural și chiar argumentul specificității. Impresia de „exterior”, de model impus nu putea fi evitată iar gama reacțiilor nu face decât să confirme resortul emoțional: fie entuziasmul adopțiunii, fie reticența împinsă într-o zgomotoasă dezaprobare. Indiscutabil, postmodernismul exprimă o stare de criză.

Trebuie să recunoaștem că avalanșa de teoretizări, „încercuind” un concept cameleon, în mișcare, refuzând răspunsuri definitive îmbracă o uimitoare diversitate. Încât, departe de a propune un set coerent de poziții critice, contaminarea postmodernă cultivă *pluralitatea conflictuală*. Tentativa de auto-definire, vitală, împiedică dorita (de către unii) concesiune a subiectului. Și nici profetiile care anunțau sarcastic epuizarea Postmodernismului (de unde și *Postmortemismul* lui Olsen) nu contribuie consistent la „fixarea” lui. Concept migrator, iubind, prin Docherty, *deteritorializarea*, Postmodernismul face trecerea de la semnificație la confruntare, plonjând în ambiguitate interpretativă. Ecloziunea ideologiilor și dizolvarea metanarațiunilor, pierderea coerenței (și, de aici, implicațiile ierarhice derivate) *impun poetica fragmentului* drept „crez estetic” într-o realitate (societate) „fracturată”. Istoria și ficțiunea sunt concepte echivalente în optică postmodernă. „Pierderea realului” în civilizația imaginii înseamnă că imaginea a înlocuit realitatea. Iar viața ni se oferă fracturată, accelerată și plurală.

Vârsta postmodernă a culturii a impus această paradoxală paradigmă (a „orchestrei”), instalându-ne în disconfort, haos, nesiguranță. Dacă temeiul postmodernismului a fost *revolta*, evident că la noi, în câmp literar, el s-a manifestat imitativ, ca postmodernism castrat, artificial, abundant teoretizat, cu reușite sărăcuțe, în pofida listelor interminabile de „postmodernizați”. Judecând strict

calendaristic, bineînțeles, toți suntem postmoderni!

Importantă rămâne *calea spre sine* a fiecărui creator. Doclin, un egocentric doldora de proiecte, cu program riguros (respectat!) și-a aflat calea, urmând – probabil – sfatul Monahului de la Rohia: „prin alții spre sine”. Dacă, de pildă, lecturile din Ion (pe atunci) Alexandru și a volumelor șazeciștilor, din colecția *Luceafărul*, primenind atmosfera, au marcat „despărțirea” de Labiș, dacă în familia *Familiei* a crescut, dacă o serie de întâlniri formatoare, în vecinătatea unor mari spirite, l-au întremat, poetul și omul de cultură

Octavian Doclin este *rezultanta* acestor benefice intersectări. Mereu, *a doua șansă* i-a zâmbit, poetul recuperând frenetic astfel de „întârzieri” destinale, țesând, pe canavaua anilor scurși, amintiri „mitologice”. Avându-i alături, fantast, pe tatăl-cojocar, luând chipul biblicului Enoh și real, pe devotata Ada D. Cruceanu, soția-salvamar. Coborând în timp, din cercurile ființei se desprinde, cu un aer complice, imaginea unui copil („dî la Doclin”), bătând în poarta lui Stoia Udrea și care, voind a deveni poet, și-a ratat cariera de fotbalist...

Note:

1. Provocând dialoguri cu „știutorii”, recuperând pagini savuroase, cenzurate sau uitate, înțesate de istorii picante, din serialul *Imediata noastră apropiere* (proiectat în zece volume!), Cornel Ungureanu, la insistențele lui Octavian Doclin, va tipări o *Introducere în Viața și Opera lui Petru E. Oance* (Tata Oancea), poet, sculptor și jurnalist al Banatului (Editura Modus P.H., 1999). Eroul cărții, jurnalistul famelic, cu părul alb și pălăria străveche venea din lumea de altădată; „autor” al revistei *Vasiova* (1928-1948), Tata Oancea a fost „un fenomen al satului bănățean” (cf. N. Țirioi).
2. Dedicat „părintelui spiritual”, volumul îngrijit de Octavian Doclin (*Petru Oallde*, Editura Modus P.H., 2004) adună prețioase mărturii despre

profesorul-cercetător, cu certe virtuți pedagogice, un „erudit în probleme bănățenești” (cf. Cornel Ungureanu). Evocă anii apostolatului, activitatea febrilă, ca membru fondator al „Cercului de la Reșița” (cum scrie alt prestigios cărturar al urbei, Marcu Mihail Deleanu), contribuțiile sale pe tărâmul luptelor „pentru limbă românească în Banat” (un volum scos la *Facla*, în 1983) sau ipoteza (discutabilă) a orizontalității, ca dezvoltare specifică a Provinciei culturale. La liceul din Grădinari, profesorul Oallde i-a descoperit și încurajat pe viitorii importanți scriitori Octavian Chisăliță (Doclin) și Mircea Bârsilă. Peste ani, Octavian Doclin va recunoaște că a fost o întâlnire „hărăzită de destin” (vol. cit., p. 52).

Reflecting shadows

Marian HOTCA

poem cosmic

oriunde merg port universul în mine
și universul mă poartă în scrumul clipei
neadormind strâng toată lumina șuierătoare
la pieptul uscat al unei semințe de mac

ploaia mă încolțește din cap până-n picioare
și eu încolțesc incestuos, rătăcitor în mine
de sare precum ziua ce a germinat neajutată
la sfârșitul nopții naufragiate în veșnicie

iarba tremură în sine, crengile se frâng
înalțul văzduhului se-ngroapă-n pământ
incandescent, închis în grote medievale
legănam universul într-o pană de cuc

timp

sufletul secundelor
înoată-n infinit
ca o meduză
în Groapa
Marianelor

Poezia Mișcării literare

mister

carnea cerului
atârnă ca o fleică macră
de lumină
pe roze asfixiate
în orbul tău
mister

somn

adorm în pleoapa pietrei
și mă trânteste ploaia
în vise de nisip
scurgându-se-n
clepsidre

kiwi

în pâinea verde
sâmburi de-ntuneric
veghează luna
stingheră-n
pielea sa

cronomorfism

în odaia noastră
cât o cutie de chibrituri
aveam un soare
un pic mai mare
cât un ou
de purice

păianjeni stau
în șezătoare
țesând de-o veșnicie
la războiul dintre brațele
candelabrului
motive cronomorfe
pentru ceasul măcinat
de osteoporoză

mai țin o lampă prăfuită
în ochi băloși de melc
clipind lumini
pe un picior
abia pășind
într-un destin
atât de schizoid

cronomorfism

ghemuit în propriul meu vis
ghemuit stau înăuntrul
firului de iarbă
ca un somn
absorbit de o aripă
de înger

dorm închis într-o secundă
fără să știu că
cel mai mare dușman
al nostru e calendarul
din sufragerie
umplut cu sfinți uscați
ce se desprind și cad
la miezul nopții
în pantofi

cronomorfism

doar lacrima mai poate
vedea culoarea sunetelor
primordiale
în liniștea bobului de grâu
meditând în lan
ca un ascet
coborât din alte
lumi pribege

acolo
în inima uscată a bobului
cuvântul mai naște
încă o dată
plămădeala începutului neobosit
și vremea secerișului

cronomorfism

primul vals al fulgilor de nea
ce s-a lipit de fruntea ta

prima zăpadă ce ți-a acoperit
sufletul și nu s-a mai topit
niciodată

prima iarnă când am învățat
că murim pentru totdeauna
prima inimă ce a înghețat
în palma mea neputincioasă
să strângă în brațe universul
plin de taină

prima dată când m-am simțit
atât de neputincios
în fața clipei ce-mi sugrumă
gândul că nu ne vom auzi
niciodată

Marian Hotca s-a născut la Baia Mare, în 14 august 1993.

Este student Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, Facultatea de Litere a Centrului Universitar Nord din Baia Mare, Specializările Limba și literatura română, Etnologie, anul III.

Colaborează la mai multe reviste literare și participă la festivaluri de profil. Este prezent în mai multe antologii poetice.

Rai

Cămara mea iubită de muște și țânțari,
Rai lumesc pentru vetuste murături,
Dorm în dulcețuri obosiți țânțari...
Tăuni visează-n traiste de cumpărături.

Un pătrunjel belit de pielea pământească
Sărută ceapa nudă întinsă-n farfurie,
Ah! iubirea mea gospodărească...
Prindeai miros dulceag de igrasie.

Prin puiuri, bumbi de-ampicilină
Pețeau imuna cutie de paracetamol,
Iar jos ulcica plină cu lumină...
Cădelnița încet miresme de formol.

Raiul meu, cămara mea iubită,
Cu haos pur, praf și sticle mucezite,
Îți scriu un psalm pe coaja de la pită
Să plângă în icoane mii de preasfințite.

Refugiul poetului (pseudoproză)

Zorin DIACONESCU

Poezia nu îi mai oferă refugiul poetului.
Între poet și poezie s-a instalat o criză.

Poetul se crede trădat de poezie, trădat de oameni, dar mai ales trădat de destinul mereu potrivnic. Această descriere a unor raporturi dramatice nu face parte dintr-un scenariu. E o listă de simptome ale unei maladii care s-a bucurat de o perioadă de incubație ce a durat peste ani, din referențialul 89 încoace.

Nu a aflat nimeni dacă maladia este contagioasă, părerile converg spre un *da* spus cu jumătate de gură, fiindcă uneori, în anotimpurile cu vreme schimbătoare, ea se manifestă ca o epidemie, ca virozele și gripele.

Primul val s-a lăsat cu bocete: lumea nu mai iubește poezia!

S-a lăsat cu febră, frisoane și junghiuri. Cum adică, lumea nu mai iubește poezia? Oropsii care visau să scape de dictatură o respectau, o iubeau și o cântau, pe la cenaclu, iar acum, oamenii liberi nu mai vor să audă de ea?

Cumplită prăbușire, răsturnare de situație ca în filmele de acțiune?

De fapt, o eroare, o greșală fatală din partea poezilor, un fel de trădare dacă ne gândim la detaliu: adică ei, poezii, deveniseră liberi și nu s-au gândit nici o

clipă că și poezia avea dreptul la rația ei de libertate.

Poezia n-a ezitat, n-a fost oprită să devină un bun al pământului, al oamenilor, la fel cu soarele, cerul și norii, care nu pot fi administrați de nimeni.

Însă poezii erau obișnuiți cu administrația, chiar dacă în raport cu autoritățile

treceau drept boemi. Aveau farmec, nu umblau în costum și cu cravată, ca activiștii, spuneau bancuri fără perdea, nu se sfiau să se arate beți prin cârciumi, își permiteau câte o amantă în văzul lumii, dar nu uitau niciodată să semneze statele de plată. Semnau pentru bilete, diurne, drepturi conexe și alte drepturi, mai semnau și reclamații, dar asta ține de altă poveste.

Banii veneau, puțini, mai o masă, o invitație la un șpriț, un servici de metodist, trăiau prost, dar nu băga nimeni de seamă, fiindcă atunci toată lumea trăia prost.

După eliberarea ei, poezia a devenit o lady, trebuia să o scoți în lume pe banii tăi, să găsești cai și mijloace să dai recepții și baluri în onoarea ei, să faci rost de bani ca să te îmbraci ca un mire și să o plimbi cu limuzina, că un gentleman nu călătorește cu transportul în comun.

Ea, poezia, la rândul ei, a devenit mofturoasă, din capriciu a început să cocheteze cu străinii și nu mai era dispusă la iertare și amor pentru poetul care venea acasă beat, târziu după miezul nopții.

Doamna poezie a prins gust pentru Paris, pentru sindrofiile de dincolo de ocean, o lume cu alte obiceiuri în care poetul se descurca tot mai greu și în timp ce ea, poezia, strălucește la recepții în saloanele distinse ale lumii bune, el, poetul, rămâne blocat într-un vagon de metrou, pe o linie secundară, unde a ajuns din greșală, deoarece nu înțelege nici limba, nici mersul avioanelor și al metrourilor, neobișnuite pentru el, care se simte acasă doar în autobuzul ticsit de navetiști.

În cele din urmă, poetul s-a resemnat, a abandonat poezia în compania câtorva curtezani fericiți care izbutiseră în luminile

Confesiuni incomode

rampelor și îi ofereau muzei ceea ce nu doar lumea subțire, ci chiar ea, poezia, aștepta de la ei.

Poetul s-a întors în orașelul său prăfuit, cu amintirile care-l rodeau în interior și cu un fular, cumpărat de ocazie la o lichidare de stoc într-o importantă capitală cu aer exotic și cosmopolit.

Fularul acela avea să devină funia de care poetul s-a agățat, nu pentru a-și pune capăt zilelor, doar nu e un personaj de melodramă, ci pentru a făuri un nou viitor pentru el și pentru arta ce nu putea lipsi din viața lui.

În orașel mai erau câțiva purtători de fulare similare, cumpărate pe la întâlniri de afaceri sau politice, unde fuseseră invitați respectivii purtători, mai apoi dați uitării, ca și poetul.

Împreună au stabilit că recuperarea prestigiului și a imaginii artistice constituia un imperativ și că din noua lor viață nu putea lipsi poezia.

Chiar dacă muza de odinioară îi trădase acum cu vedetele din lumea mare, nu era încă totul pierdut, fiindcă nimeni nu e de neînlocuit, nici muza Poesis.

Au găsit o văduvă onorabilă, cooperantă și decentă căreia i-au încredințat rolul.

Desigur, noua poezie nu mai era un refugiu pentru nimeni, sau mai degrabă era o mamă bună pentru toți, fiindcă era o persoană

prea politicoasă ca să refuze pe cineva, așa că acorda azil tuturor solicitanților, indiferent dacă aveau ceva comun cu ea sau nu.

Poetul se făcea că nu vede, fiindcă nu era cazul să tulbure pacea socială, atât de greu obținută în aceste vremuri ale tuturor răutăților și trădărilor.

Important era că noua poezie intrase pe făgașul cu care fusese obișnuit poetul, adică făcea parte din administrație, venea cu state de plată, modeste, ca odinioară, dar era mult mai bine așa decât să rătăcești, al nimănui, prin cine știe ce străinătăți.

Ritualurile au revenit treptat la făgașul în care el, poetul, dar și ceilalți, care nu erau poeți, se simțeau confortabil.

Aveai ocazia să bei un păhar în liniște, fără coșmarul notei de plată, erai respectat, iar tinerii aceia obraznici, care vin să te batjocorească cu remarcile lor impertinente pe la sindrofiile mari, erau ținuti departe.

Veneau doar câțiva ziariști cumsecade și serioși, care știau cum se scrie o cronică la un eveniment cultural și nu debitau prostii sau manele.

În sufletele domoale ale oamenilor, asemănătoare cu dealurile din jur, s-a instaurat din nou pacea.

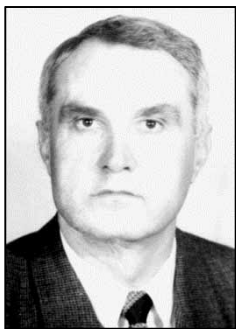
Pacea și securitatea.

Pacea și securitatea?

Cine a mai spus asta?

Reflection

În jurul unui vers din „Răsunetul” lui Andrei Mureșanu (Posibil răspuns lui Andrei Moldovan)

Ion BUZAȘI

În anul 2013, când s-au împlinit 150 de ani de la moartea lui Andrei Mureșanu, Andrei Moldovan îmi promisese că vom avea o convorbire amicală, „ardelenească” despre Andrei Mureșanu, „unul din cei mai ardeleni dintre poeți”. Nu s-a realizat această intenție a lui, dar în „Mișcarea literară” (Bistrița), An XIII, nr. 2 (50), 2014, pp. 126-128, publică un succint, dar foarte interesant articol, care, în ce mă privește îl socotesc o întrebare, și, la care încerc să dau un răspuns. M-aș bucura să-l pot convinge pe colegul și prietenul meu Andrei Moldovan, dar, firește, nu-i obligatorie această convingere. Rămâne convorbirea amicală.

Articolul lui Andrei Moldovan se intitulează *Triumfător asupra popoarelor* și ia în discuție contextul social-politic în care a fost publicată poezia *Răsunet* în „Foaie pentru minte inimă și literatură”, nr. 25 din 21 iunie 1848. „Momentul publicării – spune Andrei Moldovan – are o semnificație aparte, pentru că trebuie să-l punem în relație cu mersul evenimentelor revoluționare din Transilvania”. Cancelarul Metternich pleacă pe la Viena și se refugiază la Londra, împăratul Ferdinand I demisionează în favoarea fiului său; Curtea din

Polemici amicale

Viena a sprijinit mai întâi revoluția maghiară, dar speriată de amploarea mișcării din toamnă începe să protejeze revoluția transilvană. Așadar poezia lui Andrei Mureșanu apare într-o vreme când revoluția română nu se bucura de sprijinul Vienei; poezia este semnată cu pseudonim a.m...u. Articolele și poeziile din „Gazeta Transilvaniei” și „Foaie pentru minte, inimă și literatură” din lunile revoluției sunt semnate fie cu inițiale (precum

poezia lui Andrei Mureșanu), fie cu pseudonime. Poezia lui Alecsandri *Către români* (intitulată mai târziu *Deșteptarea României*) este semnată „Un român”. Poate și din prudență, dar trebuie să ținem seamă că la pașoptiștii transilvani era o modă utilizarea pseudonimelor, iar poetul „Răsunetului” a semnat uneori: Urziceanu, Eremitul din Carpați, a.m., a.m...u etc.

Andrei Moldovan compară varianta din publicația brașoveană cu versiunea din volumul apărut în 1862; în afară de *titlu* – care în „Foaie...” este *Răsunet* și în vol. *Un răsunet*, constată o deosebire în ultimul vers din strofa a doua, care i se pare semnificativă. În volum: „Acum ori niciodată să dăm dovezi la lume,/ Că-n aste mâni mai curge un sânge de roman/ Și că-n a noastre piepturi păstrăm cu fală-un nume/ Triumfător în lupte, un nume de Traian”. În „F.p.m.i.l.” versul ultim era: „Triumfător de popoli”. Așadar un latinism rebarbativ care nu s-a impus nici atunci și nici mai târziu. De fapt multe poezii din ediția princeps a poeziilor lui Andrei Mureșanu – 1862 – suferă de această latinizare forțată pe care o explică plauzibil istoricul literar, Olimpiu Boitoș: „Andrei Mureșanu trebuie apărat de el însuși, scoțându-l din păcatul în care s-a aruncat în mod conștient și voit în a doua parte a vieții sale. Se știe doar că poeziile din întâiul său volum se deosebesc de forma lor originală, așa cum aceasta ne este cunoscută din „Foaie pentru minte, inimă și literatură” (subl. n. I. B.). Volumul a fost tipărit în 1862 și „la data aceea poetul a fost sedus de argumentele filologilor ardeleni care se trudeau să elimine din limbă toate elementele nelatine. S-a apucat deci și el să înlocuiască, pe unde a putut, cuvintele slave

cu echivalentele lor latine, operând uneori și modificări mai importante de sintaxă. Rezultatul a fost că poeziile tipărite în acest volum au primit o nouă înfățișare. Din punct de vedere artistic însă, întâia formă a poeziilor lui Andrei Mureșanu din revistă, este superioară celorlalte, din volum". (v. Olimpiu Boitoș, *Poezia lui Andrei Mureșanu – Considerațiuni preliminare*. Extras din „Gazeta Transilvaniei”, 1943, p. 3) Pornind de la această constatare a lui Olimpiu Boitoș, am și transcris poeziile lui Andrei Mureșanu din „F.p.m.i.l.” constatând că istoricul literar are dreptate, mai ales că toate edițiile (*Din poeziile lui Andrei Mureșanu*, ediția a II-a, Sibiu, Editura erezilor autorului, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, 1881; *Poezii*, Arad, Editura Librăriei Diecezane, 1920, Biblioteca „Semănătorul”, nr. 51; *Poezii și articole*, ediție îngrijită și prefată de D. Păcurariu, Bibliografie de Mihai Zamfir, Buc. E.P.L., 1963) reproduc aproape mecanic ediția princeps. Împrejurările în care apare această ediție prevestesc ce se va întâmpla peste un sfert de veac cu prima ediție a *Poeziilor* lui Eminescu, cu deosebirea, esențială, că de la Andrei Mureșanu ni s-au păstrat puține manuscrise și nu de la cele mai bune poezii ale sale. Nu s-a păstrat manuscrisul poeziei *Răsunet*, ceea ce se reproduce în unele ediții reprezintă copii ulterioare.

Am și publicat un volumaș Andrei Mureșanu, *Poezii* reproduse din „Foaie pentru minte, inimă și literatură” – Ediție și prefată de Ion Buzași, Brașov, 1995, apărut sub egida Bibliotecii Județene, pe vremea când director al acesteia era scriitorul Mircea Valer Stanciu.

Discutând despre forma poeziei *Răsunet* (în volum *Un răsunet*) – și variantele ei – în „F.p.m.i.l.” – „triumfător de popoli”/ și „triumfător în lupte” – Olimpiu Boitoș spunea că este singurul caz în care forma din volum ar trebui păstrată, din considerente de istoria limbii române literare. Nici Andrei Moldovan nu spune că ar trebui să se revină la forma „triumfător de popoli”, dar ținând seama de contextul social-politic al Transilvaniei din primăvara anului 1848, face un comentariu ce merită să fie reținut pentru sensul ignorat al

acestui vers de exegeții lui Andrei Mureșanu: „...a fi triumfător în lupte înseamnă să scoți sabia, câtă vreme a triumfa asupra popoarelor înseamnă că o poți face și altfel decât pe calea armelor, ceea ce este în spiritul lui Andrei Mureșanu care nu reduce imaginea strămoșului nostru (Traian n.n) la aceea a unui simplu soldat ci proiectează o ființă ce este deasupra imediatului, coborâtoare din zei. Este cunoscut faptul că Traian a fost considerat cel mai drept dintre oameni, de aceea, deși păgân, își găsește loc în „Paradisul” lui Dante. O idee pe care o vom întâlni într-o formă ușor schimbată, dar în esență aceeași despre triumful spiritului asupra armelor, la colegul său de generație pașoptistă Timotei Cipariu, și, mai târziu la Eminescu care în publicistica sa susținea că românii trebuie să fie un factor de civilizație la gurile Dunării și la George Coșbuc – pentru care lirica patriotică a lui Andrei Mureșanu a constituit o „lecție poetică”: „Nu murii țin pe-o gintă, căci murii pot să cadă,/ Nu oamenii fac neamul, căci ei se nasc și mor;/ Bărbații numai poartă putere și dovadă;/ Dar nu prin fier și lance, ei nu înving prin spadă,/ Ci-nving cu mintea lor”.

Articolul lui Andrei Moldovan se încheie cu două întrebări: Când s-a produs modificarea și cine a făcut-o? 1. Când s-a produs: la alcătuirea volumului. Cine a făcut-o: Boitoș crede că modificarea (și am subliniat în text), a făcut-o el, adică poetul, ceea ce e puțin probabil pentru că Andrei Mureșanu se întorsese la Brașov, în 1861, de la Sibiu, bolnav, într-o accentuată depresie, și „prieteni”, înțeleg în primul rând George Barițiu, s-au grăbit, să-i aducă o „mângâiere” cu apariția acestui volum, și probabil tot ei au făcut această schimbare. Ca și Andrei Moldovan cred că poezia lui Andrei Mureșanu, *Răsunet* (sau *Un răsunet* sau mai bine *Deșteaptă-te, române*) ar merita o biografie completă. Eu m-am străduit să aduc „câteva contribuții” la această biografie. Poate se va realiza pe viitor, având în vedere că în 2016 se vor împlini 200 de ani de la nașterea poetului.

Un roman insolit

Gheorghe GLODEANU

Insolitul roman ***Vulpea roșcată*** a apărut în 1996 la Editura Jurnalul Literar din București, sub îngrijirea lui Vasile Iliescu și a Virginiei Șerbănescu. Epopeea tipăririi cărții a fost reconstituită de către Vasile Iliescu într-o notă introductivă. Acesta mărturisește că l-a cunoscut pe Pamfil Șeicaru târziu, în Germania, la Dachau, într-o locuință modestă.

La aproape 85 de ani, gazetarul incisiv de odinioară trăia mai mult din mila prietenilor. Din martie 1979 până în octombrie 1980, medicul ortoped și-a vizitat pacientul cu regularitate. Deși atins de vârstă, cu vederea slăbită și cu probleme motrice, cel supranumit „bădia” continua să

fie extrem de activ în plan spiritual. Manuscrisul romanului i-a fost încredințat doctorului Iliescu în 1980, drept răsplată pentru tot ce a făcut pentru pacientul său. Curios, medicul a citit primul capitol, apoi a așezat dosarul într-un scrin cu amintiri deosebite, con-

Istorie literară

vins fiind că nu va putea face nimic pentru ca cele scrise de Pamfil Șeicaru să vadă lumina tiparului. Manuscrisul a fost redescoperit întâmplător în 1994, dată la care Vasile Iliescu a citit romanul oarecum derutat. Pentru a ieși din încurcătură și pentru a stabili valoarea textului, el a solicitat ajutorul Virginiei Șerbănescu. Cei doi s-au sfătuit și au decis să încerce să îl publice. Aflat în

Germania, criticul Nicolae Florescu s-a arătat interesat de tipărirea romanului, astfel încât, în 1996, acesta a apărut la Editura Jurnalul Literar din București.

În nota asupra ediției, Virginia Șerbănescu plasează data elaborării narațiunii către sfârșitul deceniului al șaptelea al veacului trecut. Exegeta remarcă stilul oral utilizat de către gazetarul Pamfil Șeicaru, care părea că se adresează auditoriului său de la înălțimea unei tribune. Caracterul oral al discursului a fost preluat și de către prozator, narațiunea apropiindu-se, în felul acesta, de structura povestirii. Virginia Șerbănescu este de părere că ***Vulpea roșcată*** îmbină, într-o formă literară particulară, calitățile operei de ficțiune cu cele ale textului jurnalistic.

Excelent gazetar, Pamfil Șeicaru știe că, pentru a repurta un succes de public cât mai răsunător, trebuie să aleagă un subiect de senzație. Ca urmare, el se inspiră din celebra poveste de dragoste a lui Carol al II-lea pentru Elena Lupescu, poveste ce a marcat destinul României interbelice. Capitolele romanului poartă titluri semnificative, marcând principalele etape din biografia zbuciumată a protagonistei cărții: *Lumea farmacistului Lupescu*, *Fetița mea cea fără noroc*, *In hoc signo vincens*, *Doamna Elena Locotenent Tempeanu*, *Infiriera Locotenent Tempeanu*, *Doamna Elena Lupescu* și *Opiniile Comandorului Tăutu*.

După cum o sugerează și titlul, debutul relatării ne prezintă *Lumea farmacistului Lupescu*. Întâmplările sunt plasate în orașul Sulina, port pitoresc în care lumea duce o tihnită existență provincială. Farmacistul este înfățișat drept un gurmand, care trăiește bucurii mărunte și care își face plimbarea zilnică pentru a scăpa de kilogramele în plus.

Personajul se complace în viața patriarhală a urbei, unde are un statut social bine definit și unde toată lumea îl respectă. În paralel este înfățișată și Betty, soția farmacistului, fire optimistă, plină de temperament. Originară din Viena, ea trăiește la răspântia a două culturi, între Orient și Occident. Lupescu este preocupat de educația fiicei sale. În debutul romanului, Elenuta are 11 ani și este comoara familiei. Ea mărturisește că îi plac literatura, muzica și jurnalele de modă. Fire sentimentală, farmacistul oscilează între a-și trimite fata la pensionul Notre-Dame din Iași și studiile pe care ea le putea face, în particular, acasă. Scopul declarat este următorul: „Trebuie ca Elenuta să trăiască cinci-șase ani în mediul familiilor bogate, pentru ca să nu se simtă vreodată într-o situație materială inferioară”... Gândindu-se la sacrificiile materiale pe care le are de făcut, farmacistul ajunge la concluzia că: „În definitiv și o educație aleasă este egală cu o zestre”. În esență, farmacistul Lupescu este un bovaric nemulțumit de propriul său destin, care vrea ca fiica lui să ducă o existență mai bună. În acest sens, o educație aleasă poate contribui din plin la viitorul Elenutei. Farmacistul visează la bogăție, dar nu o poate dobândi. Inventează „Trompeta”, leacul împotriva beției, dar acesta îi aduce venituri modeste.

Romancierul redă atmosfera portului de la Dunăre, curgerea domoală a apelor fluviului sugerând un stil de viață monoton. Locul nu este însă lipsit de pitoresc. Cârțuma lui Vanghele se numește „La Corsarul Mării Negre”, iar nevasta acestuia este o grecoaică focoasă, Caliope. Pamfil Șeicaru prezintă filozofia de viață a marinarilor, care trăiesc din plin bucuriile mici ale clipei, iau viața așa cum este, fără să se gândească la marile probleme ale zilei de mâine. În mod treptat, sunt introduse în scenă o serie de personaje specifice locului, precum: Nae Constantinescu-Claps, Baboianu, stăpânul cherhanalelor din Deltă, Burloi, șeful vămii, o întruchipare a omului malefic. Portretele sunt pitorești, iar personajele își dezvăluie caracterul vorbind, povestind, nu prin faptele lor. În replicile vii, adesea acide, îl recunoaștem pe

gazetarul incisiv de odinioară. Lupescu este poreclit Stradivarius de către Nae-Claps, deoarece mărturisește că are suflet de artist, nu de spițer, iar Elenuta este vioara inimii lui.

Pentru a justifica acțiunile personajelor sale, prozatorul introduce în text numeroase proverbe. Din păcate, la un moment dat, numărul acestora se dovedește excesiv și începe să deranjeze. Iată câteva exemple: „Și pe oameni, ca și pe pești, îi prinzi cu o momeală. Cu un fleac îi domesticești”. „La inima bărbatului ajungi prin stomac”. „Ce știe satul nu știe bărbatul”. „Vezi tu, Elena, în viață să știi să te învârești. Cine poate, oase roade, cine nu, nici carne moale”. „Dumnezeu îți dă, dar nu îți bagă și în traistă”. „Ce ne este scris, în frunte ne este pus”. Nu lipsesc nici proverbele vieneze. De exemplu, rețeta seducției burgheze este concentrată în zicala: „*Wein, Weib und Gesang*”,

Ca formulă epică, *Vulpea roșcată* poate fi considerată o biografie romanțată care reconstituie principalele etape ale devenirii Elenei Lupescu, din copilărie până la întâlnirea ei decisivă cu Carol al II-lea. Modestul farmacist de provincie este obsedat de ideea ca Elenuta lui să aibă parte de o viață pe care el nici nu a visat-o. Concepția despre femeie a tatălui grijuliu este exprimată în felul următor: „Femeia trebuie să fie încântarea ochilor, a urechilor și a inimii. Pentru o femeie nu există altă carieră decât aceea de soție. De când e lumea așa a fost și așa va fi”.

Elenuta este trimisă la studii pentru a deveni o femeie de lume, educația facilitând pătrunderea în înalta societate. Farmacistul știe că frumusețea este trecătoare, iar ignoranța și prostia obosesc la bătrânețe. De aici afirmația: „O femeie de lume știe să facă agreabile orele petrecute în societate”. În tinerețe, și Betty, mama ei, visa să devină cântăreață, a studiat canto la Conservatorul din Viena, dar a renunțat la ambițiile artistice de dragul familiei.

Elena își iubește tatăl, îl consideră un om bun, dar este hotărâtă să nu devină nevasta unui om cu o situație materială precară. Ea este înfățișată ca o ambițioasă, care înțelege de timpuriu mecanismele existenței sociale. Este de părere că „Toate calitățile sufletești

ale unui bărbat nu pot da lustru unei mediocrități materiale”. Elena conștientizează faptul că tatăl ei este condamnat la modestie, în timp ce mama și-a sacrificat cariera de dragul familiei. Bovarică, aspiră la o altă viață, chiar dacă încă nu știe prea bine la ce anume.

În mod întâmplător, Elena află de iubirea mamei sale pentru Hans Frölich, căpitan în marina austriacă. Acesta a refuzat să se căsătorească din dragoste cu o fată săracă a cărei singură zestre este iubirea, preferând un mariaj mult mai avantajos pentru cariera lui cu fiica amiralului. Personajul este prezentat de către Betty drept un văr de la Viena, dar adevăratul lui rol îi rămâne necunoscut lui Lupescu. Ignorant, acesta se arată chiar fericit că printre rudele sale există și un căpitan din marina imperială.

Din roman nu lipsesc elementele livrești. Astfel, Betty își compară iubirea disperată cu cea a eroinei romanului *Printre portocali* de Vicente Blasco Ibanez. Pentru a supraviețui numeroaselor decepții, soția farmacistului se refugiază în cântec. Romanul prezintă maniera în care Betty l-a cunoscut pe Lupescu. Student la farmacie în Viena, acesta a stat în gazdă la viitoarea lui nevastă, care s-a arătat impresionată de marea bunătate a farmacistului. Tânăra bovarică vorbește de visul femeilor de a avea o mare iubire. Exaltările romantice nu sunt însă altceva decât un uragan care trece repede. Alături de Lupescu, Betty trăiește o fericire calmă, domestică. După 14 ani de căsătorie, ea nu mai dorește nimic pentru sine, gândindu-se doar la viitorul fiicei sale. Diferența dintre căpitanul Hans Frölich și farmacistul Lupescu întruchipează diferența dintre vis și realitate. Personajele romanului trăiesc vorbind și mai ales povestind. De aici caracterul scenic al întâmplărilor.

Dar și Hans cunoaște drama unei căsnicii nefericite, realizată din interes. Pentru Hilde, el rămâne doar un modest aghiotant de care dispune prin bunăvoința tatălui ei, amiralul. Soția căpitanului este o femeie frumoasă, dar rece, preocupată doar de propria ei persoană. Din păcate, ea moare în timpul unui avort. După dispariția prematură a soției

sale, Hans este numit în Comisia Europeană a Dunării și se instalează la Sulina, unde își reîntâlnește vechea dragoste. Elena ia cunoștință de drama mamei sale și, în același timp, îi este milă de tatăl ei, jovial și cam naiv. Personajul joacă rolul unui observator ce înregistrează ceea ce se petrece în jurul lui, în lumea adulților. O lume ce trăiește sub zodia măștii, aparențele ascunzând adevăruri dure-roase. Ceea ce descoperă visătoarea romantică distruge imaginea idilică despre părinți, în care vede doi oameni striviți de soartă. Pornind de la condiția ei socială, adolescenta își imaginează propriul ei destin. Visează la o viață de lux, la fel cu cele descrise în revistele mondene. Aflată la restaurant în compania părinților și a „unchiului” Hans, Elena descoperă puterea miraculoasă a banilor. Banul este considerat „biciul cu care poți face să meargă în galop toți oamenii!” Speră ca, în viitor, să aibă la dispoziție acest instrument miraculos. *Lumea farmacistului Lupescu* reconstituie atmosfera din interiorul familiei și prezintă câteva caractere specifice.

Romanul biografic al Elenei Lupescu continuă în capitolul *Fetița mea cea fără noroc...* Narațiunea prezintă pregătirile pentru sărbătoarea dedicată prietenilor clanului, ofițerii din escadra Dunării care s-au întors la Sulina. Cina reprezintă un moment important în viața monotonă a urbei. În acest context, Betty apare ca o zeitate a casei, care știe să se facă iubită de toată lumea. În continuare, personajele își ghidează destinul în funcție de proverbe, dar existența este comparată și cu jocul de cărți. Nu câștigul este cel care contează, ci senzațiile intense trăite în timpul jocului, în confruntarea cu norocul capricios, întruchipare a soartei schimbătoare. Altă dată, viața este considerată o alternare de iluzii fascinante și de crunte dezamăgiri.

Scena cinei devine un bun pretext pentru a-i prezenta pe cei nouă ofițeri din marina regală. Printre aceștia se găsește și un personaj real, locotenentul Botez, devenit cunoscut sub pseudonimul Jean Bart. Titlul capitolului este sugerat de o șansonetă pe care o interpretează Elenuța.

Primele capitole ale romanului prezintă metamorfoza copilului în femeie. Elena e

înfățișată ca o fetiță silitoare și cuminte, înzestrată cu o precocitate excepțională. Betty e mândră de fiica ei, asemenea unui grădinar de o floare rară care începe să îmbobocească. Din rândul ofițerilor, se remarcă locotenentul Tăutu, care revine și în ultimele capitole ale cărții. În romanele interpretate cu talent de către Lenuța, ofițerul de marină citește adevărata natură a femeii în devenire și îi anticipează viitorul. Spre deosebire de sentimentală Betty, se consideră că ea va deveni o cerebrală. Locotenentul îi remarcă precocitatea și arta de a-și ascunde sentimentele. Pornind de la o analiză atentă a personajului, prezice că „Va face carieră mare”.

În paralel cu scena cinei, romancierul zugrăvește și proiectele ascunse ale protagonistei. Dacă nu poate să se impună prin avere la pensionul „Notre Dame de Sion”, Elena se gândește să se afirme prin talentul ei de pianistă. Extrem de ambițioasă, ea nu se mulțumește să repete existența mediocră a părinților săi. Din această perspectivă, adolescenta este o Emma Bovary în miniatură. Elena Lupescu nu este satisfăcută cu condiția ei de fiică a farmacistului din Sulina și visează cum ar fi fost dacă era descendenta ofițerului din marina imperială Hans Frölich. Ca o veritabilă arivistă, începe să își pună în practică programul de viață.

Cea de a III-a secțiune a romanului se intitulează *In hoc signo vinces*. Sintagma este rostită de către protagonista cărții în timp ce se autocontemplă narcisiac. Conștientă de calitățile ei, tână femeie știe cât de ușor pot fi manipulați bărbații îndrăgostiți și aspiră să parvină prin intermediul acestora.

Tehnica narativă a prozatorului se schimbă în acest capitol. Cronologia este răsturnată, întâmplările fiind relatate dinspre prezent înspre trecut. Cei șase ani de pension de la Iași sunt rememorați după absolvirea școlii, când personajul are o altă vârstă și se găsește la o răscruce de drumuri. În timpul studiilor, Elena a urmat cu strictețe planul pe care l-a conceput, devenind un fel de Julien Sorel feminin. Nu vrea să se întoarcă la Sulina, la farmacia tatălui ei, unde se poate căsători cel mult cu un ofițer. Extrem de calculată, îi apreciază pe bărbați în funcție de

poziția lor socială, fără niciun interes erotic. Pe Elena o interesează doar un bărbat capabil să o smulgă din mediocritatea existenței sale. Femeie voluntară, simte că omul își poate construi singur destinul. Iubirea este considerată o prostie, deoarece scade luciditatea, robește. Își descoperă vocația pentru teatru, iar jocul, actoria, vor deveni pentru ea niște arme puse în slujba proiectelor ariviste. La pension, este ignorată de către fetele bogate datorită condiției sale sociale modeste, fiind poreclită „spițereasa”. Răutatea colegelor se accentuează și mai mult atunci când își demonstrează calitățile la învățătură. Se împrietenește cu Frida Krasnozelski, fiica unor evrei bogați, neglijată și ea de către colege. Prin prezentarea prietenilor Friedei de la revista „Versuri și proză”, Pamfil Șeicaru realizează o interesantă evocare a vieții literare a timpului. Scriitorii nu trezesc însă interesul Elenei Lupescu din cauza condiției lor sociale modeste. E cerută în căsătorie de către unul dintre ei și se simte jignită. Îl cunoaște pe poetul Mihai Codreanu, considerat cel mai bun sonetist român al momentului, care o laudă și o îndeamnă să se înscrie la Conservator pentru a deveni actriță.

O țigancă din Sulina îi ghicește că se va căsători de două ori și că cea de a doua căsătorie va fi cu un om foarte important, ca un rege. Va fi bogată, dar va rămâne văduvă. Prin intermediul țigăncii, romanul ne introduce în lumea magiei. În plus, episodul are rolul de a anticipa evenimentele, oricât de fabuloase ar părea ele. Povestea Elenei Lupescu reprezintă o versiune modernă a Elenei din Troia, femeia care declanșează războaie, determină soarta unor regate. Este însă vorba de o versiune degradată, în care femeia fatală își pierde aureola mitică. Drept consecință, legendara Elena din Troia devine Elena din Sulina.

Titlul celei de a IV-a secțiuni, *Doamna Elena locotenent Tempeanu*, trimite la o nouă etapă din biografia tumultuoasă a personajului. Fosta elevă de pension este înfățișată într-o nouă ipostază, cea de femeie măritată. Elena se obișnuiește greu cu tabieturile soțului, care nu pare nici foarte cult, nici foarte deștept. Prin această căsătorie, i se

spulberă, însă, toate visele de mărire. În locul bărbatului bogat care să o răsfete cu cadouri scumpe, soțul ei nu este decât un tânăr ofițer fără avere care, sufletește, nu îi spune nimic. Elena Lupescu se mărită la insistențele părinților cu un om care, peste zece zile, pleacă pe front. Drept urmare, mariajul ei se derulează sub imperiul măștii, al prefăcătoriei. Trimiterea la Elena din Troia o face chiar locotenentul Tempeanu: „– În cinstea ta, Elena, mai frumoasă decât Elena pentru care s-a făcut războiul Troiei și mai dulce decât o livadă înflorită”. Și titlul romanului este dat de o replică a locotenentului: „– Bravo, divino. Lasă-mă să-ți sărut ochii tăi de vulpe roșcată, iscoditori de nu le scapă nimic”.

Romanul are, în continuare, un pronunțat caracter scenic. Pamfil Șeicaru se dovedește un bun povestitor, dar succesiunea scenetelor nu este întotdeauna foarte bine regizată. Prin prezentarea războiului, evenimentele sunt plasate sub pecetea morții. Elena însăși începe să fie frământată de prezicerea țișăncii, aceea că va rămâne văduvă.

Capitolul se dovedește important deoarece surprinde metamorfoza fetei de pension în amazoană. Sub influența alcoolului, Elena își descoperă corpul, dând frâu liber instincțelor erotice bine camuflate până atunci. Din când în când, pamfletarul își strecoară ironiile în text. Astfel, declarațiile de dragoste teatrale ale Elenei Lupescu sunt împrumutate dintr-un roman. Actriță remarcabilă, ea joacă o veritabilă comedie sentimentală. Sub acest aspect, se dovedește semnificativă scena despărțirii celor doi soți.

Capitolul *Infirmiera Elena locot. Tempeanu* o prezintă pe protagonista cărții într-o nouă înfățișare. Femeie meticuloasă care știe să își calculeze efectele, ea acordă o atenție deosebită vestimentației. În absența soțului plecat pe front, fiica farmacistului Lupescu devine infirmieră la spitalul francez din Iași, instalat în clădirile pensionului „Notre Dame de Sion”. Pamfil Șeicaru justifică titlul romanului trimițând la ochii iscoditori, având o vioiciune de vulpe, ai protagonistei. Dând dovadă de multă ipocrizie sentimentală, aceasta observă, clasează, valorifică. Reușește să câștige aprecierea bolnavilor și a conducerii

spitalului prin concertele de binefacere pe care le susține. În mod treptat, acest Dinu Păturică feminin atrage atenția bătrânului general Berthelot, care apare ca personaj în narațiune.

Romanul devenirii este dublat și de un roman social. Prezentând biografia Elenei Lupescu, prozatorul descrie și fundalul zbuciumat al epocii. Se vorbește despre atmosfera de pe front, sunt zugrăvite mizeriile războiului, se insistă pe epidemia de tifos exantematic care face ravagii printre soldați. Există însă și oameni care profită de pe urma măcelului. Printre aceștia se numără și farmacistul Lupescu, care pune pe picioare o profitabilă afacere cu medicamente.

În ciuda dezastrului din jurul ei, Elena își continuă existența mondenă. Insensibilă la dramele trăite de către soțul ei pe front, ea visează să intre în rândul nobilimii prin intermediul contelui francez Robert de la Briche, pe care încearcă să îl seducă. În felul acesta, personajul se transformă într-un Don Juan feminin, într-o Dona Juana. Spirit profund, contele Robert meditează asupra condiției omului modern, pentru care viața a pierdut din pitoresc. Nu mai simte farmecul poeziei, deoarece, sub imperiul mașinilor, existența lui s-a mecanizat. Livrescul pătrunde din nou în roman. De data aceasta, se comentează filozofia lui Rozanov și literatura lui Dostoievski. Alături de noul amant, Elena descoperă fizica dragostei, dar recunoaște că nu îl iubește. În mod treptat, disprețul față de Tempeanu crește, chiar ea fiind cea care își numește soțul cu apelativul „Tâmpeanu”.

Tot mai fascinată de lumea selectă a aristocrației, Elena Lupescu încearcă să îl seducă și pe prințul rus Vladimir Dolgoruki, iar seratele muzicale oferă un excelent prilej în acest sens. De altfel, muzica joacă un rol important în roman, reușind să creeze fundalul necesar în măsură să îi apropie pe oameni. Femeie pragmatică, ea afirmă: „Romantismul este o stupiditate dacă îl trăiești cu adevărat. Un fals romantism poate fi util”.

Prințul Vladimir Dolgoruki este un personaj livresc, coborât parcă din marile romane rusești ale secolului al XIX-lea. Acesta și-a pierdut soția într-un accident de călărie, devenind o victimă a halucinatei

păduri de mesteceni. Poartă în suflet o mare durere și trăiește cu exaltarea iubirii pentru o himeră. Prin intermediul cântecelor și al cărților, Pamfil Șeicaru realizează o interesantă radiografie a spiritului rus. Îl ajută, în acest sens, trimiterile la scriitori reprezentativi precum Turgheniev, Dostoievski, Tolstoi, Pușkin, Lermontov, Gogol, dar și la marii compozitori ruși. Pentru acest popor care se complăce în excese și duce un mod de viață de tip dionisiac, măsura și echilibrul reprezintă semnele unei civilizații mediocre. Pornind de la o asemenea concepție despre viață, pentru Elena, un bărbat măsurat, echilibrat, echivalează cu mecanizarea vieții. Idila cu prințul este întreruptă brutal de ordinul țarului, care își recheamă urgent generalul la Petrograd deoarece a izbucnit revoluția. Vladimir Dolgoruki crede că se intră într-o epocă întunecată și că viața este un vodevil al Satanei. În felul acesta, pe lângă povestea unui destin, romanul prezintă și situația internațională încordată a epocii. La despărțire, prințul îi oferă Elenei un inel de smarald. Dar și contele Robert își părăsește amanta în momentul în care se convinge că Elena o minte, afirmând că inelul primit de la prinț reprezintă o moștenire de familie.

Spre deosebire de celelalte capitole în care povestirea curge liniar, în secțiunea intitulată *Doamna Elena Lupescu* întâmplările se derulează pe mai multe planuri. Se schimbă și locul desfășurării evenimentelor, de la Iași la București. Suntem la începutul anilor 1920 și, pentru un timp, în centrul atenției revine figura lui George Tempeanu, ajuns căpitan. Cu ajutorul bunului său camarad de război, Brânduș, acesta dorește să afle adevărul despre zvonurile legate de Elena. Problemă de onoare, aflând că soția îl înșală, ba mai mult, că ceea ce face se poate numi prostituție, căpitanul Tempeanu se decide să divorțeze. Deși personajele romanului nu sunt înzestrate cu o psihologie profundă, narațiunea descrie criza prin care trece soțul înșelat. În paralel, ni se prezintă destinul familiei Lupescu. Farmacistul investește prost banii agonisiți în timpul războiului, ceea ce îl duce la faliment. În acest context, Elena începe să își ajute familia, devenind o prostituată de lux. Ajunge

să fie ghidată în noua meserie de către mătușa Lorenz, care este proxenetă. Sfaturile codoașei se dovedesc semnificative, alcătuiind variante degradate ale învățăturilor lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie. Înainte de toate, mătușa o povățuiește să strângă bani: „O femeie cu bani este o doamnă, chiar dacă a făcut trotuarul. Totdeauna se găsește un bărbat dispus să o ia de nevastă. Banii sunt o spălătorie chimică pentru trecutul unei femei. Lumea vede prezentul, averea; trecutul, este trecut”. Îi cere să lucreze fără sentimente și îi promite că, dacă ascultă de ea, va ajunge departe. Concepția despre viață a codoașei este exprimată în felul următor:

„– Bani, fetițo, cu bani stăpânești lumea; n-ai bani, ești pierdută; zică lumea ce va vrea, tu să ai punga plină și vei avea pe cine vrei la picioarele tale”.

Un moment important din biografia Elenei Lupescu este acela când îl cunoaște pe Posmantir, șeful secției cinematografice de la Fundația culturală a prințului Carol. Noua cucerire a femeii fatale îi satisface toate capriciile. Posmantir îi propune să facă cunoștință cu directorul „Fundației Principele Carol”, profesorul Mugur, și cu colonelul Nicu Condeescu, adjutantul prințului moștenitor. Întâlnirea devine un bun pretext pentru a se discuta cărțile unor scriitori importanți ai timpului, precum: Paul Bourget, Henri Bordeaux, Anatole France. Discuțiile mondene pro și contra duc la concluzia că proba valorii unui scriitor este păstrarea interesului la o nouă lectură. Lectura și cinematograful satisfac aspirațiile bovarice ale tinerei femei, devenind niște modalități de evadare din banalitatea cotidiană și dintr-o relație monotună.

Elena Lupescu este prezentată, în continuare, drept o femeie cu un temperament aprins, dornică de a se manifesta, de a se impune grație farmecului ei fizic și spiritual. Deși pare o victimă sigură, timidul Posmantir refuză să o ia de nevastă din cauza trecutului ei tumultuos, un trecut care i-ar distruge cariera. Elena află despre ambiția noului ei protector de a realiza un film despre viața împărătesei Theodora a Bizanțului. Povestea acestuia atrage deoarece este impregnată de

senzațional: din prostituată, ajunge soția împăratului Justinian. Elena începe să fie fascinată de biografia extraordinară a Theodorei, cu care se identifică. Pamfil Șeicaru descrie cinematografia românească, aflată la începuturile ei. Tot acum se vorbește, pentru prima oară, despre prințul Carol, care, prin fundația pe care o patronează, dorește să sprijine realizarea unui film despre „Theodora, împărăteasa Bizanțului”. Posibilul model livresc al romanului *Vulpea roșcată* este deconspirat chiar de către autor: *Histoire de Théodore* de Arsène Houssaye. Este lucrarea care se găsește și la baza viitoarelor ecranizări cinematografice. Cartea abordează un subiect senzațional, în măsură să garanteze succesul de public. Este vorba de povestea unei femei excepționale, care însă a fost ajutată și de împrejurări. Misterioasa poveste a împărătesei Bizanțului o pasionează pe Elena, care începe să caute în cărți rețeta succesului. Aspirând la un destin similar, ea vrea să afle cum a putut Theodora să domine un om învățat, înzestrat cu o educație aleasă.

Fiica farmacistului continuă să aibă o viață amoroasă tumultuoasă. La trei ani după divorț, Elena îl reîntâlnește pe comandorul Tăutu, pe care îl cunoaște de la Sulina. Acesta are faima unui seducător, a unui vânător de inimi. Din confesiunile lui Tăutu, Elena află despre poveștile de alcov din înalta societate. Tot comandorul este cel care îi vorbește despre celebrele escapade amoroase ale prințului Carol. Acesta este înfățișat ca un aventurier, ca un individ inconstant în sentimente. Aflat mereu în goană după aventură, seducătorul cu sânge albastru are sentimente intense, dar de scurtă durată. Trecutul amoros al prințului este reconstituit din discuțiile celor două personaje. Se vorbește despre căsătoria intempestivă a acestuia cu Zizi Lambrino, de renunțarea la drepturile de moștenitor, de revenirea lui și de refugiul în aventură, despre mariajul încheiat din rațiuni de stat cu prințesa Elena a Greciei etc. Conștientă de valoarea ei și nemulțumită de propria condiție socială, fiica farmacistului din Sulina se gândește să îl seducă pe prinț, pe care reușește să îl întâlnească la serbările Fundației.

Ultima secțiune a romanului se intitulează *Opiniile Comandorului Tăutu*. Este vorba despre un capitol mai scurt, deși abia de aici începe adevărata ascensiune a Elenei Lupescu. Cititorul rămâne cu regretul că povestea nu continuă, că se oprește acolo unde interesul atinge apogeul. Prezentat până acum doar în absență, prințul Carol apare, în sfârșit, ca personaj. După cum o sugerează și titlul, evenimentele sunt prezentate și comentate din perspectiva comandorului. Acesta este și cel care mediază întâlnirea dintre cei doi protagoniști ai întâmplărilor. Marinarul îl compară pe prințul aventurier cu seducătoarea femeie roșcată. Spre deosebire de aristocratul schimbător, lipsit de voință și înzestrat cu o senzualitate aproape bolnăvicioasă, Elena este înfățișată drept o femeie inteligentă, calculată, și energică. Comandorul Tăutu afirmă că, în duelul sexelor, superioritatea îi aparține femeii. Toate fac același calcul: văd în bărbat o partidă, deoarece vor să se mărite. Căsătoria e considerată un fel de instituție de asigurare a bătrâneții. De aici opinia: „Femeia vânează bărbatul, dar este așa de șireată că-i dă acestuia impresia că el a cucerit-o. Ne exploatează vanitatea”. Comandorul renunță la condiția de soț de dragul vocației mai plăcute de amant. Acesta vrea să trăiască pasiuni, dar fără complicații ulterioare. De aici refuzul romantismului, al sentimentalismului.

În esență, capitolul ia forma unui dialog despre femei între prinț și comandorul Tăutu. Cei doi propun și o tipologie a femeii: cele cu vocație maternă, devotate căminului, și cele care cultivă pasiunea erotică.

Dialogul dintre prinț și comandor reprezintă un bun pretext pentru a se reveni la universul miraculos al cărților. Literatura nu îndeplinește doar funcția de afrodisiac, ci oferă suficiente exemple pentru a ilustra opiniile celor doi seducători despre femeia ideală pe care o caută fiecare bărbat. În acest sens, se fac numeroase trimiteri la autori precum Gustave Flaubert și Barbey d'Aurevilly. Comandorul vorbește despre tendința îndrăgostitului de a transfigura imaginea femeii adorate. Adevărat lup al mărilor, Tăutu iubește cărțile, deoarece ele îi

țin tovărășie în clipele de singurătate de pe vapor. Nu crede în statornicia sentimentelor și susține că foarte puține femei posedă harul de a reînnoi dorința. După ce misterul dintre doi oameni dispare, literatura devine un refugiu pentru a crea imaginea unei alte femei ideale. Comandorul este de părere că nestatornicia stă în firea omului. În ceea ce privește fidelitatea doamnelor, ea reprezintă doar o fidelitate de interese. Cele oneste își apără căminul, familia, iar celelalte beneficiile pe care speră să le obțină. Femeia se teme de labilitatea bărbatului – își continuă meditațiile seducătorului –, iar timpul joacă în defavoarea ei. Timpul este inamicul suprem deoarece, odată cu trecerea lui, femeile își pierd farmecul, încep să se veștejească. Comandorul se definește drept un antidot al romantismului nefast. Drept urmare, modelele sale de seducție sunt plasate în secolul al XVII-lea, într-o epocă cerebrală, înainte de impunerea sentimentalismului excesiv. Pentru personaj, femeia este doar un instrument capabil să-i provoace senzații delicioase. Discursul comandurului are scopul de a-l avertiza pe prinț de a nu se lăsa prins în mrejele unei singure femei. Cunoscând extraordinara ei putere de seducție, marinarul se gândește la

viitoarea întâlnire a lui Carol cu Elena Lupescu. Nu întâmplător, confidentul are impresia că de această întrevvedere depinde soarta principelui.

Punctul culminant al romanului îl reprezintă scena întâlnirii dintre Elena Lupescu și prințul Carol. Acesta o caracterizează pe frumoasa roșcată în felul următor:

„– Splendidă femeie! Mă atrage irezistibil. Imagine a voluptății. Totul în ea respiră senzualitate”. Apoi adaugă: „– Mă atrage această femeie roșcată ca o chemare a destinului”.

Cunoscând foarte bine cele două personaje, comandorul anticipează evenimentele. Știe că Elena va deveni amanta prințului, pe care îl va domina și din care va face instrumentul ambițiilor sale. Dorind să îl protejeze pe principe, el încearcă să deconspire proiectele de mărire ale femeii, dar nu reușește, iar seducătoarea pleacă însoțită de victimă. Ultima frază a romanului se dovedește semnificativă: „În noaptea aceea, Elena Lupescu a devenit amanta prințului Carol”.

Narațiunea lui Pamfil Șeicaru se încheie aici. Povestea tumultuoasă a celor doi protagoniști ar putea constitui subiectul unui alt roman care însă își așteaptă autorul.

Shadowplay

B. Fundoianu – Benjamin Fondane: portret de traducător

Cosmin PÎRGHIE

Știm că Fundoianu debutează în presa vremii, mai precis în 1912, cu trei poeme semnate cu pseudonimul I. G. Ofir: [Noapte de vară], *Floare-albastră* (Iași), I, no. 1, 15 mai 1912, p. 3; [Peste ape], *Floare-albastră* (Iași), I, 1, 15 mai 1912, p. 13; și [Creație], *Floare-albastră* (Iași), I, 2, 15 iunie 1912, p. 21.). Cine s-ar fi gândit că aceste poeme sunt, de fapt, traduceri? Paul Daniel, cumnatul lui Fundoianu afirma în postfața semnată la ediția din 1978, că poemele acestea sunt: „câteva tălmăciri din limba germană în *Floarea albastră* din Iași, sub pseudonimul I. G. Ofir.”¹ Câțiva ani mai târziu, același Paul Daniel și George Zarafu susțin că poemele semnate cu acest pseudonim sunt, de fapt, traduceri din creația lui Iacob Groper. De problema identității lor s-a ocupat și Roxana Sorescu, susținând la rândul ei că : „primele poezii publicate sunt traduceri făcute de tânărul Wechsler din creația poetului (nici el publicat până atunci), Iacob Groper.”² Mai

Întocmirile graiului

mult, în cadrul articolului „B. Fundoianu – anii de ucenicie (I-II)”³, publicat în revista *Observator Cultural*, Roxana Sorescu scoate la lumină, pentru prima dată, varianta relucrată a poemului tradus cu titlul „Peste ape” și publicat cu pseudonimul I. G. Ofir în 1912, variantă apărută abia în 1916 în revista *Hatikvah*, unde se precizează clar că este vorba de o traducere

făcută de către tânărul B. Wechsler din creația poetul idiș Iacob Groper.

În fapt, chiar Fundoianu mărturisește la un moment dat că a tradus din creația lui Groper: «L’am cunoscut pe Groper – la Toynbeehale din Iași – într-o seară cu sală sărăcăcioasă și cu public puțin, fugărit de ploaie. Era toamnă, Groper citea versuri. [...] I-am făcut propunerea de a-i traduce în românește versuri. Groper m’a ajutat. M’a ajutat și când pentru «Hatikvah» am tradus din Reisen, din Bialik și din Schneyer. Așa l’am cunoscut pe Groper.»⁴

Prin urmare, având în vedere că prima creație exclusiv personală apare în 1914, în publicația *Valuri* de la Iași, anume sonetul „Dorm Florile”, semnat B. Fundoianu, nume apropiat de cel pe care îl va adopta mai târziu, putem spune că anul 1912 fixează debutul lui oficial ca traducător. De ce spun oficial, pentru că tânărul Wechsler traducea neoficial și înainte de anul debutului. Într-o scrisoare adresată sorei sale, Lina Fundoianu, plecată la studii la Viena (1911-1913, ani în care poetul îi va trimite, aproape zilnic, prin poștă, producțiile sale literare cât și traduceri), Fundoianu îi va scrie: „Îmi pare bine că de astă dată îți plac poeziile... Ți-aș trimite o frumoasă poezie din Uhland, dar e prea lungă. Am făcut multe traduceri din Heine.”⁵ Se pare că tânărul Wechsler tradusese din limba germană, din creația lui Heine, înainte de anul debutului oficial, pe când avea numai 13 ani. În fapt, o vârstă

destul de fragedă pentru a traduce poezie, și nu numai poezie, și nu orice poezie, și nu din creația oricărui poet, ci, mai ales din cea a lui Heine. Ceva mai târziu, în 1919, Fundoianu, având deja la activ experiența traducerii din Heine, va scrie un articol intitulat „Traducătorii lui Heine”, publicat în cotidianul național evreiesc *Mântuirea*, unde va comenta cu finețe felul cum traducători precum Gr. N. Lazu, Steuerman-Rodion, Nemțeanu, au ales să traducă unele poeme din creația poetului german.

La doi ani de la publicarea în revista *Floare-albastră* cu pseudonimul I. G. Ofir, îi apare în revista ieșeană *Absolutio*, poemul „Cîntare”, cu pseudonimul tot atât de enigmatic, și anume I. G. Hașir. De fapt, potrivit Roxanei Sorescu⁶, acest poem este tot o traducere din creația poetului idiș Iacob Groper. Totuși, lucrurile nu sunt atât de simple și de clare pe cât par. Paul Daniel lăsa să se înțeleagă în postfața volumului din 1978 că și acest pseudonim îi aparține traducătorului, iar poemele apărute în *Absolutio* și semnate I. G. Hașir ar fi tălmăciri din limba germană. Nu se precizează că ar fi traduceri din Iacob Groper. Mai mult, în tabelul cronologic publicat în cadrul volumului de poezii din 1983, același Paul Daniel și George Zarafu afirmă: „în revista *Absolutio* iscălește cu pseudonimul I. Hașir.”⁷

Ne punem întrebarea următoare: oare ce l-a determinat pe Paul Daniel să se îndoiască într-un timp relativ scurt de ceea ce afirmase în 1978 și, acum să se retragă în impersonal, devenind atât de vag? Să fie, oare, George Zarafu cel care l-a făcut să-și schimbe părerea? În fapt, și dacă ar fi așa, argumentele prezentate nu au fost destul de convingătoare ca să impune un adevăr, de fapt, propriul lor adevăr, însă, devreme ce ele l-au făcut pe Paul Daniel să bată în retragere, înseamnă că în stigmatul lor intern există un sâmbure de adevăr.

Surprinzător, Monique Jutrin afirma în paginile cărții sale din 89 că: „Deux ans plus tard, publiant ses premières traductions du poèmes français, il signe: I. Hasir, pseudo-

nyme énigmatique aux yeux de certains.”⁸ De aceeași părere fiind și Ana Marina Tomescu potrivit căreia: I. Hașir este semnătura sub care B. Fundoianu a publicat traduceri din limba franceză.”⁹ De fapt, continuă să spună tot ea că: „Unii au considerat această alegere ușor enigmatică; dar ea poate fi explicată destul de ușor dacă ne gândim că *heshir*, în ebraică înseamnă *cântec, poem*.”¹⁰

Ceea ce nu se explică este următorul fapt: de ce ar semna Fundoianu traduceri din creație franceză cu un pseudonim până la urmă ebraic? Dacă e să parcurgem atent „Bibliographie des œuvres publiées de Benjamin Fondane”, care se găsește pe site-ul *Association Benjamin Fondane*, vom putea observa faptul că Fundoianu și-a iscălit traduceri făcute din creația unor poeți francezi cu pseudonimele B. Fundoianu, B. F., B. Fd. etc. În nici un caz, spre exemplu, cu pseudonimul B. Wechsler, cu care semna traduceri în reviste evreiești.

În fapt, pentru a demonstra că I. G. Hașir este pseudonimul traducătorului Fundoianu iar traduceri sunt făcute din creația lui Iacob Groper, ne-am oprit asupra primei strofe din poemele „In erștn Mai” de Iacob Groper și cel care poartă titlul „I. G. Hașir”, din manuscris (Caietul E-1914). Să privim cu atenție:

„Ghei of main lid, der friling iz ghekumen,
Făn berg, făn waite winkt șoin frișe naihait,
Hoib of dain kol, ăn wer a șir făn fraihait,
A loib dem naiem Lebens erște Blumen.”¹¹

„Deșteaptă-te cântarea mea căci vine
Acuma primăvara lin dumbravă.
Și-un cânt de libertate ‘nalță’n slavă
În cinstea înfloririi noi depline.”¹²

Comparându-le, ne putem da seama că nu este vorba de o traducere literală, mot-à-mot, fidelă în totalitate literei textului original, ci mai degrabă o traducere literară, re-creativă în românește care pledează pentru virtuozitatea și tonul ritmat, specifice versurilor din idiș. Dacă ar fi să distingem vocea lui

Groper ca autor și cea a lui Fundoianu ca traducător, două metode foarte bune ar fi poetica relațională și cea de diferențiere propuse și practicate de către Mathilde Vischer¹³. Prima are în vedere prin ce se caracterizează vocea autorului iar cealaltă își propune să deceleze elementele de stil proprii traducătorului.

Numai că, în cazul nostru, Fundoianu de abia debutase în presa vremii cu poezie. În plus, traducerea era calea cea mai bună de a practica stilul autorului tradus și, foarte important, de a-și descoperi traducând propriile lui veleități poetice. Mai mult, ținând cont că Fundoianu a fost ajutat de Groper, este foarte greu (aproape imposibil) să distingem vocile (și cele) de traducător. Un lucru însă e cert, Fundoianu acordă o importanță majoră acelor elemente dintâi de poeticitate ale poeziei, de fapt, cele care fac imposibil, așa cum susținea el în 1943¹⁴, actul traducerii de poezie. Și probabil dacă ar mai fi trăit, cu siguranță am fi avut, poate, primul român care fundamentează o teorie despre traducerea de poezie, *sine qua non* pentru orice demers traductologic în domeniul de poezie. În paranteză fie spus, și așa reflecțiile lui teoretice despre traducerea de poezie sunt actualmente cât se poate de valabile. Poetica traducerii de poezie pe care Fondane ne-a propus-o, a fost dezvoltată și aprofundată cu mare măiestrie de către poetul-traducătorul-teoreticianul traducerii Henri Meschonnic în a lui *Poétique du traduire*. Fără să-l citeze, undeva aiurea, în studiile sale traductologice, pe Fondane, nu cred să greșim spunând că l-a citit. Îndrăznim să spunem (chiar) că i-a cunoscut și reflecțiile lui despre traducerea de poezie. În plus, să nu uităm că Meschonnic semnează o prefață la volumul *Le mal des fantômes*. Închid paranteza.

Prin urmare, revenind la identitatea lui I. G. Hașir, exemplul dat de noi întărește, dacă nu convinge deja, că acest pseudonim îi aparține, așa cum susținuse deja Roxana Sorescu, traducătorului Fundoianu. În plus, așa cum se poate vedea, sub pseudonimul I. G. Hașir, Fundoianu a publicat traduceri din creația poetului idiș Iacob Groper.

Acestea fiind spuse, putem trece mai departe. Pe lângă tălmăcirile făcute din Groper, Fundoianu traduce în 1914 din franceză două poeme din creația lui Henri de Regnier: [Invocare], *Viața nouă* (Bucurest), X, 8, 1 er octobrie 1914, p. 261; și din cea a lui Baudelaire: [Don Juan în infern], *Versuri și proză* (Iași), III, 17-18, 1-5 novembre 1914, p. 525. Ambele traduceri fiind semnate B. Fundoianu.

În anii următori și după plecarea lui Fundoianu în Franța, activitatea de traducător rămâne neîntreruptă. Acesta traduce poeme din idiș, de Abraham Reisen, Simon Frug¹⁵, Zalman Shneur, Haim Nahman Bialik, Alehem Salom, Iacob Groper, Solomon Ansky etc.; din autori francezi: Baudelaire, Henri de Regnier, Jean-Henri Fabre, Rémy de Gourmont, Charles Mourras, Arthur Rimbaud; (În revista *Unu* se precizează că: «În numerele viitoare vom publica „**Le bateau ivre**” tradus de B. Fundoianu și Ilarie Voronca.»¹⁶ Din păcate nu am găsit această traducere. Este foarte posibil ca Fundoianu să fi tradus „Le bateau ivre” de Rimbaud, iar traducerea să fi fost rătăcită printre alte materiale ajunse la poșta redacției. Să nu uităm că ultimul vers din poemul „Paradă” este traducerea unui vers din „Le bateau ivre” de Rimbaud.); și din autori români, fiind vorba de traducere fragmentară: Tudor Arghezi, George Bacovia, Adrian Maniu, Ilarie Voronca, Al. A. Philippide, Ion Minulescu, Ion Vinea, A. L. Zissu. Aceste traduceri au apărut în publicațiile vremii: cotidianul național evreiesc *Mântuirea*, condus de A. L. Zissu, revista studenților evrei *Hatikvah*, apărută la Galați, revista *Lumea evree*, revista *Cuvântul liber*, revista *Rampa*, revista *Hasmonaea*, revista bucureșteană *Adevărul literar și artistic*, revista *Spre ziuă*, revista *Journal des Poètes* și alte reviste.

Fără să mai lungim, putem conchide încă de pe acum, subliniind că Fundoianu a tradus asiduu poezie de la o vârstă precocă, din germană, apoi din dialectul idiș și din franceză începând cu 1914, însă fragmentar, cu excepția romanului *Spovedania unui*

candelabru de A. L. Zissu. De fapt, traducerea a fost pentru el, dincolo de mediere interlingvistică, calea cea mai bună de a exersa limba pe care și din care a tradus; de a exersa modele poetice care s-au impus și care au reînnoit gândirea poetică pe plan european, dar și pe plan românesc; de a reconsidera pe plan internațional, pentru că traducerea are și

această funcție, unele creații poetice românești și prin intermediul acestora atât cât se poate din identitățile unor poeți de expresie românească; și nu în ultimul rând de a experimenta ca poet în devenire. Foarte important, traducerea a avut acest rol formator și poate fi privită ca un jalon aruncat în potențialul inform al devenirii lui ca poet.

Note:

1. Paul Daniel, „Destinul unui poet”, postfață publicată în volumul B. Fundoianu, *Poezii*, ediție, note și variante de Paul Daniel și G. Zarafu. Studiu introductiv de Mircea Martin; postfață de Paul Daniel, Editura Minerva, București, 1978, p. 603.
2. Roxana Sorescu, „B. Fundoianu – Benjamin Fondane: Cronologia vieții și a operei”, din volumul B. Fundoianu: *Opere I: Poezia antumă*, editura Art, 2011, p. 20.
3. Roxana Sorescu, „B. Fundoianu – Anii de ucenicie I-II”, în *Observator Cultural*, no. 500 și 501, 18 și 26 noiembrie 2009.
4. B. Fundoianu, „Cuvinte despre un prieten”, publicat la rubrica „Idei și oameni”, *Lumea evree*, an I, no. 19, sâmbătă 1 noiembrie 1919, p. 17.
5. Paul Daniel, *op. cit.*, p. 602.
6. „Primele poezii publicate sunt traduceri făcute de tânărul Wechsler din creația poetului (nici el publicat până atunci), Iacob Groper: *Noapte de vară*, *Peste ape*, în revista *Floare-albastră*, 15 mai 1912 (semnate cu pseudonimul I. G. Ofir); *Creație*, în *Floare-albastră*, 14 iunie 1912 (cu pseudonimul I. G. Ofir); *Cîntare*, în revista *Absolutio*, Iași, 25 ianuarie 1914, (cu pseudonimul I. Hașir).” Acest citat a fost extras din seria B. Fundoianu – Benjamin Fondane, *Opere I, Poezie Antuma*; ed. îngrijită de Paul Daniel, George Zarafu și Mircea Martin; cuv. înainte și pref. de Mircea Martin; tab. cronologic și dosar critic de Roxana Sorescu; postf. de Ion Pop; Editura Art, București, 2011, p. 20.
7. B. Fundoianu, *Poezii*, vol. I, prefață de Dumitru Micu; tabel cronologic de Paul Daniel și George Zarafu, Biblioteca pentru toți, Editura Minerva, București, 1983, p. XXXIII.
8. Monique Jutrin, *Benjamin Fondane ou Le periple d’Ulysse*, Librairie A.-G. Nizet, Paris, 1989, p. 25.
9. Ana-Marina Tomescu, *B. Fundoianu-Benjamin Fondane: un scriitor între două literaturi*, Cartea Universitară, București, 2007, p. 33.
10. *Ibidem*
11. Dr. B. Iosif, *Nostalgia ghetoului evreesc, Opera lui Iacob Groper, ca reflex al ființei evreilor din România*, Cultura Poporului, București, 1934, pp. 83-84; B. Iosif traduce această strofă: „Răsari o cântecul meu, primăvara a venit,/ Din munți îndepărtați face semne noua viață,/ Ridică-ți glasul și fi un cânt de libertate,/ De slavă primelor flori ale vieții noi.”
12. Fundoianu, B., *Cântece. Caietul E [manuscris tip carte]: [versuri]*, 1914 (19 file) ; Biblioteca Națională a României, Colecții Speciale, sala Manuscrise.
13. Mathilde Vischer, *La traduction, du style vers la poétique: Philippe Jaccottet et Fabio Pusterla en dialogue*, Editions Kimé, Paris, 2009.
14. Monique Jutrin, „Réflexions autour d’un panorama de la poésie 1933-43, article qui peut être visualisé sur le site: http://www.benjaminfondane.com/un_article_cahier-Autour_d%E2%80%99un_panorama_de_la_po%C3%A9sie_fran%C3%A7aise_1933_43-183-1-1-0-1.html, Fondane susținea că: **„la poésie demeure essentiellement ce qu’on ne peut pas traduire. – Et ce sont ces éléments intraduisibles qui sont les éléments poétiques premiers.”**
15. Despre S. S. Frug, Fundoianu scrie: „În deosebire de alți scriitori evrei-ruși, poetul S. S. Frug este un fiu al câmpurilor și holdelor bogate, muncite de agricultori evrei. [...] Frug este alături de Bialik și Moris Rosenfeld, poetul redeșteptărei noastre naționale. [...] S. S. Frug a scris și în rusește. Toată puterea lirică a talentului său se vădește însă în poeziile scrise în „idiș”, multe dintrânsele fiind adevărate capo d’opere nu atât prin conținutul, cât prin perfecțiunea, ași putea spune prin virtuozitatea, versurilor lor.” (*Lumea evree*, anul I, no. 4, sâmbătă, 2 martie 1919; articolul despre S. S. Frug este semnat „b.”.
16. *Unu*, București, anul II, nr. 9, ianuarie 1929, p. 20.

Mântuirea unui scriitor stă în creație

Irina PETRAȘ

Vestea morții lui Alexandru Vlad la doar 64 de ani a cutremurat lumea literară de la un capăt la altul al țării. Am primit sute de mesaje înfiorat-îndoliate chiar și de la scriitori aflați dincolo de granițele țării. O revărsare de durere, de tristețe, de solidaritate în res-
triste. Unele dintre ele, mai „oficiale”, deplângeau enor-
ma pierdere suferită de cul-
tura română, de literatura
română prin trecerea lui în
neființă.

Dar un scriitor **este** su-
ma cărților sale, cele pe care
le-a scris și le-a publicat în
timpul vieții sale. Mai lungă
sau mai scurtă, căci așa se
petrec lucrurile în lumea muri-
torilor ce suntem. În cazul unui
mare scriitor, mi se pare absurd să
ne gândim la ceea ce ar mai fi putut
scrie dacă viața i-ar fi fost mai lungă. Fiind
exact cărțile pe care timpul său i-a îngăduit să
le scrie, scriitorul nu dispare odată cu moartea
sa. Literatura română, cultura română nu l-au
pierdut pe Alexandru Vlad. Prozatorul, tradu-
cătorul, publicistul sunt acolo, pe raftul întâi
al scrisului românesc, unde a fost așezat fără
ezitare încă de la debut. Opera sa va dura cât
vor mai fi pe lume cititori de carte româ-

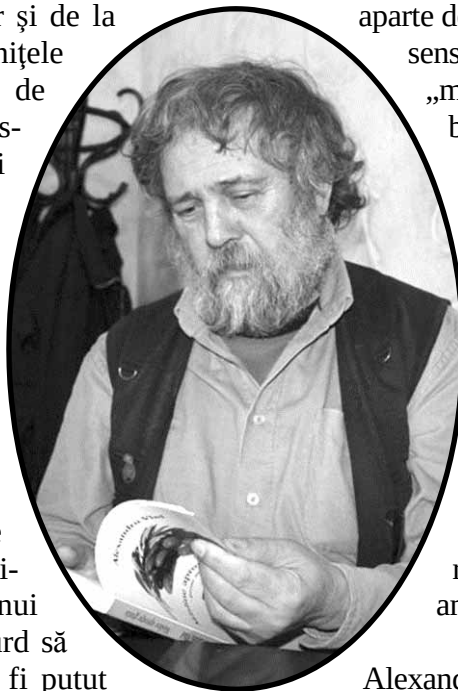
nească. De la *Aripa grifonului*, la *Sticla de
lampă*, de la *Ploile amare*, la *Cenușă în
buzunare*, cărțile sale sunt mărturii ale științei
aparte de a decupa semnele purtătoare de
sens ale lumii. El știa prea bine că
„mântuirea” unui scriitor stă, cum
bine spunea Blaga, în creație.

Ultimele săptămâni de viață și
le-a petrecut ca un scriitor
adevărat, sfidând până la capăt
semnele tot mai clare ale
sfârșitului. Și-a corectat ediția
revizuită a *Ploilor amare*, a
făcut ultimele retușuri la
cartea cea nouă și ultimă.

Nu, scriitorul Alexandru
Vlad n-a plecat. El a rămas
printre noi. Îl putem oricând
regăsi în tihna recitirilor și a
amintirii.

Cel care a plecat e omul
Alexandru Vlad. Viața literară, lumea
literară vor fi altfel și mai sărace fără el. Ne va
lipsi personajul luminos și înțelept care ne
întâmpina la fiecare colț de stradă și de viață cu
o poveste cu tâlc. Ne va lipsi prietenul generos
cu zâmbetul lui cald și înțelegător, gata să
mulcomească supărări și să împace cu o vorbă
potrivită. Drumurile noastre au de-acum un
reper mai puțin.

Odihnească-se în pace!

In memoriam

Icu CRĂCIUN

Dragă Alexandre,

Iată a sosit clipa să mărturisesc – după
45 de ani – ceea ce de fiecare dată doream
când ne întâlneam în Clujul nostru drag (ție

mult mai drag, pentru că n-ai vrut nicicum să
te dezlipești total de el, chiar dacă mai trăgeai
o fugă la țară), dar, cum ne luam cu vorba
despre familiile și proiectele noastre, nu-mi
rămânea timp și amânam pentru următoarea

revedere. Îmi aduc bine aminte cum anul trecut am stat la taifas împreună cu regretatul Petru Poantă la barul de lângă sediul filialei noastre – asta se întâmpla cu vreo două luni înainte ca el să treacă Styxul - și tustrei am făcut vorbire despre ursiți și ursitoare. Apoi ne-am întâlnit amândoi de exact trei ori, ultima dată tu mi-ai dat *Cenușă în buzunare*, eu – *Omul cu inelarul retezat*. Să știi că ți-am citit și cartea aceasta și chiar am scris despre ea. Însă nu despre asta intenționez să mă confesez, ba, mai mult, duminică dimineată m-am răzgândit. Nu, nu-ți mai spun nimic. Așteaptă-mă și ține-mi un loc la rând... știi tu pentru ce. Atunci îți voi spune tot ce am pe inimă căci vom avea timp. Nu ne va deranja nimeni. Cred că și acolo ți-ai luat patul de jos (ca-n armată) să poți trage o fugă până afară ca să iei o gură de aer curat și să vezi ce-ți mai fac cei dragi de-acasă, c-așa ai fost tu: mereu ți-ai făcut griji pentru ei, ca omul care are răspundere pentru ceva prețios. Eu mai am câteva treburi de rezolvat pe-aici (să mă întâlnesc cu Irina, Doina, Muri, Țion, Gogea, Petean, magistrul meu, Virgil Stanciu, nașul „Arizonei”, județeanul meu, octogenarul Teodor Tanco, și încă vreo doi-trei, ca să punem țara la cale), dar sper să-ți aduc și ultima ta carte dată la tipar la „Charmides”, deoarece Gavril Țărmure mi-a spus că în două săptămâni ar fi fost gata; nu înțeleg de ce te-ai grăbit așa, mai puteai aștepta să-ți vezi acest vis împlinit, dar și altele despre care îmi povesteai cu mare patos. Prima dată când te-ai grăbit - tu, omul temeinic și cumpătat, cel care

îmi tempera mie ieșirile năvalnice! Eu, unul, îl suspectez și pe Necunoscutul ăla al tău, care fura ceasuri cu pendule stricate, că l-ai lăsat să-ți intre în casă (te-am avertizat să nu lași străini să-ți pătrundă în viață, aveam și noi o vârstă, vorba vecinei tale de la bloc, dar nu m-ai ascultat și ți-a șterpelit limbile de la ceasul tău ...de perete (pedepsi-l-ar Dumnezeu să-l pedepsească!), acu nu-i bun nici de ornament, chiar ai recunoscut asta în „amintirea clară și precisă a zilei de 27 septembrie”, în loc să fi închis ușa și să fi plecat în căutarea epicului cu „cenușa în buzunare” la locuința pictorului Orloski. Nu, nu te-ar fi găsit și dacă te-ar fi căutat pe străzile întortocheate ale orașului ori la autobază; cu experiența ta de controlor de trafic „în slujba statului” ai fi reușit să-l fentezi, dar tu nu ai știut să înșeli pe nimeni – cum au făcut unii contemporani de-ai noștri –, ai mers drept înainte, fără să te fofilezi prin această comedie umană, să vezi cu cine ai de-a face, ce dorește fiecare și ce intenții are. Singurul care ți-a atras atunci atenția a fost cerșetorul acela care hrănea porumbei (un anonim oarecare, am zis eu, trăgându-te de mânecă, și m-ai contrazis, cum îți era obiceiul, vorbindu-mi despre „importanța nesemnificativului” pentru un prozator), din care doar unul era alb, care a avut un mesaj doar pentru tine și pe care, din păcate, de-abia acum l-am înțeles.

Cu aceeași prietenie și prețuire,

Icu Crăciun

Alexandru VLAD (31 iulie 1950, Suceag/ Cluj – 15 martie 2015, Cluj-Napoca). Prozator, traducător. Facultatea de filologie a UBB Cluj (1974). Debut absolut în *Echinox*, 1973. **Volume:** *Aripa grifonului*, povestiri, 1980; *Drumul spre Polul Sud*, proză scurtă, 1985; *Frigul verii*, roman, 1985; *Fals tratat de conviețuire: trei tablouri din secuime și un malaxor* (în colaborare cu Daniel Vighi, András Visky, într-o versiune concepută și editată de Marius Lazăr), 2002; *Sticla de lampă*, 2002; *Viața mea în slujba statului*, povestiri, 2004; *Iarna, mai nepăsători ca vara*, 2005; *Curcubeul dublu*, 2008; *Măslina aproape gratis* (proze asortate), 2010; *Ploile amare*, roman, 2011, *Cenușă în buzunare*, 2014. Prezent în antologiile *Nuvela și povestirea românească în deceniul opt*, 1983; *Chef cu femei urâte*, 1997; *Generația 80 în proza scurtă*, 1998; *Competiția continuă*, 1994; 1998. Traduceri din Joseph Conrad, W. H. Hudson, Vladimir Tismăneanu. Tradus în germană. Premiul UR pentru debut, 1980. Premiul Academiei Române, 2011. Meritul Cultural în grad de Cavaler, 2004; grad de Ofițer, 2010.

„Mi-am dat seama cât seamănă coala goală și albă cu un ceas deșteptător; pare să numere secunde și minutele cât stai cu stiloul în aer asupra ei, te blochează cu mecanismul ascuns al unui ceasornic fără minutar și îți dă senzația că la un moment dat ar putea să sune – timpul alocat s-a scurs”.

(din Alexandru Vlad, *Sticla de lampă*)

Lucia SAV

Către Constantin Zărnescu

Preabunul nostru prieten, Constantine, ilustru brâncușiolog, cu vocație metafizică, prozator original, cu un discurs epic tumultuos și viguros, de mare forță expresivă, romancier matur, adâncindu-se „în lăuntru propriului subconștient” și, astfel, călătorind „prin culoarele, galeriile și străvechile-i subterane”, rătăcind pe căile întortocheate și misterioase ale Labirintului sinelui și căutând, cu înfrigurare, ieșirea spre Lumină; dramaturg de excepție, autor al piesei de mare succes, *Regina Iocasta* (despre care renumitul filosof Constantin Noica scria: „*Sunt sigur că Regina Dvs. Iocasta va avea un înalt destin, în istoria înnoirii mentalităților și ideilor despre Om*”), fie ca epistola aceasta să vă găsească, pe tine și pe preaiubita-ți soață, Lucia, în liniște și pace sufletească și cu mare nădejde întru mila și bunătatea Mântuitorului nostru. Cuvânt de

Epistole

întristare îți trimit acum, cu gândul la vremurile de grea suferință ale preaiubitului meu soț, poetul, traducătorul și publicistul Vasile Sav.

Cu mare mâhnire am citit fragmentul „Revista *Tribuna*, Revoluția și un poet scos în afara societății civile”, din cartea ta *Revoluția română din 17-22 Decembrie 1989 (la Cluj-Napoca)*, ediția a II-a (revăzută și adăugită), 2006. În fragmentul menționat mai sus, sunt relatate amănunte despre cele petrecute în redacția revistei *Tribuna*, în acele zile fierbinți de decembrie și despre cele înfăptuite atunci

de Vasile Sav. (Cine dorește să afle mai multe lucruri despre cele întâmplate în acele tensionate momente în redacția revistei *Tribuna*, le poate găsi în cartea ta.)

În vremurile tulburi de după Revoluție, în anii grei ai tranziției, dar mai cu seamă când revista *Tribuna* nu a mai primit ajutor financiar de la Ministerul Culturii, iar redactorii revistei au rămas pe drumuri, tu ai fost martorul pătimirii poetului Vasile Sav. Cu mult curaj ai vorbit despre acea perioadă neagră prin care au trecut redactorii revistei *Tribuna*. Vrând-nevrând, unii s-au pensionat, alții, mai norocoși, și-au găsit un alt loc de muncă, alții au rămas, o vreme, șomeri.

Ai dreptate, prietene Constantine, au fost vremuri nu tocmai ușoare pentru Vasile chiar și înainte de colapsul *Tribunei*. Despre aspectele referitoare la publicarea traducerilor lui V. S. din Sfântul Augustin în *Tribuna*, tu ai vorbit fără menajamente. Adevărul e că Vasile a reușit, în cele din urmă, să-și publice câteva traduceri în revistă. A publicat *Despre credință și crez* din Sfântul Augustin, câteva articole despre Constantin Brâncuși, traduceri din Catul etc. Tu zici că Vasile „a fost pedepsit”, eu am înțeles altfel problema: se considera că traducerile din Sfântul Augustin nu erau potrivite pentru a fi publicate în *Tribuna*, ci în reviste de specialitate, invocându-se dificultatea în receptarea scrierilor augustiniene.

Și iată ce citim în cartea ta: „Vasile Sav a fost pedepsit tacit, refuzându-i-se articolele, traducerile, poemele, astfel încât rubrica din „Tribuna”, amânându-i-se sine die, a fost nevoit să și-o mute în revistele „Vatra” și „Steaua” (o activitate intelectuală eroică, închinată creației poetice, lingvisticii, artei retroversivității, din engleză, latina antică și latina medievală, fiind singurul discipol al lui Constantin Daicoviciu și Nicolae Lascu, în acest domeniu umanist-religios, din Transilvania”).

Însă, pătimirea lui Vasile a început cu adevărat atunci când a rămas fără slujbă: între 1997 și 2001 Vasile a fost șomer. La această perioadă neagră se referă Vasile când spunea că a fost scos în afara societății civile. Iată comentariul tău: „Nu a mai vorbit, vreodată, despre coborârea de pe perete a portretului oficial al lui N. Ceaușescu, ci spunea, doar, o expresie des repetată: „m-au scos în afara societății civile!...” (Subiectul pus la plural, din spirit de finețe, rămânea ascuns). Vasile Sav a tradus, zi și noapte, cu eforturi incredibile, aproape făcând foame, toate operele fundamentale ale Sfântului Augustin...”

Despre amărăciunea poetului Vasile Sav din acel interval de tristă amintire aflăm din cele relatate de tine: „Mă crucific cumplit – în fața persuasiunii celei șerpești”, se mărturisea Don Basile, în fața prietenilor, cu privire la „moartea civilă”, ce i-o impuneau oamenii unui regim surd, tranziționist și... tranzacționist...”

Mult adevăr se află în cele scrise de tine, prietene Constantine, fiindcă un regim care duce la anihilarea creatorilor de artă și literatură (dar nu numai a acestora), prin dispreț față de cultură și prin nepăsare față de soarta lor, a celor mai talentați și mai sensibili membri ai societății civile, aceia care duc mai departe edificiul cultural-spiritual întrupat din scânteia geniului acestei nații, edificiu prin care se exprimă însăși identitatea sa ca națiune între celelalte națiuni ale lumii, se face vinovat de crimă.

„Cine este Vasile Sav, boieri dumneavoastră? – îi întreabă, candid-ironic, prozatorul de mare distincție și talent, D. R.

Popescu, mai cu seamă pe „boierii” de dincolo de crestele semețe ale Carpaților, în articolul său „Sfântul Augustin tradus în limba română de un șomer”.

Am să răspund eu, de astă dată, în locul „boierilor” care au exclus *Tribuna* de la orice ajutor financiar, lăsându-i pe drumuri pe redactorii revistei, și în locul „boierilor” care au considerat, cu cinism, că soarta poetului Vasile Sav nu intră în sfera lor de interes. Poetul, traducătorul și publicistul Vasile Sav a înfăptuit mult pentru literatura română: a tradus opt volume din *Opera Omnia* a Sf. Augustin (pentru șase dintre ele a fost distins cu Premiul pentru Traduceri din Literatura Universală în Limba Română, 2002); a tradus elegiile lui Tibul și elegiile lui Propertiu (pentru care a primit Premiul Uniunii Scriitorilor, 1992); a tradus opera lui Catul; a tradus din latină *Elegia* lui Gheorghe Șincai; *Carmen Saeculare* al lui Horațiu etc. A început să traducă din latină încă din anii studenției, iar trecerea lui din această lume l-a găsit lucrând la traducerea poemului *IBIS* de Ovidius.

A scris și publicat trei volume de versuri: *Elogii*, *Solilocvii* și *Catulliene* (un volum de 543 de pagini). *Catullienele* sunt o operă unică în literatura română (și nu o spun numai eu), o operă de mare originalitate și măiestrie artistică. După modelul lui Catul, a scris 67 de poeme, în care reactualizează sisteme metrice antice, iar limba română este de o frumusețe și de o bogăție uluitoare. De asemenea, a scris numeroase articole pe care le-a publicat în gazetele *Atlas – Clujul liber*, în *Monitorul de Cluj*, în *Gazeta de vineri* etc. Un amplu volum de publicistică așteaptă să fie tipărit. Traducerile din Catul așteaptă să fie tipărite, *Enarațiunile la Psalmi* ale Sfântului Augustin așteaptă să vadă lumina tiparului. Numeroase eseuri și cronici publicate prin reviste sau rămase în manuscris așteaptă să fie adunate într-un volum și să fie tipărite. Editurile cărora le-am propus publicarea operei lui Catul împreună cu reeditarea elegiilor lui Tibul și Propertiu mi-au răspuns că publicarea acestora „nu intră în sfera lor de interes”.

Da, Vasile Sav a înfăptuit mult și afirm cu toată convingerea că a realizat o operă temeinică, profundă, de mare valoare artistică, el numărându-se printre poeții de elită ai *Echinox*-ului, și nu numai. „Munții” de manuscrise, cărțile sale tipărite și cele care așteaptă să fie tipărite stau mărturie muncii istovitoare pe care Vasile Sav a efectuat-o de-a lungul anilor.

În cartea *Vasile Sav – In memoriam*, mulți sunt scriitorii care au relevat contribuția valoroasă a poetului Vasile Sav la cultura și literatura română precum și realizările sale remarcabile ca traducător din latină. Iată ce ne spune poetul Dan Damaschin despre traducerea latinistului Vasile Sav: „Poetul și latinistul Vasile Sav a fost inițiatorul și autorul versiunii românești a operelor Sfântului Augustin. El a reușit să ne lase șase volume publicate și încă două în manuscris. Este un proiect extrem de ambițios, nici nu am termenii de comparație în spațiul culturii române. Când spun asta, mă gândesc că un singur om și-a asumat un asemenea proiect. Mă raportează în schimb la o prestigioasă editură italiană, cum este *Città Nuova*, care a realizat integrala Sfântului Augustin, într-un interval de zece ani, dar ca rezultat al unui colectiv numeros de traducători. În spațiul cultural românesc, traducerea operelor lui Platon este rezultatul muncii unui colectiv de traducători. În cazul Sfântului Augustin, un singur om și-a asumat această grea responsabilitate și a reușit într-un interval de zece ani să traducă opt volume. Editura Dacia intenționează să continue proiectul, atrăgând alți latiniști care se vor încumeta să finalizeze acest proiect” (*Mașina de citit*, director Ion Cristoiu, 29 noiembrie 2003).

Despre latinistul V. S., eruditul eseist și poet Ion Papuc afirmă cu fermitate: „*Personaj hirsut și socialmente impracticabil, Vasile Sav are, în raport cu congenerii săi, avantajul frecventării asidui a culturii latine. A tradus, pare-se performant, poezii decadenței latine: Catul, Tibul, Properțiu, iar mai nou găsește echivalențe, într-o română sui-generis, pentru ample texte ale Sfântului Augustin. Acestea nu sunt fapte de o importanță oarecare, ci îl detașează pe făptuitorul lor înspre o postură*

fără egal printre contemporanii săi. (...) Dar are aceasta vreo importanță? Ce nevoie ar avea poetastrul român de azi să se confrunte cu dificultățile așa de inaccesibile ale unei culturi presupus revolute? El e, doar, modern! De ce ar mai străbate și relicvele unei limbi moarte?

Cu adevărat, dacă descinde din analfabetele lăptării ale avangardei dâmbovițene, atunci el se poate dispensa de cunoașterea marii poezii latine. Însă, alta îi va fi opțiunea, dacă va observa că poezia adevărată se revendică de la, spre pildă, un Baudelaire care cunoștea latina pe epoci, exprimându-și preferințe pentru forme târzii degradate, și este autorul într-o limbă melifluentă a acelei admirabile laude blasfemiator liturgice: ***Franciscae Meae Laudes***, sau de la Rimbaud care, tânăr, străbate vaste câmpii ale prozodiilor latine cucerind cu compunerile sale laurii unor concursuri liceene. Sau Ezra Pound. Sau T. S. Eliot. (...) Cu Vasile Sav avem privilegiul de a fi contemporani cu ultimul învățat al Școlii Ardelene. De 300 de ani aceasta ne arată numai o direcție: spre Occident, spre latinitate”.

Într-adevăr, prietene Constantine, vremurile de azi sunt vremuri tulburi, în ierarhia valorilor domnește haosul. De multe ori, nonvaloarea, vulgaritatea, incultura sunt ridicate în slăvi, iar unii scriitori cu adevărat talentați sunt marginalizați, ignorați, uitați.

Vasile rămânea la masa de lucru mult după miezul nopții aproape în fiecare noapte, iar în perioada șomeriatului lucra, cu mici pauze, săptămâni de-a rândul fără să iasă din casă. A îndurat mari umilințe, a suferit în tăcere și a lucrat cu îngrâncenare la traducerea din Sf. Augustin. Umilința și munca grea l-au ros pe dinlăuntru, l-au șubrezit sufletește și trupește.

Cum remarcam mai sus, adevăruri dureroase despre acest trist interval din viața poetului Vasile Sav aflăm din articolul *Sfântul Augustin tradus în limba română de un șomer*, publicat în *Cronica Română*, nr. 2500, aprilie 2001, și apoi în volumul *Pușca lui Caragiale*, ed. Viitorul românesc, în care prozatorul de mare prestigiu și autoritate recunoscută Dumitru Radu Popescu (scriitorul

care a avut întotdeauna simțul valorilor și a știut să aprecieze un act de cultură autentic) și publicistul cu „verbul mai tăios decât o spadă” îi incriminează pe aceia care au asistat cu

nepăsare la moartea civilă a poetului, traducătorului și publicistului Vasile Sav. Ți-l trimit spre citire, prietene Constantine:

SFÂNTUL AUGUSTIN, TRADUS ÎN LIMBA ROMÂNĂ DE UN ȘOMER

„Peste noi, mereu, Pristanda, vesel ne-voie mare, spunându-ne că tot ce se întâmplă e curat normal, curat firesc: „Curat constituțional! Muzica! Muzica!” Stai să vezi! – vorba lui nenea Iancu. Una e să crezi într-un autor și alta e să te îndoiești de operele ce apar sub semnătura sa? Ce e mai bine, să te îndoiești de realitatea vieții domnului Caragiale, bunăoară, sau să nu ai nici un dubiu asupra autenticității personajelor sale? Încă se mai îndoiesc unii de puterea actorului Shakespeare de a fi dramaturgul sublim Shakespeare, însă numai năvlegii au dubii asupra tragediei numiților Lear, Ofelia, Macbeth... Dar când nu ne aflăm în spațiul istoriilor literare, ci în plină actualitate, cum facem deosebirea dintre realitatea unei opere și irealitatea unui autor? Iată un mic exemplu: există la Cluj-Napoca un poet care a publicat, recent, la editura „Univers”, „*Despre muzică*” (400 de pagini), de Sfântul Augustin. Acest autor, Vasile Sav, nu este cumva o ficțiune? Ce studii are, unde lucrează, ce pune pe masă, la masă?... L-a văzut cineva la televizor, în nesfârșite colocvii naționale și internaționale, i-a auzit glasul la radio? Nu cumva editura „Univers” ne propune o farsă? „*Despre muzică*”, traducere, cuvânt introductiv și note de Vasile Sav! Cine este Vasile Sav, boieri dumneavoastră?

Un filolog, un poet, un latinist, desigur – și în nici un caz un alergător de cursă lungă pe la toate comitetele și comisiile, și pre la toate televiziunile, desigur, căci n-ar avea timp să traducă opera Sfântului Augustin dacă zilnic ar fi pătruns, probabil, până în rărunchi, de destinul casnic, moral și financiar al cetății! „Univers” începe editarea, în text paralel latin-român, a operei complete a Sfântului Augustin!... Nota asupra ediției de față ne spune că această întreprindere nu poate fi realizarea unui singur traducător, nici măcar a

unei generații de traducători, ci trebuie să fie opera unei culturi. Performanța lui Vasile Sav constă în redarea pentru prima oară în românește a tuturor dialogurilor augustinene!

Primele șase volume vor fi: *Despre muzică*, *Despre liberul arbitru*, *Manual de credință*, *Solilocvii*, *Despre magistru*, *Contra academicilor...*

În timp ce unii istorici, filologi și filosofi contemporani își desăvârșesc opera în mașini luxoase și cu salarii algoritmice, extrem de mobilizatoare, scormonind cu văicăreață acribie în cambrian, prima perioadă a erei paleozoice, în care au apărut viețuitoarele, Vasile Sav e liber ca pasărea cerului: șomer! Dacă ar fi o glumă bună, am râde cu mustățile zbârlite; dacă ar fi o glumă nereușită, ne-am scărpină, jenați, în urechi? Ne-am! Vasile Sav este șomer de câțiva ani, de când revista „Tribuna” din Cluj a fost exclusă de Ministerul Culturii de la orice ajutor financiar! O fi Vasile Sav un ins aleatoriu, cum se mai șușotește, dar câți bărbați tari în virtute mai sunt în stare să se bucure, în lungi ani de foame, traducând din poezii latini și din Sfântul Augustin? Ne-am mai putea întreba: Vasile Sav n-a auzit de diversele fundații care alocă substanțiale sume de bani pentru împlinirea unor proiecte culturale? Ba da, Vasile Sav a auzit de acești bani, însă acești bani n-au auzit de el! Mulți bugetari se bisericesc cu dreapta și cu stânga, dau cu șișul – în timp ce la Cluj un poet, șomer de ani de zile, traduce din Sfântul Augustin! Dar oare Sfântul Augustin și-ar fi visat un traducător mai desăvârșit decât Vasile Sav, cel care a făcut din tălmăcirea operei Sfântului Augustin propria sa viață spirituală, cu prețul propriei sale existențe, pe care se umilește să o suporte?!...”

Preabunul nostru prieten, Constantine, tu ai remarcat marile virtuți literare ale Catullienelor și ai apreciat traduceriile lui Vasile din liricii latini și din operele Sfântului Augustin: „Viziunea dantescă, acum ironico-umoristică, parodică, chiar, în sensul înalt al epopeii Țiganiada, a ardeleanului Ioan Budai-Deleanu, Catulliene, și translația Operei Omnia de Sfântul Augustinus, precum și dreapta sa coloană vertebrală, în fața înnoirii, produsă de Revoluția din Decembrie 1989, publicistica sa, rămân valori durabile ale artei și culturii românești, care l-au răzbunat pe Vasile Sav în fața nimicniciilor și nemerniciilor politice, așezându-i realizările la loc de cinste, în memoria generațiilor ce vor veni. (...) Astfel, Vasile Sav, onoratul intelectual postmodern, altissimul nostru poet, e răzbunat într-un spirit, de o operă, aureolată martiric”.

Cu nostalgie îmi aduc aminte, Constantine, de vremurile în care, prin prețuirea și venerația ta pentru creatorul „de Artă cu caracter divin”, Constantin Brâncuși, și pentru operele sale nemuritoare, ne-ai dăruit, lui Vasile și mie, momente de mare bucurie și inspirație. Iată ce scrie Vasile Sav în articolul *Brâncuși – recunoștință nesfârșită*: „Întâlnirea cu Constantin Brâncuși, prin Constantin Zărnescu, e fascinantă, la el, în bibliotecă.

Întrebările, ale căror răspunsuri le știe, cad în avalanșă. Cu cărțile pe masă. Așa e-n largul său. Îți deschide albume, monografii, studii, mângâie ilustrații, îți citește sau îți reproduce memor(i)aliter, unele, ce-i plac, sau altele, ce-l deranjează. Pare că nu se arată. Se vede, totuși. De sub vâlul obiectivității, transpare iubirea. Brâncuși e viu”.

Admirația ta pentru opera sculptorului Constantin Brâncuși s-a materializat în câteva cărți excepționale, dedicate divinului creator de artă: *Aforismele și textele lui Brâncuși* (în mai multe ediții), *Brâncuși, cioplitorul în duh* (2001), *Brâncuși și Transilvania* (2001), *Brâncuși și civilizația imaginii* (2001), *Codul operei lui Brâncuși* (2007).

Pentru realizările tale literare de înaltă valoare artistică, pentru prețuirea și devotamentul tău dintotdeauna față de preaiubitul tău prieten Vasile Sav, pentru luminoasele momente ale prieteniei noastre și pentru minunatele cuvinte din cronica *Tradiția perfecțiunii la Lucia Sav* (despre antologia *Lumina melancoliei*), te rog să accepți omagiile mele sincere.

Frățești îmbrățișări și calde urări de sănătate și prosperitate ție, preabunul nostru prieten, Constantine, și preaiubitei tale soațe, Lucia.

Shadowplay III

Metanii peste strigătul arborelui

Menuț MAXIMINIAN

Doctorul în filologie Valentin Marica aduce un omagiu poetului Grigore Vieru prin publicarea volumului „Metanii pentru strigătul arborelui”. Apărută la Editura „Cezara”, cartea este, prin versurile inserate, un gând pentru unul dintre poeții basarabeni care a reușit, prin activitatea sa, să facă o adevărată punte de flori între Republica Moldova și Țara Mamă.

Scrisă cu vibrații patriotice, poezia descoperă tainele vieții care urcă pe scara sufletului până la cer: „Să fii în cer, așa ca pe pământ,/ Așteptând să te cuprindă trupul apei/ .../ Să ningă peste crucea din vârful casei/ Suspinul mamei”. Ca un ambasador al spiritualității românești, Valentin Marica prelungește vibrațiile versului lui Vieru prin poezii care conturează un portret al acestuia: „Când fulgerul îi despica, în zori, masa/ Poetul aduna toate spicele albe/ Cuvintele/ Punându-le în candelă/ Să-i vestească cerul/ Să-i lege rana/ Să-i amâne somnul/ Să rotunjească mărul/ Să-i pipăie patriei fruntea/ O floare de soare îi deschidea ochii”.

Cuvântul a căpătat, pentru Grigore Vieru, valențe dumnezeiești, astfel încât poetul a fost cel care a transmis, poate, cel mai bine sentimentele fraților noștri: „Cu dealul cuvintelor spre pământul în secetă/ Cu munții cuvintelor spre încolțirea grâului/ În cer”. Metaforele dau sens poeziei, fiind cele care înalță virtuțile poetului: „Îmbrăcat în cămașă de iarbă/ Poetul/ Taie cărări în dealul cu spini/ Măcar un trecător/ Unul singur/ Va lua în mâini/ Grăuntele de mărgean”.

Poezia e ca un strigăt pentru păstrarea imaginii vii a reperelor neamului, cuvântul tânguindu-se atunci când „Mâna lui Dumnezeu/ Despletește cerul peste păcat”.

Versurile închinatelor lui Grigore Vieru sunt ca un amurg prelung în care vestea este adusă pe calea cuvintelor, devenind un reper al credinței: „Numai îngerul îmi spune/ Cum să țin în mâini freacă crucei/ Numai îngerul îmi spune/ Că apa ce curge/ E vecernie”. Precum boabele de grâu care încolțesc adăpate de apa vieții, la fel poezia poate fi o pagină de evanghelie a acestui neam: „Împresurat de cuvinte/ De pleoapele lor/ Lungi și moi ca mătasa apelor/ Baterile de vânt îi par/ Vârfurile arborilor/ Ce lasă umbră/ Peste locul în care/ Iisus a scris cu degetul/ Acolo/ De trei ori pe zi/ Poetul/ Așază ramuri verzi/ Peste țărâna albă/ A Evangheliei/ Și ține harfele soarelui/ În palmă”.

Cartea lui Valentin Marica este precum roua adusă de frumusețea naturii întru așteptarea acelei vibrații puternice a trăirilor: „Când se surpa dealul/ Cu cuvintele îi răzima pulberea/ În mirul mâinilor îi închidea suspinul”.

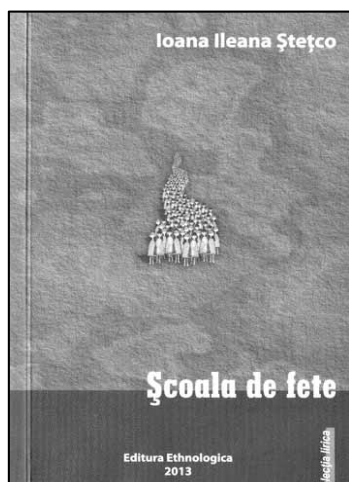

Lecturi

Ioana Ileana Ștețco și curajul mărturisirii

Antoaneta TURDA

Anul trecut, volumul de poezii al Ioanei Ileana Ștețco, *Școala de fete*, (apărut în 2013 la Editura Ethnologica din Baia Mare) a fost premiat de Asociația Scriitorilor Baia Mare, motiv demn de a incita la lectură.

Deschid cartea, întâmplător, unde poeta se confesează: „a scrie este ca și cum/ ai aprinde chibrituri pe piele”. Și totuși! Ioana Ileana Ștețco are curajul să scrie, mărturie stând cei 40 de ani de la debutul publicistic în revista bucureșteană *Luceafărul*.

Voce cu o originalitate bine marcată în peisajul literar autohton, neinfluențată de mode și valuri literare, ci doar de propriul instinct poetic, vine cu acest nou volum în fața cititorilor, fără ostentație, ci doar cu smerenia versului în a cărui lucrătură de bijutier se oglindesc, cu o limpezime de cristal, toate neliniștile sale cotidiene, dar și puternice sentimente de iubire de patrie și semeni.

Ființă cu un profund simț al realității și al echilibrului, poeta se lasă excitată de mirosul cuvintelor arse și pornește pe drumul dulce-amar al poeziei care purifică sufletul. Curajoasă și încrezătoare în intuiția feminină, caută rosturile lumii prin prisma propriului eu capabil a înțelege rostul zilelor fierbinți ca laptele cald. Atentă la semnele din jurul ei, este sclava lor întru totul, marcarea destinului fiind făcută cu naturalețe: „nu mi-a fost dat cu privirea/ Mînea de foc să pot să ridic/ ori să pun întrebarea/ cât de aproape de victimă/ își face călăul loc în istorie.”

Asumarea aventurii existențiale este bine sugerată și de împărțirea volumului în

patru cicluri ce duc cu gândul la cele patru anotimpuri și scurgerea timpului inevitabilă și ireversibilă: *Timpul sub acoperire*, *Coridorul*, *Domnului Profesor cu dragoste* și *Cuvântul*.

Străbătând timpul ce îi este hărăzit de divinitate, Ileana Ioana Ștețco consemnează pe verdele crud al hârtiei totul cu multă feminitate, lăsând libertate deplină de manifestare unui eu liric mai degrabă analitic decât zburdalnic și năvălaș. Pudoarea trăirilor se manifestă prin sugerarea anumitor simboluri menite a descifra tumultul sufletesc: podul, fereastra, pereții, șarpele fiind doar câteva dintre cele mai sugestive și frecvente la care se adaugă simbolistica culorilor.

Închinată vieții și puterii germinăției, poeziile cuprinse în acest volum sunt, dincolo de metaforice întrebări existențiale, un real exercițiu de introspecție: „De câte ori visezi și îți pare/ că ți-ai adus aminte de tine”, mărturisește poeta în *De câte ori*.

Forța mărturisirii și a dialogului cu posibilul cititor este o altă trăsătură definitorie a volumului, întrebările de tot felul fiind de neocolit în călătoria noastră pământească: „îmbrăcăm trupul de uzură/ în întrebări calde/ care mai de care mai nerușinate.”

A recunoaște aceasta cu umilință și cu inima deschisă este o chestiune de bun simț și onestitate, așa cum este la această poetă și actul creator pe care îl vede ca pe ceva sacru: „Săritura de la înălțimea/ poeziei/ nu fu dată oricui/ sinucigașii de profesie/ preferă alte metode”.

Sacralitatea actului artistic presupune o anume marjă a enigmaticului în creație, ceea ce la Ileana Ioana Ștețco se concretizează prin ceva care mereu rămâne nespus, cititorului revenindu-i rolul de a descifra acel ceva. Cum? Desigur trecând prin toate furcile caudine ale unei inițieri poetice deloc comode pe care poeta le propune spre meditație.

Hiperbolizantul proiect al „omului care scrie” (Despre poezia lui Ionuț Caragea)

Ionel BOTA

Am citit recent cartea poemelor din 2014 ale lui Ionuț Caragea, *Cer fără scări* (București, eLiteratura, 2014, 216 p.), după ce autorul acesta, atât de interesant și foarte important pentru bilanțurile literaturii

noastre de după 2000, a fost multă vreme în atenția criticii cu alte apariții editoriale impresionante precum *Negru Sacerdot* (2008), *Patria la care mă întorc* (2012), *Delirium Tremens* (2006), care a însemnat debutul, și alte cărți traduse în franceză ori spaniolă.

Volumul acesta, altminteri întâmpinat auratic de Ana Blandiana și Jacques Bouchard, dar și prefațat de Ștefan Borbély, poartă în sine armătura unor texte seducătoare, atinse de marca unui gnosticismparadigmatic, multe poeme adevărind, iarăși, că există și o deconstrucție a postmodernismului (pe temeiul conceptului lansat de Brian McHale) în măsura în care conștientizăm că există în combustiiile lumii, doar poezia asigurând „necurmata mișcare”, cum zicea filosoful. Am intuit, astfel, un timp al poeziei lui Ionuț Caragea, un eden al jubilațiilor când abolirea memoriei nu înseamnă decât o palidă desfăcare din formele unei inadaptări, atitudinea ludică poate fi un alt mit al genezei, iar morbidețea devine ea însăși elegie în spectacolul vestigiilor narcisiste ale ființei. E, aici, o adăpostire cumva deliberat dadaistă a eului sub cupola marelui circ în care sunt amestecate voit realul și irealul, marota indecibilului și superfițiile unui pretins hiperbolizant proiect al „omului care scrie”, insul definind, singur, tot dramatismul lumii,

fundamentat, desigur, pe iubire. În fapt, chiar demitizarea metaforei, moarte se cheamă, iar prefațarea acestui inerent disidiu al ființei exprimă la urma-urmei o inedită componentă ontologică: *există cuvântul în fața căruia oamenii mor/ fără să plângă, fără să-i doară/ oamenii, pur și simplu, mor// dar ce cuvânt e acela/ și cât de mult își doresc/ unii oameni să-l știe!// doar moartea/ îl ține ascuns în privire/ unii oameni, pur și simplu, îngheață// aș vrea să aflu cuvântul/ fără să mor/ să-l scriu în secret/ pe o pagină albă// atât de albă încât cuvântul/ să fie-nghițit de viu/ să moară în măruntaiele albului// apoi să dorm liniștit/ cu capul în brațele iubitei mele/ să dorm liniștit (Cuvântul în fața căruia oamenii mor, p. 154).*

E și o inedită „carte de înțelepciune” acest „cer fără de scări”, profețiile dislocând, se știe, toate inerțiile și stabilind regula jocului dincolo de ispitirile comediei ieroglifice. Eul liric nu mai e un factotum, e desăvârșirea unui deghizament tutelar, o convertire cumva bricolată a martirajului în festin, o celebrare, altminteri programată, a „timpului larg” în promisiunea finalului închis. Zăpada ființei nu o asigură, totuși, mesianismul unui căutător privilegiat, ci acolada devoțiunii fără sațiu, regatul cuvântului venerat, adică

Raft

transformat în statuia revelației mântuitoare. Or, mântuirea externalizează până și mimusul demiurgului ludic, săvârșind, în vizionarismul autorului nostru, reiterarea tuturor utopiilor în paradisul deloc tautofonic al noului *poiesis*, viața-supraviețuire: *timpului.../ nu-i tremură niciodată mâinile/ își plimbă încet bisturiul pe fețele noastre/ ca un criminal în serie îndrăgostit de arta sa/ numai mie îmi tremură mâinile/ când încerc să mă*

rad/ îmi zic mereu, astăzi trebuie să fiu mai frumos/ poate mă întâlnesc cu sublimul/ mă îmbrac cu același costum de haine/ pe care îl port de-o viață, cuvântul meu/ merg pe o stradă rânzând/ poate că mă voi pierde în această forfotă/ și timpul mă va scăpa din privire/ însă oamenii se întorc la casele lor/ rămân singur în fața destinului/ mâinile-mi tremură iubire/ supraviețuiesc jocului în care/ lumea se-ascunde după fiecare apus/ mâinile-mi tremură închinăciune către tine/ cel care m-a învățat să trăiesc după regula/ că totul se reduce la unul și același costum de haine/ în care mă nasc, în care trăiesc, în care mor (Supraviețuim jocului, p. 40).

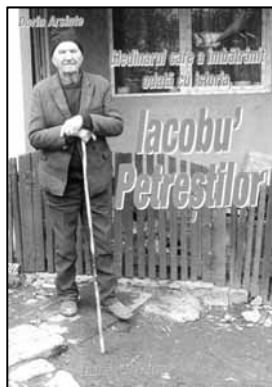
De recunoscut și utopia neagră, eczema sublimului liric din poezia generației care și-l revendică între liderii ei și pe Ionuț Caragea. Frustrările sunt compensate prin recursul la temele esențiale (drama alienării nu e singura) care pot efectua delimitările perceptive între idealizat și sacralizat, mit spectral și refugiu în perspectivă, non-istoricitatea identitară (poetul și poezia sa; M. Barrés) și aceeași voință de „întrupare cosmogonică” a *supra-viețuirii*. Poetul este interogativ chiar și dincolo de colina pe care a aflat Arborele Cunoașterii, el, poetul reconciliază propriile fantasme, revoltele devin fluxuri-refluxuri de tragic și magie, alternând planurile tuturor explorărilor: logic-illogic, revelație-confesiune, elegie și paradox. Strategie modelată în actul poetizării, lecția lui Ionuț Caragea trebuie notată ca

stare „hiperboreeană” de a exhiba, curios lucru, totuși, sinele tutelar în preceptele unei metafizici holistice. Fiindcă – nu-i așa? – orice stare de spirit e o provocare: *mă întreb, ca de obicei, mă întreb/ de care parte a morții aș vrea să trăiesc/ în care viață aș vrea să mă nasc/ la vie après la vie ou la vie après la mort/ în care laborator de vise/ aș putea înjunghia/ neputința?// nu ne merităm nici propria soartă/ nu ne merităm nici propria umbră/ nu ne merităm nici liniștea absenței/ iubirile noastre nu sunt decât niște oaze/ de singurătate-n vacarmul durerii// cum putem lupta împotriva zeilor/ când în fiecare palmă se ridică un templu/ al rugăciunii eterne?// cum putem trăi în oglinda/ luminilor stinse?// în fiecare dimineață, la colț de stradă/ se deschide un magazin cu dorințe/ iubiri de închiriat/ copii de adoptat/ cineva anunță ora închiderii/ în care laborator de vise/ aș putea înjunghia/ neputința? (Drumul oaselor, drumul nepoeților, pp. 114-116).*

Cu traduceri în limba franceză asigurate de Clava Nour împreună cu Nicole Pottier, apoi Petruța Spânu și Constantin Frosin, cartea lui Ionuț Caragea îl fixează mai bine pe autor în preajma podiumului care-i așteaptă încă și pe ceilalți candidați. Deocamdată zona aceasta e liniștită, iar criticul sâstisit ar putea scrie doar „cronica unor disperări”. Noi suntem, însă, extrem de siguri: lecturată atent, cartea aceasta minunată de poezie contemporană românească ne mântuie pe toți.

Mărturie asupra unui veac

Victor ȘTIR

Parafrazând o formulare cunoscută, se poate spune că o sută de teorii nu sunt atât de convingătoare cât o mărturie vie și în această postură se găsește cartea *Gledinarul care a îmbătrâ-*

nit odată cu istoria Iacobi Petreștilor de Dorin Arsinte, apărută recent la Editura „Mesagerul” din Bistrița.

Autorul a mai semnat cărțile „Pe urmele Sfântului Ierarh Pahomie de la Gledin”, cuprinzând însemnările de călătorie în Ucraina, la Lavra Pecerska de la Kiev unde s-a nevoit sfântul plecat din meleagurile bistrițene, și *Pelerin în Grădina Maicii*

Domnului, care aduce în text încărcătura emoțională a trăirilor semnatarului din timpul petrecut la Sfântul Munte. Spirit neliniștit, curios, autorul face proba unei schimbări de registru, de la meditația asupra problematicii apropiate religiei, la abordarea interviului ca mijloc de prezentare a vieții lui Iacobu Petreștilor, și, prin extensie, a vieții din Gledin, cu specificul ei în context temporal și spațial. Timpul care se desfășoară pe paginile cărții este aproape veacul pe care îl parcurge Iacobu Petreștilor, născut la 1921 și trăind cam tot ce știm, ca evenimente mari, despre secolul trecut și cel prezent din cărțile de istorie. Firește că, participarea gledinarului la cel de-al doilea război mondial este partea cea mai tensionată a cărții, în modul cum se raportează la ea povestitorul și cititorul. Încorporat în armata maghiară, Iacob a fost prins de ruși în Austria, ținut în lagăr în Ungaria, apoi trimis spre Rusia, însă, din fericire, trenul foarte necesar sovieticilor a fost reorientat cu trupe spre Germania, și, din lagărul de la Brașov, conjudețeanul nostru a ajuns acasă, inserându-se apoi în comunitatea natală. S-a căsătorit, a avut o fiică, a muncit mult pentru a-și realiza gospodăria cu cele trebuitoare și trăiește bucurându-i și pe alții cu ceea ce a învățat în timpul vieții, echilibrate, în armonie cu semenii. Sunt demne de

cunoscut mărturiile despre război, despre colectivizare, despre perioada comunistă, asupra căreia are perspectiva dată de ceea ce a cunoscut la nivelul satului natal (cadru spațial), și nu numai, de asemenea, asupra zilelor pe care le trăim de 25 de ani încoace, despre care nu are o părere întru toate „strălucitoare”.

Din punctul de vedere al compoziției și stilului, cartea este și nu este un interviu în totalitate, mai degrabă o articulare sincronă a secvențelor narative ale autorului despre erou și viața din Gledin, cu tehnica blândeii incitări la relatare a interlocutorului, ce se dovedește povestitor pasionat pentru a arăta partea sa din adevărul lumii, cel pe care l-a trăit și îl trăiește, reprezentând perspectiva proprie, integral asumată.

Dinamicitatea stilului jurnalistice al lui Dorin Arsinte, pigmentat cu pasaje sentimentale de admirație pentru interlocutor și Gledinul drag, și veridicitatea confesiunii dau forța cărții, mărturie de aproape un veac.

Să mai adăugăm că volumul este o formă a jurnalistului Dorin Arsinte de a-și exprima iubirea pentru Gledin și oamenii săi, și că frumosul cuvânt prefațator aparține profesorului Dumitru Mureșan, și că, pentru savoarea povestirii în limbaj popular și pentru conținut, cartea trebuie citită în întregime.

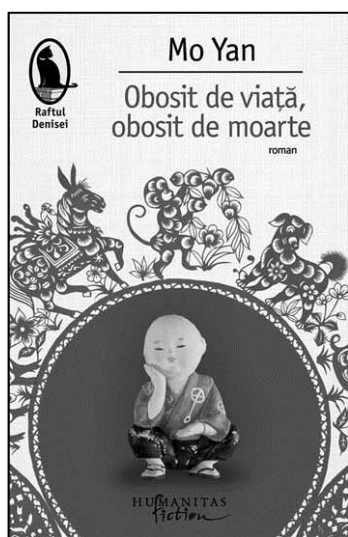

Shadow play IV

Măgarul, Taurul, Vierul și Câinele lui Mo Yan

Icu CRĂCIUN

Mărturisesc că înainte de a citi romanul *Obosit de viață, obosit de moarte* (ed. Humanitas, București, 2013) al chinezului Mo Yan, laureat al premiului Nobel pe anul 2012,

tradus de Dinu Luca, îmi imaginam societatea chineză conform filmelor vizionate în perioada comunistă și, să nu greșesc, mai știam că ocupă locul întâi în lume ca populație, este o țară cu sistem comunist, ceva despre Marele Zid, mătase, praf de pușcă, soldați din ceramică, Tibet, mandarin, confu-

cianism, Yoga, bascheți, stilouri, la ei semnul de doliu este albul (vădulele poartă crizanteme albe în păr), și cam atât; oricum, cu o viață socială total diferită în comparație cu cea europeană, ținând cont și de credința religioasă care desparte cele două civilizații; mă refer, în primul rând, la budismul lor, religia care acceptă după moarte transmigratia sau reîncarnarea sufletului omenesc în animale sau în alt trup uman.

Ei bine, am rămas surprins când am constatat că, fie că este vorba de viața urbană, dar mai cu seamă de viața rurală, ambele sunt similare cu cele

Cartea străină

trăite de noi, românii, în cei aproximativ 45 de ani de regim comunist. Și la ei colectivizarea a îndobitocit ființa umană din toate punctele de vedere, dar, în mod special, în felul de a gândi, de a discerne binele de rău. Neînscriserea în „colectivă” a atras măsuri drastice împotriva celor care au refuzat, ajungându-se

la suprimarea oponenților cu gospodărie individuală. Absurdul tragic se constată de pildă când un țăran (Li Renshun) a împachetat un pește sărat cu un ziar în care era reproducă fotografia președintelui Mao Zedung, lucru pentru care a primit 8 ani de pușcărie în celebra perioadă a Revoluției Culturale.

Îndoctrinarea viscerală a norodului atinge punctul culminant – pur și simplu frizează ridicolul! – în clipa când fiul, în fanatismul său, cu inima plină de ambiții revoluționare, își vopsește tatăl (Lan Lian) în roșu, din cap până-n picioare, pentru că el, părintele său, a refuzat să se înscrie în „colectivă”, fiind, după logica sa, „un adevărat obstacol în fața istoriei”, ajungând până acolo încât să se gândească la spânzurarea acestuia de ramura unui cais pentru a da un exemplu convingător consătenilor, încredințat că agresivitatea este de bun augur pentru mase, și, evident, pentru a fi văzut bine de eșalonul superior. Pentru a-și arăta adeziunea la preceptele comuniste, în excesul de zel al fiului, dornic de funcții înalte, acesta merge până acolo încât va scrie pe partea stângă a burții vierului (Ximen) lozinca: „Prădesc pentru revoluție”, iar pe cea dreaptă: „Poporului aduc beneficii” exact ca într-o gazetă comunistă; de asemenea, cu ocazia căsătoriei se făceau cadouri de nuntă tablouri înrămate pe marginea cărora se scria cu cerneală roșie: „Felicitări tinerilor care s-au unit în tovărășie revoluționară!” Bineînțeles că din ramă nu lipsea „bildul” tovarășului Mao și nici discursurile ipocrite menite să tâmpească ascultătorii naivi și stupizi; după nuntă, fostul mire va locui în căminul de bărbați, iar ex-mireasa în căminul de femei, rămânând o enigmă când și unde avea loc procrearea.

Țăranul chinez Lan Lian, pomenit mai la deal, este singurul din întreg ținutul Gaomi care refuză înscrierea în colectivă fiind nevoit

să-și lucreze doar noaptea tabla de pământ, care stă ca „un ghimpe reacționar”, singular, unic, și „care nu se opune colectivizării și nici comunei populare, doar că îi place să fie individual”, vorba sa de sătean căpos și neclintit: „Toate ciorile de pe lume sunt negre, de ce nu se poate să fie și una albă?” De aceea, la moartea președintelui Mao, când toată suflarea chineză plângea în hohote (ca la moartea lui Stalin în România populară), doar nesuferitul țaran individual Lan Lian și, ironie a sorții, neîndurătorul eunuc Xu Bao, jugănarul măgarilor, taurilor și vierilor, nu se manifestau în niciun fel.

Cei înstăriți, așa-zișii chiaburi, chiar dacă au intrat în colectivă, timp de 30 de ani au stat supravegheați, obligați să poarte tichii pentru a fi recunoscuți oriunde și oricând, de-abia începând cu anii '70 lucrurile s-au mai relaxat, nivelul de trai s-a îmbunătățit, acești foști moșieri, cândva dușmani ai țărănimii, vor avea voie să-și lepede tichiile, își vor recăpăta pământurile, fiind reconsiderați, în sfârșit, cetățeni cu drepturi depline, iar infrastructura Chinei se dezvoltă uluitor de rapid, șoselele care legau satele de capitalele de județ se largesc și se betonează cu câte opt benzi, împărțite în două sensuri. Tot acum, pe mulți apărători ai comunismului îi cuprind

remușcările (a se vedea cazul lui Yang al Șaptelea), doar Hong Taiyzue se va crampona toată viața de marea colectivizare a comunelor populare la care a participat și în care a crezut ca un fanatic. Dar, în timp ce în lume era apărută televiziunea, iar americanii ajunseseră pe Lună, în satul Ximen, unul dintre personaje (Jinlong) primește cadou de nuntă un radio ceea ce va stârni uimirea țăranilor, acestora nevenindu-le a crede că într-o cutie așa de mică s-a putut ascunde o femeie care să cânte atât de minunat.

Romanul, lucrat migălos de Mo Yan, are 732 pagini și prezintă realist, nedeformat, istoria chinezilor între anii 1950-2000, avându-l ca protagonist pe Ximen Nao, omul care trece prin cele patru cicluri de transmigrație, de la împușcarea sa, după ce se înfățișează înaintea regelui suprem, Yama, de pe lumea cealaltă, și acesta îl trimite înapoi, pe pământ, să se nască din nou: măgar, taur, vier și câine. Mo Yan, el însuși ajuns personaj, zugrăvește cu belșug de culoare nașterea, viața și hrana acestor dobitoace, iar ineditul cărții constă tocmai în transcrierea artistică a modului de a gândi al acestora, încât, după ce ai terminat-o, cu siguranță, vei judeca și trata altfel patrupedele întâlnite în viața reală.

Shadowy

Complexitatea arhivei rebreniene needitate

Niculae GHERAN

Greu de crezut că, odată cu diversificarea programelor televizate, autohtone sau preluate de departe, soarta cărții e pecetluită, că mai devreme sau mai târziu i se va cânta prohodul. N-am însă nicio îndoială că

dezvoltarea internetului și a telefonului mobil va ucide corespondența, cu întreaga ei istorie de la pana de gâscă la pix. Nu mă gândesc la capodoperele genului, în care epistola nu era decât un pretext literar de a satiriza o epocă, precum *Scrisorile persane* ale lui Montesquieu, sau de evoca-

de corespondența din vremuri apuse păstrată de la Blaise Pascal, Voltaire și Mozart sau de mai tardivele scrisori ale unor Gogol către Belinski, Delacroix, Van Gogh către fratele său, ale lui Jules Barbey d'Aureville, Arthur Rimbaud către prietenul său Demy, Richard Wagner către soție, Th. E. Lawrence, G. Bernanos și de mulți alți străluciți epistolieri, fără ale căror înscrisuri nu i-am fi înțeles îndeajuns, după cum și tabloul epocii lor ni s-ar fi părut mai puțin limpede.

Dintre toți se impune Voltaire, cu cele peste 18 000 de scrisori, datate între 1711 și 1778, ceea ce înseamnă că aproape în fiecare zi, vreme de 67 de ani, el s-a adresat cuiva. Și, să nu uităm, cifra exprimă numărul epistolelor recuperate în timp, știut fiind că, de regulă, potențialul fondului este mai mare.

La noi, doar Iorga rezistă postum la atari confruntări bibliografice, măcar în privința corespondenței primite: peste 100 000 de scrisori, clasate în 431 de tomuri la Biblioteca Academiei Române, dacă nu și prin cele 1359 de volume editate (însușind 165 656 pagini), bașca 25000 de articole, răspândite în peste 700 de publicații românești și străine, inventariate cu minuție de regretatul Barbu Theodorescu. Atât de mult îi interesează pe români valorificarea acestui tezaur încât, în patru decenii, abia s-au tipărit șase volume selective din corespondența amintită, acoperind, din 1972 până în prezent, perioada 1890-1921. Până la 1940, cale lungă!

Și asta în condițiile în care, de bine de rău, la fosta Editură Minerva a existat chiar o colecție de „Documente literare”, râvna unor cercetători tenace amintind tradiția moștenită de la înaintași uitați, precum Eudoxiu Hurmuzachi sau I. E. Torouțiu. Lor le datorăm apariția unei serii de prestigiu, cu zeci de volume

scrisori către REBREANU

A-B

Ediție de
NICULAE GHERAN
în colaborare cu
Emese Climeanu,
Rodica Lăzărescu,
Andrei Moldovan și
Lorena Popescu

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE

re lirică a vieții patriarhale, ca în faimoasele *Scrisori din moara mea* ale lui Alphonse Daudet. Nu excludem ca viitorul să înregistreze și alte pagini de literatură, măcar pe aceleași teme, de nu se vor ivi și alte motive. Poate o vor face în continuare ispravnicii noștri, care, odată ajunși la conducerea statului, se tot pun pe scris, lansând volum după volum. Când vor fi avut timp să le scrie, Dumnezeu știe, neavând scuza

Caietele Liviu Rebreanu

că ispita literaturizării marii tranziții i-ar fi scos din ringul puterii. Mai curând vor fi avut consilieri harnici, cu mâncărime la buricele degetelor.

Mă las însă furat de cotidian, depărtându-mă de rostul unui corpus de documente care, inevitabil, mă duce cu gândul la zilele fastuoase ale genului epistolar, amintindu-mi

extrem de importante, de la mai vechii I. Heliade-Rădulescu, George Barițiu și C. A. Rosetti, la mai contemporanii Camil Petrescu, Ion Barbu, Tudor Vianu sau G. Călinescu. Astăzi, apariția unor cărți de același gen capătă dimensiunea unui eveniment, de săvârșirea căruia se leagă mai totdeauna hobby-ul vreunui colecționar.

Și e păcat, deoarece, cu excepția documentelor oficiale – a căror importanță nu trebuie argumentată –, corespondența intimă a diverselor personalități ne oferă deliciul lecturii unice, asemănătoare cu parcurgerea unui roman palpitant, lăsând mereu întredeschisă ușa dintre realitatea unei vieți puțin știute și imaginea ștanțată din paginile manualelor de istorie.

De altminteri, indiscreția de a ne vâri nasul în scrisorile altora am avut-o dintotdeauna, poate și pentru că, pe lângă prilejul de a-i cunoaște mai bine, ne dă posibilitatea să ne îmbogățim propria experiență, confruntându-ne cu binele și răul semenilor noștri, mod de a ne evalua în final pe noi înșine. Nu degeaba în literatura universală multe opere notabile au pornit de la pretinse jurnale și maldăre de epistole ale unor necunoscuți. Când numele semnatărilor sunt reale, lectura paginilor devine și mai instructivă, suplinind lacunele vechilor învățături.

Citim cu plăcere scrisorile altora, după cum ezităm să revenim asupra propriei noastre corespondențe. Și poate nu tocmai degeaba: „Ce-a fost verde s-a uscat, ce-am iubit s-a scuturat!” Oricum, tinerețea își va păstra farmecul ei, chiar și când bătrânețea îi face pe mulți s-o ascundă de priviri indiscrete.

Pe vremuri, plecat prăfuit de la „Katanga” sau „Podgoria” –, unde mai toți confrății cotizau la achitarea notei de plată, în așteptarea lozului câștigător –, reveneam blajin cu Cezar Baltag la casa noastră din strada Stejarului 34, pălăvrăgind pe drum câte-n lună și în stele. La etajul 10, ne despărțea numai un zid, avându-1 deasupra doar pe Dumnezeu, iar eu, suplimentar, imaginea cimitirului Izvor, cu o puzderie de candelă, răsfrângerea cerului înstelat (ulterior Cezar s-a mutat în același cartier, Balta Albă, obținând un apartament mai încăpător). După

ce mai sporovăiam puțin în fața ușilor învecinate, încercam să-mi înșel nesomnul citind, spre neliniștea soției – „a dintâi”, cum spune conu’ Leonida –, care nu înceta să se plângă surorii mele:

– Vine băut și s-apucă să-1 citească pe Lenin.

Într-adevăr. Mă așezam peste timp și citeam. Tocmai apăruseră volumele de corespondență ale marelui bolșevic și mă uitam năucit cum, în aceeași zi, putea ordona comitetului revoluționar din Petersburg să împuște primii zece speculanți din oraș – pe loc, fără niciun fel de judecată –, pentru ca apoi, într-o altă scrisoare, să-și exprime indignarea că Gorki vagabondează prin oraș, căutându-și un rost. De unde dracu’ atâta bestialitate și candoare, exprimate fățiș concomitent?

Vremuri sângeroase, îngropate, să sperăm, definitiv în istorie. Astăzi nimeni nu mai execută pe nimeni. Oamenii își pun singuri capăt zilelor din disperare, iar ziarele și televiziunea au grija de a ne oferi amănunte. Cât îi privește pe urmașii lui Gorki, ei continuă să vagabondeze cu grija zilei de ieri și de azi, amintindu-ne adesea vorba lui Creangă: „Mai bine era când era mai rău!”

Pofta de-a citi scrisori și, implicit, de a evada dintr-un mediu nu totdeauna plăcut mi-a fost satisfăcută când am intrat în labirintul bibliotecii Academiei Române, încă de pe vremea când corespondența nu era clasată. Răposatul Barbu Theodorescu, exegetul numărul unu al operei lui Nicolae Iorga, îmi spusese de existența unui registru-inventar, cu rost contabil, nicidecum bibliografic. Când i l-am cerut lui Gabriel Ștrempel, a sărit ca ars, refuzându-mi solicitarea.

– Cine ți-a zis c-ar exista așa ceva?

Nu i-am răspuns, dar l-am asigurat că, în caz de refuz, mai curând își va vedea ceafa decât *Catalogul manuscriselor românești*, al cărui prim volum tocmai mi-1 încredințase spre editare. (Asta cu trei decenii în urmă.)

– Nicule, am să-ți dau ce-mi ceri, dar gândește-te bine ce-ți trebuie. Ți-l dau o singură dată. Inventarul a ajuns ferfeniță, încă din clipa când l-am preluat. Îl vezi, notezi ce ai nevoie, fugi și uită să mai spui cuiva.

Când m-am pomenit cu hrisoavele în care, la prima luare de contact, zărisem vreo 200 000 de numere curente, l-am chemat pe bunul meu prieten Nicolae Coban să mă ajute, cu înțelegerea de a fișa împreună corespondența emisă și primită de Rebreanu, iar pentru el, tot ce-i pofteste sufletul. Zis și făcut, operație soldată, în cazul meu, cu peste 3000 de fișe, toate cu mențiunea semnatarului, locului, datei și numărului de inventar al fiecărei epistole, pentru a-i putea da de urmă.

Ridicând năvodul, nu ne venea să credem. Înșir în cele ce urmează doar o parte dintre confrății romancierului aflați în epistolarul său: Ion Agârbiceanu, Tudor Arghezi, George Bacovia, Lucian Blaga, I. Al. Brătescu-Voinești, Mateiu Caragiale, Mihail Dragomirescu, Mircea Eliade, Gala Galaction, Emil Gârleanu, Octavian Goga, G. Ibrăileanu, Eugen Ionescu, Nicolae Iorga, Emil Isac, Panait Istrati, E. Lovinescu, Alexandru Macedonski, Adrian Maniu, Ion Minulescu, Corneliu Moldovanu, Dimitrie Nanu, Hortensia Papadat-Bengescu, Camil Petrescu, Sextil Pușcariu, Mihail Sadoveanu, Ion Marin Sadoveanu, Ioan Slavici, C. Rădulescu-Motru, Radu Rosetti; dintre muzicieni: George Enescu, Stan Golestan, Ionel Perlea; dintre oamenii politici: Carol al II-lea, Armand Călinescu, Petru Groza, Iuliu Maniu ș.a.

De la Constantin Nottara la Maria Tănase, descoperim în corespondență pe mai toți interpreții vestiți ai artei teatrale și muzicale române, epistolarul oferind o panoramă a culiselor literaturii române din prima jumătate a veacului 20, mobilurile și ecurile intime ale diferitelor evenimente, raporturile reale dintre confrăți, condițiile lor de viață, fără a căror cunoaștere istoria culturii și-ar pierde din culoare. Pe scurt: un ocean documentar, întins peste nivelul așteptărilor mele de atunci. El se datora locului avut de Rebreanu în viața literară, nu doar ca ilustru romancier, ci și ca președinte al Societății Scriitorilor Români – ales în repetate rânduri (începând din 1925) – după ce, în prealabil, fusese secretar al obștii (1914) – sub președinția lui G. Diamandy, care, cum se va vedea, l-a și exclus din rândurile membrilor –, ori vicepreședinte (1923), pe lângă Mihail

Sadoveanu. Funcțiile publice se înmulțesc odată cu numirea sa ca director general al teatrelor – în 1929, pe timpul guvernării lui Iuliu Maniu –, directorat reluat apoi între 1941-1944, la insistența generalului Radu Rosetti, ministrul Educației, și a mareșalului Ion Antonescu, după înăbușirea rebeliunii legionare. Corespondența personală cu lumea creatorilor s-a extins și când autorul lui *Ion* se afla la conducerea Direcției Educației Poporului, instituție creată de Iuliu Maniu, în 1930, pe lângă Ministerul Muncii și Ocrotirilor Sociale, funcție din care Rebreanu a demisionat, după un an, chiar pe vremea guvernării național-țărăniște, din cauza atacurilor concentrate ale lui Nichifor Crainic, mentorul revistei „Gândirea”, și Pamfil Șeicaru, directorul ziarului „Curentul”. Cauza reală? Racilă veche: cereri multe și bani puțini acordați în buget culturii și artei. Scrisori sunt adresate și directorului de publicații, precum „Scena” (1910-1911, 1914, săptămânal condus împreună cu M. Sorbul), „Mișcarea literară” (1924-1925, girată împreună cu Alexandru Dominic), „Gazeta literară” (1929), „România literară” (1932-1934) și „Viața” (1941-1944). Să nu omitem și calitatea sa de vicepreședinte al Societății de Radio, instituție cu care colaborează începând din anul 1933.

În prezent – am mai spus-o –, greutatea nu constă în a reproduce documentele în cauză, ci în a le integra în conexiunea lor istorică, coroborarea actelor fiind obligatorie pentru stabilirea stărilor de fapt. Altminteri, este ca și cum ai trage cu urechea la spusele unora din tramvai și a le răspândi mai departe, fără a le fi verificat temeinicia.

Pe vremea când cititorii Bibliotecii Academiei Române nu beneficiau de mijloace tehnice de reproducere a documentelor – nici vorbă de xerox, fotografiere sau dactilografii, din pricini de securitate –, am fost nevoiți să copiem cu mâna mii de pagini. Din imensa arhivă a scriitorului, am selectat circa 2000 de misive, pe care ne-am apucat să le transcriem precum în chiliile mănăstirești de odinioară. Cum era de așteptat, personal m-am repezit la depozitul epistolar oferit de maeștrii consacrați ai literaturii noastre,

precum Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Camil Petrescu, Mihail Sadoveanu, Ionel și Păstorel Teodoreanu, alături de mulți alți scriitori din primul raft al patrimoniului național, iar pentru celelalte am apelat la prietenul Nicolae Coban, amintit mai sus. Poetul, basarabean la origine, fusese exclus din serviciu, deoarece în timpul războiului lucrase la Ministerul Propagandei, iar la eliberarea Basarabiei tipărise o plachetă de versuri, *Acasă*, omagiind istoria. Între alte expediente, copia și acte la B.A.R. Pentru multe transcrieri de documente, necesare ediției critice Rebreanu, i-am oferit colaborarea, iar la publicarea lor i-am menționat contribuția – ca și Valeriei Dumitrescu și Nedeei Burcă –, pe pagina de titlu. La tipărirea corpusului de documente literare, îmi îndeplinesc o datorie de onoare, amintindu-i numele. În timpul vieții, l-am ajutat să publice două volume de versuri, facilitându-i intrarea în Fondul Literar, grație și ajutorului dat de profesorul Dumitru Micu, solicitat de mine să citească și să scrie favorabil despre creația poetului dinainte de 1944. La transcrierea scrisorilor către Liviu Rebreanu, Coban s-a folosit de versoul multor dactilograme cu poezii personale. Cum a murit de mult și nu știu ce s-a făcut cu arhiva lui, am să ofer aceste pagini lui Teodor Papuc din Chișinău, interesat în studierea operei sale.

Toate acestea mi-au revenit în minte după ce, cu mulți ani în urmă, Muzeul Județean Bistrița-Năsăud își înscrisese în planul de cercetare științifică valorificarea respectivei arhive de la Biblioteca Academiei Române, unde se află mai bine de 90% din tezaurul documentar al scriitorului născut pe meleaguri someșene, după ce, în prealabil, izbutiserăm să realizăm împreună apariția ultimelor cinci volume din seria de *Opere*, găsim o cale de colaborare cu Fundația Națională pentru Știință și Artă a Academiei Române, Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”, Fundația Națională pentru Civilizație Rurală „Niște Țărani”, iar, peste ani, cu Editura Academiei Române. Fără sprijinul concertat al acestor instituții, integrala Rebreanu rămânea neisprăvită. Ulterior,

autoritățile bistrițene au fost nevoite să-mi rezilieze contractul de muncă, supunându-se unei ordonanțe guvernamentale care, ca și în cazul altora, mă obliga să aleg între funcția de angajat permanent al Muzeului și aceea de pensionar. Nu conta că din proprie inițiativă demisionasem din funcția de director al Editurii Institutului Cultural Român, pentru un post de muzeograf, prost remunerat, dar mai apropiat de năzuințele mele. Mai târziu, mi-au cerut iarăși colaborarea, promițându-mi sprijinul logistic al câtorva tineri dispuși să se califice în ingrata profesie de editare a vechilor texte. Din păcate, după șase luni, activitatea de valorificare a uriașei arhive a fost iarăși întreruptă, din cauza unor vicii administrative. Pozitiv rămâne faptul că într-un scurt interval s-au întocmit două culegeri de texte (corespondența soților Rebreanu și un prim tom cu epistole adresate romancierului), precum și un altul din ciclul „Rebreanu – Opera magna”, care, în 10 volume, își propunea să reia scrierile în prezentarea autorului lor, însoțite de un amplu aparat documentar. Fără a fi remunerat, colectivul redacțional și-a continuat activitatea, „pentru a patriei cinstire”, în căutarea unei instituții din țară sub auspiciile căreia să-și concretizeze strădaniile. (Potrivit ar fi Centrul Cultural Liviu Rebreanu din Aiud, care, ani de-a rândul, a găzduit un colocviu național consacrat romancierului.) Deocamdată, Editura Academiei, prin directorul general D. R. Popescu, s-a oferit să publice noi lucrări, între care corpusul scrisorilor adresate lui Rebreanu ocupă un loc de frunte. Demult, de comun acord, conveniserăm să despărțim corespondența de familie de restul epistolarului, astfel încât, încă din anul 2008, s-a tipărit un prim volum, *Neamul Rebrenilor către Liviu*, sub semnătura lui Ilderim Rebreanu, cu 354 de misive.

Complexitatea arhivei needitate ne-a determinat să împărțim materia în patru tomuri, fiecare cu circa 500 de scrisori. Pentru a evita arbitrarul oricărei selecții, ne-am înțeles să prezentăm întregul fond epistolar, inclusiv documentele de interes minor, păstrate de scriitor în arhiva sa (de exemplu, scrisoarea unui admirator sau admiratoare

care îi solicită un autograf). Pentru o consultare facilă, epistolele reproduse în integralitatea lor au fost grupate la începutul lucrării, în ordinea alfabetică a expeditorilor și, în cadrul fiecărui expeditor, în ordine cronologică, iar cele de interes secundar într-o Addenda. Din parcimonie, în cazul acestora am redus spațiul de imprimare, furnizând doar elementele bibliografice esențiale: numele expeditorului, calitatea, localitatea și data emiterii, rezumatul, cota clasificării B.A.R. și numărul de inventar. (Informația se tipărește cu un corp de literă mai mic decât beneficiază documentele reproduse integral.)

Precizăm că scrisorile redactate în limbi străine au fost tălmăcite și reproduse în limba română.

Întregul text a fost listat de prof. Emese Cîmpean, care a avut în supravegherea sa coordonarea fondului de traduceri, cele de limbă maghiară aparținându-i. Alegerea textelor și adnotarea lor aparțin coordonatorului, secondat de Andrei Moldovan, pregătit pentru

redactarea volumelor următoare. El a asigurat și alcătuirea aparatului de indici, care i-a îngăduit plasarea corectă a notelor onomastice, în funcție de prima lor apariție.

Ca un corolar al întregii activități depuse la redactarea primului tom, se înscrie aportul doamnelor Lorența Popescu – bibliograf în cadrul serviciului de manuscrise al Bibliotecii Academiei Române –, care a asigurat colanționarea textelor printate cu originalele documentelor aflate în arhivă – și Rodica Lăzărescu, solicitată pe parcursul procesului redacțional să asigure o lectură integrală și de control încrucișat al datelor din aparatul critic, așa cum a colaborat și după repaginarea volumului *Intime*.

În final, aducem mulțumirile noastre domnilor Gabriel Ștrempel, membru de onoare al Academiei Române, și acad. Alexandru Zub, pentru aprecierile formulate în recomandările lor de editare. În egală măsură, mulțumirile noastre le adresăm și acad. D. R. Popescu pentru întreaga lui sollicitudine.

(Textul semnat de Dl. Niculae Gheran face parte din *Cuvînt înainte* la volumul *Scrisori către Rebreanu, A-B*, Ed. Academiei, 2014)

Stealing the shadow

María Ángeles Pérez LÓPEZ

Este născută în 1967 la Valladolid. Poetă și profesor conferențiar de Literatură hispano-americană la Universitatea din Salamanca. A publicat volumele de poezie: *Tratat despre geografia dezastrului* (1997), *Unica materie* (1998), *Carnalitatea frigului* (2000), *Absența* (2004) și plachetele: *Îngerul mâniei* (1999) și *Pasiune verticală* (2007). Cea mai recentă carte de poeme este *Veșmânt și pumnal* (2012). Opera sa a fost inclusă în diverse antologii: *Cartea extazului* (2005), *Caz rezervat* (Caracas, 2007) și *A doua mutare* (Mexic, 2012).

Poeziile sale au fost traduse în mai multe limbi (engleză, franceză, italiană, neerlandeză și armeană). A făcut parte din mai multe jurii care au decernat premii literare, printre care și Premiul Regina Sofía de Poezie Iberoamericana (2005, 2009) și Premiul Miguel de Cervantes (2007). (Melania STANCU și Viorica PATEA)

Yo también he visto a la cafetera, autónoma, temblar,

pero sé que no tiene vida propia
aunque a veces suspire desde el fondo del
agua
cuando hierve.

Igual que otros objetos casi útiles,
proporcionados al esfuerzo de alcanzarlos
para habitar estantes
y ocupar la añoranza de lo reconocible
cuando ando viajando de la casa al trabajo
o a México o Colombia,
por ejemplo.

O igual que otros objetos tan felices
en su acertada inclusión en los manuales,
coherentes, parecidos a sí mismos.
Artefactos para el orden,
sencillos y sensatos, impecables

pero que no,
que apenas dicen nada

Și eu am văzut cafetiera, tremurând, de una singură

cu toate că știu ca nu are viață proprie,
chiar dacă uneori suspină din străfundul apei
când fierbe.

La fel ca alte obiecte aproape utile
menite cu efort să fie atinse
pentru a sta pe rafturi
și a ocupa nostalgia
familiarității
când plec în
călătorie, de acasă la serviciu,
ori în Mexic sau Columbia,
de exemplu.

Sau la fel ca alte obiecte atât de fericite,
care au fost pe drept incluse în manuale,
coerente, asemănătoare sieși.
Artefacte ale ordinii
simple și cuminti, impecabile

dar care nu,
care aproape că nu spun nimic,

Echivalențe lirice

que es falso que tengan alma propia
que son supercherías de mi cuenta
de mi cuenta y mi riesgo
si los oigo temblar o suspirar
en la espuma azulada del agua cuando hierve.

(de *La sola materia*, 1998)

Cómo volver a escribir sobre lo mismo

si todas las palabras que articulo
desde el alveolo azul de los quebrantos
están viejas, podridas, polvorientas,
se anudan a su propio pañuelo enmohecido
y se ocultan, oscuras e imposibles,
llagadas por el tiempo de la herida,
desde entonces tan torpes, imperfectas.

Porque busco otra cosa y no la encuentro,
un verbo luminoso para quemar la tarde,
que de pronto sea todo insensato amarillo,
que venga nuestra gente en la luz incendiada,
en la espita feliz de todas las burbujas
subiendo como locas, divertidas,
a respirar septiembre que es un nombre
insensible
y no sabe que guarda el hueco de la pérdida,
que venga nuestra gente y que se quede
a merendar un sol como un relámpago
duradero, eso sí,
que sea duradero.

Sobre todo que sea duradero.

(de *Carnalidad del frío*, 2000)

Reclamo demorarme en cada gesto,

la lentitud feliz en las dos piernas
si tengo todo el sol sobre la nuca
y el tacto es una forma nutritiva
y exacta de sentir sobre la sangre
el viaje subterráneo de la dicha.

Reclamo malgastar cada minuto
en mover lentamente los dos pies

și e greșit că au suflet
sunt șiretlicuri de-ale mele
născocite de mine
când le ascult tremurând sau suspinând
în spuma albăstruie a apei care fierbe.

(din *Unica materie*, 1998)

Cum să scriu iar despre același lucru

când toate cuvintele pe care le pronunț
din alveola albastră a durerii
sunt vechi, putrezite, prăfuite,
se strâng în batista lor mucegăită
și se ascund, întunecate și imposibile,
vătămate de vremea suferinței,
încă de-atunci stângace, imperfecte.

Deoarece caut ceva și nu-l găsesc
un verb luminos cu care să aprind
după-amiaza,
pentru ca totul să fie dintr-o dată de-un galben
nebunesc
și să vină ai noștri în lumina incandescentă
în sursa fericită a tuturor a bulelor
care se ridică nebunește, amuzate,
să respire septembrie care este un nume
insensibil
și fără să știe că păstrează golul pierderii;
să vină ai noștri și să rămână,
să mănânce un soare ca un fulger,
trainic, asta da,
să fie trainic.

Să fie mai ales trainic.

(din *Carnalitatea frigului*, 2000)

Cer să zăbovesc la fiecare gest,

încetineală bucuroasă a mădulelor
când soarele îmi încălzește ceafa,
atingerea este o formă de hrană
felul precis de-a simți în sânge
călătoria subterană a fericirii.

Cer să irosesc fiecare clipă
mișcând încet picioarele

si el sol viene a incendiarme por las tardes
y el tiempo de la prisa es secundario,
si un momento viene en su eternidad,
su condición perenne y sin derrota.

Reclamo la imposible permanencia
de un brazo sobre el aire del verano,
el giro de una mano que se aleja
del cuerpo y se mantiene sin caer
hasta negar rotunda algunas normas
y leyes legisladas en invierno
como la de los cuerpos abatidos
contra el suelo, en el tiempo de la muerte.

Reclamo la bellísima ocasión
de estar al borde mismo de la tarde
en esta permanencia, en la fijeza
de la luz recortada contra el cuerpo
translúcido y tan lejos de su ruina.

Reclamo este minuto sin orillas.
A sabiendas de todo lo reclamo.

(de *Carnalidad del frío*, 2000)

La boca, ese animal sobre la cara

que duerme acomodado de pereza,
la lengua, una flor muerta, una hoja muerta
que quedó sepultada bajo el musgo
y olvida su tersura y su color,
la entraña en que el lenguaje nos posee
y sangra su placenta malherida
por el empeño en ser no imperceptible,
no torpe, no entregado a los silencios,
no estupefacto siempre en cada letra,
no acariciando lento el tenedor
para buscar despacio el asidero
con que emprender el viaje de retorno.
La boca como vientre penetrado
que esconde sobre sí las aflicciones,
su larga parentela de sonidos
que no saben decirle no a la muerte,
los dientes, sus alveolos ablandados
alimentando el don de la torpeza,
y el cielo de la boca, el paladar
para sentir la dura deglución
en que amargan de pronto los duraznos
si quedaron los nombres sin decir

când soarele mă aprinde după-amiaza
și graba devine derizorie,
când clipa aduce veșnicia sa,
condiția sa perenă și neînfrântă.

Cer imposibila permanență
a brațului în aerul verii,
rotirea mâinii care se îndepărtează
de trup și se menține fără să cadă
până-nvinge ferm unele reguli
și legi dictate de iarnă
precum cele ale trupurilor doborâte
la pământ, în vremea morții.

Cer minunata ocazie
de-a sta pe malul după-amiezii
în această permanență, în nemișcarea
luminii decupate din trupul translucid
și atât de îndepărtat de năruirea sa.

Cer această clipă nețărmută.
știind toate acestea, o cer.

(din *Carnalitatea frigului*, 2000)

Gura, animalul de pe chip

care doarme confortabil și leneș,
limba, o floare moartă, o frunză moartă
care a rămas îngropată sub licheni
și care-și uită strălucirea și culoarea,
măruntaiele în care limbajul ne posedă
și sângerează placenta-i rănită
de încercarea de-a nu fi imperceptibil,
stângaci, deprins cu tăcerea,
stupefiat mereu la fiecare literă,
mângâind alene furculița
pentru a căuta încet pretextul
ca să pornească pe drumul de-ntoarcere.
Gura ca un pântec pătruns
care ascunde în sine durerile,
marea înrudire de sunete
care nu știu să spună nu morții,
dinții, alveolele moi
alimentând neîndemânarea,
și cerul gurii, paladarul
ca să simtă înghițitura grea
când dintr-o dată fructele devin amare
dacă numele au rămas nespuse

y vino su recuerdo del despojo.
La boca, ese animal sobre la cara.

(de *La ausente*, 2004)

La mujer es un bello, implacable animal

que se pinta con nieve el corazón.
Una osezna que hiberna largamente
pero pare a sus crías en el frío,
un animal feroz, sobrepasado
por su propia pasión, temperatura
que derrite la escarcha y los desaires.
Mientras el oso duerme, merodea,
mastica con desgana los recuerdos
y rebaja su tasa metabólica,
ella desgasta el tiempo del glaciar
como hielo que vive su tormenta,
su estallido feliz, cristalográfico
que le devuelve el modo más flexible
y líquido, también nombrado amor
o arroyo que le corre por las patas
y hace bajar al hijo, a los oseznos
hasta el suelo en que habrán de levantarse.
Entonces toma nieve y se calienta
el corazón blanquísimo y ardiendo
en su aterida cueva silenciosa.
A nada temerá, con sus dos manos
arranca sus criaturas, sus pesares,
baja vida caliente de sus ingles, mine is greater
de sus huesos inmensos y esponjosos
que se abren con dolor mientras hiberna.
Las lágrimas de esfuerzo y de alegría
pintan de sal su pelo entumecido
y al caer sobre el hielo lo disuelven.
Con el perfecto blanco sobre blanco,
la floración arisca del invierno
reverdece al igual que la mujer.

(de *Atavío y puñal*, 2012)

când te cuprinde amintirea devorării lor.
Gura, animalul de pe chip.

(din *Absentă*, 2004)

Femeia este un animal frumos și implacabil

care își colorează inima cu zăpadă.
Un pui de ursoaică care hibernează îndelung
dar care-și naște puii în frig,
un animal feroce, depășit
de propria sa pasiune, temperatura
care topește chiciura și jignirile.
În timp ce ursul doarme, ea dă târcoale,
mestecă fără chef amintirile
își reduce ritmul metabolismului,
irosește timpul ghețatului,
precum gheața care își trăiește furtuna,
explozia fericită, cristalografică
care îi redă starea cea mai flexibilă
și lichidă, numită și dragoste
sau pârlul care curge printre picioare
și face să coboare fiul, puii de urs,
până la pământ de unde trebuie să se înalțe.
Atunci mănâncă zăpadă și-și încălzește
inima albă și fierbinte
în bârlogul său tăcut și-nfricoșător.
De nimic nu se va teme, dintr-odată
își smulge puii, durerea,
viața puțină a pântecului cald,
a oaselor sale mari și poroase,
care se-ntind cu durere când hibernează.
Lacrimile sale de trudă și de fericire
acoperă cu sare blana sa amorțită
și cad pe gheață topind-o.
Cu imaculatul alb pe alb,
înflorirea aprigă a iernii
reînvie asemeni femeii.

(din *Veșmânt și pumnal*, 2012)

În românește de **Melania STANCU** și **Viorica PATEA**

Andrés CATALÁN

Andrés Catalán (Salamanca, 1983) locuiește în Madrid. Este licențiat în Filologie Hispanică al Universității din Salamanca, unde pregătește teza de doctorat despre relația între pictură și poezie în Generația de la '27. Este autorul cărților *Compoziții spațiale* (*Composiciones de lugar*) Premiul Félix Grande, 2010), *Menținerea lanțului frigului* (*Mantener la cadena de frío*, în colaborare cu Ben Clark, Pre-textos, Premio RNE, 2012) și *Acum beau numai ceai* / *Ahora solo bebo té* (Pre-textos, Premiul Emilio Prados, 2014). Colaborează cu recenzii, articole și traduceri în diferite publicații periodice precum *Cuadernos Hispanoamericanos*, *Litoral*, *Clarín*, *Nayagua* sau *El Cuaderno*. A tradus diverse volume de poezii ale poezilor americani Robert Hass, Philip Levine, James Merrill, Stephen Dunn și Robert Pinsky. (Melania STANCU și Viorica PATEA)

Los retratos exigen estar quietos

Para poder nombrarte he de estar quieto:
que en torno todo siga pero nada se mueva
en esta habitación.
Que el cortacésped
avance en el jardín, que una radio se encienda,
que se entornen las puertas y los insectos
salgan
en busca de las lámparas pero tú te detengas,
que los dos detengamos un momento las cosas
a pesar de las cosas.
Que el mundo gire aún,
que la vecina grite la cena está ya lista,
que la vida prosiga, torpe, infiel, que los años
golpeen en los cristales pero nada supongan.

Que nada me interrumpa, que no importe ese
ruido.
Un retrato es un gesto que dócil se nos une,
la detenida mano que al mismo tiempo otorga
la salvación del darse y su condena.

Portretele cer să stea locului

Ca să pot să te numesc trebuie să stau locului:
nimic în jurul meu să nu se miște
în această cameră.
Mașina de tăiat iarbă
să-nainteze în grădină, radioul să pornească,
să se deschidă larg ușile și insectele să iasă
în căutarea luminii, însă tu oprește-te,
amândoi să oprim o clipă lucrurile
în ciuda lor.
Lumea să se mai învârtă,
Vecina să strige masa este gata,
Viața să continue, stângace, necredincioasă,
anii
să bată în geamuri, fără să însemne nimic.

Nimic să nu mă întrerupă, acest zgomot să nu
aibă importanță.
Un portret este un gest cuminte care ne
unește,
mâna nemișcată care conferă
salvarea de-a se dăruie cât și pedeapsa sa.

Paul Wittgenstein intenta pelar una naranja

Esta música lleva mucha muerte dentro y una mano. En alguna estancia, piensa, prosigue su canción la que le falta. Invierno de Nueva York: todo está lejos

– amplísimos pabellones de la ciudad de
Viena –
y el paisaje aún existe porque le pone empeño,
salvación o condena de a quien las notas
dictan
no solo una existencia, un argumento

discretamente en marcha, sino cuartos,
pasillos,
una serie de casas cuya musculatura
se despierta distinta – ahora blanca, ahora
negra –
con cada movimiento. La música es memoria,

y es deseo: el color que cambia en la naranja,
el único cuchillo que insistió contra el peso
de la fruta, su terca capacidad de resistencia,
el descartado brillo que en el mantel reposa

certificando el hecho de que cada distancia
supone una avaricia, una promesa
que no aclara de qué
lado de la intemperie caerá su cumplimiento.

Qué bellas perspectivas

Poseer una cosa es a su vez perderla.
Elegir un motivo; desafiar un cuarto;
fingir que hay un espacio; arruinar un paisaje.

Si estrechas la verdad entre líneas de fuga
las ventanas del fondo disfrazarán el prado
que se extiende sin nombre bajo la trayectoria

de una abstracción de pájaros. Será
la mansedumbre de la composición emblema
de aquello que pretendes y eso es todo:

nada se salva entonces aunque cierres el puño,
aunque plantes banderas y alrededor reclames
segundos territorios. Nada servirá entonces

Paul Wittgenstein¹ încearcă să cojească o portocală

Muzica aceasta are moartea înlăuntru său și o mână. Într-o cameră, el gândește, continuă cântecul care-i lipsește. Iarna în New York: totul este depărtare

– marile pavilioanele de la Viena –
și peisajul încă mai există pentru că se
încăpățânează,
salvare sau pedeapsă pentru acela căruia
notele îi dictează
nu numai o existență, o acțiune

ce se desfășoară discret, ci camere, coridoare,
un rând de case a căror musculatură
se trezește mereu alta – câteodată albă,
câteodată neagră –
la fiecare mișcare. Muzica este amintire,

și dorință: portocala care-și schimbă culoarea,
singurul cuțit care a înfrânt
greutatea fructului, încăpățânată sa rezistență,
splendoarea nesocotită care se odihnește pe
fața de masă

dovedind că orice distanță
înseamnă lăcomie, făgăduiala
care nu dezvăluie de ce
parte a furtunii se va împlini.

Ce perspective frumoase

A avea un lucru înseamnă a-l pierde în același
timp.

A alege un motiv; a înfrunta o cameră;
A pretinde că există un spațiu; a distruge peisajul.

Dacă restrângi adevărul între liniile de fugă
ferestrele din spate vor ascunde pajiștea
care se întinde fără nume sub traiectoria

noțiunii de pasăre. Blândețea
compoziției va fi emblema
a ceea ce dorești și asta-i tot:

nimic nu se va salva chiar dacă strângi pumnii,
chiar dacă înfigi steaguri și revendici teritorii noi

– por mucho que repliques – para algo
que no sea esperar, mirar, decir adiós
y basta.

**No por hacerlo mal se ha roto el campo
(A propósito de los amarillos de Van Gogh)**

*y sobre el caballete la esperanza
de recobrar lo bello del paisaje.*
Aníbal Núñez

Durante años las cosas fueron amarillas:
el delicado vientre de los pájaros, el interior
de los melocotones, el viento
sobre el tragal como una especie
distinta de silencio, la piel accidentada
de los limones, el resplandor
que envuelve a una mujer bañándose,
el espejo, lo que el espejo
te hace elegir de tu propio rostro; el clima
y la belleza.

**

Amarillo: del latín *amarellus*,
de *amarus*, amargo,
– locura, melancolía, la piel
de pergamino del enfermo –, pero usado
primero para designar un cierto tono
de verde gastado por el uso: el de ese mismo
tragal donde después la sangre empañará la
tierra
bajo la indiferente, dorada pose de la espiga.

**

Al menos deberán ser verdaderos los colores.
Descartes

Porque no aclara siempre
la luz, no se comporta el lienzo
como la ropa húmeda tendida en la terraza
que cuánto más la lavas
y cuánto más la tiendes
el sol se encarga más – aunque igual
se ocupe de su ciclo, indiferente, aunque
no tenga ya querencias con el suelo –

în jur. Atunci nimic nu va fi de folos

– oricât de mult ai răspunde – la ceva
care nu să fie așteptare, privire, adio
și asta-i tot.

**Nu pierde câmpul, fiindcă nu a fost pictat bine
(Apropo de galbenul lui Van Gogh)**

*pe șevalet speranța
redobândirii frumuseții peisajului*
Aníbal Núñez²

Mulți ani lucrurile au fost galbene:
pânțelele delicat al păsărilor, miezul
caiselor, vântul
peste lanul de grâu ca un alt
fel de tăcere, coaja accidentată
a lămâilor, strălucirea
care învâluie o femeie care se scaldă,
oglină, sau ceea ce
oglină alege din propriul tău chip; vremea
și frumusețea.

**

Galben: din latină, *amarellus*,
de la *amarus*, amar,
– nebunia, melancolia, pielea
de pergament a bolnavului –, folosit
mai întâi pentru a desemna o anumită nuanță
de verde șters de atâta folosință: al aceluiași
lan de grâu unde mai târziu sângele va îmbiba
pământul
sub postura indiferentă și aurită a spicelor.

**

Măcar culorile ar trebui să fie adevărate
Descartes

Pentru că lumina
nu strălucește mereu,
pânza nu se comportă ca
rufe ude întinse pe terasă
care cu cât le speli mai mult,
cu atât le întinzi mai mult,
cu atât soarele își ia sarcina
să facă albul să plutească

de hacer flotar lo blanco. Sé que habrá
alguna fórmula simple para – sin un gran
trasiego de expresiones –
hacerle comprender a la pareja
de parlanchines visitantes del museo
que del color de las cosas no sabía Descartes
más que ellos.

**

Desliza hasta este lado una bombilla, abre
tal vez una ventana, revienta una abertura
en la persiana. Nada sirve, si acaso
devuelve más penumbra; como ese
contraluz prodigioso que al revelarlo, luego
– sorpresa de analógico fotógrafo –
se reduce a un perfil y a un resplandor, sin
rastror
de ámbar terso o algo que se parezca: triste
impulso de conservar que impide
que puedas despedirte de lo que
contemplabas.

**

Durante años las cosas fueron amarillas pero
ya no. La memoria equivale
casi siempre a la química – diminuta
y constante – que nos recuerda siempre
que lo que podemos ver y lo que no
conspiran
de forma parecida en contra nuestra.

**

Por aclarar, por agregar un ápice
de blanco a la paleta se ha logrado
que el tiempo se inmiscuya a pesar de la
mínima
región donde sucede la reacción que describe
este último número de *Analytical Chemistry*.

Me recuerda a lo que Milosz dice en un
poema:

*Menguan los ríos, menguan las ciudades.
Jardines hermosos
muestran lo que antes no veíamos, hojas
lisiadas y polvo.*

– chiar dacă, neclintit și indiferent,
nu va mai tânji după pământ –.
Știu că va exista
o formulă simplă – dincolo de
zarva expresiilor –
pentru ca perechea de vizitatori vorbăreți din
muzeu

să înțeleagă că Descartes
nu știa mai mult
decât ei despre culoarea lucrurilor.

**

Adu încoace o lampă, eventual deschide
o fereastră, fă o gaură
în oblon. Degeaba o faci, poate chiar
mărește mai mult penumbra; ca această
contralumină uimitoare care odată revelată,
– spre surpriza fotografului analog –
devine un profil și o strălucire, fără urme
netede de chihlimbar sau ceva asemănător: un
impuls

trist de conservare care nu te lasă
să te desparți de ceea ce contemplai.

**

Mulți ani lucrurile au fost galbene dar
acum nu mai sunt. Memoria se aseamănă
aproape mereu cu chimia – puțină
și constantă – ne aduce aminte mereu
că ceea ce putem vedea și ceea ce nu putem
conspira
în același fel împotriva noastră.

**

Pentru a lumina, pentru a adăuga un colț de
alb pe paletă, timpul
s-a implicat în ciuda regiunii
infime unde are loc reacția descrisă
în ultimul număr din *Analytical Chemistry*.

Îmi aduc aminte ce spune Milosz într-o
poezie:

*Se micșorează râurile, se micșorează orașele.
Grădinile frumoase
ne arată ceea ce nu vedeam înaintea, frunze
ciuntite și praful.*

**

En lengua de plantas, dice Girri, jardín
quiere decir lujo de material. Devienen
así pues los electrones, las moléculas
esquivas e insumisas en el lapso
que media entre el relieve y su cimiento
en algo parecido a un jardinero
que atiende más al juego de la lluvia
– de hoja en hoja en columpio – que a la
tarea de cuidar que el argumento
temporal no se note, que no cambie
la dosis de material en el color del campo.

**

Pe limba plantelor, zice Girri³, grădina
înseamnă splendoarea materiei. Astfel,
în pauza
care mijlocește între relief și bază,
electronii, moleculele evazive
și rebele devin
asemănătoare unui grădinar
care este mai sensibil la jocul ploii
– din frunză în frunză într-un leagăn – decât
la sarcina de a avea grijă ca trecerea
timpului să nu se observe, să nu schimbe
materialitatea din culoarea câmpului.

(Poezii din volumul *Ahora solo bebo té (Acum beau numai ceai)*, Pre-textos, 2014.)

În românește de **Melania STANCU** și **Viorica PATEA**

Note:

1. Paul Wittgenstein (1887-1961) fratele mai mare al filozofului Ludwig Wittgenstein, a fost un pianist austriac care a pierdut mâna dreaptă în primul război mondial, și a devenit faimos pentru că a inventat noi tehnici care includ combinații de pedală și mișcări de mână nemaifolosite înainte. De asemenea a interpretat multe concerte de pian pentru mâna stânga compuse special pentru el de către Benjamin Britten, Paul Hindemith, Alexandre Tansman, Serghei Prokofiev sau Richard Strauss.
2. 1944-1987, poet și pictor spaniol, originar din Salamanca.
3. Alberto Guirri (1919-1991), poet argentinian, născut în Buenos Aires.

Notă despre traducători:

Melania Stancu este lector de literatură spaniolă și hispanoamericană la Universitatea din București, cu o teză de doctorat despre proza de avangardă a lui Benjamín Jarnés.

Viorica Patea este profesoara de literatura engleză și americană la Universitatea din Salamanca. Este traducătoarea în spaniolă a lui Nicolae Steinhardt și Ana Blandiana.

De la mit la rațiune – originile filosofiei

Remus FOLTOS

În vasta sa lucrare „*Mythe et pensée chez les Grecs*”, Jean-Pierre Vernant elucidează câteva mistere ale *gândirii* și *mitului* din Grecia antică. Mai precis, Vernant surprinde exact condițiile trecerii de la o gândire mitizantă la o gândire pozitivă așa cum putem s-o înțelegem astăzi. Lucrarea sa are un demers recunoscut interpretativ al faptelor și documentelor istorice printr-o metodă psihologică pură. Asupra acestei metode avem de obiectat noi ceva din punctul de vedere al omului cinstit care poate spune la un moment dat: „cum este posibil să interpretăm cu mijloace psihologice moderne mentalitatea unui om atât de îndepărtat ca grecul antic mai ales că nu putem ști nimic exact despre cea ce era în mintea omului respectiv al acelor vremuri?” Vrem să precizăm că, deși Vernant aduce cu sine argumente dintre cele mai fermecătoare, ne menținem o anumită rezervă față de interpretările sale pe considerentul că textele păstrate din antichitate în primul rând sunt lacunare iar în al doilea rând nu se poate ști cu exactitate în ce fel au ajuns la noi, dacă nu cumva forma lor este modificată de-a lungul timpului. În fine, Vernant, aminteam, surprinde trecerea de la echivocul mitului la

„Filtrul” mitului

autorul, o fac milesienii cu ignorarea zeilor și aducerea în prim-plan a lui physis, sau Euclid cu „*Elementele*” sale, sau Solon cu impunerea legii egale pentru toți, sau Parmenide cu postularea unei lumi mai pure ce poate rămâne consistentă logic dincolo de contradicțiile lumii fizice. Să vedem cum se întâmplă toate acestea! Milesienii, în frunte cu Thales, sunt primii care renunță să mai vadă o

lume guvernată de zei și dau conceptului de physis întreaga gamă de prerogative privind gestionarea funcționării lumii în întregul ei. Întorcând spatele zeilor, ionienii renunță la explicațiile hilare ale mitului și optează pentru explicații raționale introducând pentru prima oară o concepție explicativă nouă, bazată pe observație și rațiune. Explicațiile prin forța supranaturală a zeilor sunt înlocuite cu explicațiile prin forța de sorginte fizică a Naturii (Physis). Vernant afirmă: „Milesienii caută, în spatele fluxului aparent al lucrurilor, principiile permanente din care rezidă un just echilibru al diverselor elemente din care e compus universul. Chiar dacă ei conservă din vechile mituri anumite teme fundamentale, cum ar fi aceea a unei stări primordiale de indistinție de la care pornind universul se dezvoltă, chiar dacă continuă să afirme, cu Thales, că „totul e plin de zei”, milesienii nu fac să intervină în calculele lor nici o ființă supranaturală. Odată cu ei natura, în pozitivitatea ei, a cucerit tot câmpul realului; nimic nu există, nimic nu se produce și nici nu se va produce vreodată astfel încât asta să nu găsească în physis fundamentul și rațiunea sa”. Pentru prima oară spiritul științific denudat de orice superstiție își face loc printre noi odată cu explicațiile lui Thales, Anaximandros sau Anaximenes. În conceperea lor fizicalistă a lumii intervine și spiritul geometric ce înprospătează conceptualizările ontologice ale grecului de atunci și asta se petrece cu ajutorul lui Euclid care odată cu „*Elementele*” sale va aduce certitudinea și încrederea în forța unui aparat logic deductiv ce este valabil și în știința zilelor noastre. Faptul că trebuie să existe un set de axiome de la care se poate porni în explicarea tuturor lucrurilor, înseamnă că physisul are legi

necesare și că totul poate fi dedus și clasat fără ca vreun mister să mai aibă loc să încapă aici, e vorba de vreun mister strecurat în gândire de către atitudinea mitizantă de până atunci. Mai departe adăugăm că Parmenide face să evolueze și mai mult conceptul noii științificități și anume prin acordarea de autonomie domeniului logic pur chiar dacă lumea fizică nu se poate reflecta în atare rigori ca cele logice. Mișcarea este negată ca și fragmentarea lumii și curgerea ei, ajungându-se la concluzia că există două lumi care își conservă fiecare gradul de realitate în mod separat: gândirea și lumea devenitului. Dualitatea o vom găsi la Platon sub forma paralelismului: lume sensibilă (materială) – lume inteligibilă (nematerială). De asemenea Solon introduce conceptul unei legi care trebuie să fie egală pentru toți (isonomia) ceea ce va conduce la concepția că egalitatea legii umane se poate extinde în conceptul unei egalități de repartiție a legalității în întreg universul fizic, lucru pe care îl găsim la Anaximandros. Întorcându-ne la milesieni și căutând originile filosofiei, vedem că Vernant se oprește la fragmentul din *Theaitetos* în care se vorbește despre mirare: „Mirarea, filosofia n-are altă origine.” Verbul „a te mira” este, în greacă, *thaumazein* și, după cum spune Vernant, „în mit *thauma* înseamnă miracol, efectul de stupeoare pe care îl produce este

semnul prezenței supranaturalului”. Însă pentru milesieni „stranietatea unui fenomen, în loc să impună sentimentul divinului, îl propune spiritului sub formă de problemă. Insolitul nu mai fascinează, el mobilizează inteligența.” Încet-încet se afirmă un nou mod de a concepe adevărul. Credința religioasă e înlocuită de dezbaterea democratică a lucrurilor – adevărul este un bun al tuturor, el trebuie demonstrat de față cu toți, justificat pentru fiecare în parte și pentru toți și mai ales trebuie formulat, exact ca legile, pe înțelesul și spre uzul tuturor. Vedem astfel că trecerea de la mit la gândire, de la mistic la logic, a fost posibilă în lumea antică greacă a sec. VI-V î.e.n, fără ca vreun cataclism social să se producă, lin, din aproape în aproape, cu pași mici. Sau poate ca noi să nu ne dăm seama iar întreaga nebuloasă întunecată a științei să crească în spatele acelui ev de trecere? Iar astăzi îi vedem efectele în multitudinea de crize datorate poate faptului că s-a renunțat la perceperea lumii prin filtrul misterului și al mitului?! Asupra acestui punct au atras atenția mulți gânditori care au văzut în mister cea mai bună rezolvare a problemei ontologice și gnoseologice. Să-i amintim numai pe românii Mircea Eliade și pe Lucian Blaga și iată că găsim ce trebuie să opunem crizelor lumii de astăzi.

Stepping on

Sensul umbrei în pictura Dianei Oancea-Morar

Aurel PODARU

Născută la 8 mai 1983 în orașul Cugir, județul Alba, Diana Oancea-Morar a absolvit în 2002, ca șefă de promoție, Liceul de Arte Plastice Romulus Ladea Cluj-Napoca. În perioada 2002-2006 a fost studentă la Universitatea de Artă și Design, secția Pictură, din aceeași localitate, după care urmează un masterat cu tema: *Explorări în artele plastice și decorative*, pentru ca în anul 2013 să obțină titlul de „Doctor în arte plastice și decorative”, cu teza: *Sensul umbrei în pictura barocă și metafizică*. Coordonator științific, prof. univ. dr. Ioan Sbârciu. Din 2007 este membru al Uniunii Artiștilor Plastici, Filiala Cluj-Bistrița. Cu expoziții personale și de grup, în țară și străinătate. Cu lucrări de pictură în colecții de stat și particulare, în România și peste hotare.

Plastică

Adevărata vocație a artistei, am mai spus-o și cu alte ocazii, este portretul, fie că acesta este realizat după fotografii vechi, fie că e deformat, devenind astfel o „închipuire”; ori e subiectiv, până la abstractizare, așa cum sunt și lucrările care ilustrează (și înnobiează!) prezenta ediție a revistei *Mișcarea literară* și care, în toamna anului trecut, au făcut obiectul unei expoziții-eveniment la Bistrița.

Ca o primă constatare, pentru un ochi mai puțin exersat, ar fi aparenta lipsă de sens pe care o dă cromatismul acestor portrete: linii șerpuite, spirale, eflorescențe coloristice, care propun, în realitate, o artă a libertății, dar și a rigorii totodată. Fiecare tablou fascinează privitorul, în mod paradoxal, tocmai prin

faptul că nu și-l poate explica. Dar, cu toate acestea, ceva îl ține pe loc. Acel „ceva” îl provoacă și-l neliniștește. Un ochi mai versat însă, poate distinge o mare libertate a tușei, cu un relief distinct, dinamica spontană a penelului, siguranța lui, suculența materiei colorante, desenul ferm și viguros, contrastul dintre lumină și umbră, armonia coloritului, totul tratat într-un spirit absolut modern și plin de viață, care definește stilul atât de personal al Dianei Oancea-Morar.

Ca și la mai vârstnicul ei confrate, Miron Duca, fascinantă este culoarea și bogăția imagistică. Culoarea este purtătoarea sensurilor tainice. Este expresia unei arte de o fascinantă prospețime, luminoasă și luminătoare, dar, așa cum am spus deja, de o pilduitoare individualitate.

Dar umbra, căci despre ea vorbim în acest spectaculos demers artistic, aduce în discuție implicații și soluții de nebanuit, extraordinare prin ingeniozitatea lor, dar și prin prezența unei note de mister și ambiguitate. Când privești o lucrare, constăți că între tine și ea se interpun nu simpla și banala realitate, ci spiritul creativ care transformă această realitate în ceva neașteptat și indefinibil, pentru că sfidează tot ce ni se pare obișnuit. Umbra este pretextul unei prezențe care se vrea exterioară, un misterios „priveștemă fără să fiu”, care se strecoară în tablou ca o nălucă întunecată, rămasă în contemplarea interiorului intim, mult îndrăgit și de aceea puternic scăldat în lumină.

Diana acordă umbrei (asemeni lui Giorgio De Chirico sau Caravaggio, ca să

amintesc doar două nume de artiști iluștri preocupați de această temă), rolul de a reda o pseudo-realitate. Aceasta este misterioasă, în care legile perspectivei sunt prezente, dar interpretabile, lumina este difuză și egală, fără să știm exact de unde vine. Ea folosește umbra și pentru a asigura aparența însuflețirii.

Umbra însă nu e neagră întotdeauna, așa cum suntem tentați să credem cei mai mulți dintre noi. O umbră pe pânza albă, spre exemplu, reprezintă, în concepția artistei, o paletă desfășurată de tonuri delicate de gri, ce se succed în cea mai naturală gradație spre alb. Același efect se petrece și pe o suprafață colorată, umbra preluând culorile suportului și dându-le fine trepte de abur gri. Umbra poate părea interesantă, jucăușă sau, dimpotrivă, amenințătoare. Există, însă, și umbră colorată. Umbrele se etalează la fel, cuprinzând suprafețele și preluându-le culoarea, textura, opacitatea, strălucirea. Umbra se transfigurează de la o formă precisă la una vagă, de la decorativism la picturalitate. Importantă este expresivitatea liniei, textura și armonizarea cromatică a suprafețelor.

Umbra e vie și reprezintă un cumul între realitatea fizică și cea interioară a individului. Ea conține și secretele ascunse, și emoțiile nespuse, și vocea gândurilor.

Relația dintre portretul din profil și umbra sa proiectată, în cazul nostru, este una dintre cele mai misterioase raportări care au în vedere eul și pseudo-eul. Profilurile de umbră sunt dinamice, se mișcă, interacționează, își invadează spațiile, se suprapun. Interacțiunea vie a acestora le accentuează expresivitatea și încorporează calitatea umbrei de a se adapta suprafețelor pe care este proiectată.

În portretul de umbră, ochii, volumul feței, ridurile de expresie, linia gurii sunt absente. Dar ceea ce rămâne este *esența*. Absența ochilor, însă, a detaliilor interioare a unui portret profil clasic dau imaginii o pers-

pectivă diferită asupra modului de interacțiune cu privitorul. Umbra este mai mult decât o pată ce ne urmărește mereu, ea concentrează o gamă întreagă de însușiri cu care artista o investește.

Marginile umbrei sunt complexe, în funcție de sursa de lumină, iar culoarea umbrei reprezintă o bogăție de nuanțe care se „răcesc” în contact cu aceasta. Umbra pare să îmbrace suprafața ca o pânză de culoare mai închisă, mai rece sau mai caldă, pe care apoi o preia și o adaptează la o altă zonă. *Atinge și apoi dispare*, cu alte cuvinte spus. Umbra unește suprafețele și creează forme noi, pe cât de neașteptate, pe atât de interesante.

„Cercetarea umbrei – mărturisește artista –, observarea, perceperea și interpretarea se dovedește a fi un traseu subiectiv, particular și personal. Proiecția aceasta, urâtă sau frumoasă, misterioasă sau demonică, suflet sau nimic, este în sine un efect fizic care la nivel psihologic se oglindește în însăși capacitatea fiecăruia de a o percepe. De a o vedea cu adevărat și de a o interpreta. De a ne-o autoproiecta și de a ne oglindi în ea. Umbra dă impresia că e mereu descoperită, definită, înțeleasă și apoi din nou surprinde, se ascunde și face astfel salturi peste timp.”

Arta Dianei Oancea-Morar, ca să conchidem, este un spectacol vizual tulburător, prin calitatea discursului pictural, prin fervoarea tușelor și petelor de culoare. Un univers pe cât de abstract, pe atât de viu și de real în substanța lui spirituală și emoțională.

Lucrările Dianei Oancea-Morar constituie, fără nici o îndoială, un vârf al creației sale artistice, o performanță în fața căreia te întrebi, pe bună dreptate: Ce va urma?

Eu unul am mare încredere în talentul Dianei și, cunoscându-i întrucâtva evoluția artistică, sunt convins că domnia sa ne va rezerva și alte surprize. Plăcute, evident.

Participanți la cea de-a XIX-a ediție a Festivalului Național de Literatură „Vasile Lucaciu”, Primăria Cicârlău, 2014

Nicolae Goja, George Vulturescu, Nicolae Pătruț, Alex Goldiș, Daniel Săuca, Gheorghe Glodeanu, în rîndul 2 Ioan Pavel Azap, Olimpiu Nușfelean, Vasile Zete, primarul comunei Cicârlău

Ana Dragu, la Casa Cărții N. Steinhardt, lansează cartea *Măini cuminți. Copilul meu autist*. Moderator, Dan Coman, gazdă, Cornelia Macarie.

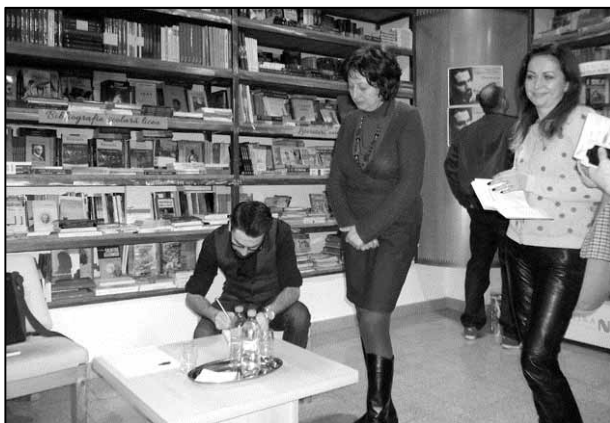

Participanți la lansarea de carte

Fotoalbum cu scriitori

Marius Chivu, la Casa Cărții N. Steinhardt, lansează volumul *Sfîrșit de sezon*. Moderator Dan Coman.

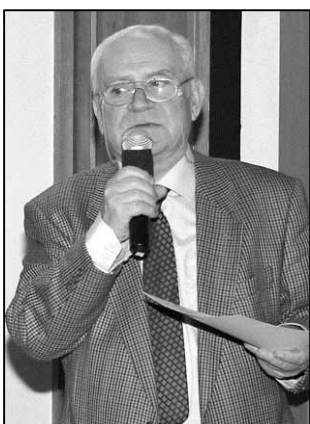
Sesiune de autografe

Ioan Pinte, Alexandru Pugna-vicepreședinte CJ BN, la Biblioteca Județeană George Coșbuc cu ocazia acordării Premiilor COȘBOOK, 22 dec. 2014

Dr. Mircea Gelu Buta – premiul pentru volumul *Amintiri despre Bartolomeu Anania*

Cornel Cotuțiu – premiul pentru donație de carte pentru românii din Ucraina

Icu Crăciun – premiul pentru romanul *Omul cu inelarul retezat*

Alexandru Petria – premiul pentru realizarea unei antologii

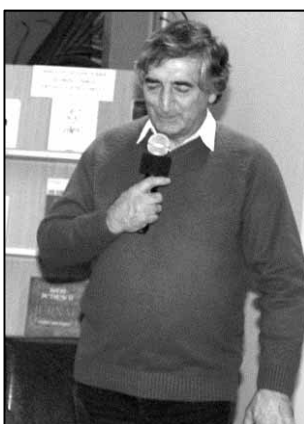

Ionela-Silvia Nușfelean – premiul pentru implicarea în activitățile culturale ale BJB

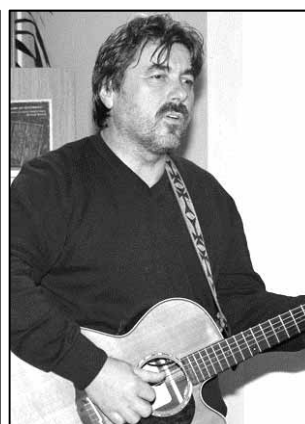
Premiile COȘBOOK 2014

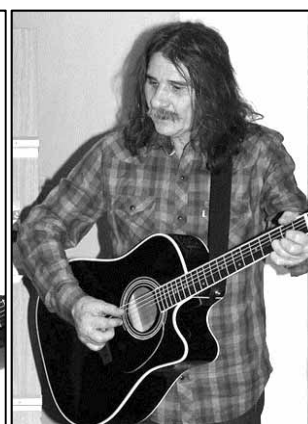
Ioan Seni – premiul pentru *Astra Năsăudeană Rediviva*

Olimpiu Nușfelean prezintă *Mișcarea literară nr. 4 / 2014*

Florin Săsărman

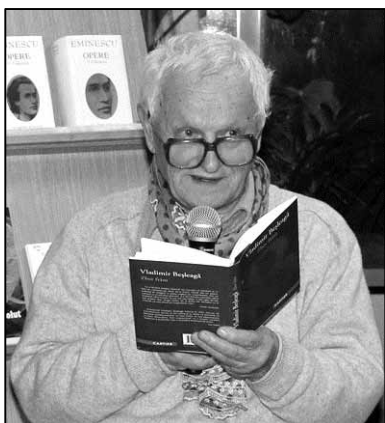
Gheorghe Ani

Emil Galaicu-Păun, Gheorghe Erizanu, Vladimir Beșleagă, Ioan Pinteala la Colocviul Eminescu – Seară de literatură Bistrița-Chișinău, BJB, 2015

Olimpiu Nușfelean, Andrei Moldovan, Alexandru Pugna – vicepreședinte CJ BN, Cornel Cotuțu

Vladimir Beșleagă

Emil Galaicu-Păun

Gheorghe Erizanu

Eminescu – Seară de literatură Bistrița-Chișinău (15 ian. 2015)

Virginia Nușfelean, Ania Georgiana Moldovan, Menuț Maximilian, Al. C. Miloș, Tiberiu și Mariana Irimia

Dan Coman, Emil Galaicu-Păun

Juriul Concursului Național de Proză al Saloanelor Liviu Rebreanu 2014. În imagine: Alexandru Cățcăuan, gazda concursului, Alexandru Uiuiu, Olimpiu Nușfelean, Nicolae Crețu, Virgil Rațiu

Colocviul *Liviu Rebreanu și proza românească*, la Casa de Cultură a Sindicatelor, Bistrița, din cadrul Saloanelor Liviu Rebreanu 2014

Lectură publică la Liceul de Muzică Tudor Jarda. În imagine: prof. Roxana Kiss, Al. Oltean, Olimpiu Nușfelean, Nicolae Crețu, Constantin Pădureanu, Alexandru Uiuiu

Participanți la dezbaterile despre proza românească

Saloanele Liviu Rebreanu 2014

Parastas la Biserica Ortodoxă din Tîrlișua, în memoria lui Liviu Rebreanu, oficiat de preoții Simion Sigartău, Timotei Găurean, Maței Hiticaș

Popas la Mănăstirea Dobric. În imagine – monahia Veronica, stareța mănăstirii

Deschiderea Simpozionului „Tîrlișua – 680 ani de existență. În imagine: Mircea Popa, Simion Retegan, acad. Emil Burzo, Pompei Cocean, Vlad Purja – primar, Al. Cățcăuan, Nicolae Crețu

Prof. univ. dr. Pompei Cocean

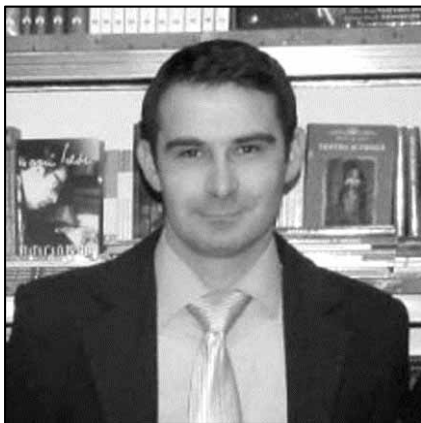
Prof. univ. dr. Mircea Popa, acad. Emil Burzo, cerc. șt. dr. Simion Retegan

Icu Crăciun și Iacob Naroș, doi dintre laureații Concursului Național de Proză „Liviu Rebreanu”, 2014

Participanți la Saloanele Liviu Rebreanu 2014

Vasile Vidican la Conferința SSBN de la Liceul Tehnologic Ion Căian Românul din Căianu Mic

O parte din participanții la conferința SSBN susținută de Vasile Vidican

Olimpiu Nușfelean la Colegiul Național Andrei Mureșanu din Bistrița, despre „Correspondența dintre Fanny și Liviu Rebreanu”. Moderează dezbaterile profesoara și scriitoarea Camelia Toma

Participanți la conferința de la Colegiul Național Andrei Mureșanu

Conferințele SSBN

Andrei Moldovan la Colegiul Național Liviu Rebreanu din Bistrița vorbind despre *Coborîrea din ramă a cititorului romanului românesc modern*. Alături de conferențiar, profesori și scriitori. (Între aceștia, prof. dr. Vasile Filip și prof. Mihaela Iacob, șefa catedrei de limba română de la CNLR)

Participanți la conferința de la Colegiul Național Liviu Rebreanu

Adrian Mureșan (care prezintă revista *Verso*),
Olimpiu Nușfelean, Andrei Moldovan și Zorin Diaconescu
(moderatori), la deschiderea Salonului Scriitorilor, Bistrița,
martie 2015

Alexandru Gavrilăș, directorul Complexului Muzeal
Județean, face oficiile de gazdă la Casa Argintarului. Îi
sînt alături Ioan Pinte, Gavril Țărmure și Mircea Diaconu.

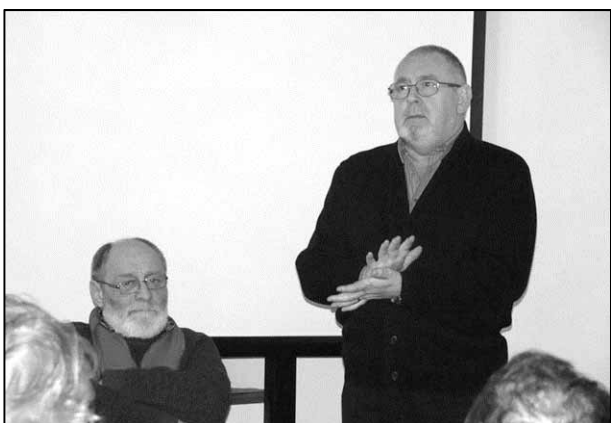

Olimpiu Nușfelean citește poezie.

Ion Mureșan acordă autografe pe volumul de eseuri
Oglinda aburită, carte discutată în cadrul Salonului
Scriitorilor.

Salonul Scriitorilor 2015

Marcel Lupșe prezintă expoziția de pictură și grafică
Norbert Towae deschisă cu ocazia inaugurării Salonului.
Îi stă alături Ion Mureșan.

Scriitori bistrițeni participanți la eveniment

Mihai BATOG BUJENIȚĂ

Sonetul supunerii pierdute

În Biblie ni se spune că femeia
Mereu supusă trebuia să fie
Și nu era doar vorbă pe hârtie;
Făcea copii, mâncare, vorba ceea...

Îți suporta și câte o beție
În pat, subtil, îți aprindea scânteia
Iară la mă-sa nu fugea cu cheia
Când pumni îi mai cărai... așa, să fie...

Trecut-au vremuri însă cu toptanul
Și-acum femeia-i stirpe îngerească
Noi? Niște sclavi, trufași precum curcanul...

Scăpare-ar fi, prin pronia cerească,
Și am putea chiar să refacem planul
Dar cin` mai știe-n Biblie să citească!?

Investiții străine pe litoral

Privind atent eu pot să spun
La cum arată litoralul,
Că e momentul oportun
Să-și bage Marx tot capitalul!

Remaniere guvernamentală

Prezentă numai pe-o hârtie,
Doar o idee-ar incuba
Miniștri patruzeci să fie,
Ca-n basmul cu Ali-Baba.

Mihai HAIVAS

Sonetul uitărilor

Te voi uita iubito, dar în rate,
Cum am uitat și altele mereu,
Lăsat fiind de bunul Dumnezeu
Să uiți ușor iubirile ratate.

Și astăzi, ca o piesă de muzeu,
Mai țin în buzunarul de la spate,
Uitată-acolo, nu din răutate,
O poză ce mi-ai dat-o-n „apogeu”,

Dar verigheta ce-ntărea unirea,
Ca un simbol al visurilor noastre
Sub clar de lună-n nopțile albastre,

Am s-o depun, marcând și despărțirea,
Fiind în criză de bănet acută,
La casa de-amanet ce-mi dă valută!

Aroganța puterii politice

Guvernanții, de-i ascuți,
Chiar ne cred handicapați:
Spun că nu avem desculți...
Toți fiind „proști încălțați”!

**„Umor fără frontiere
în Țara de Sus”**

România în recesiune

La fundul sacului ajuns,
Guvernul, cu prea mulți netoți,
Întregii țări a tot ascuns
Că nu mai are nici chiloți.

Vasile LARCO

Balanță rurală

Plecat e tineretul de acasă,
A ruginit cotiga, dar și grapa,
Hârlețul, grebla, plugul, furca, sapa,
Demult uitată e în cui o coasă.

E-atât de greu de depășit etapa
Când nevoiașii n-au un blid pe masă,
Iar celor înstăriți nici că le pasă
Și-și plimbă cu-aroganță zilnic mapa.

Istoria întruna se repetă,
Averile s-adună într-o parte
Și nu neapărat la cei cu carte.

Ei mândri sunt și-o clipă nu regretă,
Spre cei săraci justificând cu fală:
Noi socotim, dar nu dăm socoteală!

Sonatul de pe mări (după „Sonetul din zări”, de Al. Macedonski)

Eu sînt poetul încă plutind pe nava care
Pe veci e ancorată de-un comandant zurliu
În portul mizerabil ce-aduce a sicriu,
În care cu mândrie, pe dracu stă călare.

Și-n legea-n care-i place târîndu-se oricare,
Să-i cante stîrpitura de rege nașparliu,
Riscînd ce-i bun în juru-i să nu rămână viu,
El cântă și dansează cu orișice putoare.

Văzînd cum rage ura prostiei rînjitoare,
Sub care se usucă și piere orice floare,
Și-n gîtu-i larg sticloanțe în goană se topesc,

Așa cum pot, m-alătur la cei ce au credință
Și-i ard un vers în sfîrlă, când ros de neputință,
De dragul țării chiar și... chelia i-o belesc!

„Colac peste pupăză”

Se vede-un fapt ce nu-i pe plac,
Dar s-a extins ca un flagel:
Cât e românul de sărac,
Mai dă și lenea peste el.

După reformă

S-a depășit o grea etapă,
Schimbată e a noastră viață:
Eram la margine de groapă...
Și am făcut un pas în față!

Gheorghe BĂLĂCEANU

Libertatea de exprimare

Azi toți sunt liberi să vorbească
Și depășindu-și modestia,
Sunt mulți ce pot să dovedească
Ce mult zăcuse-n ei prostia!

Soluțiile anticriză

La cît de mare-i handicapul,
În depășirea crizei, pașii
Au fost profund gîndiți cu capul
Cu care... și-au creat urmașii.

Eugen DEUTSCH

Exegi monumentum

Spre-a-mi înălța, din viață, monumentul,
Am vrut din piatră să-mi ridic statuie,
Dar dalta mi s-a frânt pe-o cărăruie
Ce încerca s-atingă firmamentul.

Am vrut să îmi duresc o cetățuie,
Spre-a-ncercui, cu ziduri largi, prezentul,
Dar timpul dur a demolat cimentul
Și m-am ales c-un maldăr de cucuie.

Am vrut să prind eternitatea-n ținte,
Să-mi fac din URSA MARE șevalet
Spre a picta o muză mai fierbinte

Dar, pentru COSMOS, n-am primit biletul...
Și-atunci, strângând o *samă de cuvinte*,
Vreau să-mi sculptez în bronz topit sonetul!

Epigrama

O rachetă către soare
Cu 3 trepte purtătoare
Și, în vârf, cu o ogivă
Explozivă.

Epigrama

Un edificiu de cultură,
Ce-i proiectat cu iscusință,
Cu 3 pereți de umplutură
Și unul [dur!] de rezistență.

Georgeta Paula DIMITRIU

Bătrânețea

Frumoasă-i bătrânețea
Când ai nepoți alături,
Fiindc-atunci tristețea,
Ușor poți s-o înlături.

I-aștepți cu mari emoții,
Examine când dau,
La tine vin cu toții
Și-ți spun ce note au.

Te bucuri de succese,
Încurajezi c-un sfat
Când media nu iese
Așa cum au visat.

Nepoții-s mulțumirea,
Averea ta sunt ei;
Ți-ai împlinit menirea
Când viața ți-o închei!

Cum ne alegem candidatul

Ei, de furat, știm, fură toți...
Salvăm al patriei destin
Când vom alege dintre hoți
Pe cel ce fură mai puțin!

Amorul

Partide de amor nebun
Cu soața, mulți bărbați îmi spun
Că-s totuși mai interesante...
Când se întâmplă cu amante!

Pelerinul

Un călător veni din alte vremuri,
De-acolo unde legea-i legea firii,
Ce n-are spini cum au toți trandafirii,
Iar banul, criza... nu te fac să tremuri.

Acel tărâm de pace, al iubirii,
Stropit din plin cu siropoase zemuri
Din furca anilor ce toarce ghemuri
Își țese tainic voalul nemuririi.

Mă fascinează și aș vrea să știu
Ca mai tot omul curios din fire,
La haina scurtă-a celuia ce-i viu

Cât ar costa o mică-adăugire?
Iar pelerinul stând căzut pe gânduri
Pe loc mă lămurii: Doar patru scânduri!

Sorin COTLARCIUC

Defrișare sălbatică

Plânge moșul la hotar,
Suspinând pe un buștean:
Iată codrul **secular**,
Cum dispare într-un **an**!

Botez

Descifrându-i lesne șpilul,
Eu, pe popă l-am tratat
Când mi-a botezat copilul,
Cu un vin... nebotezat.

Vorba

Uneori o vorbă poate fi
o piatră tăioasă sau un fulg
pierdut într-o margine de iarnă...

Uneori o vorbă poate fi
ca arsura unei lame de pumnal
înfipt cu putere într-un piept
firav, sau lovitura unui bici
tăind în carne vie...

Dar vorba poate fi și căderea
unei frunze în toamnă târzie,
strivită sub picioarele tăietorului
ultimului copac dintr-o pădure
cheală, cu tot cu colină și cărare
sub briciul necruțător al soarelui!

Ioan V. MAFTEI-BUHĂIEȘTI

Egalitate postumă

Când cu ani se umplu sacii,
Dorm la fel, doșiți de vânt,
Și bogații și săracii
La doi metri sub pământ.

Soț nebun și agresiv

Toată viața, el ca tâmpii
A bătut se știe, câmpii,
Dar de-un timp, lipsindu-i toate,
Și nevasta, crunt, își bate!

Iubire în echivoc

Într-un verde timp, cândva,
Pe o stea, pe undeva,
Ne jucam trăind ceva,
Netrăit de-altcineva!

Eu te voi iubi oricând,
Și-ți voi dărui orice,
Nu voi accepta nicicând,
Să primesc doar... oarece!

Cred că mi-ar fi oarecum,
Să te las cumva oriunde;
Nu pleca-voi! Nicidecum!
Amândoi plecăm! Niciunde!

Automedicația

În farmacii există de vânzare,
Atâtea suplimente-alimentare
Cu calități miraculoase, care
Ți-aduc în viață bucurii plene.

Reclamele anexe ne învață:
„Citiți, dar cu atenție, prospectul!”,
Chiar dacă nu veți intui defectul
Produsului abia ieșit pe piață.

„Iar dac-apar efecte neplăcute” –
Vă sfătuie pe-un ton chiar optimist –
„La medic mergeți, sau la farmacist”,
Cu sfaturi practice să vă ajute.

Val ANDREESCU

După alegerile prezidențiale

Noi te vom iubi pe veci,
Șef ca tine, nu se poate!
Regretăm că astăzi pleci
Din Istorie... prin spate!

O soție conciliantă

Ia aminte și-ai să-nveți,
Dacă vrei un bun cămin:
Nu te-ntreb de ce te-mbeți,
Nu mă-ntrebi de unde vin!

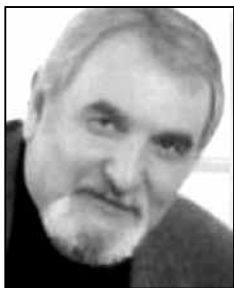
Mihai STANCU

Și-atuncea mă întreb: De ce s-ascult
Reclamele de la televizor
Și să devin, astfel, consumator
De doctorii 'nainte de-un consult,

Cum e normal, la un specialist?!
Român de ești, sau alta-i nația,
Evit-automedicația!...
E sfatu-asupra căruia insist.

Conjugală

Când soțul fără voia lui ajunge
În neplăcutul stadiu de „cornu”,
Cu soața, bățalia n-a pierdut,
C-abia atuncea el o poate-mpunge.

Cum ajungi epigramist...

Pus-am sculele în pod.
Gata! Basta cu femei
Cânt la sex un mic prohod
Și-am să beau doar ceai de tei
Și gândirile viclene,
De a prinde-n plasă tot,
Le înec acum în lene,
Și-n borcanul de compot
Nici iubirii dimineața
Când ne-mpreunam năuci,
Nu-i mai gust acum dulceața,
Dacă-i alta-n loc de nuci.
Mi-am pierdut și libidoul,
Nici măcar nu mă furnică,
Stă ascuns acum eroul,

Sonetul Unirii

A trebuit să vii și pe a noastră glie
Ca lava ce sloboade un dor dogoritor,
De mii de ani dospită în piept nemuritor
Sortit de cer să nască trup nou de ROMÂNIE.

A tot suit prin veacuri un gând cuceritor
Ce a crescut în brazdă făcând-o tot mai vie,
Mai plină de lumină, de foc de veșnicie,
Aducător de forță în palma tuturor.

Iar sângele, cât marea, atât de mult pierdut,
A transferat dorința, mereu, din piatră-n piatră,
Cu ea, pădurea toată copacii și-a crescut.

Iubirea de va crește pe frunza tuturor,
Va aduna-n zidire scânteii precum în vatră,
Vom fi tulpină vie, un lut nemuritor.

Nicolae STANCU

După ditamai burtică.
Și-s complet inexpressiv
De mă prinde-o blondă-n brațe;
Fluierul admirativ,
E doar ce mai scap din mațe
Și mă-ntreb ce viață-i asta
Cu atât de multe drame?
De mă lasă și nevasta,
Mă apuc de epigrame.

Promisiunea primarului

Mi-a promis sub jurământ –
După cum scria și-n carte –
Că din vechiul meu pământ,
Îmi va da când mor... o parte.

Constantin PROFIR

Promisiuni electorale neonorate

Au promis atunci de toate,
Planuri bune și talanți,
Iar acuma dau din coate
Și cu bâta-n carburanți!

Unor bărbați dornici de sex

Fluviul vieții nu e pașnic:
Foarte mulți bărbați se bat
Și se lupt-adesea strașnic
Pentr-un fund... cât mai bombat!

Aurel BAICAN

Rondel parlamentar

La noi a prins migrațiunea,
Pamfletul, schisma, ignoranța,
Iar parlamentul e instanța,
Ce reprezintă națiunea.

Când se prezintă ordonanța,
Sau legea, dar și moțiunea,
La noi a prins migrațiunea,
Pamfletul, schisma, ignoranța.

Dar când revine rațiunea,
Îi preocupă doar vacanța,
Pe cei de „sus” și iar speranța
Li-e vie, dar în versiunea:

La noi a prins migrațiunea!

Justiția română

„Stat în stat”, c-un rol aparte
Și putere absolută
Ce dreptatea o împarte,
Când pe lei, când pe valută.

La izvoarele minciunii

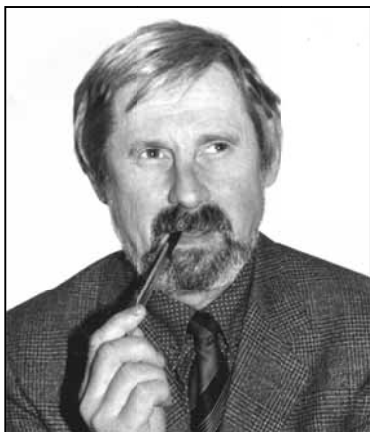
Cătând minciuna la izvoare,
Găsești pe doi români aparte:
Un șef, ce minte până moare
Și-un tont ce crede pân' la moarte.

(Grupajul reunește lucrări ale umoriștilor participanți la Festivalul „Umor fără frontiere în Țara de Sus” de la Vama – Bucovina, 2014.)

Selecție de **Mihai HAVAS** și **Gheorghe BĂLĂCEANU**

Stillshadow

Lucian PERȚA

Ovidiu Pojar

Charter spre Paradis

(din *Mișcarea literară*, Nr. 1/2015)

Eu am venit ca de obicei, foarte devreme
la cenaclu că stăteam destul de departe,
desigur, cu nedespărțita mea motocicletă
cu care orice pasionat totul împarte.

Acum, de când am venit eu la Bistrița,
în jogging circular, de la Cluj, cum era de
așteptat,
toată *Mișcarea literară* a intrat într-un alt
anotimp,
mai frenetic și mai motorizat.

Deci, am intrat la cenaclu ca într-un Paradis,
la Casa de Cultură a Sindicatelor, ca în fiecare
lună,
și m-a întâmpinat domnul Emil Dreptate care
mi-a zis:
din lipsă de cvorum, cenaclul se amână!

Parodii pur și simplu

Marian Hotca

poem cosmic

(din *Mișcarea literară*, Nr. 1/2015)

oriunde merg și merg destul de des
de când sunt student la etnologie,
în cercetări folclorice mai ales,
nu pot dormi până nu scriu o poezie

că plouă, că-i soare, că-i ger sau e vânt,
eu cuprind universul în versurile mele,
acuma, e drept, mai sar câte-un cuvânt
când e sfârșitul nopții și pleoapele mi-s grele

însă de multe ori când versul meu coboară
din înalt și poemul cosmic aprins își face
drum,
îl trimit imediat la o antologie de creație
literară
sau la revista *Mișcarea literară* ca și acum!

Melania Cuc

Oamenii râd

(din *Mișcarea literară*, Nr. 1/2015)

În seara asta, revizuindu-mi peisajul lăuntric,
Mi-am dat seama că am scris despre multe
cele,
Mai puțin însă despre urși și despre pubele,
Mă rog, tomberoane, cum să le zic,
Despre cum vin ei ca muștele la tomberoane,
Ca și poeții la cenaclu aș zice,
Făcând slalom printre autoturisme și
camioane,
În speranța că poate o să le pice
Ceva comestibil în labe.
Oamenii râd de ei precum
Râd și de poeții cu slabe
Realizări poetice și îmi asum
De aceea,
Dincolo de jertfă și iubire,
Ideea
Extremă
Că eu sunt femeia,

Chiar eu,
Care trebuie să aducă această problemă
În fața lui Dumnezeu !

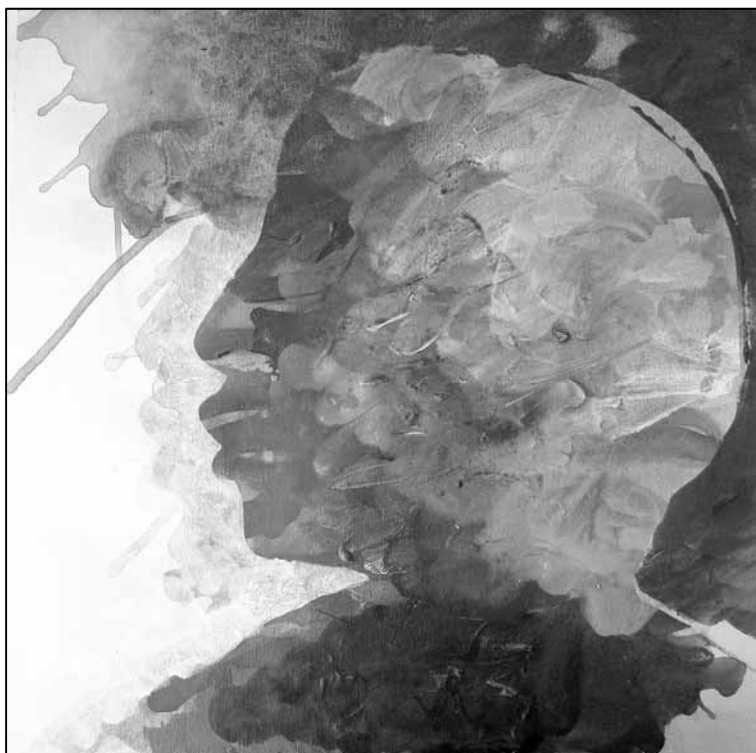
Emilian Marcu

Foșnetul subtil de mătase

(din *Mișcarea literară*, Nr. 1/2015)

M-am săturat de neliniștea singurătății,
De decibelii necontrolați de aici, din Iași,
De zgomotele pe care orașul, ca o scoică
sonoră,
Le amplifică în detrimentul sănătății.
M-am săturat de acest oraș,
Tot mai melancolic cu fiecare oră,
Mi-e dor de foșnetul frunzelor
Rupte din sigiliul toamnei ca niște manuscrise

Dintr-un volum în curs de apariție,
Mi-e dor de foșnetul de mătase al buzelor
Augustei, cea dătătoare de vise,
Când îi aduceam flori, chiar și în anii de
tranziție –
Mi-e dor de foșnetul subtil de mătase
Al rochiilor ei decoltate
Ce mă lăsau îngândurat ca muntele de sare,
Când pleca grăbită, neuitând însă să lase
În urma ei miresmele toate
Dintr-o amiază a câmpiei în floare –
Și acum, de câțiva ani,
Recunosc, deși, aparent, e umilitor,
Mi-e parcă din ce în ce mai dor
De foșnetul bancnotelor scoase de la
bancomat,
De foșnetul lor dătător de viitor...
Asta în funcție de unde și cât am fost publicat!

The double

CITITOR DE REVISTE

Caiete Silvane, nr. 121, ianuarie, 2015: „Caietele Silvane

aniversează 10 ani de existență, ne avertizează Irina Petraș, Președintele Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor din România, în mesajul Domniei Sale transmis cu ocazia acestui eveniment. La apariția numărului 100, remarcăm destoinicia și dârzenia cu care echipa coagulează în jurul ei tot ce are mai bun Sălajul cultural izbutind nu doar să țină pasul cu celelalte bune reviste din țară, dar să și propună ritmuri, teme, perspective de anvergură națională. Stăruitor și consecvent, sunt lansate proiecte pline de substanță, deloc intimidat de obstacolele pe care societatea contemporană le clădește, nesăbuit, în calea tuturor gesturilor culturale. Caietele Silvane sunt, cu fiecare număr, de citit, de privit și de luat aminte. Revista are o ținută sobră și o implicare atât de asiduă în tot mai bogata, mai diversificată viață culturală a Silvaniei, încât este receptată, în mod firesc, ca punct de repere și de stabilitate, ca miez al lucrurilor care contează.

Daniel Săuca și Viorel Mureșan, dimpreună cu întreaga echipă, știu nu doar să-și ia în serios misiunea, ci s-o facă într-o manieră atât de convingătoare și de generoasă, încât să acorde importanță vieții culturale transilvane în întregul ei.

Să-i dorim viață lungă și tinerețe fără bătrânețe!”

Astfel de mesaje mai semnează: Daniel Săuca, Tiberiu Marc, președintele Consiliului Județean Sălaj, ing. Radu Căpâlnășiu, primarul municipiului Zalău, Viorel Mureșan, Daniel Hoblea, Ileana Petran-Păușan, Marin Pop, Imelda Chintă, Carmen Ardelean, Marcel Lucaciu, Viorel Tăutan, Carmen Ciumărnean, Alice Valeria Micu. În rest, pagini de literatură de foarte bună calitate.

Scriptor, I, nr. 1-2 (ianuarie-februarie)

2015, o nouă publicație culturală care apare sub egida Editurii Junimea, cu sprijinul Consiliului

Local și al Primăriei Iași. Director fondator Lucian Vasiliu, iar redactor șef: Liviu Apetroaie. „Acum, sub auspiciile stimulatului proiect «Iași – capitală europeană 2021» (în dialog cu ținuturile vecine Chișinău, Cernăuți etc.), lansăm o nouă publicație (de 15 ianuarie 2015 la Ipotești – Botoșani – monastirea Vorona), dedicată Cuvântului, cărților, dialogului cultural. Mai mult dialog, mai bune cărți, mai fideli cititori”, ne lămurește ce

și cum cu noua revistă Lucian Vasiliu într-un scurt și cuprinzător *Argument*.

Dincolo de grupajul de mesaje semnate de Ana Blandiana, Gabriel Chifu, Theodor Codreanu, Romulus Rusan, Liviu Ioan Stoiciu, Arcadie Suceveanu și Gheorghe Nichita, Primarul Municipiului Iași, ne rețin atenția poemele semnate de Ana Blandiana, Nicolae Corlat, Vasile Dan, Pavel Gătăianțu, Alexandra Negru, Nicolae Turtureanu, George Vulturescu, apoi paginile de memorialistică dintr-o carte în curs de apariție la Editura Junimea, *De pe mal de Prut, pe malurile Senei* de Dana Koya-Petrișor, Gellu Dorian ne oferă un nou capitol din romanul său, *Cartea de la Upsala*, în curs de apariție la Cartea Românească; interviul lui Lucian Vasiliu cu Ștefan Oprea și cel al lui Vasile Proca cu Cezar Ivănescu, realizat în 2008 și publicat pentru prima oară abia acum; Grigore Ilisei în dialog cu Constantin Hrehor Adrian Alui Gheorghe scrie despre *Fals tratat de manipulare* de Ana Blandiana; articolul Elvirei Sorohan intitulat *Vladimir Streinu despre Eminescu. Idei esențiale*, iar Bogdan Crețu, în articolul său intitulat *Europa de nicăieri*, scrie despre literatura românească de dincolo de Prut; Ioan Holban: *In memoriam Cornelia Maria Savu*; de reținut și epistolarul Aurel Dumitrașcu, *Geografiile subiective* ale lui Eugen Uricaru, considerațiile lui Alexandru Zub despre ipostaza istoriografică a lui Romulus Rusan, paginile lui Vasile Andru (*Alt jurnal de la Păltiniș*) mărturisesc despre întâlnirea sa cu mitropolitul Antonie Plămădeală, la Mănăstirea Sâmbăta de Sus. În fine, să mai reținem și mini-albumul de artă plastică dedicat lui Felix Aftene, un tânăr și foarte talentat artist plastic (n. 1972 la Vaslui), președintele Uniunii Artiștilor Plastici din România – filiala Iași. *Scriptor*, ca să încheiem, este o revistă vie, de înaltă ținută, atât prin conținut, cât și prin aspectul grafic.

Contemporanul, nr.

1, ianuarie 2015, ne oferă, printre multe altele, o amplă evocare (două pagini mari și late!) a soților Ursache (Magda și Petru), intitulată *Ursăcheștii*, semnată de Radu Mareș. Ca s-o citești (cu atenția cuvenită!) îți trebuie aproape o oră și jumătate. Dar merită!

„Criticul Magda Ursache, căci în afară de romanele scrise și cele la care visează să le scrie, are câteva calități speciale, ne mărturisește Radu Mareș. Întâi, stăpânește limba română și literatură română, veche și nouă, ca o fostă filologă cu zece

pe linie. Ea știe tot, fără nici o glumă. Când atacă o temă sau un autor, e ca și cum le-ar fi pus radiografie în prealabil. Să mai adaug că mai citește cu o conștiințiozitate rară în ziua de azi și are o memorie fabuloasă, nu uită nimic, iar bibliografia la care face trimitere, când e cazul, și așa zice că aici sesizez școala lui Petru Ursache, e de aceeași exhaustivitate intimidantă”.

La rândul ei, Magda Ursache scrie despre cartea Aurei Christi, *Acasă – în exil*, iar despre cartea Magdei Ursache, *Comunismul cu rele și bune*, scrie Constantin Cubleşan. Adrian Dinu Rachieru: *George Bălăiță și demonul povestirii*; Theodor Codreanu: *Eminescu incorect politic*, Andrei Marga – *Oportunism și gândire*; poeme de Cristina Tătaru, Luiza Barcan, *Un magician al formelor – Alexandru Grosu*; Marian Victor Buciu despre *Poetica lui Basarab Nicolescu*, Constantina Raveca Buleu: *Antroposofie transilvană în epoca interbelică*; Maria Ana Tupan – *În jurul fantasticului*. La rubrica *Antologiiile Contemporanului*, ni se oferă un fragment din romanul *Cerul decăzuților* de Iuri Poliakov.

Din **Cultura** nr. 7 (505), 26 februarie 2015, de citit (și pus în ramă!) articolul

CLUJUL CULTURAL de Ionuț VULPESCU, din care cităm:

„În urmă cu puțin timp, am avut privilegiul de a fi oaspetele unuia dintre cele mai puternice centre culturale ale României de azi: municipiul Cluj-Napoca. Am participat la inaugurarea unei impresionante expoziții, *Aurul și argintul antic al României*, găzduită de Muzeul de Artă, expoziție care ea însăși depune mărturie despre bogăția culturală răspândită în țară, întrucât exponatele provin din mai multe muzee românești, din toate provinciile istorice.

A fost un regal, începând cu calitatea excepțională a expoziției.

Dar nu numai expoziția a fost remarcabilă. Tot Clujul cultural este reconfortant prin înaltul nivel de performanță și prin civilizația raporturilor inter-umane.”

Și ce mai află cititorul din acest articol, redăm în continuare:

„Seara, am avut plăcerea de a viziona o montare a clasicei opere *Aida*, de Giuseppe Verdi, la Opera Română din Cluj, spectacol care a deschis actuala stagiune și care se bucură de binemeritate elogii.

Autonom, în competiție cu celelalte centre românești de tradiție, Cluj-Napoca are nu numai performanțe, ci și o reală diversitate culturală, nemaivorbind de faptul că există și destule instituții culturale de limbă maghiară, care se adresează concetățenilor noștri aparținând acestei puternice minorități.

A doua zi, am avut o întâlnire la fel de reconfortantă la Filiala Uniunii Scriitorilor din Cluj-Napoca. Știam că Filiala Cluj este, după filialele bucureștene, cea mai puternică din România, numărând, încă din anii '50-'60, nume de prestigiu ale literaturii române, de la Lucian Blaga și Ion Agârbiceanu la Dumitru Radu Popescu, Augustin Buzura, Ion Mureșan, Adrian Popescu, Marta Petreu, Irina Petraș (președinta filialei), Horia Bădescu, Ion Pop, Ion Vartic, Mircea Popa, Corin Braga, Ruxandra Cesereanu și multe alte nume binecunoscute cititorilor. Însăși clădirea care adăpostește, deasupra Bibliotecii Universitare, sediul filialei are o semnificație istorică, întrucât acolo își au sediul și câteva din revistele clujene, adică *Steaua* (al cărei rol în desprinderea literaturii noastre de realismul socialist a fost considerabil) și *Tribuna* (care rămâne un nume de rezonanță istorică). M-am simțit mai mult decât emoționat să pășesc prin acele încăperi în care au răsunat vocile atâtor scriitori fundamentali ai literaturii noastre și să văd pe pereți portrete ale autorilor pe care i-am învățat în școală. Convorbirea cu amfitrionii a fost, de asemenea, un nesperat cadou pe care l-am primit, căci am avut convingerea că literatura română nu numai că merită susținută mult mai insistent de către stat, ci și că investiția în literatură, în cultură, poate aduce României beneficii considerabile. Am discutat despre proiecte, despre dificultățile cu care se confruntă breasla scriitorilor, dar și despre evenimentele culturale pe care aceasta le organizează și le oferă, an de an, cititorilor: Colocviul „Starea prozei”, Salonul de Carte „Transilvania”, Rondul scriitorilor și, mai ales, Festivalul Național de Literatură.”

Incitantă și interesantă, fixată pe temele literaturii actuale se dovedește în conti-

nuare revista-fanion a Uniunii Scriitorilor, **România literară**, și în nr. 3 din acest an. În editorialul revistei, Nicolae Manolescu comentează romanul *Supunerea* de Michel Houellebecq, în care romancierul, involuntar, prefigurează atentatele islamice care au bulversat Franța, Europa și lumea întreagă. Romancierul imaginează cum, în 2022, protagonistul – Mohamed Ben Abbes, profesor de literatură franceză la Sorbona, islamist moderat – câștigă, susținut de majoritatea partidelor, alegerile prezidențiale în Franța, în fața președintelui Frontului Național..., ilustrând de altfel un dosar dezbătut de ani de zile în Hexagon. Mihai Zamfir își întoarce privirea critică spre Anton Golopenția (1909-1951). La 165 de ani de la nașterea lui Eminescu, Zenovie Cârlușea prezintă cercetarea filologului Simion Dănilă, care, prin analiza numelui poetului, îi descopere acestuia rădăcini ardelene, recenzentul conchizând totuși că „Se știe

că Eminescu nu-și declară niciodată origini ardeleni (precum Ion Creangă, Veronica Micle, Titu Maiorescu ș.a.), fiind conștient că provine dintr-o familie „nu numai română, ci și nobilă, neam de neamul ei”, înaintașii săi nefiind alții decât „moldovenii neași din Bucovina lui Ștefan Vodă, satul Călinești, județul Suceava”, cu rădăcini adânci pînă în vremea lui Alexandru cel Bun.” În studiul *Homo criticus*, analizînd receptarea critică a poetului omagiat, Mihai Vornicu este de părere că „Dacă actul critic presupune exprimarea individualității, epuizarea unui scriitor mult frecventat de critică este o ineptie estetică.” Adrian Popescu semnează poemul săptămîinii, intitulat *Umbrele tinereții*.

În același număr, Olimpiu Nușfelean este prezent, pe două pagini de revistă, cu un nou eseu, *Zgarda de argint*, de această dată dedicat corespondenței „intime” dintre Fanny și Liviu Rebreanu, corespondența cuprinsă în volumul *Intime* realizat de Niculae Gheran și Andrei Moldovan și publicat în 2012 la Editura Academiei Române. Dacă, în percepția obișnuită, a criticilor literari sau a cititorilor, generată de scrieri nonfictive sau de anecdotică, Fanny Rebreanu era (și mai este) percepută ca o soție dominatoare, interesată mai mult de bani, eseistul schimbă această imagine, conturînd chipul unui „personaj” integrat în imaginarul operei rebreniene. Romancierul sobru, puțin volubil, care mizează pe sinceritatea scrisului și a comportamentului, se deschide unei lecturi atente a eului său biografic.

Cuibul visurilor, nr. 1, ianuarie 2015, îl aduce în memoria celor care l-au cunos-

cut pe profesorul Lazăr Ureche, măierean și el, prea repede plecat la cele veșnice: Vio-Daniel Partene, Liviu Ursa și Macavei Al. Macavei. Despre romanele lui Liviu Rebreanu: *Crăișorul Horia* scrie Iacob Naroș, iar despre recent apărutul volum *Nestor Șimon. Schițe monografice* de Adrian Onofreiu, Mircea Prahase, Claudia Septimia Sabău își dă cu părerea Viluț Cărbune. Romanul *Omul cu inelarul retezat* de Icu Crăciun este pus sub lupa lui Iacob Naroș, iar cel al lui Cornel Cotuțiu, *De drag*, este „forfecat” de Ion Radu Zăgreanu. *Amintiri despre Familia Boșca* (din Maieru) deapănă un alt măierean (la origine), prof. univ. dr. Sorin Login. *Poveștile lui Ylie* continuă în binecunoscuta-i manieră narativă a lui Ylie Hoza, iar prof. Toader-Dorel Bazga încheie „plutonul” din *Cuibul Visurilor* cu o *Noutate avifaunistică*. Bun și acest număr! (A.P.)

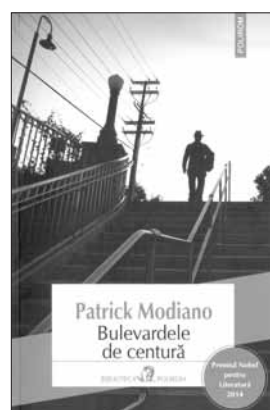
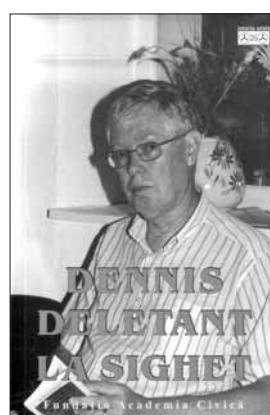
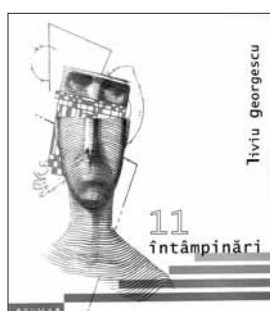
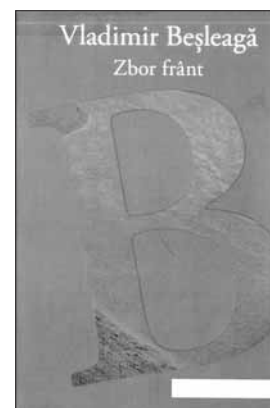
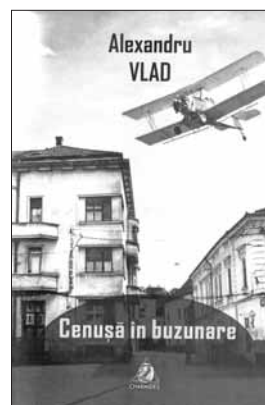
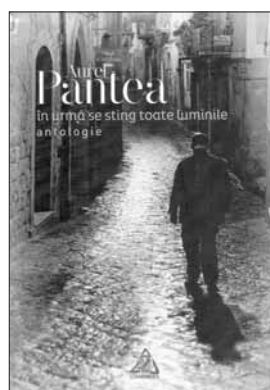
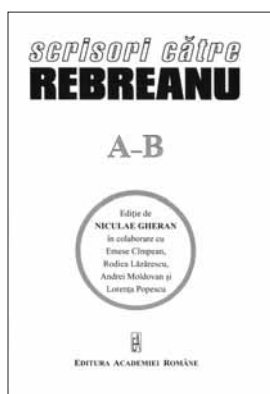

Observator cultural/ 5-11 februarie 2015. Cristian Pârvulescu

observă cum „tot ceea ce mișcă în țara asta” este

transformat în fapt divers. Până și discuțiile despre corupție și marea corupție sunt transformate în fapt divers. Astfel, mediatizarea exagerată a faptelor de corupție banalizează actul în sine. Corupția este deja o „discuție”. Toată lumea, prin mass media, „discută” despre corupție și persoane corupte. Politicienii folosesc această situație în favoarea lor, transformând politica într-un spectacol caricatural. Faptul divers este preferat datorită împrejurărilor economice și a factorilor economici. Concluzia este că avem de-a face cu o lume paralelă, înspăimântătoare. Despre scandalul provocat de declarațiile făcute de Elena Udrea, nici nu mai are rost să comentăm. Toată lumea, ca la urs, așteaptă cu sufletul la gură deznodăminte. Care e ăla, mă? Cum și-a permis? Cine i-a dat voie? etc. dar, probabil, asta este lumea faptului divers: toți strigă unii la alții, toți se acuză unii pe alții. Cei care obișnuiesc să vorbească decent și cu un anumit rafinament nici nu au ce căuta în șăurile astea. Bedros Horasangian este mereu preocupat de probleme internaționale, grave subiecte, dar nu-l încapă comentariul de probleme interne, stârnite de DNA, DIICOT, de sălile de judecată ale tribunalelor. În ciuda tuturor circumstanțelor, citez pe scurt ceea ce de fapt ar trebui să intereseze și România: „Ce se întâmplă în Ucraina, unde luptele dintre forțele separatiste pro-rusești și autoritățile de la Kiev se întetesc, situația fiind din ce în ce mai rea, undeva foarte aproape de granițele noastre, nu ne interesează. Ce s-a întâmplat și ce se întâmplă în Grecia, unde o majoritate neașteptată a adus la putere un partid antieuropean și antiamerican, care va crea în mod cert probleme Uniunii Europene și viitorului ei, nu ne interesează. Ce se întâmplă pe piețele valutare externe și ce se poate întâmpla cu fluctuațiile francului elvețian în sistemul bancar românesc nu ne interesează. Ce se întâmplă în Ungaria cu vizitele succesive ale Angelei Merkel și ale lui Vladimir Putin și cu mii de oameni demonstrînd la Budapesta împotriva politicilor ostile UE ale premierului maghiar Victor Orban nu ne interesează. Ce se întâmplă în așa-zisul Stat Islamic, cu reținerile de ostateci, cu decapitarea sinistră – ultima victimă fiind un japonez, stat care interzice cultul și propaganda islamică pe teritoriul lui, ar fi bine să știm – și luptele de la Kobane (parțial eliberat, după ce kurzii au primit arme și sprijin militar de la occidentalii care dau din colț în colț), nu ne interesează. Nu ne interesează nici faptul că statul Qatar, plin de petrodolari, organizează *di granda* Campionatul Mondial de Handbal Masculin, încheiat fastuos cu jocuri de lumini și artificii, în timp ce sprijină masiv, cu fonduri uriașe, *pe șest*, cum spuneam cînd eram copii, același Stat Islamic care vrea să incendieze Orientul Mijlociu, dacă nu să dea peste cap toată lumea.” Ce să ne mai intereseze?... (V.R.)

CĂRȚI SOSITE LA REDACȚIE

„Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicațiilor și nici pentru conținutul materialelor publicate.”

Diana OANCEA-MORAR, *Finally II*